

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Joseph Conrad

SAADET YOLU

oluş yayınevi

Dizgi **ERENLER Matbaası**
Baskı : **Haşmet Matbaası**

JOSEPH CONRAD

SAADET YOLU

Türkçesi

CAN ERCAN

OLUŞ YAYINEVİ

Babıali Cad. No: 54

Cağaloğlu — İSTANBUL

— 1973 —

SAADET YOLU

BİRİNCİ BÖLÜM

Aşağı yukarı iki metre boyunda, gürbüz bir adamdı. Yürürken geniş omuzları geriliyor, kafasını öne doğru uzatıyordu. Bakışları ise, etrafına meydan okuyan bir boğaninkine benziyordu. Sesi kalın ve kuvvetli idi. İnatçı ve kendinden emin bir hali vardı, fakat antipatik değildi. İnadının, kendisinden başka kimseye zararı yoktu. Şapkasından ayakkabısına kadar üzerindeki her şeyi bembeyazdı. Elbiseleri tertemizdi. Çeşitli şark limanlarında gemi levazımâtı satan dükkânlarda memur olarak çalışarak ekmek parasını kazanırdı. Bu limanlarda çok sevilen ve aranan bir sima idi.

Bu tip memurun imtihan olması şart değildi, konuşma ve ikna kabiliyeti olması kâfidir. Vazifesi bindiği buharlı gemiyi, sandalı veya yelkenliyi maharetli bir şekilde kullanıp, başka firma memurlarından evvel yanaşan gemilere yaklaşmak, kaptanlarına çalıştığı dükkânın kartını vermek ve sahile çık-

tıklarında onları dükkâna götürmekti. Bu dükkânda, gemilerde kullanılan gıda maddeleri, gemiyi dayanıklı bir hale sokmak ve güzelleştirmek için lüzumlu zincir, kablo, boya gibi şeyler satılırdı. Kaptan buraya geldiği zaman, hayatında daha evvel hiç görmediği dükkân sahibi tarafından bir kardeş gibi karşılanırdı. Rahat koltuklar, içki dolu şişeler, sigara, yazı yazmak için lüzumlu şeyler ve liman talimatı ihtiva eden broşürlerin bulunduğu serin bir salona alınır ve kendisine denizde geçirdiği üç ayın mahrumiyet ve sıkıntıları unutturulmaya çalışılırdı. Dükkân sahibi ile kaptan arasında bu şekilde başlayan arkadaşlık, gemi limanda kaldığı sürece devam ederdi. Bu arkadaşlığın devamında en büyük rolü, gemiyi hergün ziyaret etmeye devam eden memur oynardı. Bu memur kaptana bir arkadaş kadar sadık, oğlu kadar bağlı, çok sabırlı, her zaman neşeli ve güler yüzlü olmalıdır. Gemi limandan ayrıldıktan sonra memura gördüğü işin parası ödenirdi. Vazifesi güzel ve insani idi. Ancak iyi bir memur bulmak kolay değildi. Bundan dolayı konuşma ve ikna kabiliyetinin yanında denizden anlıyan memurlar patronları tarafından çok tutulur ve kendisine iyi para ödenirdi. Jim'e de her zaman iyi para ödenir, kendisine yakınlık gösterilir, istekleri yerine getirilirdi. Başka birisi onun yerinde olsa patronuna bağlanır ve hiç bir surette ondan ayrılmazdı. Fakat Jim hiç beklenmiyen bir anda istifasını basıp, çalıştığı limandan ayrılmakta hiç tereddüt etmezdi. İstifasına sebep olarak gösterdiği mazeretler, patronlarının nazarında saçma idi. Arkasını döner dönmez, «Ap-

tal adam,» diye söylenirlerdi. Jim'in hassasiyetini her zaman aptallık ile vasıflandırıyorlardı.

Limanlarda çalışan beyazlar ve kaptanlar arasındaki adı, sadece Jim'di. Soyadının bilinmesini kendisi arzu etmezdi. Tanınmasını istememesinin sebebi şahsiyetini saklamak değil, bir hakikati açığa vurmamaktı. Bu hakikat öğrenildiği zaman ise, tereddütsüz çalıştığı liman ve dükkânı terkedip daha uzaklara giderdi. Limanlarda ısrar etmesinin sebebi ise, denizi sevmesi idi. Üstelik ikna ve konuşma kabiliyeti olduğu için, en iyi yapabileceği iş, limanlardaki dükkânlarda memur olarak çalışmaktı. Bundan dolayı liman liman dolaşıp iş arar, bir müddet orada kaldıktan sonra başka yere giderdi.

Sakladığı hakikat ise, onu her gittiği yerde takip ederdi. Sıra ile Bombay, Kalküta, Rangoon, Penang ve Patavia limanlarında göründü ve bütün bu yerlerde sadece Jim diye tanındı. Seneler sonra limanları terkedip daha içperlere, Malaya'ya gitmek mecburiyetinde kaldığı zaman ise, isminin başına bir lakap ekledi. Tuan Jim, yani Lord Jim.

Rahip yetiştiren bir aileden geliyordu. Zaten ticari gemi kaptanlarının çoğu bu tip ailelere mensup olurdu. Jim'in babası bu dünya ile ilgisini kesmiş, sadece dinle ilgilenen, fakirlere yardım eden, girdiği eve sükûnet getirmesini bilen bir adamdı. Tepenin üstünde inşa edilmiş küçük kilise, etrafını saran ağaçlar arasında gri bir kayayı andırıyordu. Bu kilise asırlardan beri orada duruyordu, fakat onu çevreleyen ağaçlar da muhakkak onun inşasını seyret-

miş olmalı idi. Tepenin eteğinde ise, Jim'in babasının çiçek, ağaç dolu mıntıkası uzanıyordu. Evler bile yeşile boyanmıştı. Jim'in büyüdüğü ev senelerden beri ailesine aitti. Kendisi beş erkek kardeşten biri idi. Biraz büyüüp denize karşı olan aşırı sevgisi belli olunca, babası onu ticari gemilerde çalışacak kapitan yetiştiren bir okula göndermekte tereddüt etmedi.

Jim bu okulda biraz trigonometri öğrendi, makinalar hakkında bilgi edindi. Umumiyetle herkes tarafından sevilirdi. Sınıfın birincilerindendi. Bilhassa gemi kullanma dersinde çok başarılı oluyordu. Kafasının iyi işlemesi ve fiziğinin güzelliği, en kabiliyetli talebeler arasına girmesine sebep olmuştu. İşinde yükselebileceğinden emindi. Üst katlarda olan odasından, ayakları altında uzanan şehire, yüzlerce dama ve fabrika bacalarına bakıp, onun yerinin deniz olduğuna karar verdi. Limana gidip gelen büyük gemileri, yüzlerce yelkenliyi gördüğü zaman ise, bunlardan birine binip bir an evvel maceraya atılmak için arzu duyardı.

İki yüz kişinin arasında tatbikata çıktığı zamanlar bile kendini unuttur, hayallere daldı. Kendini, batan gemilerdeki mürettebat ve yolcuları kurtarıırken, bir fırtına esnasında gemisini selâmete götürürken, azgın denizde yüzerken tasavvur ederdi. Veya batan gemiden kurtulan tek kişi olduğunu farzeder, yerliler arasında geçireceği hayatı düşünürdü. Bir gün bir kahraman olacağından, birçok insanların hayatını kurtaracağından hiç şüphesi yoktu.

Yine bir gün hayallere daldığı sırada, yanında bir ses duydu.

«Bir şey oldu galiba. Haydi gel.»

Telaşla ayağa fırladı. Arkadaşları acele ile merdivenlerden çıkıyorlardı. Yukarıdan bağrışınalar ve telâşlı sesler duyuluyordu. Ambar kapısından çıktığı zaman ise dona kaldı.

Bir kış gününün öğleden sonrası idi. Güneş nerede ise batacaaktı. Öğleden beri şiddetini arttıran rüzgâr, denizdeki trafiği aksatmıştı. Şimdi ise korkunç bir fırtına kopmuş, rüzgâr hızını daha da arttırmıştı. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Göz gözü görmüyordu. Jim hayal meyal, alçalıp yükselen denizi, sahilde hareketsiz duran büyük binaları, demir atmış olmasına rağmen salıncak gibi sallanan büyük gemileri ve sahile doğru zorlukla girmek için çırpınan tekneyi görebiliyordu. O anda tekneye çarpan bir dalga teknenin her tarafını su altında bıraktı. Jim korku ve heyecan içinde yerinden kımıldıyamıyordu. Sanki dalgalar onu yutmak için yükseliyor, rüzgâr onu uzaklara doğru uçurmak için esiyordu. Etrafında her şey dönerken, Jim hareketsiz duruyordu.

O anda birisi onu iterek geçti. Geçenler onu itip kakıyorlardı. Bir ses, «Filikaları hazırlayın,» diye bağırdı. Okul arkadaşları koşuyorlardı. Fırtınadan dolayı limana sığınmaya uğraşan küçük bir gemi, demirlemiş bir yelkenliye çarpmıştı. Jim'in hocalarından biri kazayı görmüş ve yardım istemişti. Çocukların bir kısmı güverte demirlerinden sarkmış, bir kısmı ise mataforaların etrafında kümelenmişti. Birisi, «Biraz ötede iki gemi çarpıştı, Mister Symons

kazayı gördü,» diye bağırdı. Koşarak devamlı geçenler Jim'e çarpıp durduklarından çocuk sendeledi ve direklerden birine tutunmak mecburiyetinde kaldı. Eski okul gemisi demir atmış olmasına rağmen, sallıncak gibi sallanıyordu. Jim'in kulağının dibinde birisi, «Filikaları indirin,» diye emretti. Filikanın denize indirildiğini gören Jim o tarafa doğru koştu. Aynı anda gemiye çarpan bir dalga onu tepeden tırnağa kadar ıslattı. Emir veren adam bu defa da, «İpi bırakın, açılın,» diye bağırdı. Jim eğilerek aşağıya baktı. Yelkenliye çarpmış olan küçük gemi batmak üzere idi. Kazazedelerin sesleri okul gemisine kadar geliyordu. İçlerinden birisi, «Acele edin gençler, acele edin. Bizi kurtarmak istiyorsanız, kürekleri hızlı çekin,» diye yalvarıyordu. Birdenbire küçük geminin burnu havaya kalktı, iki üç saniye sonra ise, yükselen dalgalar arasında kayboldu.

Jim denize atlamak üzere iken kuvvetli bir el onu omuzundan yakaladı. Geminin kaptanı tam zamanında yetişmişti. «Çok geç, oğlum,» dedi. Jim üzüntü ile yaşlı adama baktı. Kaptan anlayışla gülümsedi. «Gelecek defa sana şanslı olmanı dilerim,» dedi. «Bu sana bir ders olsun, kazalarda vakit kaybetmeden harekete geçmen gerek.»

O sırada dönmekte olan filika, sevinç çığlıkları ile karşılandı. Yarıya kadar su dolmuş olan filikanın dibinde, kurtarılmış iki gemici baygın bir halde yatıyordu. Rüzgârın ve denizin hızı artık Jim'e ilk andaki kadar korkunç gelmiyordu. Paniğe kapılmış ve afallamış olduğu için, şimdi kendinden utanıyordu.

Fakat artık ne yapacağını biliyordu. Daha şiddetli bir fırtınaya ve tehlikelere karşı koyabilecek kudrette olduğunu hissediyordu. İlerde herkesten daha çevik ve daha cesur olacaktı. İçinde korkunun zerresi bile kalmamıştı. Jim filikaya binip, iki gemiciyi kurtarmış olan ve bir kıza benziyen gri gözlü çocuğun. o gece bir kahraman gibi itibar görmesini bir türlü hazmedemedi.

Çocuk macerasını şöyle anlatıyordu

«Batan gemiye yaklaştığımız zaman adamın sular altında gömülmek üzere olduğunu gördüm. Onu yakalamak için kancayı attım, kancanın ucu pantolonuma takıldığından, az kaldı ben de denize uçuyordum. Fakat ihtiyar Symons beni bacaklarımdan yakaladı. Filika az kalsın devriliyordu. İhtiyar Symons iyi bir adamcağız. Bize devamlı çatmasına da aldır mıyorum. Attığım kanca bir kazazedenin bacağına takılmıştı. Bacağından çektiğim müddetçe başa küfür edip durdu. Fakat sonunda yukarıya çekmeye muvaffak olduk. İki kazazedeyi de kurtardık. Kanca pantolonuna takılan adam iri yarı sakallı bir denizci idi. Onu çektiğimiz zaman, (Ah, bacağım, bacağım,) diye inledi ve bayılıverdi. Böyle kuvvetli bir adamın kanca takıldı diye bayılmasını yadırgadım doğrusu. Siz olsanız bayılır mı idiniz? Bacağına ancak şu kaddarcık batmıştı.»

Çocuk kancayı cebinden çıkarıp arkadaşlarına gösterdi.

Jim arkadaşının böyle gururlanmasına içerlemişti. Yaptığı hareket ukalalıktan başka bir şey değildi. Fırtına bu çocuğu kahraman yapmıştı. Halbuki

Jim daha hazırlıklı olsa idi, adamları o kurtarmış olurdu. Fakat filikaya binmediğine bir bakımdan memnundu. Gördükleri ve duydukları, tecrübesini belki de bilfiil çalışmış olanlardan daha çok arttırmıştı. Bir daha herkes korkudan titrediği zaman, kendisi nasıl hareket edileceğini bilecekti. Kendisine güveniyordu. Cesur ve kabiliyetli olduğunu biliyordu. Elbet kendini gösterecek bir fırsat eline geçecekti.

İKİNCİ BÖLÜM

İki sene süren bir stajdan sonra Jim denize çıktı ve hayal ettiği hayata atıldı. Ancak bu hayat beklemediği kadar mücadeleli ve enteresan değildi. Sık sık seyahate çıkıyordu. Bu arada iyice olgunlaşmıştı. Ay-larca gökyüzü ile denizin arasında kalmanın yekna-saklığının acısını çekmiş, amirlerinin haksız azar-la-rına maruz kalmış, ekmeğini kazanabilmek için en yo-rucu ve adi işleri yapmak mecburiyetinde kalmıştı. Bütün bunlara karşılık ise, tek mükâfatı denize karşı olan sevgisini tatmin etmiş olması idi. Bazan bıkmaya rağmen vazifesinden ayrılmayı aklından bile ge-çirmiyordu, zira denizde yaşamak kadar güzel, çekici ve daha oyalayıcı bir şey dünyada yoktu. Üstelik bu işte muvaffak olabilmesi için her şeye sahipti. Yakı-şıklı, kibar, mantıklı bir gençti. Vazifesinin ne oldu-ğunu biliyor ve yerine getirmekten geri kalmıyordu. Bundan dolayı kendisini göstermek, herhangi bir fe-dakârlıkta bulunmak, tehlike karşısında tepkisinin ne olacağını belli etmek fırsatını bulamadan, daha çok

genç yaşta, güzel bir ticari gemide ikinci kaptan olarak vazifelendirildi.

Jim bu vazifesi esnasında ancak bir defa deniz ve rüzgârın kudurduğuna, fırtınanın dehşetine şahit oldu. Hakikat, aslında insanların zannettiği gibi kolay anlaşılmaz. Macera ve tehlikeleri cazip gösteren bir çok unsur vardır. Ancak uzun tecrübelerden sonra hadiselerin tesiri ile hakikat ortaya çıkar. İnsan yavaş yavaş, bir çok olayların neticesinde ve elinde olmıyan sebeplerden dolayı ümidini kaybeder, yorulur ve bitkin düşer. Sevdiği ve bağlandığı her şeyi mahvolur. Hayatının güneşi kararır. Mazi, hatıralar yok olur. Gelecek ise karanlığa bürünür.

Jim fırtınanın koptuğu haftanın başında devrilen bir direğin ayağına düşmesi ile sakatlanmış ve günlerce acılar içinde yatağında sırt üstü yatmış, korkunç günler geçirmişti. O zaman, geminin birinci kaptanı olan yaşlı İskoçyalı bu fırtınadan bahsedince, «Allahım, gemimin sağ salım kurtulması mucizeden başka bir şey değildi,» derdi. Jim yatağında yatarken sonunun geldiğini sandığı anlarda bile aldırmamıştı. Ancak tehlike ile yüzyüze olmadığımız zaman onu küçümsemenin kolay olduğunu unutmamalıyız. Jim karmakarışık olan kamarasından başka bir şey göremediğinden, fırtınanın hakiki şiddetini hiç bir zaman anlayamamıştı. Fakat her şeye rağmen yukarı çıkmak mecburiyetinde olmadığı için, memnuniyet duymanın önüne de geçememişti. Fakat arada bir kontrol edemediği bir endişe onu sarıyor, yatağından kalkıp kaçmak için önüne geçilmez bir arzu duyuyordu. Ancak saatlerce süren fırtınadan

sonra hava sakinleştigi zaman, Jim geçirdigi korku ve heyecanı tamamen unuttu.

Genç adamın sakatlığı devam ettiği için, bir doğu limanına vardıkları zaman, kaptan onu hastahaneye yatırmak mecburiyetinde kaldı. İyileşmesi geciktiğinden gemi limandan ayıldığı zaman, o geride hastanede kaldı.

Beyazların koğuşunda Jim'den başka iki kişi daha vardı. Birisi geminin güverte iskelesinden düşüp, ayağını kıran bir denizci, diğeri ise, komşu mıntıkalardan birinde demiryolu müteahhidi olarak çalışan ve acayip bir tropikal hastalığa yakalanmış olan yaşlıca bir adamdı. Bu sonuncusu doktoru eşek yerine koyuyor, adamlarından birinin getirdiği kocakarı ilâçlarını, ihtarlara rağmen, almaya devam ediyordu. Bu üç hasta birbirlerine hayat hikâyelerini anlatarak, iskambil oynıyarak veya pijamaları ile verandadaki şejlonglara uzanarak vakit geçirmeye çalışıyorlardı.

Hastane bir tepenin üstüne kurulmuştu. Her zaman ardına kadar açık duran pencereden esen hafif meltem, toprak kokusunu ve doğu sularının tatlı serinliğini getiriyordu. Havanın sakinliği ve odaya dolan kokular hastaları dinlendiriyor, hayallere dalmalarını sağlıyordu. Jim her gün etraftaki bahçelere, sadede damları görünen kasabanın evlerine, uzaktan ufak bir mücevhere benziyen adamcıklara, parlak güneşe, oyuncak gibi görünen gemilere, dışardaki faaliyete, doğunun masmavi gökyüzü ve denizine bakarak, sıkıntısını ve sakatlığını unutmaya çalışıyordu.

Değneksiz yürümeye başlar başlamaz, limana inip memleketine dönmek için fırsat kollamaya başladı. Fakat uzun müddet bu fırsatı yakalayamadı. Bu arada limanda kendi gibi denize aşık olup, ondan ekmek parasını çıkaran kimselerle dostluk kurdu. Dostlarını iki gurutta toplamak mümkündü. Bir kısmı esrarengiz bir yaşantı sürdüren serserilerdi. Bunlar sayıca çok azdı ve nadiren sahilde görünürlerdi. Enerjilerini ve canlılıklarını muhafaza etmiş olan bu insanlar, korsanları andıran bir karektere sahiptiler. Gözleri her zaman dalgındı. Devamlı plân kurarlar, ümit, tehlike içinde yaşantılarını sürdürürlerdi. Sanki o devrin insanları değillerdi. Jim'in tanıştığı kimselerin çoğunu ise, kendisi gibi, bir kaza neticesinde doğuya gelip kalan denizciler teşkil ediyorlardı. Bunlar memleket dahilinde servis yapan gemilerde çalışırlardı. Daha güç şartları olan ve fırtınalı okyanuslara açılmak mecburiyetinde kalacakları gemilerde çalışmaktan ödleri kopardı. Doğu denizinin sakinliğine hayrandılar. Kısa yolculukları, yerli tayfaları ve beyaz olarak gördükleri itibarı severlerdi. Ağır çalışma şartları düşüncesi bile, onların irkilmesine sebep olurdu. Orada kolay bir hayat sürerken, her zaman işten atılmak tehlikesi ile de karşı karşıya kalırlardı. Zira şeytana bile hizmet etmeye hazır Çinliler, Araplar, Melezler her zaman yerlerine geçmek için atmaca gibi beklerlerdi.

Memleketlerinden uzak olan bu insanlar devamlı olarak şans değişikliğinden bahsederler, Çinde çalışıp zengin olan, Japonya'ya gidip rahata kavuşan veya Siyam bahriyesine katılıp yükselen arkadaşlarını

örnek alırlardı. Fakat şanslarını değiştirmek için en ufak bir gayret sarfetmezlerdi. Her halleri ile rahatlarına ne kadar düşkün olduklarını ve daha iyi bir yaşantıya ulaşmak için, daha ağır bir şekilde çalışmak niyetinde olmadıklarını belli ederlerdi.

Başta bu dedikoducu insanlar Jim'e garip ve şahsiyetsiz görünmüştü. Ancak zamanla, onlara alıştıktan sonra, buradaki hayat onu da çekmeye başladı. Başta küçümsediği bu insanların rahat ve tehlikesiz yaşantıları onu da cezbetti. Nihayet memleketine dönme fikrinden cayarak, Patna gemisinde kendisine teklif edilen ikinci kaptanlık vazifesini kabul etti.

Yaşlı bir köpeğe benziyen Patna, çok eski bir gemiydi. Her tarafını pas kaplamıştı. Patna'nın sahibi bir Çinli idi. Bir Arap tarafından kiralanmış ve idaresi, umumi yerlerde memleketine ve vatandaşlarına küfür etmeye bayılan, ancak Bismark'ın o devirdeki zaferlerinden faydalanarak, kendisinden korkanları ezmekten zevk alan bir Alman kaçağına verilmişti. Suratı her zaman asık olan bu adamın, kırmızı saç ve bıyığı vardı.

Patna yıkanıp, temizlenip beyaza boyandıktan sonra, aşağı yukarı sekiz yüz hacı, gemiye binmeye başladı.

İman ve cennete gitmek ümidi ile dolu bu hacılar, yalın ayak, konuşmadan ve hûşû içinde gemiye bindiler. Arkalarına bir tek defa bakmadan yolculuklarını geçirmek üzere bir yere yerleşmeye koyuldular. Memleketin doğusundan, batısından, kuzey ve güneyinden gelen çeşitli karakterli insanlar,

bir tek imân ve ümit altında birleşmişler ve aynı arzu ile gemiye binmişlerdi. Aralarında limana varmak için sık ormanlardan geçenler, nehirleri sallarla aşanlar, adadan adaya sandallarla gidenler, yüzlerce tehlikeye atılanlar vardı. Fakat hepsinin gözünde aynı arzu ve ümit ışığı okunuyordu. Yıllardan beri hayalini kurdukları yere varmak. Bu arzu uğruna köylerini, rahat hayatlarını, emniyetli evlerini, zenginliklerini, gençliklerini geçirdikleri toprakları, atalarının mezarlarını bırakıp gidiyorlardı. Çoğu toz ve ter içinde idi. Üzerlerinde paçavradan başka bir şey yoktu. Aile reisi olan kuvvetli erkekler, geri gelme ümitleri olmıyan yaşlılar, korkusuz bakışlarla etrafı süzen delikanlılar, uzun örgülü saçlı kızlar, kucaklarında habersiz yatan bebeklerini bağırlarına basan genç anneler, hepsi imanla gemiyi doldurmuş ve hiç pişmanlık duymadan uzun yolculuklarına çıkmışlardı.

Alman kaptan yeni ikinci kaptanına,

«Şu hayvan sürüsüne bak,» diye söylendi.

Bu dini yolculuğa çıkacak insanların **başı olan** Arap gemiye en son bindi. Yakışıklı ciddi görünümlü bir adamdı. Üzerinde beyaz bir entari, başında ise kocaman bir sarık vardı. Onun arkasından valizlerini taşıyan bir sürü hizmetçi de gemiye bindi. Ondan sonra Patna, limanı arkasında bırakarak denize açıldı.

Patna demirlemiş gemilerin arasından geçerek, iki adacığa doğru yol almaya başladı. Hacıların başkanı olan Arap, kollarını havaya kaldırarak yolculuk duası okumaya başladı. Ulu tanrıdan hacıları ve

mürettebatı korumasını, aynı zamanda arzularına kavuşmalarını diledi. Gemi akşam üstü bir boğazın sakin sularından geçti. Bu boğazın ağzında dinsizler tarafından inşa edilmiş bir fener, kırmızı ışığını yakıp söndürerek hacılarla alay eder gibi idi.

Patna boğazdan çıktıktan sonra, körfezden geçti ve «One degree» adlı geçide doğru ilerlemeye başladı. Masmavi, bulutsuz bir gökyüzü altında Kızıl denize doğru yol alıyordu. Yakıcı güneş her tarafı kavuruyor, yolcuların nefeslerini kesiyor, onları mecalsiz bırakıyordu. Bu açık havada, deniz sakin ve dalgasızdı. Patna bu sakin denizde, arkasında hemen kaybolan bir şerit bırakarak, ilerlemeye devam ediyordu.

Her sabah güneş sanki gemiyi takip ediyormuş gibi aynı yerde doğuyor, öğleye doğru dayanılmaz bir hale geliyor, akşam üstü de denizin içinde kaybolup gidiyordu. Gemideki beş beyaz kendi aralarında, hacılardan ayrı olarak yaşantılarını sürdürüyorlardı. Sessiz bir yükten farksız olan yolcular ise, bir beyaz bulut halinde güvertede dağılıyor, sadece nefes alışlarıyla canlı olduklarını belli ediyorlardı.

Böylece sıcak günler ağır ağır geçiyordu. Gemi ise, dalgasız denizin üzerinde sakin ve acelesiz yoluna devam ediyordu.

Gece ile beraber gelen serinlik, yolcuları biraz olsun ferahlatıyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gece ile beraber dünya şahane bir sükûta kavuşuyor, pırıl pırıl parlayan yıldızlar, ebedî bir emniyetin mevcut olduğu hissini uyandırıyor. Yeni şekillenmeye başlayan hilâl, altın bir zincirden koparılıp atılmış gibi, gökyüzünde ışıltıyor, bir tüy parçası kadar yumuşak ve kırıksız Arap denizi, göz alabildiğine uzanıyordu. Pervane hiç bir engelle karşılaşmadan dönüyor, Patna ilerlerken sular fışkırtıyor, beyaz bir köpük bırakarak gözden kayboluyordu. Geminin yarattığı bu dalgalar bile, suyun sükûnetini bozmak istemiyormuş gibi, hafifçe kabardıktan sonra hafifliyor ve yok oluyordu.

Güvertede duran Jim hudutsuz bir emniyet hissi içinde idi. Denizin ve tabiatın sessiz görünüşü ona, bir annenin yüzünde sevgili yavrusuna bakarken beliren huzur ve şefkati hatırlatıyordu. Tenteler altında, hacılar yere serdikleri halılar, battaniyeler üzerinde emniyet içinde yatıyorlardı. Geminin her tarafı, her köşesi onlarla dolu idi. İman için-

de dinîlerinin icaplarını yerine getirmeye giden bu insanlar, dinsiz olarak kabul ettikleri beyazların zekâ ve bilgisine güvenerek, hayatlarını onlara teslim etmişler, boyalı elbiseleri, yırtık paçavraları içinde, başlarını torbalarına dayıyarak, rahat ve huzur içinde uyuyorlardı. Erkekler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve gençler, zengin ve fukaralar, zayıflıktan eli ve ayağı tutmaz olanlarla, dinç ve kuvvetliler yan yana, ölümün kardeşi olan uykuda birleşmişler, aralarında hiç bir fark kalmamıştı.

Geminin hızından doğan bir hava cereyanı devamlı olarak güverte ve küpeştenin üzerinden geçerek, diziler halindeki hareketsiz vücutları serinletiyordu. Güverte direklerinin bir kısmına asılmış lâmbaların, geminin hafif sallantısından dolayı titreşen ışığında, yukarıya doğru kalkmış bir çene, iki kapalı göz kapağı, gümüş yüzüklü esmer parmaklar, örtü altından çıkmış bir bacak, çıplak ayaklar görmek mümkündü. Zenginler aileleri için, tahta ve tozlu bezlerden muhafazalı bir yer yapmayı başarmışlardı. Fukaralar ise, dünyada tek servetleri olan bohçalarının yanına uzanmışlardı. Yalnız ve yaşlı adamlar bacaklarını, çenelerine kadar çekmiş, dua kitaplarını yanlarına koymuş, elleri ile kulaklarını kapatmış bir halde uyumuşlardı. Bir baba sırt üstü yatmış, karma karışık saçlı oğlunun yanında rahat bir uykuya dalmıştı. Ceset gibi, beyaz bir **çarşafa** bürünmüş bir kadının kolunda, çıplak bir çocuk uyuyordu.

Hacıların başı olan Arab'ın eşyaları, hemen yanında kümelenmişti. Bunlar güvertede büyük bir

yer işgal ediyor, hafif ışıktaki çeşitli eşyalar, örtüler kenarından görülerek, gelen gecenin dikkatini çekiyordu. Bu eşyalar arasında porselen tabaklar, ufak bir iskemle, bıçaklar, hançerler, yastıklar, kahve cezvesi ve fincanları gibi şeyler vardı.

Gece sakin ve sessizdi. Bu sessizliği sadece arada bir, katedilen milleri haber veren kış güvertedeki mesafe ölçme aletinin çingirak sesi bozuyordu. Bazan da uyuyanların arasında, gördüğü bir rüya neticesinde homurdanan veya içini çekenler çıkıyor, gemideki yükün canlı kimselerden müteşekkil olduğunu belli ediyordu.

Güvertenin sessizliğine tezat teşkil eden geminin alt kısmında, gürültü hakimdi. Orada kapılar çarpıyor, gemicilerin ellerindeki aletler fırlayıp gürültü ile yere düşüyor, kömür hırsıyla fırınlara atılıyor, kürekler yere sürtünüyor.

İşte bu şartlar altında Patna gemisi rotasından şaşmadan, kendinden emin bir halde sakin suları yarmaya devam ediyor, yolcularını bir an evvel istedikleri yere götürmek için sabırsızlanıyordu.

Jim güvertede bir aşağı bir yukarı dolaşarak, sessizlik içinde akseden adımlarının sesi kendi kuşağını bile rahatsız ediyordu. Ufuğa doğru çevirdiği gözleri ise, açık okyanuslara karşı duyduğu özlemle parlıyordu. Etrafta gelecek olan felâketi haber verecek herhangi bir emare yoktu. Denizın üzerindeki tek gölge, geminin kocaman bacasından çıkan ve gökyüzüne doğru yükselip kaybolan dumanın gölgesi idi. İki Malayalı tayfa, sessizce ve yerlerinden kıpırdamadan, prinçten mamul ve kenarı ışıktaki pa-

rıldıyan dümenin iki tarafında durmuş onu çeviriyorlardı. Arada bir dümen tekerleğinin parmaklarında esmer bir el görmek mümkündü. Tekerlek zincirinin halkaları gıcırdayıp duruyordu. Jim erişilmez ufuğa bakarak tembelce gerindi. İçinde muazzam bir huzur ve emniyet duyuyordu. Arada sırada dişli çark mahfazasının yanındaki üç ayaklı masanın üstünde, iğne ile tutturulmuş haritaya bir göz atmak-tan geri kalmıyordu. Denizin derinliklerini gösteren haritanın kâğıdı, ışıldayan deniz suyu kadar karışık-sız ve parlaktı. Bu haritanın üstünde cetvelier ve bir çift pergel duruyordu. Geminin o sabahki mev-kii siyah bir «X» harfi ile işaretlenmişti. Bu «X» işa-retinden Perim'e kadar düz bir siyah çizgi çizilmişti: Perim geminin son durağı idi. Perim hacıların mu-kaddes olarak kabul ettikleri, ümitle varmalarını bekledikleri ve cennet yolunun kendilerine orada açılacağına inandıkları yerdı.

Jim bir ara, «Gemi ne kadar muntazam iler-liyor,» diye düşündü. İçinden bu sakın gökyüzü ve ve denize karşı büyük bir sevgi ve minnettarlık duy-du. Böyle anlarda içi, cesur ve dikkati çekecek ha-reketlerde bulunmak isteği ile dolardı. Tek başına olduğu zaman hayal kurmaya bayılırdı. Hayalinde canlandırdığı korkunç olayları, katlandığı zorlukları ve fedakârlıkları âdeta yaşıyor gibi idi. Hayatının en güzel tarafını bu hayaller teşkil ederdi. Jim için hakikat bu idi. Bu hayaller, muhteşem olaylar ve yiğitliklerle dolu idi. Gözünün önünde canlanıyor, kendisi bu olay'ar arasında bir kahraman gibi al-kışlanıyordu. Böyle anlarda kendine güveni artı-

yor, hissettiği sınırsız itimat onu tılsımlı bir içki içmiş kadar sarhoş ediyordu. Karşı koyamayacağı tehlike yok gibi idi. Bu hayallere öyle dalmış ve kendini o kadar mutlu hissetmeye başlamıştı ki, kendi kendine gülümsüyor, etrafa görmeyen gözlerle bakıyordu. Bir ara geminin kıçına gidip arkaya bir göz attığı zaman, gemi izinin haritanın üzerinde çizilmiş olan çizgi kadar düz ve intizamlı olduğunu farketti.

Bu sırada Jim nöbetinin sona ermek üzere olduğunu hatırladı. İçini çekti. Hayal kurmasına yardımcı olan bu berraklık ve sükûneti terkedip içeri girmek istemiyordu doğrusu. Diğer taraftan uykusu da gelmişti. Tatlı bir rehavet içinde gerindi. Kanının damarlarında sıcak sıcak aktığını hissediyordu.

O arada geminin kaptanı sessizce yukarı çıkmıştı. Üzerinde pijaması vardı. Pijama ceketinin önü açılmış, çıplak teni görünüyordu. Yüzü kıpkırmızı, sol gözü tamamen kapalı idi. Yarı açık sağ gözü ise, cam gibi parlıyordu.

Kaptan haritanın üzerine eğilerek onu tetkik etti. Sonra gerinerek, uyanmak istiyormuş gibi gözlerini oğuşturdu.

Adamın çıplak teninin iğrenç bir görünüşü vardı. Göğsü, sanki uykusunda ter yerine vücudundan yağ fışkırmış gibi parlıyordu. Şişmanlıktan çiftleşmiş çenesi iyice sarkmıştı. Sert bir sesle Jim'e birşeyler söyledi. Geminin rotası hakkında bir iki soru sordu.

Jim kaptanın sesi ile irkildi. Cevap verdiği zaman sesi hürmetkârdı. Fakat o anda, hayallerini mahveden bu pis ve acayip mahlûk, ona kötülüğün ve iğrençliğin sembolü gibi gözüktü. Sevdiğimiz dünyayı pisieten

ve oturulmaz hâle sokan böceklerden kaptanın farkı yoktu. Kalbimizde yaşattığımız güzellikleri, iyilikleri, sükûneti bozan kimselere karşı kin duymamanın imkânı var mı? İşte Jim de o anda bu adama karşı, içinde önüne geçilmez bir antipati duydu. Bu hissini de, bütün gayretine rağmen, o andan sonra bir türlü içinden atamadı.

Ay yavaş yavaş gökyüzünde kaybolmuş, her taraf hudutsuz bir karanlığa bürünmüştü. Deniz siyah bir çarşafı andırıyordu. Sadece, ay çekildiğinden beri, daha parlak görünen yıldızlar bu yeknasak karanlığa renk katıyordu.

Gemi suyun içinde âdeta kayıyordu. Onun ilerlediğini anlamak için denize bakıp, onun arkasında bıraktığı izi görmek lâzımdı. Patna fezada sessizce ilerleyen bir gezegeni andırıyordu.

O anda Jim arkasında, «Aşağısı cehennem kadar sıcak,» diyen bir ses duydu. Başını çevirmeden gülümsemekle yetindi. Kaptan bu sesi duymamazlıktan gelmişti. Heykelden farksız, haritaya bakmaya devam etti. İşine gelmediği zaman, yanındaki mevcudiyetinden habersiz görünmek, Alman kaçağının âdeti idi. Ancak onu fazla rahatsız eden olduğu zaman, hırsla döner ve ağzına gelen küfürleri savurmaktan kaçınmazdı.

Geminin ikinci makinisti, iskelenin başında durup, ter içindeki ellerini kirli bir bez parçasına silerken, şikâyetlerini sıralamakta devam ediyordu. Kaptan önce homurdanmakla yetindi. Fakat ikinci makinist susmadı. Kaptanların güvertede durup iyi vakit geçirirlerken, zavallı makinistlerin neler çektiklerini

düşünmediklerini imâ etti. Kaptanlar ne işe yarardı. Zavallı makinistler gemiyi yürütmekle mükellefterler. Öyle ise kaptanların gördükleri saçma sapan işleri, kendileri yapamazlar mıydı ki sanki?

Alman kaptan, «Çeneni kapat,» diye bağırdı.

Fakat makinist duymamazlıktan geldi.

«Burada durup gününüzü gün ediyorsunuz, herhangi bir aksilik çıktığı zaman ise makinistlere baş vurursunuz. Öyle değil mi?» diye sordu. «Aşağıda sıcaaktan boğulmak üzereyiz. Bundan böyle günaha girmekten korkmıyacağım, zira cehennemin ne olduğunu iyice anladım. Her halde öteki dünyada günahkârların gittiği yer, geminin aıt tarafından daha kötü olmaz. Üstelik alt taraflardaki / korkunç, sağır edici gürültü, en kuvvetli, en sakın insanı bile deli etmeye yeterli. Ambarlara yerleştirilmiş ve kımlıdayacak yer bırakmıyan o Allahın belası çürük hurda yığınları ise, her gece çıkardığı garip seslerle makinistlerin uyuymasına mani oluyor. Bütün bunlara katlanmak için bir sebep var mı?»

Makinist durmadan konuşuyor, konuşuyordu. Nihayet Alman patladı. Işığın altında yüzü daha da korkunç bir hal almıştı. Bir canavar gibi hırılıyarak, fakat hiç bir hareket yapmadan, «Sen ne içtin,» diye sordu.

Jim, bu arada münakaşaya seyirci kalmıştı. İçi gecenin sükûneti ile dolu idi. Gülümsemeye devam ediyordu. Kendi üstünlüğünü düşünerek, etrafında cereyan eden olaylarla ilgilenmiyordu bile.

Makinist, «İçtim mi?» diye sordu. Sesi alaycı idi. «Senin içkinden almadım, kaptan.» Demirlere

dâyanmış olan makinistin çıplak ayakları görünüyordu. «Sen çok cimri bir insansın. Bir yudum içki içirmektense, zavallı bir adamın ölümüne seve seve şahit olursun, buna şüphem yok,» diye devam etti. «İşte siz Almanlar böylesiniz. Cimriliğinize, insafsızlığınıza, (Tasarruf) diyorsunuz. Aslında kuruşunu sayan, para delisi alçaklardan başka bir şey değilsiniz.»

Makinist birden hassaslaştı. Şefi saat ona doğru ufak bir bardak içki vermiş ve, «iç iyi gelir,» demişti. İyi kalpli ihtiyar şef. Fakat onu ele vermiyecekti. Zaten ihtiyar kurdu içki içip uyuduktan sonra yataktan kaldırmak imkânsızdı. Hele bu gece asla. Yastığının altında birinci kalite bir şişe Brandy o'duğu halde, bir çocuk kadar sakın ve masum uyuyordu.

Kaptan ağzı içinde bir şeyler mırıldandı. Almanca «Hayvan» diye küfrettiğini, sadece çok yakında duran Jim duyabildi.

Kaptan ve şef makinist senelerden beri dost idiler. Uzun süreden beri, altın çerçeveli gözlük takan ve kırlaşmış saç örgüsünü ipekli kordelalarla bağlayan Çinliye hizmet ettikleri için, kaptan ile şef makinistin iş arkadaşlığı ve dostlukları senelerden beri devam ediyordu. Patna'nın kaldığı limanlardaki işçi amelelere göre, bu ikiside mesleklerinde muvaffak olmuşlar ve akla gelecek her türlü işi becermişlerdi.

Aslında bu iki meslektaşın dış görünüşleri ve karakterleri çok farklı idi. Birisi durgun bakışlı, hain ve şişmandı. Ötekisi ise zayıf, çökmüş bir insandı. Kupkuru kemikli yüzü bir atınkini andırıyordu. Yanakları, şakakları, gözleri çökmüştü. Bakışları ifadesizdi. Patna'nın sahibi tarafından işe alınmadan evvel Can-

ton'da, Sangai'de, Yokohama'da bulunmuştu. Aslında gezdiği yerleri, bir hassa gemisinin battığı noktayı hatırlamak istemezdi. Kazadan sonra işinden atılmıştı. Bu olay gençliğinde, yani aşağı yukarı yirmi sene evvel vuku bulmuştu. Fakat o sıralarda buharlı gemilerin yeni sefere çıkmaya başlamış olmaları ve onun kabiliyetindeki makinistlerin henüz yetişmemiş olması, hemen başka bir vazifeye alınmasına sebep olmuştu.

Yabancılarla, onu tanıyanlara, hayatının denizde geçtiğini söylemekten hoşlanırdı. Yürüdüğü zaman, bir iskeleti andırıyordu. Elbiseleri içinde adeta kayboluyordu. Dudaklarında bir sigara, koltuğunun altında bir şişe içki ile geminin içinde avare avare dolaşır, sadece yardımcılara emir vermekle yetinirdi.

Umumiyetle içkisini başkaları ile paylaşmak adetine değildi. Fakat o gece prensibini çiğneyip, genç ve çocuk olan ikinci makinistine ikramda bulunmuştu. Çocuk o kadar sevinmiş, içkiyi içtikten sonra ise o kadar konuşkan ve samimi oluvermişti ki, şef o gece hazinesi sayılan içki stokunun bir kısmını fedâ ettiği için katiyen pişmanlık duymamıştı.

Fakat Alman kaptan aynı fikirde değildi. Makinistin cüreti onu öfkeli endirmiş, kanının beynine fırlamasına sebep olmuştu. Sinirden nefesi tıkanmış, nutku tutulmuştu.

Olaya seyirci kalan Jim, bir taraftan aşağı inmek için sabırsızlanıyor, bir taraftan da onlarla eğleniyordu. Nöbetinin son on dakikası, bu adamların münakaşalarından dolayı sihrini kaybetmişti. Makinistle kaptan, Jim'in dünyasına ait insanlar değildi.

Belki kötü değillerdi, aslında kaptanda kötü bir insan sayılmazdı, ama Jim'in hayallerinde yaşıyan kahramanlar, gözü pek denizcilere benzemezlerdi. Kaptan öfkeden çıldırıyor, içki neticesinde cesareti artan makinist ise, susmak bilmiyordu. Fakat Jim o gece o kadar mutlu, o kadar huzurlu idi ki, hiçbir şey onun neşesini kaçıramazdı. Kimseden de nefret edecek kuvveti içinde duymuyordu. Kaptan bile gözüne sempatik görünmeye başlamıştı.

Alt tarafı bu adamların karakterleri pek mühim değildi. Jim mecburiyet tahtında onlara işbirliği yapıyor, aynı gemide günlerini geçiriyordu. Fakat ona dokunamazlardı. Onlarla aynı havayı teneffüs ediyordu, fakat kendisi o kadar farklı idi ki...

Jim tekrar hayallere dalmıştı. Bu arada kaptanla makinistin sesleri kulağına geliyor, fakat söylenenleri pek anlıyamıyordu. Acaba kaptan makinisti cezalandıracak mı idi.

Makinist hâlâ konuşuyordu. Yavaş yavaş konuyu mâli durumuna getirmişti.

«Sarhoş kim?» diye sözüne devam ediyordu. «Hayır, hayır, kaptan! Beni itham etmeye hakkınız yok. Şefin içkisini kolay kolay dağıtmadığını siz benden iyi biliyorsunuz. Üstelik ben içkiye iyice alışkınım. Beni sarhoş edecek içki henüz icad edilmemiştir. Sizin viskinizden şişeler devirsem, başım bile dönmez. Sarhoş olduğumu anladığım an, denize atlar canıma kıyardım. Evet! bir dakika bile tereddüt etmeden intihar ederdim. Güverteye çıkmam hata mı? Pekâlâ sıcak gecede hava almak günah mı? Bu ayak takımı, iğrenç hacılar arasında mı oturayım yani?

Hayır, hayır, kaptan, bana vereceğiniz cezadan korkmuyorum.»

Alman başını gökyüzüne kaldırıp, yumruklarını sıktı. Sabrının tükenmek üzere olduğu belli idi.

Makinist kaptanın öfkesini farketmemiş gibi söylenmeye devam etti.

«Ben korku nedir bilmem. Bu çürük gemi bozmasında bile, en âdi işleri yapmaktan kaçınmam. Bunu Allah bilir! Benim gibi hiçbir şeyden korkmıyan gözü pek gençlerin bulunmaları, sizin ve kara suratlı şeytanlar için sevinilecek bir şeydir. Yoksa haliniz ne olurdu? Sizin için her şey çok güzel. Çalışsanızda çalışmasanızda paranızı alıyorsunuz, rahat bir hayat sürüyorsunuz. Ya ben? Ben ne kazanıyorum? Ayda yüz elli dolar. Evet, sadece yüz elli dolar. Size hürmetle sormak istiyorum, duydunuz ya, hürmetle. Böyle bir vazifeyi bu kadar az bir para karşılığında kabul edecek bir başka aptal var mı dünyada? Hayır yok. Ancak ben o korkusuz, fedakâr gençlerden biri olduğum için'....»

Tutunduğu yeri bırakan çocuk, elleri ve kollarını yiğitliğinin derecesini göstermek istiyormuş gibi açtı. Zayıf sesi, sessizlikten çın çın çınıyordu. Muavenesini kaybetmemek için bir ileri bir geri sallanıyor, komik bir manzara arz ediyordu. Fakat birbire, arkadan biri sırtına bir bıçak saplamış gibi sendeledi ve yüz üstü yere yuvarlandı. Düşerken, «Allah kahretsin,» diye bağırdı. Sonra ani bir sessizlik oldu.

Makinist düşerken Jim ve kaptan da sendelediler. Fakat çabuk toparlanarak güvertenin demirleri-

ne tutundular ve hayretle sükûnetinden hiçbir şey kaybetmemiş olan denize baktılar. Sonra da başlarını kaldırıp yıldızlara baktılar.

Ne olmuştu? Makinelerin yeknesak sesini hâlâ duyabiliyorlardı. Durup duruken geminin sallanmasına sebep neydi? Anlamıyorlardı. Birdenbire sakin, dalgasız deniz onlara tehlikeli gibi göründü.

Makinist yerden kalkmak için yeltendi fakat tekrar sendeliyerek düştü. Korku, dehşet içinde, bir iki saniye evvel kahramanlık gösterilerinde bulunan genç, «Ne oldu, başımıza ne geldi?» diye mırıldandı.

Uzaktan gelen gök gürültüsünü andıran bir ses duyuldu ve gemi tekrar sallandı. Çarkın başındaki iki Malayalının gözleri sual dolu bir bakışla beyazlara çevrilmiş olmasına rağmen, yerlerinden kımıldamamışlar ve ellerini çarktan çekmemişlerdi. Gemi bir anda sudan çıkmış gibi havalandı, sonra tekrar yerine oturarak eski halini aldı. Görünüşte gemi yoluna devam ediyordu. Sallanması da durmuştu, fakat gök gürültüsünü andıran ses hafif bir mırıltı şeklinde güvertedekilerin kulağına geliyordu. Fakat bir müddet sonra o da sustu. Etraf derin bir sessizliğe gömüldü.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Jim bir ay sonra, kendisine yöneltlen yüzlerce soruya cevap verip, bu olay ile ilgili hakikatleri anlatmak istediği zaman, o günkü intibalarını şu şekilde ifade etmek istedi.

«Çarptığımız şey ne ise, gemi onun üstünden bir yılan kadar sessiz, kolay ve sarsıntısız geçti.»

Jim'in tarifi güzeldi. Fakat Doğu Limanının polis istasyonunda yürütülen sorguyu idare edenler hakikatları istiyorlardı. Böyle şairane tarifler onları ilgilendirmezdi.

Jim, serin ve loş odanın ortasında konulmuş olan tanık iskemlesinde yanakları al al olduğu halde oturuyordu. Başının üstündeki yelpaze yavaş yavaş dönüyor, ötede oturanlar gözleri ile onu takip ediyorlardı. Sorguyu takip edenler arasında beyazlar, kırmızı suratlılar, esmerler vardı. Sıra halinde oturmuş dikkatle, adeta huşu ile onu dinliyorlardı. Bütün bu insanlar Jim'in çok kuvvetli çıkan, kendi kulaklarını bile tırmalayan sesinden büyülenmiş gibi

idiler. Jim'e o anda dünyada kendi sesinden başka bir ses yok gibi geliyordu. Ona yöneltlen sorular ise kalbini sıkıştırıyor, içini keder ve ümitsizlikle dolduruyordu. Yargıcın sorduğu sorular sanki genç adamın vicdanının sesi idi.

Mahkeme dışında güneş her tarafı ısıtırken, içerde kocaman yelpazeler devamlı döndüğü için odayı serinletiyor, Jim'in titremesine sebep oluyordu. Diğer taraftan duyduğu utanç ve ona hançer gibi batan bakışlardan dolayı, yanakları alev alev yanıyordu. Mahkemeye riyaset eden hakimin yeni traşlı ifadesiz yüzü, iki tarafında oturan iki bahriyeli müşavirin suratları yanında ölü gibi bezay görünüyordu. Tavandaki geniş pencereden sızan ışık, bu üç adamın başlarını ve omuzlarını aydınlatıyordu. Fakat sıralarda oturan dinleyiciler birer gölge halinde görünebiliyordu. Hakim ve müşavirler hakikati, felâkete sebep olan olayları bilmek istiyorlardı. Olaylar! Sanki olaylar bir şey aydınlatabilirmiş gibi!

Hakimin so'unda oturan müşavir, «Denizin üstünde yüzen bir ağaç kütüğü veya ona benzer bir şeye çarptığınıza kanaat getirdikten sonra, kaptanınız size aşağıya inip geminin hasarının ne olduğunu tesbit etmenizi istedi. Siz çarpışmanın şiddetinden geminin zarar görmüş olabileceğini tahmin etmiş mi idiniz» diye sordu.

Soruyu soran müşavirin ufak bir sakalı, çıkık elmacık kemikleri vardı. Dirseklerini masanın üstüne dayamış, yüzünü elleri arasına almış, mavi gözlerini düşünceli bir tavırla Jim'e dikmişti. Şişman, herkesi küçük gören gözlerle etrafı süzen öteki mü-

şavir koltuğuna yaslanmış, sol kolunu ileriye uzatmış, parmaklarını kurutma kağıdı üzerine ritmik bir şekilde vurup duruyordu. Bu iki müşavirin arasına Sulh hakimi mağrur bir edâ ile oturmuş, kollarını göğsünün üzerinde kenetlemiş, mürekkep hokkasının yanındaki vazoya konmuş olan çiçeklere gözünü dikmişti. Fakat aynı zamanda sorguyu dikkatle izlediği gözden kaçıyordu.

Jim, «Hayır, geminin zarar görmüş olabileceğini o zaman tahmin etmemiştim,» dedi. «Kaptan gü-rültü yapmamamı, panik yaratmak için kimseyi uyardırmamamı emretmişti. Direklere asılmış olan gaz lambalarından birini alarak aşağıya indim. Ambarın kapısını açtığım zaman, içerden su sesi gelmeye başladı. Lambayı alçaltarak içeriye baktım ve ambarın yarısından fazlasının su ile dolmuş olduğunu hayretle gördüm. O zaman geminin altında bir yerde büyük bir deliğin açılmış olması gerektiğini anladım.»

Jim tereddüt ederek sustu.

Şişman müşavir parmakları ile tempo tutmaya devam ederek, «Evet, devam ediniz,» dedi.

Jim anlatmaya devam etti. «O anda tehlikenin derecesini takdir edemedim. Biraz afallamış olabilirim. Her şey o kadar ani ve sessizce olmuştu ki! Gemide ön ambarı arka ambardan ayıran tahta perdeden başka bir bölme olmadığını biliyordum. Kaptana durumu bildirmek üzere yukarı çıkarken, iskele'nin başında yukarı çıkmakta olan ikinci makinistle karşılaştım. Şaşkınlık içinde idi. Sol kolunun kırılmış olduğunu bana söyledi. Ben aşağıda iken, o da inmek üzere merdiven başına gelmiş, fakat ilk basa-

makta kayarak düşmüş ve kolunu kırmıştı. (Allahım, o çürük bölme kısa zamanda yıkılacak, o zaman bu Allahın belası gemi kurşun gibi dibe iner,) diye bağırdı. Sağ kolu ile beni iterek merdiveni tırmanmaya başladı. Bir taraftan da küfür edip duruyordu. Sol kolu ise omuzundan sarkıyordu. Ben de makinisti takip ettim. Tam yukarı çıktığım zaman, kaptanın makiniste bir yumruk atarak yere serdiğini gördüm. Ona bir daha vurmadı, sadece başında durup öfke ile birşeyler söylediğini sezdim. Ancak kaptan alçak sesle konuştuğundan, ne dediğini anlayamadım. Herhaalde güvertede münakaşa edeceğine neden makineleri durdurmadığını sorduğunu tahmin ediyorum. Bir ara sesini yükselterek, (Haydi, kalk! Koş, toz ol!) dediğini duydum. Makinist merdivenlerden inerek arka tarafta bulunan makine odasına doğru koştu. Koşarken acıdan inliyordu.»

Jim, alçak fakat berrak bir sesle konuşuyordu. O geceki hatıralar şaşılacak bir parlaklıkla hatırasında yaşıyordu. Hakikati bilmek isteyen bu adamlara isteseiler makinistin iniltilerini bile taklit edebilirdi. Sorgunun başında duyduğu iğrenme ve çekingelik yok olmuştu. O gece vuku bulan olayların arkasındaki dehşetin, ancak hakikat ortaya çıktığı zaman takdir edileceğini anlamıştı. Bu adamların bilmek için can attıkları olaylar o esnada o kadar korkunç ve o kadar canlı idi ki, unutulmasına imkân yoktu. Bu olaylar bin dörtyüz tonluk bir gemide ve otuz yedi dakika içinde olup bitti. Fakat Jim yaşadığı müddetçe o olayları aklından çıkaramıyacağını biliyordu. Patna olayı basit bir vâka değildi. Onunla

ilgili her şey çok mühimdi, bundan dolayı olup bitenleri Jim'in bu kadar iyi hatırlaması isabet olmuştu doğrusu. Jim, hakikatin ortaya çıkması ve kendi iyiliği için konuşup herşeyi anlatmak arzusu ile kıvranıyordu. Fakat bütün gayretine rağmen, vaka gecesi olanları istediği şekilde izah edemiyordu. Bir türlü kendini toplayamıyor, aklı başka konulara takılıp kalıyordu. Onu her zaman oyalayan hayaller gene zihnini işgal etmeye başlamıştı. Kendisinin diğer insanlardan farklı olduğunu düşünüyor, bu duruma düşmüş olmasına bir türlü akıl erdiremiyordu. Kafesin içinde kapatılan ve kaçabilecek bir delik bulmak ümidi ile, deli gibi bir köşeden diğer köşeye koşan, fakat deliği bulamıyan bir hayvana benziyordu. İşte bu düşünceler zihnini işgal ettiği için, hâkim ve müşavirlerin istediği şekilde şahadet edemiyor, konuşurken tereddüt edip susmasına sebep oluyordu.

Bir ara kendisini toplıyarak hikâyesine devam etti.

«Kaptan güvertede dolaşıp duruyordu. Sakin görünmesine rağmen, ikide bir sendeliyordu. Bir defasında karşısına dikilip birşeyler söylememe rağmen, üzerime geldi ve beni görmeden geçip gitti. Kör gibi idi. Söylediklerime cevap vermedi bile. Sadece kendi kendine birşeyler mırıldanıp duruyordu. (Kahrolası buhar, menfur, melun buhar,) gibi kelimeler kulağıma kadar geldi. Yani buharla ilgili kelimeler. O zaman düşündüm ki.....»

Gene konudan dışarı çıkmaya başlamıştı. Konu ile ilgili sorulan bir soru, Jim'in acı ile kendisine gelmesine sebep oldu. Yorgunluk hissediyor, cesareti

gittikçe kırılıyordu. Soru sormalarına sebep yoktu. O nasılsa herşeyi anlatacaktı. Halbuki onlar acele ediyorlardı. İşte şimdi de onu şaşırtmışlar, bir soru sormuşlar, o da «Evet» veya «Hayır» ile cevap vermek mecburiyetinde kalmıştı.

Buna rağmen, başını ve omuzlarını dikleştirerek, genç, sarışın başını gururla kaldırarak, «Evet, yaptım,» diye cevap verdi. Sonra tekrar bir soru soruldu. Jim'e bu da lüzumsuz gibi görünmesine rağmen, cevabını verdi ve tekrar soru sorulmasını bekledi.

Ağzı toz yemiş gibi kuru, deniz suyu içmiş gibi acı idi. Terli alnını sildi, dili ile kurumuş dudaklarını ıslattı. Sırtı ürperiyordu. Şişman müşavir göz kapaklarını kapatmış, ılık çalıyormuş gibi dudaklarını büzmüştü. Sorgu ile alâkalanmıyordu. Küçümseyici bir tavır takınmıştı. Diğerinin gözleri ise iyilik ve anlayışla parlıyor gibi idi. Sulh hakimi solgun yüzünü buruşturmuş, çiçeklerin üstünden öne doğru eğilmişti. Sonra yan tarafa doğru kayarak, şakağını avucuna dayamıştı. Devamlı dönen yelpazelerin yarattığı cereyan hakim ve müşavirlerin kafalarına, yerlilerin esmer suratlarına, derilerine yapışmış gibi duran dar elbiseler içinde terliyen Avrupalılara çarpıyor, pencerelerdeki perdeleri uçuruyordu. Mahkemedede çalışan memurlar, boyunlarına kadar iliklemiş oldukları resmi kıyafetleri ve kırmızı sarıkları içinde yorulmadan, usanmadan bir hayalet kadar sessiz, bir bu tarafa, bir o tarafa koşuşup duruyorlardı.

Soru cevap arasındaki duraklamalarda gözlerini dinleyicilerin arasında gezdirirken, diğerlerinden ayrı olarak oturan, yorgun, endişeli bir ifade ile mah-

kemenin gidişatını izleyen beyaz bir adam, Jim'in dikkatini çekti. Bu adamın gözlerinde ilgi, anlayış ve sükunet okunuyordu. Jim, «Neye yarar, bütün bunlar neye yarar,» diye düşündü. Sabırsızlıkla ayağını yere vurdu. Tekrar bakışlarını dinleyicilerin üstüne çevirince, beyaz adamla göz göze geldi.

Beyaz adamın bakışı diğerlerinininki gibi büyülenmiş değildi. İrade dolu bir bakıştı. Jim bir ara düşüncelerine dalacak vakit buldu ve, «Bu adam sanki benim içimi okuyor, neler düşündüğümü biliyor gibi bakıyor,» diye düşündü. Bu adamı daha önce de gördüğünden emindi. Belki de sokakta rastlamıştı. Onunla hiç konuşmadığından katiyetle emindi. Fakat onu tanıyordu. Zaten günlerden beri kimse ile konuşmamıştı. Sahile çıktığından beri susmuş, sadece, hücrede tek başına bulunan bir mahpus veya vahşi ormanlarda kaybolmuş bir avcı gibi, kendi kendine konuşmuştu. Bu anda hiç önemi olmayan sorulara cevap vermek mecburiyetinde olduğunu, fakat ömrü boyunca bir daha kimse ile konuşacak cesaret ve kuvveti kendinde bulamayacağını sanıyordu. Mahkemede verdiği gerçek cevaplar, konuşmanın artık ona lüzumlu bir şey olmadığı hakkında edindiği kanaatte yanılmadığını ispat etmişti. Orada oturan o beyaz adam Jim'in ümitsiz durumunu anlamış, takdir etmiş görünüyordu. Jim tekrar ona baktı, sonra kararlı bir hareketle başını başka bir tarafa çevirdi.

Marlow, Jim'i hiç unutmadı. Dünyanın çeşitli yerlerinde onu hatırlayıp, başından geçenleri en ince tafsilâtına kadar ve gerçek çehresi ile anlatıp durdu.

Bazan yemekten sonra çiçek dolu bir verandada güneşin batışını seyrederken ve piposunu tütürürken, sessizce onu dinleyen insanlara Jim'i anlatırdı. Arada bir gözleri parlıyor, sesi boğuklaşıyor, elleri asabiyetle titriyor, fakat hikâyesini anlatmaya devam ediyordu. Jim hakkında ağzından dökülen ilk kelimede Marlow'un vücudu geriliyor, eli karmakarışık saçını okşuyor, sesi duyulanıyordu. Anlatırken kendini kaptırıyor, ruhu sanki maziye kaçıyor, orada sadece vücudu ve kımıldayan dudakları kalıyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

«Oh, evet, sorguları takip ettim,» derdi. «Bu güne kadar da neden ilgilenip gittiğimi merak ederim. Dünyada hepimizin bir koruyucu meleği bulunduğunu kabul ederim, ancak siz de, aziz dostlarım, bizi koruyan bu melek gibi, bir de dürten bir şeytanın bulunduğunu itiraf etmelisiniz. Ben başkalarından farklı olduğumu düşünmek istemiyorum, demek ki, beni dürten bir şeytanın mevcudiyetinden emin olduğuma göre, siz de bunu kabul etmelisiniz. Bu şeytani hiç görmedim, fakat mevcudiyetini ispat edecek birçok delillerim var. Her zaman onu hissederim ve beni böyle şeyleri yapmaya dürter. Nasıl şeyler diye mi soracaksınız? Meselâ sorguya gitmek gibi. Meselâ sarı köpek hadisesi gibi. Adi bir sokak köpeğinin, mahkeme salonunun verandasındaki halkı korkutmasına müsaade edileceğine ihtimal vermiyorsunuz, öyle değil mi?»

«Evet, bazan şeytani bir kuvvet, anlaşılmasa bazı olayların neticesinde zayıf tarafları, fakat aynı zamanda takdir edilecek nitelikleri olan kimselerle kar-

şılaşmama sebep oluyor: Bu adamlar beni görür görmez çeneleri açılıyor ve itiraflarda bulunmaya başlıyorlar. Sanki benim itiraf edecek bir şeyim yokmuş gibi! Bu kimselerin itimadını kazanmak için ben ne yapıyorum ki? Hiçbir şey. Kendi problemlerim bana yeter. Bütün dünyadaki diğer insanlar gibi benim de üzüntülerim, zayıf taraflarım vardır. Yani kimsenin itimadını kazanacak, sırları açıklanacak karakterde bir insan değilim. Öyle ise neden? Ben de bilemiyorum. Belki de yemekten sonraki saatlerin sıkıntısız geçmesini sağlamak için, şeytan bu dertli kimseleri karşıma çıkarıyor ve dertlerini bana anlattırıyor.»

Marlow bu anda otelin sahibine döndü ve, «Charley, aziz dostum, yemeğin nefisti.» dedi. «Bu etrafımdaki arkadaşlar heyecanla hikâyemi anlatmamı bekliyorlar. Kendi kendilerine, (Çabalamaya, düşüncelere boş ver, Marlow konuşsun biz onu diliyelim,) diye düşündüklerinden eminim.»

Marlow derin bir nefes alarak devam ederdi

«Pekâlâ konuşayım. Nefis bir akşam yemeğinden sonra, şezlonglarımıza uzanıp, püromuzu tüttürürken, bu dünyaya sadece çekmek için geldiğimizi ve sonumuzun ne olacağını unutturacak kadar güzel olan bu serin ve yıldızlı gecede, Jim kardeşimizden bahsetmek kolay. Hepimiz böyle güzel bir gecede etrafımızdaki üzüntüleri, hatta kendi problem ve sıkıntılarımızı unutmaya hazırdır. Dünyada bazı insanların ömürlerinin hep kolay ve rahat geçtiğini kabul ediyorum. Onlar için hayat devamlı olarak tatlı bir rüyadır. Mücadele etmek mecburiyetinde değildirler. Bu tip insanlar fani olduklarını, bir gün sonun, on-

lar için de geleceğini unutuyorlar. Fakat dünyada kaç tane böyle insan vardır? Kaç kişi yenilgiyi, kaderi ümitsizliği tatmamıştır?»

«Jim'le bakışlarımız ilk önce sorgu esnasında karşılaştı. O gün denizle uzaktan veya yakından ilgili herkesin mahkeme salonunda olduğunu bilmelisiniz. Zira Patna vakâsı, Aden'den o esrarengiz telgraf geldiği günden beri herkesin ilgisini çekmiş, günün konusu olmuştu. Bu telgraf için esrarengiz kelimesini kullandım, fakat aslında gayet net bir telgraftı. Ancak inanılmaz ve çirkin bir hakikati ortaya çıkardığı için, bize o zaman esrarengiz gibi göründü. Bütün limandakiler günlerce başka bir şeyden bahsetmediler. Bu olayı önce gemimdeki kamaramda giyinirken duydum. İnce bölmenin öteki tarafında çayını yudumlamakta olan İranlı makinist, kamarotla Patna hadisesini münakaşa ediyordu. Sahile çıkar çıkmaz karşılaştığım bütün dost ve tanıdıkların bana sordukları ilk soru, (Patna'dan haberin var mı? Bu olaydan daha korkunç bir şey düşünebiliyor musun?) olmuştu. Sonra her biri kendi karakterine göre ya küfür savuruyor, ya alayla gülümsüyor veya üzüntü ile başını sallıyordu. Birbirleri ile yabancı olan kimseler, sadece bu konuyu konuşmak için ahbaplık kuruyorlardı. Limanın boş gezenleri, meyhaneleri doldurup yuvarladıkları kadehler arasında Patna hadisesini konuşuyorlardı. Bu olay ile ilgili bütün dedikoduları limanın bütün yazıhanelerinde, dükkanlarda, sokaklarda duyabilirdiniz. Beyazlar, yerliler, melezler, velhasıl herkes bundan bahsediyordu. Halkın bir kısmı hadiseyi nefretle anıyor, bir kısmı şakaya boğu-

yordu. Fakat herkesin merak ettiği şey, geminin içindekilerin, daha doğrusu mürettebatın nerde olduğu idi. İki üç hafta geçtikten sonra, esrarengiz olayın aynı zamanda feci bir neticesi olduğu kanaati hakim olmaya başladı. Nihayet güzel bir sonbahar sabahı, limandaki acenteliğin kapısında dururken, sahilde bana doğru yürüyen dört adam gördüm. Önce bu adamların nereden çıktığını ve nereye gittiklerini merak ettim. Sonra aniden, (ah, işte geldiler,) diye mırıldandım.»

«Evet, aralarından bir tanesi çok iri yarı olan bu dört adam sabah, güneşin doğuşundan bir saat sonra limana yanaşan (Dale Line) adlı buharlı gemi ile gelmişler ve iyi bir kahvaltı ettikten sonra sahile çıkmışlardı. Yanılmama imkân yoktu. Patna'nın sert kaptanını, çevremizin en şişman adamını, hemen tanımıştım. Üstelik aşağı yukarı bu olaydan dokuz ay önce, onunla Samarang limanında karşılaşmıştım. O sırada gemisi Roads iskelesinde yüklenmekte iken, kendisi limandaki De Jong adlı bir Hollandalının işlettiği meyhanede kadeh üzerine kadeh yuvarlamakla ve Alman İmparatorluğuna küfür etmekle vakit geçiriyordu. Her bira şişesi için gözünü kırpmadan bir gilder alan ve içki satmaktan her zaman memnuniyet duyan De Jong beni bir kenara çekerek, (İş iştir.) dedi. (Fakat bu adam beni iğrendiriyor.)»

«O sabah kapıda durup onları gözetlerken, kaptanın önden yürüdüğünü ve güneşin dazlak kafasını bir ayna gibi parlattığını gördüm. Görünüşü bana ehlileştirilmiş bir fil yavrusunu hatırlatıyordu. Çok

acayip bir şekilde giyinmişti. Üzerinde parlak yeşil ve koyu portakal renkli bir pijama ve çıplak ayaklarında saman renkli terlikler vardı. Kocaman başına çok küçük bir şapka takmış ve onu alnına bir iple bağlamıştı. Onun ebadında bir adamın ödünç elbise bulabilmesinin çok zor olduğunu takdir edersiniz. Her neyse! Acele ile sağına soluna bakmadan yürüyordu. Önünden geçip, kendinden emin bir halde, raporunu vermek üzere limandaki Resmi Denizcilik Dairesine girdi.»

«Sonradan anlaşıldığına göre, önce Archie Ruthvel adındaki daire başkanına müracaat etmiş. Archie'nin kendi hikâyesine göre, kendisi biraz evvel daireye gelmiş ve yorucu gününe personel şefini azarlamakla başlamıştı. Personel şefini belki bir kısmınız tanırırsınız. Ufak tefek, size hizmet etmek için çırpınan Portekizli bir melezdır. Acınacak kadar zayıf olan bu adam, gemi kaptanlarından tuzlu domuz, bisküvi, patates gibi yiyecek şeyler alabilmek için, devamlı tetikte idi. Bir yolculuktan dönüşümde, kendisine canlı bir kuzu hediye ettiğimi hatırlarım. On dan benim için bir hizmette bulunmasını istediğim için değil zaten ne yapabilirdi ki? Sadece bahşış almak hakkı olduğuna dair olan kanaati beni eğlendirdiği için verdim. Bahşış almak huyu Portekizlilerin kanına işlemiş galiba... Belki de iklimin tesiri. Her neyse, aldırmayın, sadık dostlarımla kimler olduğunu biliyorum.»

«Ruthvel'in anlattıklarına dönelim. Ruthvel, personel şefini azarlarken arkasında tuhaf bir gürültü duymuş ve başını çevirdiği zaman, çizgili bir fanilaya

sarılmış, kocaman varile benziyen bir cismin odanın ortasında durduğunu görmüş. Başta o kadar şaşırmış ki, uzun müddet o cismin canlı bir varlık olduğunu anıyamamış. Ne maksatla ve kimin tarafından oda-ya alındığını merak edip durmuş. Bekleme odası ve koridor, içerde olup bitenleri görmek arzusu ile, âdet- ta birbirinin üstüne çıkan yelpaze taşıyıcıları, çöp- çü, polis memurları, liman işçileri ile dolu imiş. Her taraf hengâme içindeymiş. Adam başındaki şapka- dan kurtulmaya muvaffak olup, hafif reveranslar yaparak Ruthvel'e doğru ilerlemeye başladığı zaman, Ruthvel kendisi bana söylediğine göre, o kadar afal- lamış bir durumda imiş ki, uzun müddet o hayaletin neler anlatmak istediğini bir türlü anıyamamış. Ha- yalet haşin ve kasvetli, aynı zamanda kesik bir ses- le konuşuyormuş. Nihayet Ruthvel bu gelenin Patna oîayının bir gelişmesi olduğunu kavrıyabilmiş. Kar- şısında duranın kim olduğunu anlar anlamaz ise, ken- dini huzursuz hissetmeye başlamış. Archie Ruthvel o kadar iyi kalpli, o kadar hassas bir insan ki..... Kendini toparlayıp, (Susun) diye bağırmış. (Sizi dinliyemem. Sizin Maiyet Memuruna baş vurmanız gerek. Sizi dinlememe imkân ve ihtimal yok. İste- diğiniz adam kaptan Elliot'dur. Bu tarafa, bu tarafa lütfen.) Archie yerinden fırlayıp adama yaklaşmış ve onu itip kakarak odadan çıkarmaya çalışmış. Pat- na'nın kaptanı önce o kadar şaşırmış ki, hiç sesini çıkaramamış, fakat tam kapıdan çıkarılmak üzere iken, hırsla Archie'ye dönmüş, (Bana bakın! Ne olu- yor? Bırakın beni!) diye bağırmaya başlamış.»

«Kaptan Elliot'un oda kapısını vurmadan açan

Archie, (Patna'nın kaptanı geldi, efendim,) diye haykırarak, sonra Alman kaçağına dönerek. (İçeri buyurun kaptan,) demiş. Archie Ruthvel yaşlı adamın yazdığı mektuptan kafasını hızla kaldırdığını görmüş. Bunun üzerine kapıyı hemen kapatarak odasına koşmuş ve imzasını bekliyen kağıtların başına geçmiş. Fakat dediğine göre öteki odada süregelen münakaşa şaşkınlıktan Archie'nin kendi isminin yazılışını unutturacak kadar kuvvetli imiş. Evet daha evvel de söylediğim gibi, Archie dünyanın en yufka yürekli insanıdır. Kendisinin bana sonradan söylediğine göre, o anda kendini bir adamı aç bir aslanın önüne atmış gibi hissetmiş. İçerden gelen ses ve gürültünün sağır edici olduğuna şüphe yok. Archie aşağıdan duyduğu gibi, liman boyunca da aksettiğinden eminim.»

«Yaşlı kaptan Elliot'un ağzı çok bozuktur. Kızdığı zaman çekinmeden ve muhatabının kim olduğuna ehemmiyet vermeden, bağırıp çağırmaktan kaçınmazdı. Valiye bile tepesi attığı zaman bağırabilirdi.»

«Kaptan Elliot bana, (Elde edebileceğim en üst rütbeye eriştim, tekaütlüğümü garanti ettim,) derdi. (Bir kenara koyduğum üç beş kuruşum var. Benim vazifem ve prensipler hakkındaki fikirlerimi beğenmiyorlarsa memleketime gönderebilirler, vız gelir. Yaşlı bir adamım, bu güne kadar da her zaman düşündüklerimi söylemişimdir. Şimdi tek istediğim şey, kızlarımı ölmeden evlendirmektir.)»

«Bu hususta biraz kaçıktı. Üç kızı vardı. Üçü de kendisine benzemesine rağmen, sevimli ve tatlı kızlardı. Buna rağmen kaptan Elliot'un bazen bütün bir

geceyi onların geleceklerini düşünerek uykusuz geçirdiği olurdu. Böyle uykusuz gecelerin sabahları dairede birisini haşlaması normal karşılanırdı.»

«Patna'nın kaptanını yerin dibine batırdığını söylerlerdi. Dakikalarca süren bağrışmalardan sonra, Alman kaçağı hırsla Elliot'un odasından çıkmış ve koca vücudu ile tam benim önüme gelip hareketsiz kalmıştı. Mosmor olan yanakları titriyordu. Hırsından parmaklarını ısıırıyordu. Bir an sonra beni farketti ve üzüntü dolu bir bakış fırlattı.»

«Kaptanla birlikte gelmiş olan diğer üç denizci onu bekliyorlardı. Bunlardan biri, kolu boynuna asılmış olan bir çocuktu. İkincisi ise, mavi renkli bir kostüm giymiş, uzun boylu, kır bıyıklı, bir süpürge sapı kadar ince, asık suratlı bir adamdı. Etrafına aptal aptal bakınıyordu. Üçüncüsü ise geniş omuzlu bir gençti. Elleri cebinde olduğu halde, aralarında konuşan öteki iki denizciden birkaç adım ötede durmuş, gözlerini boş meydana dikmişti. O sırada eski püskü bir araba tam karşılarında durmuş, arabacı onlara merakla bakmaya koyulmuştu. Genç denizci hiç bir şeyin farkında değildi. Yerinden bile kımıldamıyordu. İşte Jim'i ilk önce o sabah gördüm. Yalnız gençlerin olabileceği kadar, alâkasız ve tasasız görünüyordu. Temiz ve yeni traş olmuş yüzü ile, dünyada en kabiliyetli ve istikbali parlak gençlerden biri olduğu her hali ile belli idi. Ona bakarken onun bildiklerini, hatta biraz daha fazlasını bildiğimden, içimde ona karşı muazzam bir öfke duydum. Sanki bana yalan söylemiş, benden riyakârlıkla birşeyler kap-

mış gibi geldi bana. Ne kusursuz, ne salim bir görünüşü var, diye düşündüm. Ah, böyle gençler kötü yola sapmamalı idi. O anda sinirden şapkamı yere atıp, onu ayaklarımla çiğniyebilirdim. Bu hareketi seneler evvel bir İtalyan kaptan tayfalarından birinin hadise çıkarması üzerine yapmış ve o zaman hayretle ona bakakalmıştım. Jim o kadar rahat ve kendisinden emindi ki, kendi kendime, (Deli mi bu,) diye düşündüm, (Yoksa hissiz midir?) Islık çalmaya başlayacak gibi bir hali vardı. Yalnız şunu belirtmek isterim, bu gencin yanında bulunan diğer iki denizci beni zerre kadar ilgilendirmiyordu. Herkesin ağzında bulunan ve soruşturmaya sebep olacak Patna felaketinde rol oynamış olduklarından şüphem yoktu.»

«Hâlâ bir kaç adım ötede duran Patna'nın kaptanı, bana, (Yukardaki o deli herif bana köpek dedi,) diye söylendi. Beni tanıyıp tanımadığını bilmiyorum, fakat tanımış olduğunu tahmin ediyorum. Bakışlarımız karşılaştı. Onunkiler öfke saçıyordu. Gülümsedim. Açık pencereden bana kadar gelen münakaşa sırasında Elliot'un yağdırdığı hakaretlerin en hafifinin «Köpek» kelimesi olduğuna şahit olmuştum. Her nedense konuşmak ihtiyacını duyduğum için, (Öyle mi?) diye sordum. Kaptan başını salladı, parmağını ısırды, sonra da küfür savurdu. Başını kaldırarak bana terbiyesizce baktı ve, (Pasifik okyanusu çok geniş, dostum,) dedi, (Siz Allahın belası İngilizler, istediğinizi yapabilirsiniz, benim gibi bir adam için nerede iş olduğunu gayet iyi bilirim. Apia, Honolulu gibi yerlerde dostlarım var.) Kaptanın bu yerlerdeki dostlarının ne kıymette olduklarını tahmin

edebilirdim, zira ben de bu tiplerle arkadaşlık etmiş olduğumu inkâr edecek değilim. Bazan insan her türlü muhite gitmeye ve çeşitli karakterdeki insanlarla kaynaşmak mecburiyetinde kalıyor. Benim de bu mecburiyeti duyduğum zamanlarım olmuştur. Ancak şunu söylemek isterim ki, ahlâksız olarak tanınan bu insanlar, sizin mecburiyet tahtında değil de, ancak alışkanlıktan, korkaklıktan, iyi kalpliliğinizden veya çeşitli başka sebeplerden dolayı aynı sofrada oturup yemek yediğiniz tüccarlardan, çok daha faydalı ve yüz defa daha eğlenceli idi.»

«Bir müddet evvel Almanlara küfür eden şişman adam, şimdi de, (Siz İngilizler, sefil dolandırıcısınız,) diye bağıyordu. (Bana bağırarak ne var, söyler misiniz? Eh, diğer insanlardan hiç farkımız yok. O Allahın belası adam bana bağırarak cesareti nereden buldu?) Adamın vücudu tir tir titriyordu. (Siz İngilizler küçük şeyleri mesele yaparsınız, bunun sebebi de, benim sizin memleketinizde doğmamış olmam. Kaptanlık sertifikamı alın, umurumda değil. Sizin pis, değersiz kağıt parçanıza ihtiyacım yok. Benim gibi bir adam, sizin kaptanlık belgeleriniz olmasa da iş bulabilir. Sizin verdiğiniz belgenin içine tüküreyim ben.) ve tükürdü. (Amarikan vatandaşlığına geçeceğim ben,) diye bağırmaya devam etti. Bir taraftan ayaklarını yere vuruyor, bileklerini sarıp onun gitmesine mani olan görünmez bir bağı çözmek istiyor gibi idi. Öfkeden kıpkırmızı kesilmişti. Dazlak kafası ise terden ayna gibi parlıyordu.»

«Benim onu bırakıp uzaklaşmama engel olan

hiçbir şey yoktu. Buna rağmen, limanın en bazir hususiyetlerinden biri olan merak, adım atmama mani oluyordu. Gezmeye gitmek üzere arkadaşını bekliyormuş gibi elleri cebinde, kayıtsızca meydanı ve Malabar Otelinin yeşil bahçesini tetkik etmekte olan gencin, kaptanından görüşmenin tafsilatını tam olarak öğrendiği zaman göstereceği tepkiyi merak ediyordum. Evet, genç adamın bu kadar rahat ve kayıtsız görünmesi garibime gidiyordu. Onun utanacağını, kahrolacağını, korkudan titriyeceğini bekliyor, aynı zamanda bu şekilde küçülmesini görmekten korkuyordum. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz herhalde. Bir adamın istemiyerek, iradesizlikten veya şaşkınlıktan işlediği bir suçtan dolayı hor görülmesi kadar korkunç bir şey yoktur. Metanet ve tahammülümüz kanuna aykırı hareket etmemize ve cinayet işlememize mani olur, ancak çalılar altında saklanmış bir yılan gibi içimizde bulunan zaaflar, istekler, kaprisler hayatımızı mahvetmek için fırsat kollarlar. Bu zaaflar yüzünden, sonradan utandığımız veya pişman olduğumuz bazı hareketlerde bulunur, neticesinde küçük düşeriz, cezalandırılırız, bazılarımız idam bile edilir. Evet bazan da istemiyerek işlediğimiz hataların farkında bile olmayız.»

«Orada duran o genci tetkik etmeye devam ettim. Görünüşü hoşuma gitmişti. İyi bir aileden olduğu belli idi. Bizden biri olduğuna da şüphe yoktu. Çok zeki ve oyalayıcı insanlardan biri değildi, ancak içi samimi iman ve cesaretle dolu olduğuna şüphe yoktu. Cesaretle, askerlikte veya sivil hayatta gösterilen aşırı atılganlığı kastetmek istemiyorum. Sadece

doğuştan bazı insanların içinde bulunan, günaha teşvik edici bütün hareketlere, içimizde ve dışımızda karşılaştığımız bütün tehlikelere karşı koyma kabiliyetinden bahsediyorum. Buna bir de samimi iman ve güveni katarsanız, ne demek istediğimi anlarsınız herhalde. Tabii ki böyle insanların kendilerine mahsus bazı fikirleri ve tahayyülleri vardır. Ancak ben- ce fikir ve tahayyüllerin hiç önemi yok, hepsi cehennemin dibine gitsin. Fikirler zihnimizi kurcalayan, mutlu bir hayat yaşayıp, rahat bir şekilde ölmek istediğimiz takdirde bağlı kalmamız icap eden en basit prensipleri çiğnememize sebep olan ölümsüz şeylerdir.»

«Bütün bunlar Jim'le ilgili değildir. Ancak dış görünüşü, bana etrafımızda görmekten hoşlandığımız o aptalca fakat iyi yürekli, zekâ, ukâlalık ve sinir bozuklukları yüzünden karakteri bozulmayan insanları hatırlatıyordu. Korkmadan, itimatla geminin idaresini verebileceğiniz bir genç intibasını bende uyandırmıştı. Bu hususta tecrübem olduğunu iddia edebilirim. Eskiden yüzlerce genci seçip, onları denize yollamıştım. Deniz bana iyi davrandı. Ondan ekmeğimi kazandığım gibi, sayesinde ilginç ve hareketli bir hayat yaşadım. Şimdi, ya büyümüş koca erkekler olan veya denizin kurbanları olan bütün bu çocukları düşündükçe bazan içim sızlıyor, bazan da gurur duyuyorum. Yarın memleketime dönecek olsam, iki gün geçmeden güneşten yanmış kaptanlar karşıma dikilip şapkalarını çıkararak, (Beni hatırlıyor musunuz, efendim? Nasıl olur? Ben küçük Ahmet veya Mehmet'im. Bilmemne gemisine tayin etmişsiniz. İlk

yolculuğumdu,) diyeceklerinden eminim. O zaman henüz bıyığı çıkmamış, boyu iskemleyi geçmemiş bir çocuğu ve onu geçirmeye gelen, üzüntüden mendili-ni bile sallamasını unutan annesi ve belkide ablası hatırıma gelecektir. Veya ortayaşlı bir babanın oğlu-nu uğurlamaya geldiğini, fakat deniz ve gemilere duyduğu ilgi neticesinde bütün sabah gemide kaldığı-nı ve sahile çıkmak saati geldiği zaman, oğluna, (Al-lahaismarladık,) diyecek vakti kalmadan acele ile ayr-ılmak mecburiyetinde kaldığı, gözümün önüne gele-cektir.»

«Dümencinin pupanın üzerinden bana, (Lütfen gemiyi bir saniye bekletin, efendim,) diye bağırddığı-nı duyar gibi oluyorum. (Sahile çıkmak isteyen bir bey var.... Haydi, beyefendi inin. Geç kaldınız. Ya-vaş.... yavaş... Tamam mı?) Makinalar işlemeye baş-lıyor, bacalar tütüyor, orta yaşlı bey sahilde dizlerin-deki tozları silkeliyor. Kamarotlardan biri arkasın-dan unuttuğu şemsiyesini fırlatıyor. Her şey normal. Denize oğlunu hediye ederek fedakârlıkta bulunmuş, şimdi de mutlu ve kayıtsız gibi görünerek eve döne-bilirdi. Denize hediye edilen küçük kurban ise, daha sabah olmadan kendini çok hasta hissedecekti. Ya-vaş yavaş denize alıacak, deniz onu tutmayacak, enin-de sonunda ya bir fırtınada kaybolup gidecek veya yükselip, onun bu işe atılmasında baş rolü oynayan kimsenin karşısına dikilip, (Beni hatırlıyor musunuz, efendim?) diye soracaktır. (Ben küçük..... yim.)»

«Böyle kimselerle karşılaşmanın insanın moralini yükselttiğini itiraf etmeliyim. İnsanın hayatta az

da olsa iyilikte bulunup, bazı kimselerin yükselmeline sebep olduğunu aklına getiriyor. Böyle vakalarla çok karşılaştım. İşe almış olduğum gençler tarafından defalarca tanınmışımdır. Her defasında da kendimi daha yalnız hissetmiş, içimde gurur duymuşumdur. Evet, gemiyi, güverteyi, makineyi teslim edebileceğim kabiliyetli ve emniyetli gençleri tanımam gerektiğine eminim. Fakat, Allah, işte şimdi gördüğüm bu gence de gözümü kırpmadan mesuliyetli bir vazife yükleyebilir ve rahatça uykuya dalabilirdim. Fakat bu defa yanılmış olacaktım. Bu düşünce benim şiddetle irkilmeme sebep oldu. Dış görünüşü, yeni bir İngiliz lirası kadar hakiki idi, fakat madenine muhakkak adi bir maden karışmış olmalı idi. Ne kadar sahte, ne kadar hakiki idi? İşte bunu tesbit etmek zordu.»

«Her şeye rağmen, o gencin görünüşünün beni tamamen aldatmış olabileceğine ihtimal vermek istemiyordum. Ehemmiyet vermediğim diğer iki denizci kaptanlarını görünce, yavaşça bize doğru ilerlemeye başladılar. Yürürken sohbet ediyorlar, birbirlerine sırtıyorlardı. Ben onlara doğru dürüst bakmadım bile. Ne yaptıkları neler hissettikleri umurumda bile değildi. Fakat yaklaştıkça gayri ihtiyari onlara bir göz attım. Daha genç olanının kolunun kırılmış olduğunu, kır bıyıklı uzun boylu herifin ise, limanda iyice tanınan bir başmakiniist olduğunu anladım.»

«Yavaş yavaş yaklaştılar. Kaptan hâlâ yere bakıyordu. Görünmeyen bir hastalık, bilinmeyen bir zehirle erimiş, yok olmuş gibi idi. Nihayet başını kaldırıp, önünde duran iki adamı gördü. Onlara birşey-

ler söylemek için ağzını açtı, fakat sonradan vazgeçti. Aklına bir şey gelmiş gibi idi. Morarmış dudaklarını kısıarak, kararlı adımlarla ve adamlarının yüzüne bakmadan, biraz ötede duran arabaya doğru yürüdü ve kapısına asıldı. Kapıyı öyle büyük bir hırsla sarsmaya başladı ki, bir an için arabanın sürücüsüyle beraber devrileceğini sandım. Hayallere dalmış olan arabacı dehşetle yerinden fırladı ve elleri ile oturduğu yere sıkı sıkı sarılarak, vasitasına binmeye çalışan o korkunç, iri yarı mahlûka korku dolu gözlerle bakmaya başladı. Küçük araba sarsılıp duruyor, kaptan sanki hırsını ondan almak istiyormuşçasına kapısına asılmaya devam ediyordu. Nihayet adamın kocaman boynu, yeşil ve kırmızı çizgili sırtı gözden kayboldu. Arabaya binmişti. Arabanın kırılacağını beklerken, pencereleri örten perdeilerden biri açıldı ve kaptanın terli kafası görüldü. Arabacıya hareket etmesini söyledi. Nereye? Belki de Pasifiğe. Arabacı atları kırbaçladı. At kişnedi, biraz tereddüt etti, sonra da dört nala koşmaya başladı. Nereye gidiyorlardı? Api'ya mı, yoksa Honolo'u'ya mı? Verdiği adresi duymamıştım. Göz açıp kapayıncaya kadar araba ufukta kayboldu. Bu Patna'nın kaptanını son görüşüm oldu. Dahası var, atın kaldırdığı toz bulutu içinde kaybolan araba ile gözümünden yok olduğu günden sonra kaptanı gören kimse olmadı. Sanki sihirli bir el onu yoketmişti. Tuhaf olan şey, araba ve arabacının da bir daha görünmemesi idi. Bir daha o zayıf atı ve sürücüsünü ne ben, ne de başkası gördü. Pasifik kıyıları çok geniştir, fakat Alman kaçağının kendi kabiliyetine uygun bir iş bulup bulmadığını Allah

bilir. Bildiğim tek şey, bir hayalet gibi havaya uçup aramızdan kaybolması idi.»

«Kolu boynun asılı olan genç, (Kaptan, hey, kaptan, beni dinle,) diye bağırarak arabanın arkasından koşmaya başladı. Fakat bir müddet koştuktan sonra durdu, başını eğerek, ağır adımlarla geri döndü. Jim ise, tekerleklerin çıkardığı sesi duyduğu zaman başını o tarafa çevirmiş, fakat başka herhangi bir harekette bulunmamıştı. Yüzündeki ifade değişmemişti. Sadece toz bulutu içinde kaybolan arabanın arkasından bakmakla yetindi.»

«Bütün bunlar anlattığımdan çok kısa bir zaman içinde cereyan etti. Kendi hislerimi ve gördüklerimi canlı bir şekilde size nakletmeye çalıştığım için hikâyem uzuyor.»

«Kaptan gözden yeni kaybolmuştu ki, Archie'nin melez memuru, Patna'nın zavallı kazazedelerine bakmak üzere, âmirinin emri ile acele binadan çıktı. Yardım etmek isteği ile dolu, koşa koşa yanına geldi ve etrafına bakınmaya başladı. Asıl aranan adamın gitmiş olduğunu görünce, diğerlerine yaklaştı. Aynı anda kırık kollu gencin öfkeli sesi ile karşılandı. Genç denizci, kimse tarafından emredilmeye tahammülü olmadığını, kendini çok yorgun hissettiğini ve hemen yatağa girmek ihtiyacını duyduğunu, yüksek sesle Portekizliye bağırarak söyledi. (Allahın belâsı bir Portekizli olmasa idin, benim gitmem icap eden yerin hastane olduğunu anlardın,) diye bağırıldığını duydum. Sağlam elini tehdit edici bir şekilde Portekizliye doğru salladı. Kalabalık top-

lanmaya başlamıştı. Zavallı memur şaşırmış, sakin görünmeye çalışarak, niyetini köpüren denizciye izah etmeye yeltendi. Bu münakaşanın nasıl sonuçlanacağını görmek istemediğimden oradan uzaklaştım.»

«Fakat o sıralarda arkadaşlarımdan biri hastahane de yatmakta idi. Sorgunun açılacağı günün arifesinde, bu arkadaşımı ziyarete gittiğimde tesadüfen başka bir yatakta, kolu bandajlı olarak yatan, Patna'nın genç denizcisine gözüm ilişti. Hayretle öteki denizcinin de, yani uzun boylu, kır bıyıklı olanın da, bir çaresini bulup hastahaneye yatmış olduğunu farkettim. Portekizli memurla süregelen münakaşa esnasında, bu zayıf herifin bir köşeye korku ile sindiğini ve kaçmaya çalıştığını görmüştüm. Anladığıma göre, bu adam liman işçilerinin yabancıları değildi. O gün bir yolunu bulup Mariani adlı bir İtalya'nın işlettiği bilardo ve içki salonuna gidebilmişti. Bir çok dalaveralı işlere karışmış olan, aynı zamanda bu denizciden de çok yardım görmüş olan Mariani serserisi, adamın bastığı yeri öpecek kadar ona bağlı imiş. Onun için onu ismi kötüye çıkmış olan dükkanının üst kısmında bulunan bir odaya saklamış. Denizci kendi hayatının tehlikede olduğu kanısında imiş, bundan dolayı Mariani'den kendisini saklamasını istemiş. Uzun zaman sonra, bir gün Mariani kamarotumdan sigara parası almak üzere gemime geldiği zaman, seneler evvel yaşlı denizcinin kendisine bulunduğu bir yardımdan dolayı, hiç soru sormadan yardım etmek ihtiyacını duyduğunu bana söyledi. Gerektiğinde daha fazlasını bile yapacağını söz-

lerine ekledi. İtalyan serseri göğsüne kocaman yumrukları ile vurarak ve iri kara gözleri yaşla dolarak, (Antonyo hiç bir zaman unutmaz, nankör değildir,) diye bağırmıştı. Antonyo'nun minnettar kalmasına sebep olan ahlâksızlığın ne olduğunu bilmiyorum, fakat her neyse, kaçan denizciyi günlerce himaye edecek kadar büyük olması gerektiğine eminim. İhtiyar denizci üç gün üç gece sadece bir iskemle, bir masa ve yüzlerce içki şişesi ihtiva eden bu odada kalmış. Ancak üçüncü günün gecesı, bir kırkayağın hücumuna uğrayan adam dehşetle odadan çıkmış ve kapıyı açarak deli gibi sokağa fırlamış. Polisin onu sabaha doğru bir çöp varilinin içinde sızmış olarak bulduğunu duydum.»

«Gözünü açıp polisin onu götürdüğünü farkedince, denizci asılmaya götürdükleri kanısına kapılmış ve bir kahraman gibi onlarla dövüşmeye başlamış. Fakat onu hastahanede gördüğüm zaman, iki günden beri çok sakin olduğunu öğrendim.»

«Yatağına yaklaşıp yanında duran bir iskemleyle iliştim. Zayıf, bronzlaşmış yüzü, kırılmış bıyığı ile çocuk ruhlu, harpten yorgun düşmüş bir askeri andırıyordu. Ancak kara gözlerindeki korku, kovalanan bir hayvaninkine benziyen dehşet hatlarının gerilmesine sebep oluyordu. Çok sakin görüldüğü için ondan meşhur Patna olayı ile ilgili bazı hakikatler elde edebileceğini ümit etmeye başladım. Aslında beni hiç ilgilendirmeyen bu olayı kurcalamak ihtiyacını neden duyduğumu izah edemem. Basit bir merak olabilir, fakat o anda birşeyler öğrenmek arzusu

ile kıvrandığımı inkâr edecek değilim. Belki de şuur altında olayın hakiki sebebini bulacağımı umuyor, daha doğrusu failleri için boşu boşuna mazeret arıyordum. Şimdi imkânsız bir şeyin peşinde koştuğumu anlıyorum, zira insanlığın en korkunç düşmanı olan şüphe, içimi çoktan kemirmeye başlamıştı. Bu şüpheyi çıkarıp atmak kadar zor bir şey yoktur. Şüphe insanın içinde fırtınalar yaratır, dehşet saçar, felâketleri hazırlayan unsurdur. Patna mürettebatı ile ilgili uyanan şüphe ise herkesi sarmış, karşı konulmaz bir hale gelmişti.»

«Bir mucizenin olacağına mı inanıyordum yoksa? Bu mucizeyi bu kadar arzu etmemin sebebi ne idi? Hayatımda ilk gördüğüm, fakat belki de kendi gençliğime benzettiğim Jim'in selâmeti için mi mazeret arıyordum? Onun suçsuz olduğunu ortaya çıkarmak maksadı ile mi bu olay ile ilgileniyordum? Evet, gizli maksadımın bu olduğunu itiraf etmeliyim. Bir mucizeyi bekliyordum. Şimdi artık uzun senelerden sonra, bu olay aklıma geldiği zaman mucizevi olan tek şeyin, benim aptallığım olduğuna kanaat getiriyorum. O yıpranmış ve bitkin hastadan içimdeki şüpheyi yok edecek bazı şeyler elde edeceğimi katiyetle umuyordum. Vakit kaybetmeden yaşlı adama sıhhati ile ilgili birkaç soru sorup cevabını aldıktan sonra, (Patna) kelimesini ortaya attım. Ancak soruyu mümkün olduğu kadar kapalı bir şekilde sormaya gayret ettim. Nazik ve dikkatli olmamın sebebi yaşlı adama karşı duyduğum merhametten ileri gelmiyordu. Sadece onu ürkütmemeye gayret ediyordum. Ona kızmadığım gibi, acı-

mıyordum da. Yaşlı denizci benim için mühim değildi. Nazarımda sadece istediğimi elde etmeme yardım edecek bir vasıta idi.»

«Adam, (Patna) kelimesini tekrarlardı. Birşeyler hatırlamak için kendini zorluyor gibi idi. Sonra, (Evet, ben tecrübeli bir denizciyim. Patna'nın sulara gömülüşünü gördüm,) dedi. Böyle korkunç bir yalana karşı duyduğum öfkeyi belirtmek üzere iken, yaşlı denizci, hafif bir sesle, (Gemi bir sürü sefille dolu idi,) diye sözlerine ekledi.»

«Adamın bu sözü bir an için tereddüt etmeme sebep oldu. Ne demek istemişti acaba? Cam gibi donuk gözlerinde beliren dehşet ise beni şaşırtıyordu. (Gece yarısı beni uyandırdılar. Yapacak bir şey yoktu. Sadece batışını seyrededildim,) diye devam etti. Sesi birdenbire korkunç derecede yükselmişti. Aptallığımdan dolayı kendi kendime lânet okumaya başladım. Ortalıkta beyaz üniforması ile dolaşan herhangi bir hastabakıcı göremiyordum, ancak sıra ile duran boş yatakların ötesindeki bir karyolada, batan gemideki genç ve esmer kazazedenin bizi takip ettiğini seziyordum.»

«Aniden entresan hastam kemikli, ince kolunu örtünün altından çıkararak omuzuma yapıştı. (Sadece gözlerim görebiliyordu. Zaten kuvvetli gözlerimle meşhurdum. Herhalde uyandırmalarının sebebi de bu idi. Hiç biri geminin nasıl battığını görebilecek durumda değildi. Sadece kurtuluş olmadığını farketmişlerdi. İşte böyle...) diye anlatmaya koyuldu. O anda uzaktan kurt ulumasına benziyen

bir feryat irkilmeme sebep oldu. Öteki yataktaki kazazede, (Oh, onu susturun,) diye bağıırıyordu. Yaşlı denizci ise, (Bana inanmıyorsunuz,) diye devam etti. Sesinde küçümseme okunuyordu. (Buralarda benim kadar kuvvetli gözü olan yoktur, diyorum size. Yatağımın altına bakın.)»

«Gayri ihtiyari eğilip baktım. Yerimde kim olsa aynı şeyi yapacağına yemin edebilirim. Denizci, (Ne görüyorsunuz?) diye sordu. Kendimden utanarak, (Bir şey görmüyorum,) diye cevap verdim. Yüzüme dikkatle bakarak, (Öyle mi?) dedi. (Fakat ben bakacak olsam birşeyler görürdüm.) Tekrar omuzuma yapışarak onunla birlikte eğilmeme mecbur etti. (Ben binlerce kara kurbağa görüyorum. Benim gözlerimle başa çıkacak göz yok diyorum size. Binlerce kara kurbağa. Bu kurbağalar batan gemilerden de beter. Pipomu tüttürerek ve kılım kıpırdamadan batan gemileri seyredebilirim. Pipomu neden vermiyorlar sanki? Kara kurbağalara bakarken pipomu tüttürebilirdim. Gemi de kara kurbağalarla dolu idi. Onların takip edilmesi gerek.) Tuhaf bir şekilde göz kırptı. Akan terim dazlak kafasına damladı, sıırıslık olan ceketim sırtıma yapışmıştı. Diğer taraftan serin rüzgâr pencereden esiyor, örtülerin ve perdelerin uçuşmasına, benim ise tir tir titrememe sebep oluyordu. Tropikallerin tatlı meltemi o gün bana şiddetli esen bir bora kadar soğuk gelmişti. Bu arada, uzaktan öteki kazazedenin sesi kulağıma kadar gelmeye devam ediyordu. (Adamın saçmalıklarına kulak asmayın, Mister,) diye bağıırıyordu. Öfkeli sesi boş koğuşta çın çın çınılıyordu. Ke-

mikli el hâlâ omuzumda idi. Acele ile anlatmaya devam etti. (Gemi bu pis hayvanlarla dolu idi. Gemi-
 miyi terk edin diye verilen emre itaat etmek mecbu-
 riyetinde kaldık.) diye fısıldadı. (Hepsi de pembe
 idi, pembe. Çoban köpeği kadar pembe. Tek gözleri
 vardı. Çirkin ağızlarının kenarında bıyıklar vardı.
 Oh, oh!) İhtiyar denizci şok geçiriyormuş gibi örtü-
 ler altında tir tir titremeye başlamıştı. Eli ile hava-
 da birşeyler yakalamak istiyormuş gibi hareket yap-
 tı. Yüzüne baktığım zaman ise, geldiğim zamanki deh-
 şetin cam gibi parlıyan gözlerinde tekrar belirdiği-
 ni gördüm. Birdendire adamın numara yaptığına, kor-
 kudan kendini delirmiş gibi göstermek çabasında ol-
 duğuna kanaat getirdim. (Yatağın altında ne yapı-
 yorlar?) diye sordu. Parmağı ile bir noktayı göste-
 riyor, sesini bir sır tevdi ediyormuş gibi alçaltıyordu.
 (Dikkatli olun. Onları tanıyorum. Ben tecrübeli bir
 ihtiyarım. Onlardan o kadar çok var ki..... ve on da-
 kikadan fazla dayanamıyacak, batacak.) Sık sık ne-
 fes almaya başlamıştı. Korkunç bir çığlık attı. (Ça-
 buk olun, çabuk olun,) diye bağırdı. (Hepsi uyandı,
 hepsi, binlerce milyonlarca. Üstüme geliyorlar. Bek-
 leyin! Oh, bekleyin! Onları böcek gibi sürü halinde
 ezeceğim. Beni bekleyin! İmdat! İmdat!) Artık daya-
 namıyordum. Uzakta genç kazazedenin kollarını ha-
 vaya kaldırıp, sonra başını ellerinin arasına aldığını
 gördüm. O anda, bembeyaz gömleği içinde bana bir
 kurtarıcı gibi gözüken hademelerden birinin yaklaştığını
 gördüm. Yaşlı adam da görmüştü. Bir anlık
 gafletinden faydalananarak acele ile pencereden koğu-
 şun önündeki balkona çıktım. Uzun süreli bir ulu-

ma beni takip etti. Ehemmiyet vermeden hızlı adımlarla boş mermer merdivenden inerek bahçeye çıktım. sessizlikte zihnimi toplamaya çalıştım.»

«Tam bahçeden çıkarken hastahanenin daimi doktorlarından biri ile karşılaştım. Genç doktor beni durdurdu ve, (Hastanızı yoklamaya mı geldiniz, Kaptan,) diye sordu. (Yarın onu taburcu edeceğimizi sanıyorum. Fakat bu aptal gençler kendilerine iyi bakmıyorlar. Kaptan, o hacı gemisinin baş makinistinin burada yattığını biliyor mu idiniz? Tuhaf bir vaka. Deliliğin en kötü safhalarından biri. O Yunan'lı veya İtalyan'ın meyhanesinde üç günden beri içki içip duruyormuş. Ne beklersiniz? O kuvvetli brendy'den günde dört şişe devirmiş. Bu Brendy'in nefis olduğunu itiraf etmeliyim. İnsanın içini ısıtıyor. Tabii, aklın başından gidiyor, fakat bazan lâzım. Bu adamın tuhaf olan tarafı, bazan saçmalıklar arasında mantıklı şeyler söylediğidir. Çok garip, bu kadar hezeyan ve sayıklama arasında böyle mantık? Hayret doğrusu. Yalanlar sayıklaması gerekirdi, fakat o başka şeylerden bahsediyor. Hayalleri kurbağalarla ilgili. Ha! Ha! Fakat, hakikaten son senelerde bu kadar ilginç bir vaka ile karşılaştığımı hatırlamıyorum. Bu kadar içkiden sonra aslında öteki dünyayı baylaması gerekirdi. Öyle değil mi? Kuvvetli bir bünyesi var. Üstelik yirmi dört seneden beri denizlerde geziyormuş. Onu bir görse idiniz keşke. Asıl görünümlü bir ihtiyar. Rastladığım en enteresan insan. Tıp bakımından tabii. Onu görmek istemez mi idiniz?»)»

«Doktor konuşurken nezaketi elden bırakmadan

dinlemeye gayret etmiştim, fakat içeri bir daha girmeye katiyen niyetli değildim. Vaktim olmadığını mırıldanarak tokalaştım ve acele ile uzaklaşmaya başladım. Arkamdan, (Bu adamın sorguya katılmasına imkân yok. Zaten herhalde şahadetnamesi nazarı itibare alınmaz,) diye doktor bağırdı.»

ALTINCI BÖLÜM

«Sorguyu yürütenler de aynı fikirde olmalı idiler. Denizcinin iyileşmesini beklemek için sorgu geri atılmadı. Evvelden tespit edilen günde yapıldı. Olayın uyandırdığı ilgi yüzünden mahkeme salonu hınca hınç dolmuştu. Olayın nasıl cereyan ettiğine hiç şüphe yoktu, yani Patna'nın bir cisme çarptığı biliniyordu, ancak bunun ne olduğu belli değildi. Belli olacağı da yoktu. Mahkemede bunun tesbit edileceği beklenmiyordu. Zaten dinliyecilerin içinde bu noktayı merak eden tek kişi mevcut değildi. Daha evvel söylediğim gibi, limanın bütün işçileri, tayfaları, dükân sahipleri salonu doldurmuştu. Bilerek veya bilmiyerek, ilgilendikleri nokta olayın cereyanı değil, psikolojik yönü idi. Yani mahkemeden felaket gecesi gemidekilerin duydukları dehşeti, korkuyu, gösterdikleri kuvvet ve cesareti öğrenmek istiyorlardı. Fakat bu imkânsız bir şeydi. Sorguya katılıp mantıklı cevap verebilecek tek adamın soruşturması uzadıkça uzuyordu, fakat neticede işe yarıyacak hiçbir şey elde edilemiyordu. Sorulan sorular demir bir kutuyu

kırmak maksadı ile vurulan hafif darbeler kadar lüzumsuz ve neticesizdi. Fakat resmi bir soruşturmanın bundan daha başka türlü olacağını ümit etmek hatadır. Soruşturmanın masadı olayın nedenini değil, nasıl cereyan ettiğini tespit etmektir.»

«Genç adam dinleyicilerin öğrenmek istediklerini söyleyebilirdi, fakat kendisine yönelen sorular onu bambaşka taraflara sürüklüyordu. Aslında konuşmasına müsaade edilse idi, hakikatin tam manası ile ortaya çıkacağına şüphe yoktu. Fakat resmi makamların suçluların iç dünyaları ve hisleri ile ilgilenmeleri beklenemez. Onların vazifesi olayı mümkün mertebe aydınlatmak ve neticeye varmaktır. Aslında Sulh hakimi ve iki müşavirden daha fazla bir şey beklemek imkansız idi. Bu üç kanun adamının aptal olduklarını söylemek istemiyorum. Bilakis, sulh hakimi açık göz, anlayışlı ve sabırlı bir adamdı. Müşavirlerden biri bir yelkenli kaptanı idi. Kırmızımsı bir sakalı ve iyilik dolu gözleri vardı. Öteki ise Brierley'nin kendisi idi. Büyük Brierley'i tanıdığınızdan eminim. Hiç olmazsa bahsini duymuşsunuzdur. Blue Star şirketinin en meşhur gemisinin kaptanı idi.»

«Brierley kendisine bu sorguya katılmak şerefi verildiği için sıkılmış görünüyordu. Hayatında bir tek hata yapmamış, çalıştığı gemilerde kaza olmamış, aksilikle karşılaşmamıştı. Devamlı olarak yükselmiş, herkes tarafından takdir edilmişti. Kararsızlık ve kendine itimatsızlık gibi hisleri tatmamış şanslı insanlardan biri idi. Otuz iki yaşında iken, Doğu denizlerinde işleyen en ünlü gemilerden birinin idaresini almıştı ve bu vazifesinden dolayı gurur duyardı. Bri-

erley'nin nazarında dünyada kendi gemisinden daha üstün bir tekne bulmak imkân dahilinde değildi, üstelik samimiyetle ondan iyi bir kaptanın da mevcut olmadığını itiraf ederdi. Kendisine bu geminin idaresini vermekle şirketinin isabetli bir karar aldığına emindi. Genç kaptan, on altı tonluk bir gemi olan Ossa'yı idare edemiyen diğer insanların şanssız olduğuna inanıyordu. Kaptan Brierley denizde bir çok hayat kurtarmış, batan gemilere yardım etmiş, vazifesine her zaman sadık kalmıştı. Bu hizmetlerinden dolayı, sigortacılar tarafından kendisine bir kronometre, yabancı bir hükümet tarafından ise, bir dürbün hediye edilmişti. Meziyetlerini biliyor elde ettiği mükâfatları takdir ediyordu. Bir çok kimseler ona karşı çıkmalarına rağmen, ben ondan hoşlanıyordum. Kendini benden çok daha üstün gördüğünü hissediyordum. Zaten onunla karşılaşan herkes bu hisse kapılmaktan kurtulamıyordu, fakat buna rağmen ona kırılmıyordum. Ossa'nın kaptanı olmadığım, hizmetlerimden dolayı bana altın işlemeli bir kronometre veya gümüş dürbün hediye edilmediği, kısaca Montague Brierley olmadığım için bana acıyor, dünyadaki şanssız insanlardan biri olduğuma inanıyordu. Fakat benim şahsıma karşı herhangi bir terbiyesizlikte bulunduğunu hatırlamıyorum. Tabii ki adamın beni küçümsediğini bilmek bazan sinirime dokunmuyor değildi, fakat nazarında binlerce kişiden farklı olmadığıma, herkese karşı aynı acımayı ve hissi duyduğuna kanaat getirdikten sonra, âdeta ondan hoşlanmaya başladım. Bu genç kaptanın inkâr edilemeyecek bir cazibesi vardı. Bu cazibenin neden ileri gel-

diğini hiçbir zaman tesbit edemedim, fakat bazan onu kıskandığımı, gıpta ettiğimi de itiraf etmek isterim. Her türlü darbeye karşı bir kaya kadar dayanıklı olduğunu sandığım için onu takdir ediyor, aynı zamanda imreniyordum. Solgun yüzlü sulh hakiminin yanında kendinden emin hali ile otururken, benim ve bütün orada bulunanların üzerinde bir granit kadar sert ve kuvvetli olduğu tesirini uyandırıyor. Bu sorgunun neticelenmesinden bir müddet sonra intihar etti.»

«Jim'in davasının canını sıktığına şüphe yoktu. Endişe ile, sorgusu yapılan genç adama karşı kaptan Brierley'nin duyacağı küçümsemeyi düşünürken, onun zihninin kendi problemi ile meşgul olduğunu nereden bilebilirdim ki? Kendi kendini suçlamış olacak ki, sırrını denizin dibine beraberinde götürmeyi tercih etti. İnsanları anladığım kadarı ile, vicdan azabına alışmamış olanlar böyle bir şeyle karşılaştıkları zaman, hayatları önemini kaybeder ve ölmeyi tercih ederler. Kaptan Brierley'nin suçunun kumar, kadın veya para ile ilgili olmadığını bilecek durumdayım. Sorgunun neticelenmesinden bir hafta, limanı terkettikten de üç gün sonra denizin ortasında kendini suya atmış, öteki dünyanın kapıları ona açılmış gibi tereddüt etmeden ölüme gitmişti.»

«Geminin ikinci kaptanı gri saçlı, orta yaşlı bir adamdı. Birinci sınıf bir denizci olan ve yabancılara karşı daima güler yüzle davranan ikinci kaptanın, büyükleri ile münasebeti hiç bir zaman iyi değildi. Olayı gözleri yaşla dolarak şöyle anlatırdı

(Aniden verdiği bir karar neticesinde intihar etmedi. Saat dörde on vardı. Akşama kadar nöbet tutan tayfa henüz yerini sabah nöbetçisine terketmemişti. Kaptan makînistle konuşurken sesimi duymuş ve bana seslenmişti. Onun yanına gitmek istemiyordum. Evet hakikat budur, kaptan Marlow, zavallı kaptan Brierley'den nefret ederdim. O zaman nasıl bir insan olduğunu anlıyamamıştım. Ben dahil bir çok eski denizciden evvel terfi etmişti ve bunu bildiği için herkesi küçük görürdü veya bana öyle geliyordu. «Günaydın» demesinde bile insanı küçülten bir şey seziliyordu. Kendisine sadece vazife başında iken «Sir» diye hitap ederdim. Onun dışında fazla hürmetkâr davranmazdım.) İhtiyar denizci bunu gururlanarak söylüyordu. Bazan Brierley'nin bu adama nasıl tahammül ettiğini merak ettiğim olurdu. (Gemi şirketine on seneden fazla çalışmış ve her sene bir geminin idaresinin bana verileceğini ummuştum. Karım ve çocuklarım var, onları düşünmek mecburiyetindeyim. Her neyse, kaptan Brierley, «Gelin içeri, Mister Jones,» dedi. Bende girdim. «Geminin yerini tespit edeceğiz,» diye devam etti. Elinde bir pergel vardı. Kaidelere göre geminin yerini tespit etmek nöbetçinin işi idi. Nöbeti devrettikten sonra bunu yapacağına şüphe yoktu. Buna rağmen sesimi çıkartmadım, sadece geminin yerini ufak bir çizgi ile işaret etmesine ve tarihle saati not etmesine şahit oldum. Şimdi bile onu muntazam yazısı ile on yedi, sekiz, saat dört rakkamlarını yazarken görüyor gibiyim. Sene kırmızı mürekkeple haritanın üst tarafına yazılmıştı. Kaptan Brierley haritaları

bir seneden fazla kullanmazdı. Bu hariyatı sakladım. Kaptan yazısını bitirdikten sonra kendi kendine gü-lümsedi ve, «Yirmi iki milden sonra açık denize çı-kacağız, o zaman rotayı yirmi derece güneye doğru de-ğiştirebilirsiniz,» dedi.)

(O anda Hector Bank'ın kuzeyinden geçiyorduk. «Pekâlâ, efendim,» dememe rağmen, rotayı de-ğiştir-mededen evvel ona danışmak mecburiyetinde olduğu-ma göre, ne diye bunu mesele yaptığına bir mana ve-remedim. O sırada zil çaldığından güverteye çıktık. Nöbetçi yanımızdan geçerken, «Parakete yetmiş bir gösteriyor,» dedi. Kaptan Brierley önce pusulaya bak-tı, sonra etrafa bir göz attı. Gece karanlığında gök-yüzünde yıldızlar pırıl pırıl parlıyordu. Kaptan içi-ni çekerek, «Ben pareketeyi sizin için sıfıra ayarlıya-cağım,» dedi. «Böylece herhangi bir hatanın işlen-mesine meydan verilmemiş olur. Aynı rotayı otuz iki mil daha takip edin, ondan sonra her şey yoluna girer. Bir saniye.... Pareketedeki düzeltme yüzde al-tıdır, demek otuz milden sonra hemen sancağa doğru yirmi derece dönmüş olursunuz. Mesafeyi uzatmanın manası yok, öyle de-ğil mi?» Kaptanın bu kadar çok konuştuğunu hiç duymamıştım. Cevap vermedim. Brierley merdivenden inmeye başladı. Onu her za-man gölge gibi takip eden köpek de peşinden gitti. Kaptan dönerek, «Geri git, Rover. Yukarı çık, oğlum. Haydi git,» diye bağırdı. Sonra karanlıkta bana ses-lenen sesini duydum. «Köpeği anbara kapatın lüt-fen Mister Jones, olur mu?») (Sesini son duyduğum an bu oldu, Mister Mar-

low. Hayatında konuştuğu son kelimeler bunlar oldu.)

«Yaşlı denizcinin sesi titremeye başlamıştı.»

(Zavallı hayvanın peşinden denize atlıyacağından korkuyordu, anladınız mı?) diye devam etti. (Evet kaptan Marlow, pareketeyi benim için ayarladı. Üstelik onu yağladı da, anlıyor musunuz yağladı. Yağ hortumunu hemen yanında bulduk.)

(Tayfalardan biri beş buçuğa doğru, hortumu alıp güverteyi yıkamak için yukarı çıktı. Biraz sonra koşarak geldi ve, «Benimle gelir misiniz, lütfen, Mister Jones,» diye yalvardı. «Yukarıda ellemek istemediğim tuhaf bir şey gördüm.» Tayfanın kastettiği Bierley'nin altın kronometresi idi. Onu zincirinden direklerin birisine asmıştı.)

(Kronometreyi görür görmez anladım. Bacaklarım titremeye başladı. Kaptanı atlarken görmüş gibi oldum. Ne zaman atladığını da kati olarak söyleyebilirim. Parakete o anda sekiz mil ve üç çeyrek gösteriyordu. Ana direğin dört tane demirden mamul bağlama mandalı yok olmuştu. Herhalde batmasına yardım etmeleri için onları cebine sokmuş olmalı. Fakat dört mandal Brierley gibi kuvvetli bir adamı suyun altında tutmaya kâfi mi idi? Belki son anda kendine güvenini kaybetmiştir. Hayatında gösterdiği tek zaaf ta bu oldu her halde. Ancak atladıktan sonra kurtulmak için kulaç atmadığına eminim, buna yemin de edebilirim. Aynı zamanda tesadüfen denize düşmüş olsa idi, kurtulmak için bütün gün yüzebileceğinden de eminim.)

(Evet, efendim. Dünyada onun gibi bir adam yok-

tu. Kendisi bir gün böyle söylerken duymuştum. Denize atlamadan evvel iki mektup yazmıştı. Bir tanesi çalıştığı şirketin müdürlüğüne, bir tanesi de bana. Bana yazdığı mektupta bir sürü talimat veriyor, halbuki ben ondan çok evvel bu işe atılmıştım. Bir de geminin kaptanlığına yükselebilmem için, Shanghai'daki büyüklerime karşı nasıl davranmam icap ettiğini izah ediyordu. Bir babanın çok sevdiği oğluna yazacağı bir mektuptu bu kaptan Marlow ve ben ondan yirmi beş yaş daha büyük olduğum gibi, o daha kısa pantolon giyerken ben denize açılmıştım. Patronlara yazdığı mektubu da benim okuyabilmem için açık bırakmıştı. Mektupta son ânâ kadar vazifesini yerine getirmiş olduğunu, benim gibi tecrübeli birisine gemiyi bıraktığı için içi rahat olduğunu yazıyor, intihar etmekle onların gözünden düşmedi ise, son arzusunu yerine getirip beni kaptan yapmalarını rica ediyordu. Gözlerime inanamıyordum, efendim. İçim bir tuhaf olmuştu.)

«Yaşlı adam gittikçe heyecanlanıyor, dudakları titriyor, gözleri yaşla doluyordu. Anlatmasına devam etti.»

(Adam sanki benim gibi şanssız bir denizciye şans tanımak için denize atlamıştı. Kaptanın anî intiharından dolayı geçirdiğim şok ve artık kaptan olacağıma dair duyduğum inanç yüzünden bir hafta bulutlarda dolaştım. Fakat ne gezer! Pelion'un kaptanı Ossa'ya tayin edildi. Ufak tefek bir adam olan yeni kaptan, gri kostümü ve ortadan ayrılmış saçı ile Shanghai'de gemimize geldi. «Ben..... Ben..... ha.. yeni kaptanınızım, Mister..... ha.... Jones» dedi. Sürdüğü kö-

kular midemi bulandırmıştı. Belki de ona fırlattığım müstehzi bakışlar kekelemesine sebep olmuştu. Benim hayal kırıklığına uğramamın sebebini anladığını, bu olayla kendisinin ilgisi olmadığını, Pelion'un ikinci kaptanının onun yerine atandığını ve patronlarımızın böyle uygun gördüğünü, üzüldüğünü mırıldandı. Ben «İhtiyar Jones'e aldırmayın, Allah onun belâsını versin ama, o böyle şeylere alışkın,» dedim. Küfretmem nazik kulaklarını rahatsız etmiş olacak ki, yüzünü buruşturdu. İlk teftişe çıktığı zaman her şeyde hata bulmaya başladı. Bu kadar sinir bozucu bir ses hiç duymamıştım. Dişlerimi sıkıp cevap vermeye çalıştım. Yemekte gözlerimi tabağıma dikip yüzüne bakmadım. Fakat nihayet dayanamayıp hak ettiği cevabı verdim. O zaman dövüşken bir horoz gibi tüyleri diken diken oldu ve yerinden fırlayarak, «Ayağınızı denk alın, Kaptan Brierley'ye benzemediğimi yakında anlıyacaksınız,» diye gürledi. «Zaten anladım,» dedim ve önümdeki bifeği kesmeye koyuldum. «Siz alçak ve kaba bir adamsınız, Mister.... ha.... Mister Jones, bunu şirketimiz de biliyor,» diye ciyak ciyak bağırmaya başladı. Allahın belâsı bulaşık yıkayıcılarının bizi gözetlemeleri ve kulaklarını dikip münakaşamızı dinlemeleri beni çileden çıkardı. Sakin olmaya çalışarak, «Belki zor bir adamım, fakat burada kalıp sizin kaptan Brierley'nin yerinde oturmanıza tahammül edeceğimi sanıyorsanız aldanıyorsunuz,» diye cevap verdim. Salondan çıkıp paçavralarımı topladım ve gemiyi terkettim. Evet, on senelik hizmetten sonra işsiz kalmış, zavalı bir kadın ve dört çocuğun bakımını nasıl temin ede-

ceğimi bilmez bir halde sahile çıkmıştım. Evet, efendim! Kaptan Brierley'nin aleyhine konuşulmasına şahit olmaktansa, işten ayrılmayı tercih etmiştim. Kaptan Brierley bana gözlüklerini bıraktı. İşte, şurada. Köpeğine bakmamı da istedi. İşte o da şurada. Merhaba Rover, zavallı dostum. Kaptan nerede, Rover?)

«Köpek hüznün dolu sarı gözlerini bize çevirerek içimi sızlatacak şekilde ulumaya başladı, sonra da masanın altına saklandı.»

«Bu konuşma Brierley'nin intiharından iki sene sonra yapılıyordu. Jones'un tesadüfen tayin edildiği Fire—Queen adlı gemide bulunuyorduk. Jones umumiyetle deli Matherson adı ile tanınan kaptanın yerini almıştı. Matherson'u tanırırsınız. İşgalden evvel Hai—Phong limanında dolaşıp dururdu.»

«Jones konuşmasına şöyle devam etti.»

(Evet, efendim. Kaptan Brierley burada her zaman anılacaktır. Babasına yazdım, fakat cevap alamadım. Ne bir teşekkür, nede cehenneme git gibilerden bir tepki! Belki oğulları hakkındaki detayları bilmek istemiyorlardı.)

«Dazlak kafasını kırmızı bir mendille devamlı silen yaşlı gözlü ihtiyar Jones'un ve gözlerinde hüznün okunan köpeğin görünüşü, Brierley'nin unutulmayan şahsiyetini tekrar aklıma getirmişti. Kendi kabiliyetine o kadar güvenen o genç adamın hayatına bu şekilde son vermesine sebep ne idi acaba?»

«Jones, (İntihar neden etmiş olabilir, kaptan Marlow, bir fikriniz var mı?) diye soruyordu. Ellerini ümitsizlikle oğuşturuyor, (Neden? Neden? Bir tür-

l  anlıyamadım,) diye tekrarlayıp duruyordu. Eli ile kırışmış alnına vurdu. (Borca girmiş olsa veya yaş-lansa anlarım,) dedi. (Delirmiş olmalı herhalde. Fa-kat kaptan Brierley deli olacak tipten değildi. Bana inanın, ikinci kaptan olarak onu çok iyi tanıyordum. Genç, sıhhatli, zengin ve dertsizdi.... Bazan durup ba-şım ağrıyınca kadar düşünür, düşünürüm. Muhak-kak bir sebep olmalı.)»

«(Bizi ilgilendiren bir şey olmadığına emin ola-bilirsiniz, kaptan Jones,) dedim.»

«İhtiyar Jones, burnunu silerek, (Evet, bizi ilgi-lendiren bir şey değildi,) dedi.»

«Brierley ile son konuşmam feci olaydan kısa bir süre evveldi ve hatırımdan katiyen silinmedi. Onunla son olarak sorgu devam ettiği sırada konuşmuştum. Sorguya ara verildiği zaman, beraber çıkmış ve yürü-m şt k. Umumiyetle çok sakin olan ve muhatabına pek ehemmiyet vermiyen Brierley, o gün çok heye-canlı ve sinirli görünüyordu. (Beni bu sorguya gel-mem için zorladılar,) diye söze başladı. Her gün mah-kemeye gelmenin zorluğundan şikâyet etti. (En azın-dan üç gün.) Sessizce onu dinliyordum. (Bu sorgunun manası nedir? Hayatımda gördüğüm en saçma mah-keme,) diye söylendi. Başka çare olmadığını söyledim. Hararetle sözümü kesti. (Orada olduğum sürece ne kadar enayi olduğumu düşünüp duruyorum,) dedi. Hayretle başımı kaldırıp ona baktım. Böyle bir şey söylemesi Brierley'ye göre değildi. Yolun ortasında durup ceketimin klapasına asılarak çekti. (O zavalı gence ne diye işkence ediyoruz?) diye sordu. Bu so-ru benim düşüncelerimi o kadar güzel aksettiriyor-

du ki, hemen cevap verdim. (Allah için ben de bilmiyorum. Fakat o genç, işkence edilmeye razı.) dedim. Hayretle onunda benimle aynı fikirde olduğunu sezdim. Öfke ile, (Evet, evet,) dedi. (Fakat bu genç deli mi? O Allahın belâsı kaptanının maiyetindeki-leri yüzüstü bırakıp kaçtığını anlamıyor mu? Ne bekliyor? Onu hiçbir şey kurtaramaz. Hayatı mahvoldu.)»

«Bir kaç adım konuşmadan yürüdük. Sonra, (Ne diye bu sorguya katlanıyor?) diye sordu. O zaman neler hissettiğini ve neler düşündüğünü anlamamıştım, fakat şimdi, zavallı Brierley'nin Jim'den çok kendini düşündüğünü, kendi problemlerini tarttığını biliyorum. Patna'nın kaptanının her tarafta dostları olduğunu ve kaçıp saklanmanın onun için kolay olduğunu hatırlattım. Jim için durum aynı değildi. Hükümet onu Deniz hapishanesinde muhafaza altında tutuyordu. Genç adamın cebinde tek kuruş olmadığına da emindim. Kaçmak için para lâzımdı.»

«Kaptan, (Her zaman para lâzım değil,) diye mırıldandı. Kendi kendine konuşuyor gibi idi. Acı ile güldü ve, (Ben olsam kaçırdım,) dedi. (O isterse kalıp rezil olsun.) Ses tonu beni sinirlendirmişti. (Kalıp burda sorguya katlanmakta, bence bir cesaret belirtisidir,) dedim. (Kaçtığı zaman kimsenin onu aramak zahmetine katlanmıyacağını bile bile kalmakla, cesur bir genç olduğunu ispat etmiyor mu?) Brierley, (Cesarete lânet olsun,) diye gürledi. (Böyle cesaret insanın belini doğrultmaz, namusunu temizlemez. Bana göre bu cesaret değildir. Bence burada kalmak, ka-

rakter zayıflığını gösterir, korkaklıktır. Beni dinleyin, bu zavallıyı yarın sabaha kadar kaçmaya iknâ ederseniz ben yüz rupe veririm, siz de verin, kurtulsun gitsin. Bu genç belli ki asil bir ailedendir. İzah ederseniz anlar, anlamalı! Bu cehennemi aleniyet dayanılır gibi değil. Orada durup kahrolası yerlilerin, Hintli denizcilerin, subay ve çavuşların bir insanın utancından yerin dibine batmasına sebep olabilecek suçlamalarını nasıl dinliyebiliyor? Bu çok kötü! Değil mi, Marlow? Sen öyle düşünmüyor musun? Haydi, denizci, doğru söyle. Kaçarsa her şey düzelir.)»

«Brierley acayip bir hırsla konuşuyordu. Sözü nü bitirdiği zaman, cebinden cüzdanını çıkartmak istiyormuş gibi bir hareket yaptı. Ona mani oldum ve soğuk bir tavırla, bu dört denizcinin korkaklığının bana göre çok mühim olmadığını söyledim. (Ve siz kendinizi denizci olarak kabul ediyorsunuz,) dedi. Bana küçümsiyen gözlerle bakıyordu. (Evet, öyle olduğumu da ümit ediyorum,) dedim. Eli ile müphem bir işaret yaptı ve, (Sizin en kötü tarafınız kendinize kıymet vermemenizdir, bütün denizciler böyledir. Ne olmanız gerektiğini kavramış değilsiniz,) dedi»

Konuşurken yavaş yavaş yürüyordu. Tam Patna'nın kaptanının rüzgarda uçuşan bir tüy gibi yok olduğu noktaya, yani liman Reisliğinin bulunduğu binanın karşısına gelmiştik. Ben Brierley'nin söylediklerine cevap vermedim, sadece gülümsedim. (Bu rezalettir,) diye devam etti, (Aramızda her tip insan var, hatta dayağı hakeden alçak herifler bile mevcut. Ancak mesleğimizin itibarını korumalıyız,

yoksa sokaklarda işsiz güçsüz dolaşan seraserilerden farkımız kalmaz. Bize itimat ediyorlar. Bunun ne demek olduğunu anlıyor musunuz? Samimi olarak itiraf etmeliyim ki, Asyadan gelen bu hacılar umurumda değil, fakat diğer taraftan da dört denizcinin tutumunu tasvip etmiyorum. İyi bir organizasyonumuz yok, fakat bizi birbirimize bağlayan şey, mesleğimize olan sevgimiz ve iyi niyetimizdir. Böyle bir hadise bize duyulan itimadı sarsar. İnsan denizde hayatını tüketebilir, fakat her zaman kendini göstermek, cesaretini ortaya koymak için bir fırsat çıkmaz. Fakat çıktığı zaman..... Ah!..... Ben olsa idim.....)»

«Burada sözünü kesti ve değişik bir ses tonu ile, (Size iki yüz rupe vereceğim, Marlow,) diye devam etti. (Sizin yapacağınız şey, bu gençle konuşmak olacak. Allah onun belâsını versin! Buraya hiç gelmese idi keşke. Onun babasını da tanıyorum. Geçen sene kuzenimi ziyaret etmek üzere Essex'e gittiğim zaman onunla tanıştım. Zavallı adam denizci oğlu ile iftihar ediyor. Feci. Ben genç adama kaçma teklifinde bulunamam, fakat siz.....)»

«Böylece Jim'in yüzünden Brierley'nin hakiki karakteri hakkında bir fikir edinmiş oldum. Tabii ki teklifini reddettim. (Fakat siz) derken sesindeki ton beni sinirlendirmişti. Kendisinin mühim bir insan, fakat benim bir böcekten farksız olmadığımı düşündüğü belli idi. İşte bu düşüncesini hissetmem, teklifini öfke ile reddetmeme sebep oldu. Kendim de Jim'in sorgusunun lüzumsuz bir şey olduğuna inanıyor, bilhassa bu genç adamın kendi isteği ile sorguya katlan-

masına için için kızılıyordum. Fakat herşeye rağmen karışmak istemedim. Brierley çok sinirli olarak yanımdan ayrıldı. O zaman bu tutumu benim için çok esrarlı idi, fakat şimdi onu daha iyi tanıdığımı sanıyorum.»

«Ertesi gün mahkemeye geç gittim ve tek başıma oturdum. Bir gün evvel Brierley ile aramızda geçen konuşmayı bir türlü unutamıyordum. Şimdi gerek Jim'i, gerek Brierley'i bu konuşmaya göre değerlendirmeye çalışıyordum. Jim'in tavrı küstahlık ve saygısızlık, Brierley'nin ise sıkıntı ve bıkkınlık belli ediyordu. Fakat her ikisinin de asıl hislerini saklamaya çalıştıklarına emindim.»

«Brierley aslında bıkmış değildi, sadece öfkeli ve sinirli idi. Jim de küstah olmıyabilirdi. Bana göre değildi de. Ümitsiz olduğuna ve bu hissini belli etmemek için o küstah tavrı takındığına eminim. İşte tam böyle düşünürken, Jim'le gözlerimiz karşılaştı. Onunla konuşmak için içimde uyanmış olan istek, bana fırlattığı bakışla bir anda yok oldu. İster küstah olsun, ister ümitsiz, benim ona yardımım doku namıyacağını anladım.»

«Sorgunun ikinci günü idi. Bakışmamızdan kısa bir süre sonra, o gün için mahkeme tatil edildi. Ertesi gün devam edilecekti. Salondaki beyazlar hemen çıkmaya başladılar. Jim de hemen ayağa kalkmış olduğu için, ilk çıkanlarla birlikte salonu terketmeye muvaffak oldu. Geniş omuzlarını ve başını kapıdan çıkarken görebildim. Ben de, yanıma yaklaşıp bana hitap eden tanımadığım biri ile kapıya doğru yürüdüm. Orada Jim'in verandaya çıkıp dirseklerini par-

maklığa dayadığını ve arkasını çıkan kalabalığa çevirdiğini gördüm.»

«Jim'in sorgusundan sonra bakılacak olan dava, borcunu ödemiyen birisinin davası idi. Beyaz sakallı, muhterem bir köylü olan davacı oğulları, kızları, damatları ve bir sürü insanla, kapının dışında bir halının üstünde oturuyordu. Köyün yarısının davaya geldiği belli oluyordu. Zayıf, esmer bir kadın birdenbire yüksek sesle konuşmaya başladı. Yanımdaki adam bu kadına baktı. O sırada kapıdan çıkmış, Jim'in yanından geçiyorduk.»

«Oralarda dolaşp kalabalığın arasına karışan sarı bir köpeği, köylülerin getirip getirmediğini bilmiyorum. Köpek yanımdaki adamın ayaklarına da dolanarak sendelemesine sebep oldu. Adam sesini yükselterek ve gülererek, (Şu zavallı hayvana bak,) dedi. Köpeği kastetmişti. Bir an sonra adam kalabalığın arasına karışarak benden ayrıldı. Yalnız kalmıştım. Kalabalıktan pek hoşlanmadığım için, duvara dayanıp acele edenlerin geçmesini bekledim. O anda Jim'in hırsla bana doğru döndüğünü gördüm. Bir adım atarak yolumu kesti. Bana inatla bakıyordu. Jim'in bakışı beni yerime mıhladı. Veranda bu anda boşalmış, etrafı sessizlik kaplamıştı. Mahkeme salonuna girmeye uğraşan köpek, nihayet bundan vazgeçip, kapının eşiğine uzanmıştı.»

«Jim bana doğru eğilerek alçak sesle. (Bir şey mi söylediniz?) diye sordu. Tereddüt etmeden, (Hayır,) diye cevap verdim. Sesindeki ton bana ihtiyatlı olmamı ikaz ediyordu. Genç adamı tetkik etmeye baş-

ladım. Ormanda bir soyguncu ile karşılaşmış gibi idim. Ancak Jim benden ne hayatımı, ne de malımı istiyecekti. Sadece izahat istiyordu. Ciddiyetle, (Konuşmadığınızı mı iddia ediyorsunuz?) diye sordu. (Fakat ben duydum.) Hiç bir şey anlamadan, (Yanlışlık olacak,) diye itiraz ettim. Onun yüzü, bana fırtınadan evvel kararan gök yüzünü hatırlatıyordu.»

«(Hatırladığım kadarı ile ağzımı açmadım) dedim. Bu saçma konuşmalar beni sinirlendirmeye başlamıştı. Dayak yememe ramak kaldığını şimdi anlıyorum. Evet Jim beni tehdit etmiyordu, aksine çok sakın görünüyordu. Fakat nasıl anlatayım, havada dövüşmeyi haber veren bir şeyler vardı. Jim o kadar iri yarı idi ki, bir duvarı yıkabilecek güçte görünüyordu. Bana doğru gelirken tereddüt ettiğini hissettim. Benden şüphelenmekle beraber, sesimdeki samimiyet ve inandırıcı tonun onu afallattığı belli idi. Karşıma dikilip yüzüme baktı. Birbirimizi tartıyor gibi idik. Bu arada mahkeme salonunda dava devam ediyor, arada bir, (İnek, domuz, korku,) gibi kelimeler kulağıma çalınıyordu.»

«Jim nihayet, (Bütün sabah gözlerinizi benden ayırmamakla ne yapmak istediniz?) diye sordu. Sert bir sesle, (Seni gücendirmemek için, hepimizin gözlerimizi indirip yüzüne bakmıyacağımızı mı sanıyordun?) diye mukabele ettim. Bu saçmalıklara itiraz etmeden katlanmak niyetinde değildim. Jim gözlerini kaldırıp dikkatle yüzüme bakmaya başladı. Söylediklerimi tartıyormuş gibi yavaşça (Tabii ki hayır,) dedi. (Zıyanı yok. Ona tahammül ediyorum. Fakat mahkeme salonunun dışında bana hakaret edilmesine

tahammülüm yok. Yanınızda bir adam vardı. Ona hitap etmiştiniz, oh, evet, istediğiniz kimse ile konuşmaya serbestsiniz, fakat söylediklerinizi benim duymamı istediniz.....)»

«Ona yanıldığını izah etmeye çalıştım, neden bahsettiğini anlamadığımı söyledim. Fakat beni dinlemiyordu. Acı dolu bir sesle, (Söylediklerinizin üzerinde duramayacak kadar korkak olduğumu tahmin ediyorsunuz, öyle değil mi?) diye sordu. Sesindeki ton değişikliğini farkedecek kadar ilgilenmiştim, fakat hâlâ ne demek istediğini anıyamıyordum. Fakat bu son sözleri ve sesinde sezdiğim, ıstırap, onun bütün hareketlerini affetmeme sebep oldu. Bu beklenmiyen karşılaşma yüzünden duyduğum asabiyet yok oldu. Jim yanılıyordu, fakat muhakkak bu yanılmasına sebep olan bir hareketimiz olmuştu. Bunun ise ne olduğuna dair en ufak bir fikrim yoktu.»

«Bu görüşmeyi kavgaya dökülmeden, nezaket sınırları içinde nihayetlendirmek için sabırsızlanıyordum. Şu ânâ kadar gayet sakin ve adetâ dostça devam eden bu konuşmanın birdenbire alevlenmesine, kavgaya dökülmesine ve benim gülünç duruma düşürebileceğini aklımdan çıkaramıyordum. Patna'nın ikinci kaptanı tarafından gözü morartılan adam olarak meşhur olmak istemiyordum. Kendisi aldırıyordu, daha doğrusu haklı olduğunu sandığı için neticeden korkmuyordu. Sakin ve ciddi tavrına rağmen, bir şeye fazlası ile kızmış olduğunu anlamak için, sihirbaz olmaya lüzum yoktu. Onun öfkesini geçirmek, sakinleştirmek için can attığımı inkâr edecek değilim. Fakat ne yapmam gerektiğini bilemiyordum,

daha doğrusu kızgınlığı hakkında hiç bir fikrim yoktu. Sessizce birbirimize baktık. Bu bakışma onbeş saniyeye yakın sürdü. Sonra Jim bir adım ilerledi. Bana vuracağını tahmin ediyordum, fakat kılım kıpırdamadı.»

«Jim, yumuşak bir sesle, (İki adam kadar iri yarı ve altı adam kadar kuvvetli olsan dahi, senin hakkında ne düşündüğümü söylerim, sen....) diye gürlledi. (Sus) diye dağırdım. Nedense sesim onu durdurdu. Nefes almadan, (Benim hakkımda ne düşündüğünü söylemeden evvel, kabahatimin ne olduğunu izah etmek zahmetine katlanır mısın, lütfen?) dedim. Çöken sessizlik esnasında hafızamı yoklayıp ne yapmış olabileceğimi düşünmeye çalıştım, fakat nafile. Sonra ikimiz birden aynı anda konuştuk. Jim, (Benim kim olduğumu sana göstermek...) ben ise, (Öfkenin sebebini anlamadığımı...) diye söze başladık. Jim, beni küçümser gibi bir bakış fırlatarak, (Korkmadığımı anlayınca sıyrılmaya çalışıyorsun, öyle mi?) diye sordu. (Şimdi söyle, adi köpek olan kim, ha?) Jim bunu söyler söylemez kafamda bir şimşek çaktı. Nihayet anlamıştım.»

«Yumruğunu indirecek yer seçiyormuş gibi yüzümü tetkik ediyordu. Tehdit edercesine, (Kimsenin bana hakaret etmesine müsaade etmiyeceğim,) diye mırıldandı. Hakikaten Jim büyük bir hata işliyordu. Boşu boşuna sinirlenmişti. Ne kadar afalladığımı size tarif edemem. Neler hissettiğimi anlamış olacak ki, yüz ifadesi bir nebze değişti. (Ulu tanrım,) diye bağırdım. (Benim böyle bir şeyi....) diye keke-

ledim. Konuşmaya başladığımızdan beri ilk defa sesini yükselterek, (Fakat duydum, eminim ki duydum..) diye ısrar etti. Sonra, (Demek bunu söyleyen siz değilsiniz, öyle mi?) diye sordu. (Pekâla, yanınızdakini bulacağım.) (Aptallık etme,) diye bağırdım. (Senin sandığın gibi değil.) İnatla, (Fakat kulağımla duydum,) dedi.»

«Jim'in bu haline kahkahalarla gülecek olan çıkabilir. Fakat ben gülmedim, hayır katiyen. Ona acıyordum. Bir tek kelime itidalini kaybetmesine sebep olmuştu.»

«(Aptallık etme,) diye tekrarladım. Yüzüme dikkatle bakarak, (Fakat yanınızdaki adam o lafı söyledi, inkâr etmiyorsunuz, değil mi?) diye belirtti. (Hayır, inkâr etmiyorum.) Jim gözlerini parmağıyla işaret ettiğim tarafa doğru çevirdi. Önce anlamadı, sonra yüzünde hayret, hatta dehşet belirdi. Orada yatan köpeğe bir canavarmış gibi bakıyor, hayatında hiç köpek görmemiş gibi şaşkın görünüyordu. (Sana hakaret etmek isteyen yoktu,) dedim.»

«Yerinden zorlukla kımıldayan, ancak arada bir uçuşan sinekleri kovmaya çalışan zavallı hayvana bakıyor, bakıyordu.»

«Bu arada ben de Jim'i tetkik ediyordum. Aniden yanakları kıpkırmızı olmuş, hatta alnına, saçlarının dibine kadar kızarmıştı. Kulakları morarmış, gözlerinin beyazına kan inmişti. Dudakları ise her an ağlamaya başlayacakmış gibi titriyordu. Utancından tek kelime söyleyecek durumda olmadığını anladım. Belki de hayal kırıklığına uğramıştı, kimbilir? Bel-

ki de benimle dövüşürse eski itibarına kavuşacağını, rahatlayacağını sanmıştı. Böyle bir kavgadan ne bekliyebilirdi, bunu bilmem. Fakat elinden oyuncağı alınan bir çocuk gibi somurtmasına başka bir mana veremiyorum. Ufacık şeylerden teselli arayacak kadar saftı, fakat bu defa bir hiç uğruna rezil olmuştu. Benim inkâr edeceğimi veya hakarete devam edeceğimi sanmış, ona göre kendini hazırlamıştı. Jim, kafasına darbe yemiş gibi, konuşamaz halde idi. Anlaşılmaz bir şeyler mırıldanarak uzaklaşmaya başladı. İçim sızlamıştı.»

«Ona ancak bahçe kapısının dışında yetişebildim. Çok hızlı yürüdüğünden koşmaya mecbur kalmış, nihayet nefes nefese onu yakalamıştım. Brierley'nin teklifini tekrarlamak üzere (Kaçma) kelimesini ağzıma alır almaz, (Katiyen) diye itiraz etti. (Dünyada kimseden kaçmam,) Kendi iyiliği için bu sorgudan kaçması gerektiğini, en cesur insanın bile böyle bir işkenceye tahammül etmesine imkân olmadığını izah etmeye çalıştım. Sabirle ben dinledi, fakat inadından vazgeçmedi. Artık söyleyecek söz bulamıyordum, bir taraftan da onu kalabalığın içinde kaybetmemek için gayret sarfediyordum. Bu arada tekrar ona hakaret etmiş olmam konusuna dönüp, bana inanmış olup olmadığını sordum. Nezaketle, (Tamamen benim hatam oldu,) dedi. Mahkemede neden ona bakıp durduğumu da izah etmeye çalıştım, fakat nedense kekelemekten başka bir şey yapamadım. Jim, (Ben özür dilemeliyim, size kaba davrandığım için,) dedi. (Fakat sirk-

teki bir hayvanmışım gibi beni tetkik eden bütün o insanların bakışları sinirimi çok bozmuş olacak.)»

«Bu sözleri karakteri hakkında bana yeni bir fikir vermiş oldu. Merakla ona bakınca gözlerimiz karşılaştı. Bakışları anlaşılmaz ve sakindi. (Bu tip şeylere tahammülüm yoktur,) dedi. (Mahkemede başka. Orada tahammül etmeye mecburum ve bunu yapacak kadar kuvvetli bir iradem olduğunu sanıyorum.)»

«Ne demek istediğini anladığımı iddia edecek değilim. Bir türlü karakterini açıkça ortaya koymuyordu. Sadece söylediklerini tartarak onun hakkında bir hükme varmaya uğraşıyordum. Fakat kâfi değildi, nisbeten merakımı tatmin etmekle beraber, tamamen onu anlamama yetmiyordu.»

«Jim'in davranışlarının, bana yalnız hükme varmama sebep olabileceğini de tahmin ediyordum. Zira o gece yemek yedikten sonra, benden ayrıldığı zaman hâlâ tereddüt içindeydim. Yirmi günden beri Malabar otelinde kalıyordum. Israrım üzerine Jim benimle bu otele yemeğe geldi.»

YEDİNCİ BÖLÜM

«Yabancı bandıralı bir yolcu gemisi o gün lima-na gelmiş olduğundan, otelin yemek salonu dünyanın dört tarafına gidecek insanlarla dolu idi. Seyahatle-rinin ortasında birbirlerinden bıkan çiftler, ufak gu-ruplar, kalabalık guruplar, yalnızlıklarını yiyip iç-mekle gidermeye çalışan tek başına erkekler, yemek odasını doldurmuşlardı. Hepsi gülüp konuşmak için can atıyordu. Şakalaşıp duruyorlardı. Bu arada gör-düklerini hafızalarına yerleştirmeye çalıştıkları bel-li idi, tıpkı odalarındaki bavullara yapıştırdıkları etiketler gibi. Buradaki hatıraları kalplerine gömecek-leri gibi, etiketleri de çekmecelerinde seyahati hatır-lamak üzere saklıyacıkları belli idi. Esmer suratlı garsonlar, cilalı parkede sessizce gidip geliyor, ara-da bir genç bir kızın kafası kadar boş kahkahası du-yuluyor, gurupların şakacıları arkadaşlarını güldür-mek maksadı ile gemi dedikoduları anlatıyor, velha-sıl bir şamatadır gidiyordu. Acayip kılıklı iki ihtiyar kız, bir köşeye çekilmiş tenkit edici gözlerle etrafı süzüyorlar, arada bir eğilerek fısıldaşıyorlardı.»

«İçtiğimiz şarap Jim'in dilini çözmüştü. İştahının yerinde olduğunu memnuniyetle farkettim. Tanışmamıza sebep olan tatsız olayı unutmuş görünüyordu. Bir daha onu ağzına almamaya niyetli idi.»

«Yemek boyunca Jim'in çocuksu mavi gözlerine, genç simasına, geniş omuzlarına, güneşten bronzlaşmış alnına ve parlak, sarı saçlarına bakıp durdum. Bu görünüşü ona duymaya başladığım sempatiyi arttırıyordu. Samimi, yapmacıksız bir gençti. Evet, bizlerden biri olduğuna şüphe yoktu. Ciddi, akli başında olduğu konuşmasından belli idi. Fakat acaba yanılabilir mi idim? Bu irade, bu kendine güvenme, terbiyesizlikten, hissizlikten, egoistlikten ileri gelemez mi idi? Kim bilir. Şundan bundan bahsettik. Fakat benim zihnim devamlı olarak Jim'in davası ile meşguldü. Nihayet cesaretimi toplayıp, bütün sorunun kendisi için çok zor bir tecrübe olduğunu imâ etmeye yeltendim. Kolunu uzatıp tabağımın yanında duran elimi şiddetle sıktı. Bu hareketi beni şaşırttı. (Sorgu seni sinirlendirmiş, sabrını tüketmiş olmalı,) diye kekeledim. Boğuk bir sesle, (Cehennemden farksız.) dedi.

«Jim'in hareketi ve sözleri, yanımızdaki masada oturan iki dünya turistinin şaşkınlıkla dondurmalarından kafalarını kaldırıp, bize bakmalarına sebep oldu. Kahvemizi alıp yerimizden kalktık ve sigaramızı içmek üzere yandaki balkona geçtik.»

«Sekiz köşeli ufak masaların üzerindeki kristal vazoların içine konulmuş olan mumlar etrafı aydınlatıyor, şuraya buraya serpilmiş iskemleler kocaman yeşil bitkilerle birbirlerinden ayrılıyordu. Uzun sü-

tunların arasında, gece, karanlık ve sakin etrafı sarıyordu. Gemilerin ışıkları çok uzakta birer yıldız gibi görünüyordu. Etrafımızdaki tepeler ise, kocaman fırtına bulutlarını andırıyordu.»

«Jim, (Ben kaçamazdım,) diye söze başladı. (Kaptan kaçtı, onun için kolay idi. Fakat ben yapamadım bunu, yapamazdım da. Hepsi sıyrılmak fırsatını buldular, fakat bu bana göre bir iş değildi.)»

«Dikkatle onu dinliyor, iskemlede herhangi bir hareket yapıp ona mani olmaktan korkuyordum. Neler hissettiğini bilmek istiyordum. Fakat bu güne kadar neler hissettiğini tam manası ile anlayamadım. Sadece tahmin ediyorum. Jim konuşurken kendinden emin, fakat aynı zamanda da ümitsiz görünüyordu. Suçsuz olduğuna inanmakla beraber, içinden bir şeylerin de yok olduğuna şüphem yoktu. On metre uzunluğunda bir duvardan atlıyacağını söyleyen bir adamın tavrı ile, Jim, (Artık eve dönemem,) dedi. Bu sözü bana, Brierley'nin söylediği bir lafı hatırlattı. (Essex'teki rahibin, oğluna taptığını) söylememiş mi idi?»

«Jim'in babasının ona taptığını ve oğlundan neler beklediğini bilip bilmediğini size söyleyemem. Sadece, (Babam) deyişinden, rahibi dünyanın en iyi, en müşfik babası olarak gördüğünü ve kalabalık ailesini yetiştirmekte karşılaştığı güçlükleri takdir ettiğini anlamıştım. Jim'e göre babası dünyanın kuruluşundan beri yaşayan en fedakâr aile reisi idi. Bunu açıkça söylememekle beraber, konuşma tarzı şüphe bırakmıyordu. Böylece bu olaya çok uzakta olan bazı kimselerde karışmış oluyordu.»

«(Memleketteki gazetelerden muhakkak okumuştur,) dedi. (Bundan sonra babamın yüzüne nasıl bakarım?) Jim bunları söylerken, ben de onun yüzüne bakamıyordum. (Ona izah edemem, beni hiç bir zaman anlamıyacak,) diye devam etti. O zaman başımı kaldırıp ona baktım. Sigarasını düşünceli bir tavırla tütürüyordu. Aniden tekrar konuşmaya başladı. Birdenbire beni inandırmak isteğine kapılmıştı. Kendisinin diğer mürettebatın işlemiş olduğu suça iştirak etmemiş olduğunu söylüyordu. Onlardan biri olmadığına, farklı olduğuna teminat veriyordu. Onunla aynı fikirde olmadığımı imâ etmedim. Hakikati açığa vurup bu gencin tek dayanağı olan kendine güvenini yok etmek istemedim. Söylediklerinin ne kadarına kendisinin de inandığına dair bir fikrim yok. Bazan benden çok kendini inandırmaya çalıştığına hükmediyorum. İnsanların vicdanlarının sesini susturmak için neler icat ettiklerine defalarca şahit olmuştumdur. (Bu aptalca sorgu,) diye adlandırdığı dava bittikten sonra ne yapacağı hakkında fikir yürütürken ben hiç sesimi çıkarmadan onu dinliyordum.»

«Brierley gibi, kanun tarafından sınırlandırılan bu tip davaları küçümsediği belli idi. Dava nihayetlendikten sonra nereye baş vuracağını bilmediğini itiraf etti. Ancak konuşmaktan çok kendi kendine düşünüyor gibi idi. Kaptanlık sertifikası geri alındıktan sonra, beş parasız ne yapabilirdi ki? Memleketine dönse belki bir iş bulabilirmiş, fakat bunu başarabilmek için aile ve akrabalarından yardım istemesi gerekmiş. Buna da yanaşmak istemiyormuş. Gene bir gemide iş aramaktan başka çaresi olmadığını biliyor-

du. İaşe subayı işi ona göre olabilirmiş. (Böyle bir vazife bana verilebilir, ne dersiniz?) diye sordu. İnsafsızca, (Sana böyle bir vazifenin verileceğini mi sanıyorsun?) dedim. Yerinden fırlayıp mermer parmaklığa kadar gitti ve gözlerini karanlığa dikti. Bir kaç saniye sonra, yüzü karmakarışık hisler altında kararmış olarak yanıma döndü. Kabiliyetini inkâr etmediğimi anlamıştı. Titrek bir sesle. (Bunu neden söylediniz?) diye sordu. (Halbuki bana o kadar iyi davrandınız ki!) Burada kekelemeye başladı. (O eşekçe hatayı işlediğim zaman bile bana gülmediniz.) Sözünü keserek gülünecek bir şey yapmadığını samimiyetle söyledim. Tekrar yerine oturarak kahve fincanını son damlasına kadar boşalttı. (Bununla sarfedilen hakareti kabullendiğimi demek istemedim,) dedi. (Öyle mi?) diye sordum. (Evet. Siz benim yerimde olsaydınız ne yapardınız? Siz bir saniye için olsa dahi, adi bir köpek olduğunuzu kabul eder mi idiniz?)»

«Bunu söylerken merakla yüzüme bakıyordu. Bu hakiki bir soru idi. Fakat nedense cevap vermemi beklemedi. Şaşkınlıktan kendimi toplamaya vakit bulamadan konuşmaya devam etti. Gözlerini karanlığa dikmiş, boşlukta bir yerden okuyormuş gibi konuşuyordu. (Kabahatim hazırlıksız olmamdır. O zaman henüz hazır değildim. Mazeret bulmaya çalışmıyorum, ancak anlatmaya ihtiyacım var. Bir kişinin, hiç olmazsa bir kişinin bana inanması gerek. Bu kimse neden siz olmuştunuz?)»

«Resmiyet ve ciddiyetle konuşuyordu, fakat aynı zamanda durum biraz garipti. Umumiyetle kendi

vicdanından kaçmaya, yaptıklarını mazur göstermeye çalışan kimseler acayip duruma düşmüyorlar mı? Hata işlemiş olduklarını bilirler, onun cezasını çekmeye hazırdırlar, fakat gene de önce kendilerini, sonra da hiç olmazsa bir kişiyi, hatanın tamamen kendilerinde olmadığına inandırmaya çalışırlar.»

«Jim o gece cereyan eden olayları sakın sakın, anlatmaya başladı. Denizden dört kazazedeyi bir akşam üstü toplayan Dale Line gemisinin mürettebatı, onlara ilk günden sonra yan gözle bakmaya başlamıştı. Şişman kaptan bir hikâyeye uydurmuş, diğerleri susmayı tercih etmişlerdi. İlk önce onlara inanmışlardı. Ezizet çekmekten, hatta ölümden kurtarılan zavallılara fazla sual sorulmaz. Fakat biraz düşündükten sonra, geminin mürettebatı bu hikâyede şüphe uyandıran bazı noktalar olduğunu anlamaya başlamışlar, fakat bu şüpheleri açığa vurmaktan çekinmişler. Batan Patna gemisinin kaptanını, ikinci kaptanını ve iki makinistini denizden çıkarmış olmak onlar için kâfi idi. Jim'e Dale Line gemisinde geçirdiği on gün zarfında hissettiklerinin ve düşündüklerinin ne olduğunu sormadım. Fakat anlatış tarzından anladığıma göre, kendi hakkında öğrendikleri, yani karakterini tahlil etmesi onu şaşkına döndürmüştü. Yaptığı hatanın nedenlerini anlayabilecek tek kimseye, yani kendi kendine izah etmekle vakit geçirmiş olmalı idi. Hatasının büyüklüğünü inkâr etmiyordu. Bu da onun lehinde bir nottu.»

«Limana çıkıp onun ve arkadaşlarının hakkında düşünülen ve söylenenleri öğrendikten sonra, neler hissettiğini bilmiyorum. İzah etmediği gibi, tah-

min de edemiyorum. Ayaklarının altında zeminin kaydığını, herşeyin yıkıldığını hissedip, hissetmediğini merak ediyorum. Evet, halini merak ediyorum. Fakat öyle hissetmiş olsa dahi, çok çabuk toparlandığına iradesine kavuştuğuna eminim. Sorgu başlayınca kadar aşağı yukarı onbeş güne yakın bir süre, Jim Gemiciler Derneğinin binasında kaldı. Onunla birlikte orada bulunan altı, yedi denizciden hakkında epey şey duymuştum. Onların kanaati, Jim'in diğer kusurları yanında, aynı zamanda da somurtkan bir hayvan olduğu idi. Jim bu onbeş gün süresince vaktini verandada koltuklara gömülerek geçirmiş, bu sığınağını sadece yemek saatlerinde veya akşamları sahilde sessizce, hayalet gibi, dolaşmak için terketmişti. (Onbeş gün zarfında üç kelimedenden fazla konuştuğumu hatırlamıyorum,) dedi. Ona acımdan kendimi alamadım. (Oradakilerden birinin tahammül edemiyeceğim bir hakarete bulunacağından emindim. Kavga etmek istemiyordum, onun için kimse ile konuşmamayı tercih ettim. Evet, o sırada dövüşmek istemiyordum, üstelik kendimde dövüşecek kuvveti de hissetmiyordum.) diye devam etti. (Demek o tahta bölme iyi dayandı,) dedim. (Evet) diye mırıldandı. (Halbuki elimin altında şiştiğini hissetmiş, çatırdadığını duymuştum,) dedi. (Eski tahtaların bu kadar dayanıklı olması hayret vericidir,) dedim. Evet makamında başını salladı. Koltuğa gömülmüş, bacaklarını uzatmış ve yanına sarkmış kolları ile Jim, hayatımda gördüğüm en acıklı görüntüyü teşkil ediyordu. Aniden başını kaldırarak yerinde doğruldu, eli ile göğsünü yumrukladı ve, (Ah, ne büyük bir fırsat

kaçırdım,) diye bağırdı. (Kaçırdım) kelimesi acı bir çığlık halinde dudaklarından dökülmüştü.»

«Tekrar sustu. Gözleri karanlığa daldı. Kaybettiği fırsatı düşündükçe hırslandığını, nefesinin daraldığını seziyordum. Bu tutumuna şaşırdığımı veya kızdığımı sanıyorsanız aldanıyorsunuz! Zavallı Jim hayalperest bir gençti, bunu çoktan anlamıştım. Hayalinde en olmayacak olayların kahramanı oluyor, cesareti ve kabiliyeti sayesinde yükseliyor, yükseliyordu. Patna olayı neticesinde kaybettiği yükselme şansına hayıflanmıyor, sadece kahraman olma fırsatını kaçırdığı için üzülyordu. Hemen yanımda oturmasına rağmen, benden çok uzaktı. Her geçen an, romantik olayların ve başarıların mümkün olduğu hayali dünyaya dalıyor, gerçekten uzaklaşıyordu. Nihayet onu biraz olsun anlamaya başlamıştım. Hayallerine daldıktan sonra, yüzü adetâ güzelleşmiş, gözleri mum ışığında parlamaya başlamıştı. İlk olarak gülümsediğini gördüm. Evet, hayalleri ile başka bir dünyaya gitmişti. Öyle vecd dolu bir tebessüm ne size, ne de bana nasip olabilir, dostlarım! (Gemiye terketmese idin,) diyerek onu gerçek dünyaya döndürmek istedim.»

«Birden yeni uykudan uyanmış gibi, hayret ve acı dolu gözlerini bana çevirdi. Yüzü ıstırapla gerilmişti. Bu hali ile ufacak bir çocuktan farkı yoktu. Ne sizin, ne de benim kimseye bu şekilde bakacağımızı tahmin etmiyorum. Soğuk bir el kalbini sıkıştırmış gibi, bariz bir şekilde titriyordu. Nihayet içini çekti.»

«Fakat o gün merhametli bir günüm değildi.

Belki de arada bir yaptığı terbiyesizlikler beni sınırlendirmişti. Onu iğnelemek maksadı ile, (Daha evvelden hazırlıklı olmaman şanssızlık,) dedim. Fakat sesimdeki alayı anlamadı. Fırlattığım ok ona dokunmadan geçmişti. Söylediğime cevap vermek lütfunda bulunmadan sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi, (Allah kahretsin,) dedi, (Tahta bölmenin gıcırdağını söylememiştim. Alt güvertede durmuş, lambayı yüksekte tutarak etrafı aydınlatmaya çalışıyordum. O sırada tavandan bir avuç toz pat diye yere düştü.) Eli ile alnını sildi. Sonra (Toz tanecikleri canlı ufacık böcekler gibi oynaşıp durdu,) diye devam etti. (Bu görüntü senî ürküttü, öyle mi?) diye sordum. (Gemide uyuyan, her şeyden habersiz zavallı hacılar dururken, o anda kendimi düşündüğümü mü sanıyorsunuz?) diye bağırdı. (Yüz altmış kadar insan arkamda, bir o kadar da güvertede yatıyordu. Bütün bu insanları toplıyacak gemiyi nerede bulabilirdik? Zaten vakit de yoktu. Her an geminin yarılacağını ve suyun habersizce uyuyanların üstünü kaplıyacağını bekliyordum. O anda ne yapabilirdim, siz söyleyin, ne yapabilirdim?)»

«Mağaradan farksız o gemide, Jim'in etrafında uyuyan hacılar arasında ve lambanın ışığında kararsız duruşunu görüyor gibi oluyordum. Tahta bölme ye hırsla bakışını, tavandan düşen tozdan ürkerek sıçrayışını, pek yakınına gelmiş olan ölüm korkusu ile afallamış halini tasavvur edebiliyordum. Onu güverteden uzaklaştırmak istiyen kaptanı tarafından, aşağıya ikinci gönderilişi idi. Önce bağırarak derin uykuya dalan yolcuları uyandırmayı düşündüğünü

banâ söylemişti. Fakat üzerindeki korkunç ümitsizlik ve şaşkınlık ağzından herhangi bir kelimenin çıkmasına mani olmuştu. (Dilinin damağa yapışması.) tabirinin, Jim'in haline tıpa tıp uyduğuna eminim. Kendisi, (Ağzım kupkuru idi,) diyerek, o andaki durumu izaha çalışmıştı. Hiç sesini çıkarmadan anbarın kapısından çıkıp, yukarıya tırmanmaya başlamıştı. O anda yelkenlerden biri tesadüfen yanağını sıyırtmış. Kumaşın bu hafif teması ile, yere düşmesine ramak kaldığını hatırlıyarak hayret ediyordu.»

«Uyuyan kalabalığa baktığı an, dizlerinin titrediğini itiraf etti. Makineler durdurulmuş olduğundan ortalığa bir sessizlik çökmüştü. Sadece geminin her tarafından duyulan hafif gıcırtilar bu sessizliği bozuyordu.»

«Arada bir hacılardan biri başını kaldırıyor, uykulu uykulu etrafına bakınıyor, sonra tekrar yerinde büzülüp kendinden geçiyordu. Jim bütün bu zavallıların gıcırtiların, acayip sessizliğin ne demek olduğunu anlayamayacak kadar cahil olduklarını biliyordu. Gemi, beyaz insanlar, bindiklerinden beri gördükleri faaliyet ve duydukları sesler, bu cahil ve dindar topluluk için garip ve anlaşılmazdı zaten. Beyazlara itimat etmişler, onları hacca götüreceklerine inanmışlardı. Başka bir düşünceleri yoktu. Bu cahalet ve itimadın Jim o an için Allah vergisi olduğunu düşünmüştü. Yaklaşan ölümü hissetmek çok feci idi.»

«O anda Jim'in geminin her an sulara gömüleceğine inandığını göz önünde bulundurunuz. Yerinde

kim olsa böyle düşüneceğine şüphe yoktu. Gıcırdayan bölmeler daha fazla dayanamazdı. Hareketsiz duruyor, kendisi gibi ölüme mahkûm zavallı hacılara bakıyordu. Evet ölüme mahkûmdular. Onları hiç bir şey kurtaramazdı. Belki yarısından fazlasını kurtaracak sandal vardı. Fakat vakit o kadar azdı ki! Vakit yoktu, vakit! Ağzını açıp bir kelime söylemesine, elini ve ayağını kıpırdatmasına ne lüzum vardı? Üç kelime söyleyemeden, üç adım atamadan, kendini denizde bulacak, suya düşünce uyanacak olan kazazedelerin (İmdat) sesleri ile gecenin sessizliği bozulacaktı. Fakat imdat diye ne kadar bağırsalar kurtuluş yoktu. Anbar kapısının eşiğinde durmuş, kısa bir süre sonra cereyan edecek olayları, net bir şekilde hayalinde canlandırıyordu. Bana anlatırken de aynı olayları yaşadığına eminim. En ince teferruatına kadar yaşıyordu. Mahkemede, hakime anlatmadıklarını bana anlatarak içini boşaltmaya çalışıyordu.»

«(Sizin şimdi karşımda oturduğunuzdan nasıl emin isem, o zaman da yapacak bir şey olmadığına emindim.) dedi. (Bunun düşüncesi beni mecalsiz bırakıyor, bütün hareketlerimi engelliyordu. Orada durup, beklemekten başka çarem olmadığına kanaat getirdim. Bir kaç saniyeden daha fazla bekliyeceğimi tahmin etmiyordum...)»

«Biraz duraladıktan sonra, (Boğulmadan evvel nefessizlikten öleceğimi sanıyordum, zira kendimi havasız kalmış gibi hissediyordum,) dedi.»

«Kendini kurtarmayı düşünmediğini de söyledi. Zihnini kurcalayan tek düşünce şu imiş Sekiz yüz kişiye yedi sandal, sekiz yüz kişiye yedi sandal.»

«Çılgınca bir ifade ile, (Sanki birisi kulağıma eğilmiş aynı cümleyi tekrarlayıp duruyordu, (sekiz yüz kişiye yedi sandal ve vakit, vakit, vakit....) diye bağırdı. Bir düşünün,) Masanın üzerinden bana doğru eğildi. Onunla göz göze gelmemeye çalıştım. Alçak bir sesle. (Ölümden korktuğumu tahmin ediyormusunuz?) diye sordu. Yumruğunu masaya indirmesi üzerine kahve fincanları sallanmaya başladı. (Korduğuma emin olabilirsiniz, Allah huzurunda korkmadığıma yemin edebilirim,) dedi. İskemlesinde doğrularak kollarını göğsünün üstünde kenetledi. Çenesi sarkmıştı.»

«Garsonlar tarafından toplanan tabak ve bardakların sesleri bize kadar geliyordu. O anda bir patırtı koptu ve yabancı bandıralı geminin yolcularından bir gurup konuşarak ve şakalaşarak balkona çıktı. Kahire'deki eşekler hakkında konuşuyorlar, onlarla ilgili hatıralarını birbirlerine anlatıyorlardı. Solgun yüzlü, uzun boylu bir genç yaptığı alışverişler hakkında, şişman bir dünya turisti tarafından soru yağmuruna tutulmuştu. Genç merakla, (O, hayır. bu kadar aldanmış olmama imkân var mı?) diyordu. Turist gurubu bizden uzaklaşarak, balkondaki koltuklara yerleşmeye koyuldular. Sigaralarını yakarken kibrit ışığında aydınlanan suratlarında rahat ve huzur okunuyordu. Karşımdaki gencin ıstırap dolu ifadesi değişmemişti. Devam eden sohbetlerin mırıltısı bana kadar geliyor, fakat sanki başka bir dünyada imişim gibi bir hisse kapılıyordum. O insanlar bizden o kadar uzakta idiler ki!»

«Jim tekrar anlatmaya başladı.»

«(Mürettebatın bir kısmı bir numaralı ambarda, yani elimi uzatsam değebileceğim bir yerde yatıyorlardı,) dedi. O gemide kalashee usulü nöbet tutuluyormuş, yani yardımcılar bütün gece uyuyor, sadece kaptanlar ve onların yerini tutanlar nöbette kalıyorlardı. Jim en yakınında yatan Hintli gemiciyi omuzundan yakalayıp uyandırmayı düşünmüş, fakat kendinde o kuvveti bulamamış. Anlamadığı bir kuvvet onun kollarını felce uğratmış gibi imiş. Korkmuyormuş, oh, hayır, onu bu hale getiren korku değilmiş. Ne düşündüğümü söylüyeyim. Jim, ölümden korkmuyordu, sadece güçlüklerden, tehlike anında çıkacak kargaşalıktan kaçmak istiyordu. O lanet olası muhayyilesi panik anındaki dehşeti, koşuşmayı, acı sahneleri, indirilen sandalları, imdat çığlıklarını, velhasıl o güne kadar duyduğu deniz facialarının bütün teferruatı ile gözünün önünde canlanmasına sebep olmuştu. Evet, Jim ölmeye razı idi, fakat bu ölümün sakın ve işkencesiz olmasını istiyordu. Ölmeye hazır olan insanları bulmak kolay, fakat kaybedilmiş bir savaşı devam ettirmeye niyetli kimsele-
rin pek az olduğunu kabul etmelisiniz. Ümitsizliğe düştükçe mücadele gücü azalır, yaşama arzusunu bile yokeder. Böyle bir şey hissetmediğini iddia edecek kimse var mı? Hayattan bıkmadığımızı, mücadele etmektense ölmeyi tercih ettiğimiz bir an olmadığını söyleyebilir miyiz? İnsan üstü tabiat kuvvetleri ile karşı karşıya kalmış olanlar, ne demek istediğimi daha iyi anlarlar. Meselâ, deniz kazazedeleri, çölde kaybolanlar, tipiye yakalananlar, ümitsiz savaşanlar gibi.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

«Anbarın kapısında durup, tahta bölmelerin yıkılıp, gemiyi suyun istila edeceği ve kendisinin bir çöp gibi sürükleneceği anı ne kadar beklediğini söyleyecek durumda değilim. Fakat bu süre pek uzun olmasa gerek, belki de iki üç dakika. Biraz ötede iki adam uyanmış, uykulu uykulu bir şeyler konuşuyorlarmış. Aynı zamanda birilerinin yürüdüğünü, kulağına gelen adım seslerinden anlamış, fakat bunların geminin hangi kısmında olduğunu kestirememiş. Bu hafif seslerden başka her tarafta bir felaketten evvel çöken sessizlik hakimmiş. İşte o anda koşup sandalların iplerini çözmek ve onları denize indirmek için, vakti olabileceği fikri kafasına drank etmiş.»

«Patna'nın uzun bir güvertesi varmış. Sandalların dördü güvertenin bir tarafında, üçü ise diğer tarafında duruyormuş. En küçüğü buruna yakınmış. Acil vakalarda kullanılmak üzere bu sandalı hazır tutuklarına dair, beni inandırabilmek için çok dil döktü. Vazifesini yaptığına ben de emindim. Tehlike ile karşı karşıya olmadığı zaman, iyi bir gemici

olduğuna şüphem yoktu. Yüzüme endişe ile bakarak, (Her zaman hazırlıklı olmamız gerektiğine inanıyordum,) dedi. Aynı fikirde olduğumu belli etmek için kafamı salladım.»

«Sendeliyerek koşmaya başlamış. Koşarken yatanların bacakları, kafaları üzerinden atlamak mecburiyetinde kalmış. Birdenbire birisi koluna yapışmış ve kısık bir sesle birşeyler mırıldanmaya başlamış. Elindeki lambanın ışığını ona çevirmiş ve lamba esmer bir yüzü aydınlatmış. Yerlilerin lisanından ancak su kelimesini anlayabiliyormuş. Zavallı adam bu kelimeyi Jim'e defalarca tekrarlamış. Ondan kurtulmak için silkinmiş, fakat bu defa adam bacağına yapışmış.»

«(Hacı boğulan bir insan gibi bana sarılmıştı,) dedi. (Su, su diye tekrarlayıp duruyordu, Su ile ne demek isiyordu. Batmak üzere olduğumuzu mu anlamıştı yoksa? Sükûnetimi muhafaza etmeye çalışarak, beni rahat bırakmasını ona anlatmaya çalıştım. Fakat yolumdan çekilmiyordu. Kıymetli dakikalar boş yere harcanıp gidiyordu. Başkaları da kıpırdanmaya başlamıştı. Tekrar elime yapıştı. Haykırmaya başlayacağını hissediyordum. Ben ise bir an evvel gidip sandalları indirmek için sabırsızlanıyordum. Onun haykırmasının panik yaratacağını anladım, serbest elimdeki lambayı kafasına indirdim. Cam kırıldı, lamba söndü. Bu darbe, adamı beni serbest bırakmaya mecbur etti. Koşmaya başladım. Sandallara varmak istiyordum. Arkamdan geldi. Hırsla döndüm. Adam beni takip etmekten vazgeçmiyordu. Bağırarak için ağzını açtı. Boğazına sarıldım. Nere-

de ise boğacaktım. O anda ne istediğini anladım. Meğer içmek için su istiyormuş. Gemideki hacılar çok zor şartlar altında seyahat ediyorlardı. Bu adamın yanında ise ufak bir çocuk vardı. Onu daha evvel görmüştüm. Çocuğu hasta imiş ve susamış. Benim geçtiğimi görünce kalkmış ve bir yudum su için yalvarmaya başlamış. Bu kadar. O anda güvertenin altında idik. Bileklerimi yakalamıştı. Ondan kurtulamıyacağımı anladım. Kamarama koşup bir şişe su aldım ve ona verdim. Adam suyu alınca yok oldu. O ana kadar susamış olduğumu farketmemiştim.)»

«Jim konuşurken öne doğru eğilmiş, gözlerini eli ile örtmüştü. Onu dinlerken garip hisler altında bocalıyordum. Bu hikâyede, anlatış tarzında tuhaf bir şeyler seziyordum. Gözlerini örten Jim'in eli titriyordu. Kısa sessizliği bozarak devam etti.»

(Böyle şeyler insanın başına bir defa gelir. Ah! Neyse! Güverteye çıktığım zaman, tayfaların bir sandal indirmek üzere olduklarını gördüm. Sandal! Merdivenden koşarak yukarı çıkarken omuzuma bir şey düştü. Az kaldı kafamı parçalıyacaktı. Fakat Yukarı çıktığım zaman baş makinistin orada olduğunu gördüm. Sarhoşluğuna rağmen onu kaldırmaya muvaffak olmuşlardı. Onu görmek bile beni şaşırtmamıştı. Her nedese hayret etmek kabiliyetini kaybetmiştim. Her şey bana normal, aynı zamanda korkunç görünüyordu. Adam yere yatmıştı. Onu bir çocuk gibi kucağıma alıp kaldırdım. «Yapma, Yapma.» diye inledi. Adamı yere fırlattım, gidip ikinci makinistin ayaklarına çarptı. O anda kaptan beni gördü. Vahşi bir hayvan gibi bana bağırmaya başladı. Zerre

kadar aldırmadım. Sert bir şekilde karşısına dikildim. Kaptan bağırp çağırırken, arkasındaki duvara çarptı. Daha evvel de bağırdığını duymuştum, fakat artık tesir etmiyordu. Yumruğumu kaldırdım. O zaman kaptan yumuşayarak, «Ah, senmi idin?» dedi. «Haydi gel, bana yardım et. Çabuk evet çabuk ol» Sanki benden daha çabuk olacak biri var mı idi? «Bir şeyler yapmıyacak mısınız?» diye sordum. «Evet,» diye cevap verdi. «Burasını terkedeceğiz.»

«Jim bir iki saniye sustuktan sonra devam etti.»

«(O anda ne demek istediğini anlıyamadım. İki makinist de kendilerini toplamışlar, sandala doğru koşuyorlardı. Sendeliyorlar, direklerle çarpıyorlar, gemiye, birbirlerine ve bana küfür edip duruyorlardı. Yerimden kımıldamadım, bir kelime bile söylemedim. Geminin meyline bir göz attım. Kayaların arasında durmuş kadar hareketsizdi, burnu ise şöyle idi.) Elini, avucu altta olmak üzere uzattı. Parmaklarını aşağı doğru kıvrırdı. (İşte böyle,) diye tekrarladı. (Ufugu gayet net görebiliyordum. Kapkara, bir havuz suyu gibi idi. Büyülenmiş bakıyordum. Hayatımda bu kadar sakin deniz suyu görmemiştım. Siz hiç burnu havada duran, sadece bir parçası ile su yüzünde duran gemi gördünüz mü hiç? Gördünüz mü? Hiç sanmıyorum. Gemiye ve içindekileri kurtarmak için yapacak bir şey yoktu. Her türlü ihtimali göz önünden geçirdim, fakat nafile. Burnu indirsek fakat bunu yapacak adamları nereden bulabilirdim? Ya tahta parmaklık, o de nerede ise parçalanacaktı. Hayır, hayır, kurtuluş yoktu. O anda buna emindim. Siz de olsa idiniz aynı hükme varırdınız.

Hayır demeyin. Allah kahretsin, her hangi bir teşebbüste bulunurken, insan binde bir de olsa muvaffak olma şansı olduğuna inanmalı, yoksa ne diye uğraşsın? Şimdi kimse inanmıyor. Orada, yerimde durduğum için alçak ve korkağın biri olduğumu düşünüyorsunuz, fakat siz olsanız ne yapardınız? Ne? Şimdi buna karar veremezsiniz, kimse de veremez. Orada olmayan kimse durumu kavrayamaz. Birinin teşebbüste bulunabilmesi için vakti olmalı. Benim ne yapmam gerekirdi yani? Tek başıma kurtaramıyacağım, daha doğrusu kimsenin kurtaramıyacağı o zavallıları uyandırmanın ve dehşete düşürmenin manası ne olabilirdi. Bana bakın! Karşınızda durduğum ne kadar doğru ise.....)»

«Her iki kelimede bir derin nefes alıyor, bana endişeli endişeli bakıyordu. Sözlerinin bendeki tesirini anlamak istiyormuş gibi bir hali vardı. Hem beni inandırmaya çalışıyor, hem de kendi vicdanını susturmaya uğraşıyordu. Aslında bu, mahkemenin karar vereceği ve bakacağı bir dava değildi. Bu bir insanın kendi kendisiyle yaptığı mücadele, vicdanı ile savaşı idi. Hakime bile lüzum yoktu. Aslında Jim bir dost, bir yardımcı, bir suç ortağı arıyordu. Aldatılmak, hakikati görmekten aciz bir hale getirilmek, tehdit edilmek tehlikesi ile karşı karşıya imişim gibi bir hisse kapıldım. Aslında izahına imkân olmıyan bir anlaşmazlığa istemeden karışmış oluyordum. Jim'i görmeyenlerin ve anlattıklarını sadece bir başkasından dinliyenlerin, o gece içimdeki karışık hisleri anlamalarına imkân yoktur. Ben, inanılmayacak bir şeye inanmak üzere olduğumu hissediyordum.

yordum. Diğer taraftan bundan daha rahatsız edici bir his olmadığını da biliyordum. Hakikat ile yalanın birbirine karıştığı hikâyesi ile, beni etkilediğini inkâr edecek değilim. Benim iyi ve kötü tarafıma aynı anda hitap etmiş oluyordu. Ona hem kızıyor, hem acıyordum. Evet, yavaş yavaş yumuşadığımı itiraf ediyorum. Aslında bu olay önemsizdi, fakat siz ne dersiniz deyin, bu zavallı gence karşı ben yakınlık duyuyordum. Bizden biri olduğunu unutamiyordum. Hadise bir karınca yuvasının yıkılması kadar önemsiz olabilirdi, fakat Jim'in acayip davranışları benim gözümde bu olaya önem kazandırıyordu. Bana hakikatin ortaya çıkması, bütün dünyanın geleceğine tesir edecekmiş kadar mühim görünüyordu.»

Marlow piposunu doldurmak üzere bir an sustu. Anlattığı hikâyeyi tamamen unutmuş gibi elindeki piposu ile meşgul oldu. Sonra aniden tekrar konuşmaya başladı.

«Hata etmiş olduğumu biliyorum. Bu olay ile ilgilenmeme hiç lüzum yoktu. Akılsızlık ettiğimi kabul ediyorum. Jim'de akılsızlık etmişti, fakat onunki farklı idi. Benim aptallığım, insanları ilk görüşte oldukları gibi kabul etmekten ibarettir. Kötülük aramıyordum. Ne serserilerin kötülüklerini, ne de iyilerin saf ve hassas duygularını farkedebiliyordum. Hayatımda çok insan gördüm ve çok insan tanıdım. Fakat her tanıdığımda sezdiğim tek şey, bir insan oluşu idi. Onların kötülükleri veya iyilikleri beni ilgilendirmiyordu. Yaşayan, nefes alan, konuşan bir varlık olmaları yakınlık duymam için kâfi idi. Bu belki de güzel, demokratik bir görüştür, fakat işime

hiç yaramadı, emin olabilirsiniz. Bütün insanlar karşularındakilerden takdir veya tenkit beklerler. Onları oldukları gibi kabul edenlerden hoşlanmazlar. Ben bunu hiç bir zaman beceremedim, kimsenin iyi veya kötü huyları ile ilgilenmedim. Oh! Hata işlemiş olduğumu biliyorum, fakat..... İşte sonra böyle güzel bir gecede kumar oynamaktan bıkmış kimselere hikâye anlatmak.....»

Sustu. Dinleyenlerden birinin cesaret verici bir şey söylemesini bekliyor gibi bir hali vardı. Fakat kimse konuşmadı. Sadece oranın sahibi,

«Sen çok yumuşaksın, Marlow,» dedi.

«Kim? Ben mi? Oh, hayır! Fakat o yumuşaktı. Jim'in karakterini ve hislerini size nakletmek için ne kadar uğraşırsam uğraşayım, tamamen muvaffak olamadığımı biliyorum. Hisleri o kadar değişik, hareketleri o kadar şaşırtıcı idi ki, kelimelerle tarif etmemin imkânı yoktur. Çok saf olmakla da işleri güçleştiriyordu! Allah için, Jim hayatımda rastladığım en saf budala idi. Evet, Jim şaşırtıcı, garip bir gençti. Hâlâ karşımda durup, hiç bir şeyden korkmadığına dair bana teminat veriyordu. Buna kendisinin de inandığına şüpheniz olmasın. İnanın bana Jim çok saf bir çocuktur. Belli etmeden onu tetkik etmeye çalışıyordum. Evet, fırsat verildiği takdirde yapamayacağı şey olmadığına yüzde yüz inandığı belli idi. Kendine itimadı vardı, onu hiçbir şey sarsamazdı. Daha ufacık bir çocukken, kara ve denizde karşılaşacağı bütün tehlikelere karşı kendini hazırlamıştı. Bunu iftiharla söylüyordu. Hayalinde bütün teh-

likeleri yaşamış, neler yapacağını kararlaştırmıştı. Bütün çocukluğunu yapacağı fedakârlıkları plânlıyarak ve tahayyül ederek geçirmişti. Çok renkli bir çocukluk devri geçirmiş olmalı idi. Düşünebiliyor musunuz? Muhayyelesinde macera üstüne macera yaşamış, zaferler kazanmış, meşhur olmuştu! Bu arada kendi zekâsına her gün biraz daha fazla inanmıştı! Bunları anlatırken kendinden geçiyordu. Gözleri parlıyor, sanki o hayallerini tekrar yaşıyor gibi idi. Her kelimesi kalbime bir hançer gibi saplanıyordu. Saçmaladığını biliyor, fakat söylediklerine kendi de inandığı için, ona acımdan kendimi alamıyordum. Saçmalıklarına gülecek halim kalmamıştı. Gayri ihtiyari gülümsemekten korktuğum için, yüzüme lüzumundan fazla sert ve ciddi bir ifade vermeye çalışıyordum.»

«Biraz olsun yatıştırmak için, (Her zaman beklemediğimiz hadiselerle karşılaşırız,) dedim. Duygusuzluğum onu sinirlendirmiş olacak ki, alaycı bir tonla, (Pışt) dedi. Bunla beklenmiyen hadiselerin bile ona vız geldiğini ifade etmek istemiş olduğunu tahmin ediyorum. O kendini herşeye karşı hazırlıklı sanıyordu. Onu sadece anlaşılmayan şeyler mağlup edebilirdi. Nitekim öyle olmuştu veya Jim öyle olduğuna inanıyordu. Alçak sesle denize, gemiye, mürettebata küfür etmeye başladı. Herşey, herkes ona ihanet etmişti! Her nedense yapacak bir şey olmadığı kanaatine varmış, neticede ufak parmağını kımıldatamayacak kadar acizlik içinde kıvranmıştı. Sandalı indirmek için uğraşanlara bile katılamıyordu. Sandal tam denize indirilmek üzere iken de ak-

silik çıkmıştı. Ne olduğunu Jim de bilmiyordu. Ancak gecenin sessizliğinde hareketsiz duran geminin güvertesinde, yuyuyan bir dünyada, ölümden kaçmak ümidi ile çırpınan, koşuşan birbirlerine çarpan ve küfür yağdıran bu dört kişinin hallerinin görülecek şey olduğunu söylüyordu. Dördünün de cinayet işlemeye ve hüngür hüngür ağlamaya hazır olduklarını iddia ediyordu. Birbirlerinin gırtlaklarına yapışmamalarının sebebi, sadece havada hissettikleri ölüm korkusu imiş. Oh, evet! Bu hususta Jim'in doğru söylediğine eminim. Hakikaten ölüm korkusu ile çılgına dönmüş olan bu insanların halleri görülecek şeydi herhalde! Jim bu durumu baştan sonuna kadar takip etmiş, şimdi de acı dolu bir sesle bana nakletmeye uğraşıyordu. Onlara karışmadığına, bir tek lâf söylemediğine dair bana yemin etti. Ona inanıyorum. Jim'in geminin meylini büyülenmiş gözlerle takip etmekle meşgul olduğuna, zengin muhayyileli kafasını işgal eden tek düşüncenin ölüm olduğuna eminim.»

«O anda Jim için herşey durmuştu sanki. Ufugun yavaş yavaş kaybolduğunu, geminin burnunun yükseldiğini tasavvur ediyor, kaptanla diğerlerinin boşu boşuna yaptıkları mücadeleyi ilgisizce takip ediyordu. Gökyüzüne bakıyor, biraz sonra o yıldızlı örtünün mezarını örteceğini düşünüyordu. Evet, son. Kısacık ömrünün sonu gelmişti, buna emindi. Allah için onun yerine kim olsa, bana öyle düşünürdü gibi geliyor. Bu arada hayalperest, olacakları evvelden tahmin ettiğini sanan zavallı bir budala olduğunu da düşünürseniz, ona hak verirsiniz. Gördükleri ve işittikleri onu âdeta bir taş parçasına çevirmişti. Bū-

tün vücudu felce uğramış gibi, ayaklarından boynuna kadar hissizleşmişti. Ancak kafası işliyor, binlerce düşünce zihninde dolaşıp duruyordu. Daha evvel, sanki ona ceza vermek veya serbest bıraktırmak imkânı benim elimde imiş gibi, beni inandırmaya çalıştığını söylememiş mi idim? Aslında hiçbir işe yaramıyacak olan benim fikrimi değiştirmeye çalışıyor, hislerini anlamam için çırpınıp duruyordu. Jim'e yardım edebilecek bir tek kimsenin mevcut olduğuna inanmıyorum. Bu tip vakalarda Allah bile kulunu kendi haline bırakır.»

«Jim güvertede sandalı indirmeye çalışanlardan mümkün olduğu kadar uzakta duruyormuş. Bu arada iki Malayalı tayfa da, yerlerinden kıpırdamadan dümenin başında duruyorlarmış. Gözünüzün önüne, Allaha çok şükür nadir rastlanan bu deniz faciasının aktörlerini getirmeye çalışın. Dört kişi kendinden geçmiş bir şekilde, kurtulmak için bir sandalın başında toplanmış ümitsizce mücadele ederken, üç kişi tamamen hareketsiz duruyor, kurtulmak için küçük parmaklarını kıpırdatmıyorlar. Diğer taraftan yüzlerce zavallı, cahil şuraya buraya uzamış, onları bekleyen ölüm tehlikesinden habersiz, fakat ümitle dolu, derin derin uyuyorlar. İşte bütün bu insanlar ve geminin durumu bu faciayı deniz kazalarının en korkuncu haline getirmişti. Gemidekilerin çıldırmak raddesine gelmelerine yerden göğe kadar hakları vardı. Ben de orada olsam, geminin birkaç saniyeden fazla deniz üstünde kalamıyacağına kanaat getireceğimden eminim. Fakat her şeye rağmen, Patna batmamakta inat ediyordu! Bu, uyuyan hacıların hac

yolculuğunu tamamlamaları için sanki alınlarına yazılmıştı. İnandıkları ve taptıkları Tanrı sanki okyanusa gemiyi yutmamak emrini vermişti. Demirin bazan ne kadar dayanıklı olduğunu bilmesem, kurtulmalarına daha da hayret edecektim. İşte bu kazada da demir dayanıklı çıkmış, denizin tazyikine karşı koymuştu. Tıpkı dünyada çok az bulunan bazı cesur ve iradeli kimselerin tehlike anında herşeye karşı koymaları gibi.»

«İki Malayalı tayfanın tutumları beni zerre kadar şaşırtmadı. Bu iki dümenci sorguda şahadette bulunmak üzere Aden'den getirilmişti. Utancından kıpkırmızı bir yüzle mahkeme huzuruna çıkan bir tanesi, çok gençti. Brierley'nin tercüman vasıtası ile ona o anda neler hissettiğini sorduğunu hatırlıyorum. Tercüman kısa bir süre Malayalı ile konuştuktan sonra, Brierley'ye dönüp, (Hiçbir şey hissetmediğini söylüyor,) demişti.»

«Sabırlı, yaşlı, gri saçlarına zamanla rengi solmuş bir mendil sarmış, çenesi sarkmış, esmer teni kırışık içinde olan diğer Malayalı dümenci ise, geminin tehlikede olduğunu anladığını, fakat hatırladığına göre kendisine emir verilmediğinden dümen başından ayrılmadığını söyledi. Emir almadığına göre ne diye dümeninden ayrılacaktı? Ona sorulan bir başka suale karşı omuzlarını gererek, beyazların ölüm korkusu yüzünden gemiyi terkedebileceklerini o anda aklının ucundan bile geçirmediğini söyledi. Şimdi bile inanamıyordu. Gemiye terkettiklerine göre, mühim bir sebep olmalı idi. Kimsenin bilmediği bir sebep. Bilmiş bir tavırla yaşlı başını sallıyordu.

Ah! Gizli, bilinmeyen sebebler! Kendisinin çok tecrübeli bir adam olduğunu söylüyordu, bunu beyaz Tuanın bilmesi gerekti. İşaret parmağı ile başını kaldırmadan Brierley'yi gösteriyordu. Bu tecrübesini senelerce beyazların hizmetinde bulunarak kazanmıştı. Bütün bunları bir nefeste söyledikten sonra, yanında çalıştığı kimselerin isimlerini saymaya başladı. Hepimiz hayret içinde bu bitmek tükenmek bilmeyen isim listesini dinliyorduk. Saydıkları içinde ölmüş, ortadan kaybolmuş, tekaüt olmuş kaptanların, unutulmuş gemilerin isimleri vardı. Adam durmadan usanmadan konuşuyor, konuşuyordu. Nihayet onu susturdular. Mahkeme salonuna bir sessizlik çöktü. Bu sessizlik en azından bir dakika sürdü. Sonra mırıltılar duyulmaya başladı. Bu tanıgın konuşması ikinci günün sansasyonu idi ve birinci bankın kenarında oturup, kendi lehine tanıklık eden bu Malayalı dümenciye bir defa bile bakmayan Jim'den başka, herkese tesir etmişti.»

«Böylece bu iki Malayalı hiç bir hareket yapmadan dümen başında durmaya devam etmişlerdi. Kaderlerinde ölmek olsa idi, dümen başında sulara gömüleceklerine şüphe yoktu. Beyazlar onların mevcudiyetini unutmuştu. Hiç olmazsa Jim'in onları hatırlamadığına eminim. Onun hatırladığı tek şey, herhangi bir harekette bulunmaktan aciz olması idi. Gemi ile birlikte batmaktan başka bir çare olmadığı kanaati, bir fikri sabit gibi zihninde yerleşmişti. Herkese haber verip panik yaratmanın faydası yoktu. Yoksa var mı idi? İşte bundan dolayı yerinde durup ölümü bekliyor, çocukluğundan beri hayalinde yaşat-

tığı cesur hareketlerden herhangi birini yapmak ihtiyacını duymuyordu. O sırada birinci makinist yanına gelerek kolundan çekmiş ve, (Gel de yardım et,) demiş. (Allah aşkına yardıma gel.)»i

«Makinist ayaklarının ucuna basarak geminin ucuna kadar koşmuş. Sonra tekrar Jim'in yanına gelerek, Jim'e yardım etmesi için yalvarmaya, sonra da küfür etmeye başlamış.»

«Jim bu hadiseyi, (Yardım etmem için nerede ise ayaklarımı öpecekti,) diye anlattı. (Buna rağmen bir an sonra deli gibi bağırmaya, küfür etmeye başladı. «Vaktim olsa idi kafanı kırardım,» dedi. Onu ittim. Aniden bana sarılıp çekmeye başladı. Allah onu kahretsin! Bir yumruk indirdim. Nereye vurduğuma bakmadan, iki üç defa daha vurdum. Hıçkırarak «Hayatını kurtarmak için bile olsa parmağını kıpırdatmıyacak mısın, korkak şeytan?» diye inledi. Korkak, bana korkak şeytan demişti! Ha! ha! ha!..... ha! ha! ha!))»

«Kafasını arkaya atmış katıla katıla gülüyordu. Hayatımda bu ses kadar acı ve dokunaklı bir ses duymamıştım. Balkonda oturup neşe içinde eşek, pazar ve başka konularda şakalaşanların üzerinde bile soğuk bir düş tesiri yaptı. Balkonu doldurmuş olan turistlerin sesi aniden kesildi ve bütün başlar bizim tarafa doğru çevrildi. Öyle bir sessizlik çöktü ki, bir masadan yere düşen ufacık gümüş bir kaşığın çıkarttığı ses, korkunç bir haykırış gibi etrafı çınlattı.»

«(Bu kadar insanın içinde böyle gülmen doğru değil,) diye ikaz ettim. (Hoş bir şey değil.)»

«Önce duymadığını sandım. Biraz sonra kendini toparlıyarak gözleri karanlığa daldı. Orada korkunç bir şeyler görüyor gibi idi. Neden sonra, (Oh, sarhoş olduğumu sanacaklar,) dedi»

«Bunun üzerine artık ağzını açıp bir tek kelime söylemeyeceğini sandım, fakat ne gezer. Artık susmasına imkân yoktu. Sonuna kadar anlatmak için çırpınıp duruyordu.»

DOKUZUNCU BÖLÜM

«(Kendi kendime, haydi bat, bat artık, lânet olası, diye mırıldanıyordum,) Jim bu kelimeler ile tekrar hikâyesine dönmüştü. Bir an evvel geminin batmasını istiyormuş. Makinist onu tekrar yalnız bırakarak uzaklaşmış... Jim bir taraftan geminin en kısa zamanda batmasını beklerken, bir taraftan da, o zaman bile ona garip gelen ötekilerin hareketini takip ediyormuş. Hâlâ sandalı çözmeye çalışıyorlarmış. Kaptan, (Haydi sandalın altına girip kaldırmaya çalışın), diye emrediyormuş. Fakat ötekiler buna yanaşmıyorlarmış, zira gemi battığı taktirde sandalın altında kalmak istemiyorlarmış. İkinci makinitst, Kaptana, (En kuvvetli sensin, ne diye sen alta girmiyorsun?) diye çıkmış. Kaptan, (Allah belânı versin, fazla şişman olduğumu görmüyor musun?) diye bağırılmış. Evet, bu sahne Jim'e melekleri güldürecek kadar komik gelmiş. Adamlar bir müddet hareketsiz kalmış, sonra baş makinist tekrar Jim'e koşmuş. (Gel de yardım et be adam, son şansını çiğne-

mek için deli olman lâzım. Haydi gel, gel. Oraya bak, oraya!) diye bağırıp duruyormuş.»

«Nihayet Jim başını kaldırıp diğerlerinin işaret ettiği tarafa bakmış. Orada gökyüzünün üçte birini kaplamış olan bir fırtına bulutu görmüş. Senenin bu mevsiminde fırtınaların nasıl aniden koptuğunu bilirsiniz. Önce ufuğun hafifçe karardığını görürsünüz, sonra bulutlar duvar gibi semayı kaplar. Güneydoğudan gelen nem parçacıkları, hafif esinti önce sinek gibi denizin üzerinden geçer, sonra etrafı kaplayıp deniz ve gökyüzünün gözden kaybolmasına sebeb olur. Böyle fırtınalarda herşey sakindir. Gök gürültüsü, rüzgâr yoktur, şimşek çakmaz. Sonra bu sükûnet aniden gelen şiddetli yağmur ve rüzgârla bozulur. İşte böyle bir bulut birdenbire gökyüzünde yükselmeye başlamıştı. Onu ancak şimdi görmüşler ve sakın denizde geminin biraz daha dayanmak ümidi olsa dahi, böyle bir fırtınanın kopması ile Patna'nın sulara gömüleceğine şüphe yokmuş. Daha ilk yağmur damlası ile veya hafif bir rüzgârın çıkması ile geminin derinlere, daha derinlere batacağını Jim hemen takdir edebilmişti. Bu yeni tehlike gayretlerini artırmaya, fakat aynı zamanda korkmalarına sebeb olmuş.»

«Jim, (Karanlık, korkunç karanlıktı,) diye anlatmaya devam etti. (Bulut bir sis gibi arkamızdan çıkmıştı. Bu şeytanın işi idi! Bu fırtına habercisini görünceye kadar içimde ufak bir kurtuluş ümidi kalmış olmalı mı idi? Bilmiyorum. Bildiğim tek şey bu bulutu gördüğüm zaman çılgına dönmüş olmam. Kapana kısılmış, tuzağa düşürülmüş gibi öf-

kelenmiştim. Evet, tuzığa düşürülmüştüm. Gecenin çok sıcak olduğunu hatırlıyorum. Bunaltıcı bir hava vardı.)»

«O geceyi tekrar yaşadığı belli idi, zira anlatırken alını ter içinde kalmış, nefesi daralmıştı. Bir an gözümün önünde bayılacağından korktum. Fırtına habercisinin onu çılgına çevirdiğine şüphe yoktu. Sanki canlanmış gibi idi. Aynı anda güverteye neden çıktığını hatırlamış. Evet, niyeti sandalları indirmekti. Cebinden bıçağını çekip sandallara koşmuş ve hiçbir şey duyamadan, hiç bir şeye bakmadan deli gibi ipleri kesmeye başlamış. Diğer dördü afallamış, onu bakıyorlarmış. Kafadan iyice kontak olduğuna kanaat getirmiş olmalı idiler. Bütün ipleri kestikten sonra, daha evvel durduğu noktaya dönmüş. Kaptan orada onu bekliyormuş. Üzerine atılıp parçalıyacakmış gibi bir hali varmış. Yılan ısılığı gibi bir sesle, (Seni enayi, seni,) diye bağırmış. (Bütün bu hayvanlar sandallara bindirilirse, senin kurtulma ümidin olacağını mı sanıyorsun? Hayır ,önce seni batırmaya çalışacaklar.)»

«Jim'i omuzundan yakalamış sarsıyormuş. Jim'in hiç orali olmadığını görünce diğerlerine dönmüş ve, (Bana bir çekiç bulun, Allah aşkına, bir çekiç,) diye bağırmış.»

«İkinci makinist çocuk gibi ağlıyormuş. Fakat kırık koluna rağmen, bir şeyler yapmaktan da geri kalmıyormuş. Şimdi ise kaptanın verdiği vazifeyi yerine getirmek üzere ok gibi fırlamış. Kırık kolun acısı ile bu kadar gayret sarfetmenin zor olduğunu kabul etmek lâzım. Jim onun gittikten bir kaç sa-

niye sonra çekiçle döndüğünü söyledi. Diğerleri Jim'den vazgeçip kaptanın yanına dönmüşler ve tekrar sandalın başına üşüşmüşler. Jim çekicini çıkardığı sesi duymuş. Biraz sonra bir yere takılmış olan sandal serbest kalıp yerinden kaymış. İşte o zaman Jim dönüp bakmış, fakat gene yerinden kıpırdamamış. Bu üç alçak ile aralarındaki mesafeyi kapatmak için, bir adım atmamış. Buna inanmamı istiyordu, onlarla müşterek bir tarafı olmadığına beni temin edip duruyordu. Jim'in, kendisinin haki katen onlardan farklı olduğuna inandığına eminim. O anda aşamayacağı bir şey tarafından, onlardan ayrılmış olduğuna kanaat getirmişti.»

«Ayakları sanki yere yapışmıştı. Durduğu yerden onların hep birlikte, korkunun tesiri ile, yaptıkları hareketi seyrediyormuş. Direklerin birinde asılı olan bir lamba, onların omuzlarını aydınlatıyormuş. Sandalı itiyor çekiyor, karanlıkta denize indirmek için uğraşiyor, uğraşıyorlarmış. Dönüp Jim'e bir defa bile bakmamışlar. Ondan vazgeçmişlerdi. Mevcudiyetini unutmuşlardı. Bir bakışa, iki kelimeye bile lâ-yık olmadığını düşünmüş olacaklar. Aptallık olarak vasıflandırdıkları inadı onları biktırmıştı. Kahraman olarak ölmek istiyorsa, onun bileceği bir işti. Kendileri kurtulmak istiyorlardı.»

«Sandal çok ağırmış. Birbirlerine cesaret vermek için vakitleri olmadığını bildiklerinden, tek kelime söylemeden sandalı itmeye devam ediyorlarmış. Daha evvel ölüm korkusu onların iradelerini nasıl sifıra indirmiş ise, şimdi de kurtulma ümidi sanki ellerine kuvvet veriyor, insan üstü gayret sarfetmelerine yar-

dım ediyormuş. Elleri ile, ayakları ile, kafaları ile itiyor, itiyor, böyle hallerde kıymet kazanan hayatlarını kurtarmak için çırpınıyor, çırpınıyorlarmış. Ancak sandalın gövdesini metaforadan çekmeye muvaffak olur olmaz, daha fazla dayanamayıp üçü birden binmeye çalışıyorlar, bunun tabii bir sonucu olarak sandal tekrar eski yerine geliyor, bu zavallı deşet içindeki insanlar birbirlerine çarpıp yere düşüyorlarmış. Aynı şey üç defa tekrarlanmış. Her defasında bir an şaşkın şaşkın bakışıyor, akıllarına gelen bütün küfürleri savuruyor, sonra tekrar gayrete gelerek baştan başlıyorlarmış. Jim düşünceli, aynı zamanda alaylı bir tarzda bu sahneyi naklediyordu. Komik olarak adlandırdığı bu çarpışmanın bir tek noktasını kaçırmamıştı. (Onlardan nefret ediyordum, küçük görüyordum, fakat gözlerimi de onlardan ayıramıyordum,) dedi. Acı dolu gözlerini bana çevirerek, (Dünyada kimse böyle utanç verici, korkunç bir duruma düşmüş müdür hiç?) diye sordu.»

«Feci bir darbeden dolayı sersemlemiş bir insan gibi, başını elleri arasına alıp, iki üç saniye hareketsiz kaldı. Bütün bu şeyleri mahkemeye anlatmasına imkân yoktu. Bana bile anlatırken zorluk çekiyordu. Ancak benim biraz olsun onu anladığımı, sustuğu zaman haleti ruhiyesini takdir ettiğimi sezdiğinden rahatlıyordu. Geçirdiği sıkıntıları, eziyetleri, hiç olmazsa bir kişinin takdir etmesi, olayı sonuna kadar anlatma kuvvetini ona vermişti. Yüzünün ifadesi, ölüm, alçaklık kelimelerini sarfederken değişiyor, bu değişiklikler ise, bu gencin hakikaten ıstırap çekmiş olduğunu ispat ediyordu.»

«Bana naklettiği olayların hepsini hatırlıyorum. Fakat aradan uzun bir müddet geçmiş olduğu için, kullandığı kelimelerin hepsini aklımda tutmama imkân yok tabii. Ancak şunu söyleyebilirim ki, bütün hislerini, felaket gecesi ve daha sonra onu pençesine almış olan ümitsizlik, utanç ve acıyı gayet güzel ifade edebilmişti. İki defa sonunun geldiğine inararak gözlerini kapadığını, fakat her defasında tekrar açmak mecburiyetinde kaldığını söyledi. Açar açmaz karanlığın gittikçe fazlalaştığını, sükûnetin devam ettiğini, bulutun gittikçe yaklaştığını farkettiğini de sözlerine ilâve etmişti. Aynı zamanda her gözünü kapatışında, gözlerinin önünde habersizce ölüme sürüklenen yüzlerce insanın hayalinin canlandığını da söyledi. Gözlerini açtığı zaman ise inatla, deli gibi sandalla mücadele eden sabık mesai arkadaşlarını görüyordu. (Arada bir yerlere yuvarlanıyorlar, sandala, denize, gemiye, birbirlerine küfür ediyorlar, sonra tekrar harekete geçiyorlardı,) dedi. (Halleri gülmekten katılma kâfi idi. Bu sahneyi yaşadığım sürece unutmıyacağım. Aman Allahım, o kadar komik, aynı zamanda da o kadar korkunçtu ki!) Gözlerini kaldırıp yüzüme dikkatle baktı. (Evet, ölünceye kadar o sahneyi hatırlıyacağım, o adamların küfürlerini duyacağım,) diye devam etti.»

«Jim yerinden kalkarak, (Gözlerimi kapatıp açmamaya karar verdim,) dedi. (Fakat başaramadım, başaramadım. Bunu söylemekten çekinmiyorum. İsteyen beni suçlandırabilir. Beni tenkit etmeden evvel, kendileri böyle bir durumla karşı karşıya kalsalar ne yapacaklarını düşünsünler. Sadece düşünsün-

ler, o kadar. Gözümü ikinci defa açışında, aynı zamanda ağzım da bir karış açıldı. Zira geminin sallandığını hissetmiştim. Çok, evet, çok hafif bir sallantı idi bu! Halbuki günlerden beri gemi zerre kadar sallanmamıştı. Demek yavaş yavaş yaklaşan fırtına ilk işaretini vermişti. Bu sallantı çok kısa sürdü, ama kafama bir şeylerin dank etmesine sebep oldu. Siz olsanız ne yapardınız? Kendinize güveniyorsunuz, değil mi? Söyleyin öyle ise, ne yapardınız? Şimdi bu anda bu binanın hafifçe, evet hafifçe sallandığını hissetseniz, ne yapardınız? Yerinizden fırlardınız! Allahım! Yerinizden fırlayıp uzağa gitmeye çalışırdınız.)»

«Kollarını uzatarak mermer parmaklığa tutundu ve gözlerini karanlığa dikti. Sükûnetimi muhafaza ettim. Jim bana sert ve sabit bir bakış fırlattı. Bana meydan okuduğu belli idi. Bir hareket veya bir kelime ile kendimi ele vermemek, dava üzerinde herhangi bir mütalâada bulunmamak için dikkat etmeli idim. Böyle bir tehlikeyi göze alamazdım. Jim karşımda oturuyordu ve bizden biri olduğu için, kızdığı zaman tehlikeli olabileceğini biliyordum. Bir ara veranda ile çimenli bahçe arasındaki mesafeyi hesapladığımı inkâr edecek değilim.»

«Fakat Jim sakın sakın anlatmaya devam etti. Sonunun geldiğine artık iyice inanmıştı. Yerinde hareketsiz duruyormuş. Ayakları zemine yapışmış gibi imiş. Fakat kafasındaki düşünceler onu rahatsız etmeye devam ediyormuş. O anda geminin ötekî ucunda bir adamın belirdiğini, sendeleyip yere düştüğünü görmüş. Yere yuvarlanmamış, sadece oturmuş. (Bu geminin üçüncü makinisti idi,) diye izah etti.

(Solgun yüzlü, pejmurde kılıklı, bıyıklı bir adamdı.)»

«(Üçüncü makinist ölmüş, değil mi?) diye sordum. Mahkemede öyle duymuştum. İlgisizce, (öyle diyorlar,) diye cevap verdi. (Ben bilmiyorum. Kalbi zayıfmış. Adam zaten günlerdir rahatsız olduğunu söyleyip duruyordu. Heyecan, korku, onun ölümüne sebep olabilir. Ha! ha! ha! Bu adamın da ölmek istemediğini anlatmak zor değildi. Gülünç, değil mi? Onu yatağından kaldırıp geminin batmak üzere olduğunu haber verenler adamı ölüme sürüklemişlerdi. Hiç yerinden kıınıldamamış olsa idi! Bir kenarda durup etrafı seyretse idi, küfür etse idi.)»

«Jim burada sustu, yerinden kalkıp bir tur attı, bana öfke ile baktı, sonra tekrar yerine oturdu.»

«(Böyle bir fırsat kaçırılmış oldu, öyle mi?) diye sordum.»

«(Neden gülüyorsunuz?) diye mukabele etti. (Komik değil mi? Zayıf kalp ha! Bazen benimkinin de zayıf olmasını dilediğim oluyor.)»

«Bu son sözü beni sinirlendirdi. Alay eder gibi, (Hakikaten bunu diliyor musun?) diye sordum. (Tabii! Anlamıyor musun?) diye cevap verdi. Öfke ile, (Başka ne istiyorsun?) diye sordum. Anlamıyan gözlerle bana baktı. Bu taş ta yerini bulmamıştı. Hakikaten tamamen saf, hiç bir şeyden şüphe etmiyen bir karaktere sahip olduğunu bir kere daha anladım. Onu iğnelemek için söylediğim sözün dokunmadığına memnun oldum.»

«Tabii ki o zaman adamın ölmüş olduğunu anlamamıştı. Bir dakika sonra gemideki son dakikası olan hadiseler ve hissettikleri ona herşeyi unutturdu. As-

lında Jim hiç bir şeyi hatırlamıyordu. Ona göre yerinden kımıldamamış, kurtulmak için hiçbir gayret sarfetmemiş, bütün hareketleri insanüstü kuvvetler tarafından idare edilmişti. İlk dikkatini çeken şey ağır metaforaların serbest kalıp sallanmaya başlamış olmaları idi. Çıkardıkları ses kulaklarında çınlıyordu. O sırada yaklaşmış olan kasırganın gürültüsü başlamış olduğundan, Jim iyice korkuya kapılmıştı. Aynı anda geminin her tarafından koşuşmalar, fısıltılar ve nihayet çığlıklar koptu. İmdat isteyenler çoğaldı. (Bırakın; Allah aşkına yardım edin! Batıyoruz!) çığlıkları yükseldi. (Zavallı hacıların uyandıkları zaman atıkları çığlıklar, ölüleri mezardan çıkaracak kadar korkunçtu.) dedi. (Sandalları indirin, ipleri koparın, itin, ipleri çözün, hayatınız için mücadele edin, kasırğa patladı!) diye bağrışıp duruyorlardı. Jim bu sesleri kulağının dibinde duyuyor, hâlâ yerinden kıpırdamıyormuş. Ayaklarının dibinde birisi acı ile inlemiş, öte de başka birisi küfür etmeye başlamış. Gemi bir bu yana, bir o yana sallanmaya başlamış. Jim bu sahneyi çok sakın bir şekilde naklediyordu. Aynı sükûnetle, (İşte o zaman ayaklarım ölü adamın ayaklarına takıldı,) dedi.»

«Yerinden kıpırdadığını ilk olarak bu sözünden anladım. Ağzımdan bir hayret nidasının çıkmasına engel olamadım. Nihayet canlanmış, hareketsizlikten kurtulmuştu. Fakat bunun ne zaman olduğunu kendi de bilmiyordu. Uyuşukluktan kurtulmasına sebep olan olayın ne olduğunu hatırlamıyordu. Çığlıkları duymuş, koşuşanları görmüş, ölü adamın bacaklarına çarparak sendelemişti. Evet, bütün bunları sanki rüyada

görmüş gibi hatırlıyor, bir uyurgezer gibi hareket etmiş olduğunu iddia ediyordu. Yavaş yavaş beni de inandırmaya başladığını hissediyordum. Hikâyesini âdeta bir masal dinler gibi dinliyordum.»

«(Adam hafifçe yana kaydı. Geminin üstünde gördüğüm son cismin bu olduğunu tahmin ediyorum,) diye devam etti. (Ne yaptığı o anda umurunda değildi. Kalkmak üzere olduğunu tahmin ettim. Beni itip geçmesini ve sandala atlamasını bekliyordum. «George» diye bağırdıklarını duydum. Üç ses sanki bir ağızdan çıkıyor gibi idi. Sonra bir tanesi küfür etti, diğeri inledi, sonuncusu ise «of» diye söylendi.)»

«Jim titremeye başlamıştı. Yerinden yavaş yavaş kalktı. Sanki birisi onu saçından çekip ayağa kalkmaya zorluyormuş gibi, iskemlesinden fırladı. Karşıma dikilip, sallanıyordu. Yüzü bembeyazdı. (Haykırıyor, adama sesleniyorlardı,) diye tekrarladı. O kadar tesirinde kalmıştım ki, âdeta çığlıkları duyacakmışım gibi kulaklarımı diktim. Jim, (gemide sekiz yüz elli kişi vardı,) diye devam etti. (Evet, sekiz yüz elli canlı insan vardı. Onlar ise bir kişiyi düşünüyorlardı. «Atla George, Allahaşkına atla» diye yalvarıyorlardı. Eli mi mataforaya dayamış öyle duruyordum. Sandal gemiye küt, küt diye vuruyordu. Her taraf karanlığa bürünmüş olduğu için, ne denizi, ne de gökyüzünü görebiliyordum. Gemi içindeki kargaşalıkta alıp yürümüştü. Birdenbire kaptanın sesi duyuldu. «Allahım kasırğa! Haydi açılalım, çabuk!» İlk yağmur damlası ile, tekrar üçü birden bağırdılar. «Haydi George, atla, seni yakalarız,» Gemi iyice sallanıyordu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başlamıştı. Kas-

ketim uçuverdi. Esen rüzgar nefes almamı zorlaştırıyordu. Tekrar birisi bağırdı. «G-e-o-r-g-e! Oh, atla! Ayaklarımın altında geminin sulara gömülmeye başladığını hissediyordum.....)»

«Yüzünü elleri ile örttü, parmakları titriyordu. Bir şeyden kaçmak istiyor gibi bir hali vardı. Sonra ellerini indirdi, bir süre şaşkın gözlerle bakındı ve, (Ben de atlamışım,) diye inledi.»

«Saf mavi gözlerini bana çevirmişti. Bu gözlerde gördüğüm ıstırab beni de etkiledi. Karşımda duran bu gencin perişan, şaşkın ve çaresiz hali, içimin merhametle dolmasına sebep oldu. Fakat elimden bir şey gelmiyordu. Bir çocuğun derdine çare bulamıyan yaşlı bir adama benziyordum.»

«(Atlamışsın herhalde,) diye mırıldandım.»

«(Ne zaman ve nasıl atladığımı hâlâ bilmiyorum,) dedi. (Ancak etrafıma bakındığım zaman sandalda olduğumu farkettilim.) Bu mümkündü. İnanmıyabilirsiniz, ama onu dinleseniz, çocuk gibi halini görseniz siz de kâni olurdunuz. Evet, farkında değilmiş. Nasıl oldu ise atlamış. Fakat böyle bir şey bir daha olmıyacakmış. Atlarken birisine çarpmış ve sonra sandalın dibine yuvarlanmış. Sonra zorlukla kalkmış ve terkettiği gemiyi hayal meyal görmüş. Kırmızı lâmbası hâlâ yağmurda ışık saçıyormuş. (O ışık sanki bana geminin yükseğinde imiş gibi geldi..... Oh, o anda ölmek istedim,) diye inledi. (Geri dönemezdim, atlamıştım bir defa. Derin çıkılmasına imkân olmıyan bir kuyuya düşmüştüm.)»

ONUNCU BÖLÜM

«Elleri kenetlendi, sonra tekrar çözüldü. Bu son sarfettiği sözden daha doğru bir şey söyleyemezdi. Hakikaten derin, karanlık bir çukura düşmüştü. Tekrar tırmanamayacağı yükseklikten çok derinlere yuvarlanmıştı. Gemiden uzaklaşmışlardı bile. Birbirlerini göremeyecek kadar karanlıktı. Üstelik yağan yağmur gözlerinin içine giriyor, körleştiriyordu. Yarı boğulmuş bir halde idiler. Arkalarını kasırgaya vermeye çalışmışlar. Kaptan bir kürek alıp sallamaya başlamış. Bir iki dakika dünyanın sonunun geldiğini sanmışlar. Jim'in tabirine göre, kaynıyan yirmi bin çaydanlık gibi ses çıkıyormuş. Kasırganın başında esen şiddetli rüzgârın hafiflediğini ve hatta tamamen kesildiğini tahmin ediyorum. Zaten sorgusunda Jim, denizin o gece fazla yükselmediğini, dalgalanmadığını itiraf etmişti.»

«Tekrar sandalın içine çökmüş ve geminin olduğu tarafa kaçamak bir bakış fırlatmış. Işığın hâlâ görüldüğünü farketmiş. (O ışığı hâlâ görmek beni dehşete düşürdü,) dedi. Evet, böyle dedi. Aslında onu deh-

şete düşüren şey, geminin hâlâ batmamış olması değil, o zavallı kazazedelerin hâlâ yaşaması idi. Bir an evvel boğulmalarını, heyecandan, eziyetten kurtulmalarını istiyordu. Gemi ne kadar çabuk batsa, o zavallılarında o kadar çabuk rahata kavuşacaklarına inanıyordu. Sandaldakilerden kimse ağzını açıp konuşmuyordu. Karanlıkta sandal uçuyor gibi imiş. Fakat aslında pek fazla yol almış olamazlardı. Nihayet yağmur dinmiş ve denizin çıkardığı acayip ses uzaklardan gelmeye başlamış. O zaman karanlıkta duyulan tek ses denizin sandalın yanına çarpması ile meydana gelen sesmiş. Birisinin dişleri soğuktan veya korkudan birbirine çarpıyormuş. O anda Jim omuzuna bir elin dokunduğunu ve birisinin, (Orada mısın?) diye sorduğunu duymuş. Bir başkası, (Gemi battı,) diye haykırmış. Herkes ayağa kalkıp o tarafa doğru bakmış. Işık görememişler. Her taraf zifiri karanlıkmış. Sandal da sallanmaya başlamış. Titrek bir ses, (T.... tam... zama.... m... manında...) diye mırıldanmış. Sonra baş makinistin sesini tanımış. (Sulara gömüldüğünü gördüm,) diyormuş. (o anda tesadüfen başımı o tarafa çevirmiştim.) Bu arada rüzgâr da tamamen durmuş.»

«Karanlıkta başlarını geminin batmış olduğu tarafa doğru çevirip, oradan gelecek ses ve çığlıkları duymak için kulak kabartmışlar. Jim, gece karanlığının her tarafı kapladığına ve biraz ötede meydana gelen faciayı görmelerine engel olduğuna memnuniyet duyduğunu söyledi. Fakat bu kadar yakınında bulunmalarına rağmen, hiç bir şey duymamaları dikka-

tini çekmişti. (Bu çok tuhaftı, öyle değil mi?) diye sordu.»

«Bana tuhaf gelmemiştı. Hayalinde yaşattığı dehşet ve korkunun aslında daha fazla olması gerektiğini bildiğini sanıyorum. Sekiz yüz elli kişinin bir anda hiç ses çıkarmadan yok olmalarına imkân olmadığını anlamış olmalı idi. Bence, Jim o anda zavalıların duyduğu korku, dehşet ve çektikleri eziyeti kendi kalbinde hissetmiş olacak ki, bana, (İçimde, o lânet olası sandaldan atlayıp, tekrar geminin battığı yere kadar yüzmek için karşı konulmaz bir arzu duydum.) diye itirafta bulundu. Böyle düşünmesine sebeb ne idi. Jim'in bu itirafının önemini kavırıyor musunuz? Ölmek istese, ne diye sandaldan atlayıp kendini hemen orada sulara bırakmayı düşünmedi de, gemiye yüzmeyi aklından geçirdi? Bence kazazedelerin fazla ıstırap çekmeden son uykularına dalmış olduklarına emin olmak istiyordu. Onlara artık hiç bir eziyetin, hiç bir acının erişemeyeceğini, sükûnete kavuşmuş olduklarını gözleri ile görmek ve vicdanını susturmak ihtiyacını duyuyordu. Başka bir izahat tarzı aklınıza geliyorsa hemen bana açıklamanızı rica ediyorum. Jim'in, uzun hikâyesi boyunca karakterini, hislerini anlamama yardım eden en büyük faktör, işte bu sözleri olmuştur. Sanki sis dağılmış, bu genç çocuğun içinden geçenleri okumaya başlamıştım.»

«İçinden gelen bu isteği kalbine gömerek, tekrar kulak kabartmış. Etraftaki sessizlik onu rahatsız etmeye başlamıştı. Denizde, gökyüzünde, her yerde bir ölüm sessizliği hakimdi. Jim, (İğne atsanız sesini duyardınız,) dedi. Konuşurken dudakları kısılıyor, ıs-

tırap içinde kıvranıyor, hislerine hakim olup hikâyesine devam etmek için, büyük bir gayret sarfediyordu. Sessizlik! O anda hissettiklerini, düşündüklerini bir Allah bilir! (Dünyada böyle sessizliğin, böyle sükûnetin mümkün olabileceği aklımın ucundan bile geçmezdi,) dedi. (Denizi, gökyüzünü birbirinden ayırmak mümkün değildi. Ne bir şey görebiliyor, ne de bir şey duyabiliyorduk. Ne hafif bir ışık, ne bir cisim, ne bir ses, hiçbir şey! Orada olsanız, bütün dünyanın battığını, hayatta ben ve üç serseriden başkasının kalmadığını sanırdınız!) Öne doğru yaslanıp, başını kahve fincanları arasından masaya dayadı. (O anda ben buna inanıyordum. Her şey bitmişti, kıyamet kopmuş, dünyanın sonu gelmişti,) diye inledi ve derin derin içini çekerek, (Benle beraber her şey batmıştı,) dedi.»

Marlow yerinden doğrularak piposunu masanın üzerine fırlattı. Küller etrafa saçıldı. Kimse yerinden kımıldamadı.

Ani bir heyecanla:

«Hey ne düşünüyorsunuz? diye bağırdı. Jim'in doğru söylediğine emin değil misiniz? O andaki hislerinin aynen anlattığı gibi olduğuna şüpheniz var mı? Hayatı kurtulmuştu, fakat onun için her şey bitmişti. En başta kendine itimadı yok olmuştu. Bastığı toprak kaymış, gözleri körleşmiş, kulakları sağır olmuştu sanki. Jim için hakikaten kıyamet kopmuştu. Bu arada etrafında bulutlu bir semadan, dalgasız bir denizden ve muazzam bir sessizlikten başka bir şey yoktu. Sadece karanlık ve sessizlik.»

«(Bu durum uzunca sürdü. Nihayet hep birlik-

te konuşmaya başladılar. Birisi, -Batacağını biliyordum,- diğeri, -Bir saniye geç kalsak işimiz tamamdı,- başka birisi ise, -Ucuz kurtulduk,- diye söylendi.) Jim ağzını açıp tek kelime söylememiş. Bu arada hafif bir meltem esmeye başlamış. Hava biraz ferahlamış. Denizin hafif kıpırtısı da, dünyadaki hayatın henüz yok olmadığını ispat ediyormuş. Kaptanla diğerleri konuşmaya devam ediyorlarmış. Şüphe yokmuş, yapacak başka bir şey yokmuş, kimse yardım edemezmiş, vs. vs. Aynı kelimeleri tekrar edip duruyorlarmış. Geminin batacağını zaten anlamışlar. Işıklar da yok olduğuna göre, yanılmış olamazlarmış. Başka bir şey beklenemezmiş. Batmıştı! Jim bu üç serserinin arkalarında bıraktıkları gemi boş imiş gibi, ilgisizce faciadan bahsettiklerini farketmiş. Ne olduğunu bilmedikleri o cisme çarptıktan sonra, kurtuluş olmadığına karar vermişlerdi bir kere. Yanılmadıklarını görmek onları memnun ediyormuş. Batması uzun sürmediğine dair birbirlerine teminat veriyorlarmış. Birinci makinist, (Direkteki lambanın fırlatılan bir kibrit gibi denize gömüldüğünü) söylemiş. Bunu duyan ikinci makinist sinirli bir halde gülmeye başlamış. (Ç... ç... Çok memnunum..... Çok m-e-m-n-u-n-u-m,) diye kekelemiş. Dişleri birbirine çarpıyormuş. Aniden çocuk gibi hıçkırmaya başlamış. Aynı zamanda, (Oh, anam, oh, anam,) diye inliyormuş. Bir süre susuyor sonra tekrar başlıyormuş. (Oh, zavallı k-o-l-u-m, kolum.) Ona bir yumruk atıp yere sermek için, Jim dayanılmaz bir istek duymuş. Jim kenarda oturmuş onların konuşmalarına katılmıyor, sadece dinliyormuş. Onların sesleri çok uzaktan başka bir dünyadan geli-

yor gibi imiş. Jim, (Çok ta üşümüştüm,) dedi. (Hiç bir hareket yapamıyordum. Yerimden kalksam, üçünü de öldüreceğimi biliyordum.)»

«Elimi uzatıp masanın bir köşesinde duran içki şişesini tuttu. Sonra eli kızgın bir şeye değmiş gibi hemen geri çekti ve mahcup bir eda ile bana baktı.»

«(Biraz daha almaz mı idin?) diye sordum. Bana öfke ile baktı. (Zil zurna sarhoş olmadan size herşeyi anlatamıyacağımdan mı korkuyorsunuz?) diye sordu. Balkonda yalnız kalmıştık. Turistler teker teker odalarına çekilmişlerdi. Evet sadece beyazlı bir gölge arada bir yaklaşıyor, bize bakıyor, tekrar uzaklaşıyordu. Geç olduğunun farkında idim, fakat misafirime bunu belli etmem. Acele etmesini istemiyordum.»

«Jim o dalgın halinde sandaldakilerin birine çıkıştıklarını sezdi. (Geç atlamana sebep ne idi, delirmiş mi idin, nedir?) diyorlardı. Baş makinist oturduğu yerden kalkmış, (Hayatımda gördüğüm en büyük enayi,) diye vasıflandırdığı kimseye doğru düşmanca ilerlemeye başlamıştı. Kaptan küreklerin başında idi. Olduğu yerden ağzına gelen küfürleri savuruyordu. Bu kargaşalıkta Jim başını kaldırdığı zaman, birisinin, (George,) diye mırıldandığını duydu. Aynı zamanda göğsüne bir yumruk indi. (Kendini müdafaa etmek için ne söyleyebilirsin, aptal, serseri,) diye birisi bağırıyordu. Jim, (Üçü de üstüme çullandılar, George'un yerine bana hücum ediyorlardı,) diye mırıldandı.»

«Jim nefes almak için sustu. Gülümsemeye çalıştı. Sonra devam etti. (O aptal ikinci makinist burnunun dibine sokulup yüzüme baktı, sonra «Ah, bu

George değil, Allahın belâsı ikinci kaptan,» dedi. Sandalın öteki ucundan kaptanın sesi geldi. «Ne! Birinci makinist, Olamaz» diye haykırdı ve durup hayretle yüzüme baktı.)»

«Rüzgâr gene durmuştu. Yağmur ise yeniden yağmaya başlamış, denize damlıyan damlaların sesi gecenin sükûnetini boşmuştu. Jim, (Önce bir şey söyleyemeyecek kadar afalladılar,) diye anlatmaya devam etti. (Benim ise onlara söyleyecek bir şeyim yoktu. Ne olabilirdi ki?) Bir an duraladı. Devam edebilmek için gayret sarfettiği belli idi. (Bana korkunç küfürler savuruyorlar, ağızlarına geleni söylüyorlardı,) dedi. Sesi arada bir fısıltı halinde çıkıyor, bazan da anormal derecede yükseliyordu. Onunla birlikte sandalda olanlara karşı duyduğu küçümseme ve nefret ise, her sözünde seziliyordu. Acı bir tonla, (Neler dedikleri mühim değil,) dedi. (Seslerindeki nefreti seziyordum. Benim de onlara karşı hislerim aynı idi Benden nefret ediyorlardı. O sandalda olmamı affedemiyorlardı.) kısaca güldü. (Hissettiğim bu nefret, denize atlamama mani oluyordu. Kenarda oturmuş, kollarımı işte böyle göğsüme kenetlemiştim.) İskemlesinin ucuna gelerek, kollarını göğsünde kenetledi. (İşte böyle, görüyor musunuz? Ufak hareket yapsam denize düşebilirdim, ötekilerin yanına gidebilirdim.) Kaşlarını çatmıştı. Orta parmağı ile alına vurdu. (Bu fikir hep aklımda idi. Yağmur ise o kadar soğuktu ki, erimiş kar kadar dondurucu idi. İnce elbiselerimin içine giriyor, tir tir titretiyordu. Hayatımda bir daha bu kadar üşüyeceğimi sanmıyorum. Gök yüzü ise karanlık, kapkaranlıktı. Bir tek

yıldız yok, bir tek ışık görünmüyordu. Sanki dünyada o lanet olası sandal ve köpek gibi uluyan o üç hayvandan başka bir şey kalmamıştı. «Hayvan! hayvan! burada ne işin var senin?» diye gürlüyorlardı. «Sen alçağın birisin! Elini uzatıp bize yardım etmeye gelince kılın kıpırdamadı, fakat sonra, kıymetli hayatını kurtarmak için sandala atlamaktan çekinmedin, öyle mi? Nihayet uyuşukluktan kurtuldun, öyle mi? Hırsız gibi geldin. Hırsız! Hayvan!» Küfür savurmak için âdeta yarış ediyorlardı. Kaptanda kürek başında arada bir karışıyor, onu görmememe rağmen pis sesini duyuyordum. «Hayvan! Eşek!» Onların küfürleri bana tatlı bir müzik gibi geliyordu. Yaşamama yardım ediyorlardı. İnanın bana, hırsları, bedduaları beni ölümden kurtardı. Sanki beni denize sözleri ile atmak istiyorlarmış gibi bir halleri vardı!.... İşte benim ölmemi istemeleri yaşamama yardım etti. Kendi kendime -Burada istenmiyorsun,- diye mırıldanıyordum. Serseriler konuşmaya, küfür etmeye devam ediyorlardı. «Demek atlıyacak cesareti buldun? Bilse idim atlarken seni iterdim. George'u ne yaptın? Korkak seni. Seni denize atmaktan bizi meneden nedir?» Söylenmekten nefes nefese kalmışlardı. Bu arada yağmur dinmiş, deniz eski sükûnetine kavuşmuştu. Tekrar korkunç sessizlik çökmüştü. Demek beni denize atmak için can atıyorlardı ha! Allah beni kahretsin, fakat çenelerini kapalı tutsalardı, bu istekleri yerine gelecekti. Beni öldüreceklerdi ha! «Bir deneseniye.» dedim. «Bahse girerim ki elinizi süremezsiniz.» Üçü birden üzerime yürüdüler. O kadar karanlıktı ki, onları doğru dürüst göremiyordum bile. Ah, bir

denese idiler! Keşke bana hücum etse idiler. Allah için tecrübe etmelerini istemiştim.)»

«(Ne tuhaf bir macera,) demekten kendimi alamadım.»

«Uykudan uyanmış gibi gözlerini kırptırdı. (Fena bir macera değildi,) dedi. (Öteki makinisti öldürmüş olduğumu sanmışlardı. Fakat neden ve nasıl öldürebilirdim? Nasılsa sandala binmeye muvafak olmamış mı idim. Bu sandala Ben....) Ağzının etrafındaki adaleler gerildiğinden yüzü acayip bir şekilde buruşmuştu. Her zamanki tatlı, sempatik ifadesi yerini haşın, sert bir ifadeye bırakmıştı. (Evet, başarmıştım,) diye devam etti. (Orada onlarla beraber değil mi idim. Bir insanın böyle bir şeyi yapmaya zorlanması, elinde olmayan bir kuvvetin tesiri ile, istemediği bir şeyi yapmaya mecbur kalması, sonra da bu hareketinden dolayı mesul tutulması ne kadar kötü, ne kadar iğrenç? Arkasından ağladıkları George hakkında ben ne biliyordum ki? Onu güvertede yerde otururken gördüğümü hatırlıyorum. Kaptan, «Korkak herif, katil,» diye bana hakaret etmeye devam ediyordu. Başka bir kelime bilmiyor gibi, hep aynı şeyi tekrarlayıp duruyordu. Sesi beni sinirlendirmeye başlamıştı. «Çeneni kapat,» diye gürledim. Benim bağırمام adamı afallattı. Sonra kendini toplıyarak, «Onu öldürdün. Onu öldürdün,» diye beni itham etti. «Hayır» diye bağırdım. «Onu öldürmedim, fakat susmazsan seni haklıyacağım.» Yerimden fırlayınca kaptan kendini yere attı. Sandal korkunç bir şekilde sallandı. Neden düştüğünü bilmiyorum, zaten onu

göremiyordum. Çok karanlıktı. İkinci makinistin, «Kolu kırık bir adama vuracak kadar alçak mısın yoksa,» dediğini duydum. Kaptan bu arada yerden kalkmış, küreği kapıp üzerime geliyordu. «Gel de dersini al» diye bağırdım. Onu hiç düşünmeden denize atmaya kararlı idim. Fakat, o birşeyler mırıldanarak duraladı, sonra geri dönerek yerine gitti ve küreklere asıldı. Rüzgârın tekrar uğuldamaya başladığını duymuş olmalı idi. Ben duymamıştım. Üzerime yürümediğine üzülmüştüm. Onu gözümü kırpmadan.....)»

«Parmaklarını açıp kapatıyordu. Adeta birini boğmak üzere imiş gibi bir hali vardı. (Sakin ol!) diye mırıldandım.»

«(Ne dediniz? Ben heyecanlı değilim ki,) dedi. Onu ikaz etmem kalbini kırmış olmalı idi ki, üzüntü ile kollarını açtı. Aynı anda eli masanın üzerinde duran içki şişesine kaza ile çarptı. Arkasından bir silâh patlamış gibi dehşetle yerinden fırladı. Yüzü bembeyaz kesilmişti. Yere çömelerek, şişe kırıklarını toplamaya başladı. Canının çok sıkıldığı belli idi. (Oh, çok özür dilerim, çok özür dilerim,) diye mırıldandı. Bu arada dökülen alkolün kokusu bütün balkonu sarmıştı. Yemek odasının ışıkları söndürülmüştü. Balkonda ise yanan bir tek bizim mumumuz kalmıştı. Karanlık gökyüzünde tek tük yıldızlar parlıyor, uzakta, meydandaki liman ofisinin binası seçilebiliyordu.»

«Jim kendini toparlamaya çalışarak,»

«(Bu anda o gece olduğumdan çok daha saki-

nim,) dedi. (O gece her şeyi yapmaya hazırdım. Çılgın gibi idim.....)»

«(O sandalda epey hareketli saatler geçirmiş olmalısın.) dedim.»

«Beni duymamış gibi, (O gece her şeye hazırdım.) diye tekrarladı. (Geminin ışıkları kaybolduktan sonra, o sandalda her şey olabilirdi. Bunu o zaman da hissettim ve memnuniyet duydum. Kapkaranlıktı. Bir mezara gömülmüş dört adama benziyorduk. Dünyada olanlar bizi ilgilendirmiyordu. Kimse bir fikir yürütmeyi aklından geçirmiyordu. Hiç bir şeyin önemi yoktu.)»

«Balkona çıktığımızdan beri üçüncü defa kabaça gülmeye başladı, fakat artık sarhoş olduğundan şüphelenecek kimse kalmamıştı etrafta. (O sandalda görünmemizden korkmak için bir sebep yoktu. Bizi yargılayacak kimse yok, kanun yok, ses yoktu. Hiç olmazsa güneş doğuncaya kadar kendi gözlerimizin de kıymeti yoktu.)»

«Söylediklerinin doğru olduğu inkâr edilemezdi. Engin denizdeki ufacık bir sandalın acayıplığını herkes takdir eder. Ölümünden kurtulanlar kendilerini böyle bir durumda buldukları zaman, çılgınlık anları geçirirler, «Gemin seni hayal kırıklığına uğrattığı zaman, bütün dünyanın yıkılır, itimadın sarsılır, benliğini ümitsizlik sarar. Kendini boşlukta hissedersin. Tabii ki, dünyadaki insanların sayısı kadar gemi faciaları olduğu da muhakkak. Tıpkı sevgi, kin, fedakârlık, korku, cesaret hisleri olduğu gibi. Fakat Patna olayındaki tuhaflığın, görülmemiş bir şey olduğunu itiraf etmek gerek. Bu adamlar öteki insanlardan kop-

muş, bir sandalda tek başlarına kalmış, korkunç bir tecrübe geçirmişlerdi. İki makinistle kaptan, Jim'in korkak birisi olduğuna kanaat getirmiş olduklarından ondan nefret ediyorlardı. Diğer taraftan Jim de, onların kendisini göstermesine mani olduklarını sandığı için, onlara karşı muazzam bir kin duyuyordu. Her şeyin müsebbibi onlarmış gibi, intikam almak arzusu ile yanıp tutuşuyordu. İnsanların karakterlerini denemek için, bir sandala atıp engin denize bırakmak kâfidir. Ancak o geceki korku ve dehşetin, bu dört insanın sinirlerini de gevşettiğini ilâve etmem gerekir. Aslında hiç birisi kavga edecek, dövülecek durumda değildi. Tatlı canlarını kurtarmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı.»

«Cevabını evvelden bilmekle beraber, Jim'e,»

«(Pekâlâ, sonra ne oldu?) diye sordum.»

«(Hiçbir şey, hiçbir şey,) diye cevap verdi. (Ben ciddi idim. Her an onlarla dövüşmeye, kozlarımı paylaşmaya hazırdım. Fakat onlar sadece söylenmekle yetiniyorlardı.)»

«Doğan güneş Jim'i, sandala atladığı zaman çöktüğü yerde buldu. Bu kadar inada, böyle sebata hayran olmamak elde mi? Bütün gece yekesini elinde tutmuş, böyle oturmuştu. Dümeni daha başta ellerinden kaçırıp denize düşürmüşlerdi. Derin sulara gömülmüştü. Anladığıma göre yeke sandalda kalmıştı. Yeke sert bir tahtadan olup, uzun ve ağırdı. Jim bu tahta parçasını bütün gece, yani altı saat, sımsıkı tutmuştu. Buna sebat, inat hatta hazırlıklı olma demezsiniz de ne dersiniz? Evet, bütün gece sabık mesai arkadaşlarının hücum etmelerini beklemiş, hazırlıklı

olmak için yekeyi elinden bırakmamıştı. Kulaklarını herhangi bir şüpheli hareketi duymak için dikmiş, karanlıkta gölgelerin kımıldanışına gözlerini açmış, inatla onları beklemişti. Bu bir cesaret mi, yoksa korku örneği midir? Bilemem. Siz ne düşünüyorsunuz? Ne düşünürseniz düşünün tahammülüne hayran kalmamaya imkân var mı? Altı saat tetikte beklemek! Sandal yavaş yavaş rüzgârın esmesine bağlı olarak ilerlerken, deniz sakinleşirken, başlarının üzerinden bulutlar geçerken, gökyüzü kapkaranlık halinden çıkıp yavaş yavaş aydınlanırken, yıldızlar kaybolurken, sandaldaki karanlık cisimler gölge haline gelip, sonra net bir şekilde görünmeye başlarken, geçen altı saat yerinden kıpırdamadan, elinde dümen yekesi ile nöbet tutmak kolay mı idi? Jim hava aydınlandığı zaman sandaldaki serserilerin elbiselerinin paramparça, saçlarının karmakarışık, gözlerinin ise kan çanağına dönmüş olduğunu farketti. (Günlerce meyhane meyhane dolaşıp sarhoş olan kimselere benziyorlardı.) dedi. Sonra güneşin doğuşunun sakin ve açık bir günü müjdelediğini sözlerine ekledi. Denizcilerin her fırsatta havadan bahsetmek ve her olayı hava ile izah etmeye çalışmak alışkanlığını bilirsiniz. Bana gelince, Jim'in güneşin doğuşu ile ilgili sarfettiği iki üç kelime güzel bir manzara, parıldayan güneş, sakin denizin gözümün önünde canlandırmama kâfi geldi.»

«Jim'in kin, nefret dolu bir sesle, (Kaptanı aralarına almış, omuz omuza vermiş pis baykuşlar gibi tünediklerini gördüm,) dediğini duydum. Bu basit kelimeler altında saklanan şiddetli tiksinti ve kini farketmek beni şaşırttı, adeta irkildim. Fakat zihnî-

min daha çok o şahane güneşin doğuşu ile meşgul olduğunu inkâr edecek değilim. O sonsuz denizde berak gökyüzünün altında adeta hapsolmuş olan bu dört adamı görür gibi oluyorum. Güneşin gittikçe yükseldiğini ve bütün heybeti ile her tarafı aydınlattığı zaman okyanusun şahane görünüşü gözümün önünde canlanmıştı. Jim'in sesi beni dalgınlığımdan kurtardı. (Biraz sonra bana seslendiler.) diyordu. (Sanki yakın arkadaşmışız, el birliği ile kurtulmuşuz gibi bana yalvarmaya başladılar. Elimdeki o kör olası tahta parçasını fırlatıp atmamı söylediler. Hâlâ tetikte beklemenin manası ne imiş? Bana kötülük yapmamışlar ki! Kötülük yapmamışlar ha! Duyuyor musunuz? Bana kötülük yapmadıklarını söylüyorlar. İnanılacak şey değil!))»

«Nefesi daralmış, yüzü kızarmış, yok daha doğrusu morarmıştı.»

«(Kötülük) diye bağırdı. (Bunun muhakemesini size bırakıyorum. Anlıyorsunuz, değil mi? Kötülük yapmamışlar. Ulu Tanrım! Daha ne yapabilirlerdi ki? Oh, evet, ben kendim atlamıştım, biliyorum. Bunu daha evvel de size söyledim. Fakat beni mecbur etmişlerdi. Benim yerimde kim olsa dayanamazdı. Bir ip atmış ve beni sandala çekmiş kadar kabahatli idiler benim nazarımda. Siz de bunu takdir ediyorsunuz, değil mi? Takdir etmelisiniz! Haydi, açık konuşun.)»

«Huzursuz gözleri bana dikilmişti. Bakışı ile yalvarıyor, soruyor meydan okuyor, benden cevap bekliyordu. (Çok acı çektin, zor durumda kaldın,) diye mırıldanmaktan kendimi alamadım. (Lâayık olduğumdan

çok daha fazla acı çektim,) diye tasvip etti. (Böyle bir meslektaş gurubu ile benim ne şansım olabilirdi ki? Şimdi de dostça davranmaya çalışıyorlardı. Bu şeytanlar dost olabilirler mi idi? Kazazede aynı geminin personelinde olduğumuzu hatırlatmaya koyuldular. Bana kötülük etmek istememişler. George umurlarında değilmiş. George son anda kamarasına dönmüş ve orada kalmış olmalı imiş. Nasılsa adam sersemin biri imiş. Yalvaran gözlerle bana bakıyorlar, yaklaşmam için elleri ile hareketler yapıyorlar, üçü birden beni çağırıyorlardı. Alt tarafı ben de sandala atlamamış mı idim. Hiç cevap vermedim. O anda ağzımı açsam hayvan gibi kükremeye başlayacağımı hissediyordum. Kendi kendime, ne zaman dalgınlığımdan kurtulacağımı, kendime geleceğimi sorup duruyordum. Yanlarına gidip kaptanın söyleyeceklerini dinlemem için ısrar ediyorlardı. Karanlık basmadan bir gemi tarafından kurtarılacağımıza şüphe olmadığını söylediler. Kanala yakınmışız, zaten güney batıda duman yükselmeye başlamışmış.)»

«(Başımı çevirip uzakta, ufukta, denizle gökyüzünün birleştiği yerde hafif bir sis gibi yükselen duman izini görmek beni biraz olsun kendime getirdi. Aynı anda dehşetle irkilidim. Evet, kurtulmamız yaklaşmıştı. Nihayet ağzımı açıp onlara, olduğum yerden söylediklerini gayet iyi duyabileceğimi söyledim. Kaptan küfretmeye başladı. Rahatımı bozmak niyetinde olmadığımı için, avaz avaz bağırarak mecburiyetinde olmadığını bana hatırlattı. «Sahilden söylediklerini duyacaklarından mı korkuyorsun?» diye sordum. Öfke ile bana baktı. Bakışından elinde olsa beni parçalamak-

tan çekinmiyeceğini anlamak zor değildi. Baş makinist benimle ters gitmemesini ikaz etti. Aklımın başımda olmadığını hatırlattı. Kaptan koca cüssesi ile ayağa kalktı ve konuşmaya başladı. Konuştu..... konuştu.)»

«Jim sustu. (Peki, sonra?) diye sordum. (Uyurmaya karar verdikleri masaldan bana ne?) diye bağırdı. (İstediklerini söylemekte serbesttiler. Ne farkederdi ki? Başkaları onlara inanabilirlerdi, fakat ben asla. Sesimi çıkarmadan Alman kaçağının sözlerini dinledim. Aniden bacaklarımın titrediğini hissettim. O anda kendimi çok hasta ve zayıf hissettim. Elimdeki dümen yekesini denize fırlattım. Sonra da sırtımı onlara dönerek oturdum. Artık tahammülüm kalmamıştı. Bana seslenerek kaptanın dediklerini anlayıp anlamadığımı sordular. Kaptanın her söylediği kelimenin doğru olduğuna yemin ettiler. Doğru, evet, Allah için, doğru idi. Kendilerine göre haklı idiler. Başımı çevirip onlara bakmadım bile. Aralarında durumu müzakere ettiklerini duydum. «Sersem herif bir şey söylemez» «Oh, durumu anlamasına imkân varmı?» «Rahat bırakın, ondan korkmaya lüzum yok.» «Ne yapabilir ki?» Evet, ne yapabilirdim ki? Hepimiz aynı gemide değil mi idik? Kulaklarımı söylediklerini duymamak için tıkamaya karar verdim. Daha evvel görünmeye başlayan duman yok olmuştu. Yanlarında bulunan su şişesinden su içtiler, ben de içtim. Sonra sandalın yelkenini küpeşteye sermek için uzun süre uğraşılar. Yelkenin altına uzandılar ve Allaha çok şükür onların pis suratlarını görmekten kurtuldum. Bana, nöbet tutup tutmayacağımı sordular. Kendimi yorgun, bitkin hissediyordum. Doğduğumdan be-

ri hiç uyumamışım gibi, kendimi uykusuz hissediyordum. Güneşin pırıltısından suya bakamıyordum. Arada bir serserilerden biri başını kaldırıp etrafı yokluyor, sonra tekrar yatıyordu. Yelkenin altından horlama sesleri geliyordu. Demek uyuyan bile vardı. Ne mutlu ona! Ben gözümü kırıpamıyordum. Etraf aydınlıktı. Işık gözlerimi kamaştırıyordu. Bu arada sandal da denizde kayıyordu. Arada bir nerede olduğumu unutuyor, sonra şaşırarak bir sandalın içinde olduğunu hatırlıyordum.)»

«Jim ayağa kalkıp dolaşmaya başladı. Ellerini cebine sokmuş, başını öne doğru eğmişti. Arada bir sağ elini kaldırıp sanki onu rahatsız eden bir kimseyi veya hatırayı kovmak istiyormuş gibi bir hareket yapıyordu.»

«Neden sonra, (Herhalde çıldırmak üzere olduğumu düşünüyorsunuz,) dedi. (Evet, çıldırabilirdim de. Kasketimi kaybetmiş olduğumu unutmayın. Güneş gittikçe yükseliyor, başımı kavuruyordu. Fakat o gün beni çıldırtacak bir şey olmadı, hiç olmazsa güneş çıldırtmadı....) Eli ile gene müphem bir hareket yaptı, (Öldüremezdi de,) diye devam etti. Eli ile gene bir şey kovuyormuş gibi bir hareket yaptı. (Bundan emindim,) dedi.»

«Şaşırarak, (Hakikaten emin mi idin?) diye sordum. Jim'de bir değişiklik olmuştu. Bu da beni hayrete düşürmüştü. Öfke kin yok olmuştu. Yorguluk, bitkinlik belirtmeye başlamıştı.»

«İstirapla, (O gün beyin hummasına yakalanmadım, ölmedim, çıldırmadım,) diye devam etti. (Aslında beni kavuran, beynime kadar işleyen sıcak gü-

neş umurumda bile değildi. Gölgede, serin bir yerde oturan bir adam kadar sakin düşünabiliyor, aklımı kullanabiliyordum. Hayvan suratlı kaptan pis, koca kafasını yelkenin altından çıkarıp, ifadesiz gözlerini bana diyor ve, «Akılsız domuz, öleceksin,» diye söyleniyordu. Sonra kaplumbağa gibi tekrar yelkenin altına giriyordu. Onu görüyor, duyuyordum. Fakat sözleri bana tesir etmiyordu. Düşünmeye devam ediyordum.)»

«Benim ne düşündüğümü anlamak için dikkatli dikkatli yüzüme bakıyordu. Hislerimi mümkün mertebe belli etmeye çalışarak, (Ölüp ölmeyeceğini mi kendi kendine tartıyordun, yoksa?) diye sordum, (Evet,) diye tastik etti. (Orada tek başıma otururken bunu merak etmeye başlamıştım.) Benden uzaklaşıp balkonun kenarına gitti. Uzunca bir müddet sonra, elleri cebinde olduğu halde, karşıma dikildi. Gözümün içine bakarak, (Bana inanmıyor musunuz, yoksa?) diye sordu. Söylediği her şeye inanmaya hazır olduğuma dair kendisini temin etmek zorunluluğunu duydum.»

ONBİRİNCİ BÖLÜM

«Beni dikkatle dinledi. Başını yana eğmişti. Bir an için onu kaplıyan sisler gene dağılmış, olduğu gibi görünmüştü. Evet, aslında genç ve müdafaasız bir çocuktan farkı yoktu. Onun yüzünü, ancak kısa bir mesafeyi aydınlatan mumun ışığında görüyordum. Arkasında gecenin karanlığı ve semadaki yıldızlar olduğu halde karşımda dururken, bir daha gençliğinin ve çaresizliğinin farkına vardım. Minnet dolu bir sesle, (Vaktinizi bana harcamak ve beni dinlemek zahmetine katlandığınıza göre, çok iyi kalpli bir insan olmalısınız. Birisine başımdan geçenleri ve hislerimi anlatmak ihtiyacında idim. Biraz ferahladım. Bunun ne demek olduğunu bilemezsiniz.....) dedi. Hislerini anlatacak kelime bulamıyor gibi idi. Jim o hali ile, etrafımızda görmek istediğimiz, mevcudiyetinden zevk alınan, gençliğimizde ona benzediğimizi düşünmekten zevk aldığımız bir gençti. Evet, Jim'i tanıma-ya başlıyordum. Daha doğrusu arada bir yaptığı hareketle, söylediği bir sözle, bir bakışla bana hakiki

karakterini gösteriyordu. (Benim durumumda birisi için inanılmanın ne demek olduğunu bilemezsiniz. Benden daha yaşlı birisine herşeyi olduğu gibi anlabilmek..... Durumum o kadar zor, karşılaştığım haksızlıklar o kadar fazla ve beni anlayan o kadar az ki.....)»

«Ona ne kadar yaşlı göründüğümü bilmiyordum. Fakat beni, kendimi hissettiğimden daha yaşlı ve olduğumdan daha anlayışlı sandığını tahmin etmiyorum. Hiç bir meslekte gemiciler kadar yaşlanmış ve tecrübe edinmiş kimseler, işe yeni başlayan gençlere karşı yakınlık duymazlar. Zira biz denizciler gençlerin gözlerinde, aynı yaşlarda iken duyduğumuz heyecan ve sevinci okuyoruz. Her birimizi denize çeken ebediyet, ufuklar, macera hevesi o kadar fazla ki.... Denize açıldıktan sonra hayallerimize kavuşup kavuşmamamız, elde ettiğimiz mükâfatların tatmin edici olup olmaması hiç mühim değil. Mühim olan başlangıçta hepimizin aynı hislerin tesirinde olmamızdır. Başka hiç bir meslekte bu kadar hayal kurulup, bu kadar hayal kırıklığına uğranılmaz. Hepimiz aynı ümitlerle başlayıp, aynı hatıralarla işimizi bitirmedik mi? Acılarımızı kalbimize gömüp gençliğimizde kurduğumuz hayallerin ihtişamı ile teselli olmaya çalışmadık mı? Birbirimizi bu kadar iyi anlamamıza ve gençlere, yeni denize açılanlara yakınlık duymamıza şaşmamak lâzım. Aramazıdaki bağ o kadar kuvvetli ki... Zavallı Jim, karşımda durmuş yaşıma ve zekâm icabı onun derdine çare bulabileceğime inanmış, ümitle bekliyordu. Çıkmazda olduğunu biliyor, bütün ümidini bana bağlıyordu. Fakat dünyada az rastlanan

bir karakterde olan bu çocuğa benim ne yardımım olabilirdi ki? Evet, daha çocuktu, fakat ölüm korkusunu tatmış, hayatın darbesini yemiş, hatta ölümü aramıştı. Ölümü aramasının sebebi ise, bütün başarılarına ait ümidinin bir anda gemi ile beraber yok olması idi. Bir gecede hayatı sönmüştü. Ölümü aramasından daha normal ne olabilirdi ki? Yardım, merhamet dilenmesi çok acı olduğu kadar komikti de! Ben ne verebilirdim ki? Fakat merhametimi ondan esirgeyemedim. Benim de hatalarım olmamış mı idi? Başkasını muhakeme, hele onun gibi bir çocukluktan kurtulmamış birisini yargılayacak kadar günahsız mı idim? Ona bakarken içim parçalanıyordu. Tekrar konuşmaya başladı.»

«(Kendimi o kadar yalnız hissediyorum ki. Başıma gelen olay umumiyetle herkesin başına gelebilen, fakat başkasının başına gelmesine imkân yokmuş gibi görünen olaylardan biri idi. Bu bir dövüşmeye, bir kavgaya benzemiyordu.) dedi.»

«(Evet, benzemiyordu,) diye itiraf ettim.»

«Jim gene bir anda değişmişti, âdeta olgunlaşmıştı.»

«(İnsan emin olamıyor ki,) diye mırıldandı.»

«(Sen de emin değildin,) dedim. Ben bunu söylerken Jim'in içini çektiğini duydum. Cesaretle, (Evet, değildim,) diye tekrarladı. O serserilerin uydurduğu masala benziyordu. Doğru değildi, fakat tamamen uydurma da değildi. Nasıl anlatayım.... İnsan tamamen yalan olan bir hikâyedeki aksaklıkları hemen farkederek. Fakat bu böyle değildi. hakikat ile yalan çok ince bir tabaka ile birbirinden ayrılmıştı.»

«(Daha ne istiyorsun?) diye sordum. Fakat o kadar alçak sesle konuştum ki, duyduğunu sanmıyorum. Zaten kendi düşüncelerine dalmış, hayatın ona oynadığı oyunu lânetleyip duruyordu. Konuştuğu zaman sesi sakindi.»

«(O hareketi yapmamış olduğumu farzedin, yani gemide kaldığımı düşünün. Ne kadar dayanabilirdim? Belki bir dakika. Hayır, yarım dakika. O zaman geminin altmış saniye dayanacağına bile ihtimal vermiyordum. Gemi altmış saniye sonra batıp kendimi denizde bulsaydım, karşıma çıkan ilk şeye tutunmayacak mı idim? Meselâ bir küreğe, bir tahta parçasına. Siz olsanız tutunmaz mı idiniz?)»

«(Gene kurtulacaktın,) dedim.»

«(Kurtulmak için gayret sarfedecektim,) dedi. Sonra acı bir ilaç içmiş gibi yüzünü buruşturarak, (Kurtulmak ümidi ile bir tahta parçasını yakalasa idim, sandala atladığım zamankinden çok daha şuurlu bir hareket yapmış olacaktım,) diye devam etti. Atlama kelimesini telaffuz ederken, vücudundan cer-yan geçmiş gibi titremeye başladı. Gözlerini yüzüme dikerek, (Bana inanmıyor musunuz?) diye bağırdı. (Yemin ediyorum. Allah kahretsin! Beni buraya konuşturmak için getirdiniz. İnanacağınızı söylediniz. İnanmak mecburiyetindesiniz!))»

«(Tabii ki inanıyorum,) dedim. Bu sözüm onu sakinleştirdi.»

«(Bir beyefendi olmasa idiniz size bütün bunları anlatmazdım.... Ben de asil bir aileden olduğum için, **kimin** beyefendi olduğunu takdir ederim.) dedi»

«Acele ile, (Tabii, tabii,) dedim.»

«Samimiyetle gülümsiyerek,»

«(Şimdi neden sandaldan kendimi denize atmadığımı anlıyorsunuz, değil mi?) diye sordu. (Yaptığım hareketten dolayı korkup hayatıma son vermek asil bir hareket olmazdı. Zaten atlasam dahi gene bir yere tutunup kurtulmaya çalışacağıma göre neye yarardı? Denizde saatlerce yüzüp kurtulanlar çok. Ben de bunu başarabilirdim. Gencim, kuvvetliyim, bir çok kimseden daha becerikliyim. Kalbim de zayıf değil.)»

« Sağ elini cebinden çıkararak göğsüne, kalbinin üzerine, gece sessizliğinde acayip bir şekilde sesi akse eden bir yumruk vurdu.»

«(İnanıyorum,) dedim.»

«Bir iki saniye düşündü, Sonra, (Bir saç kılı,) diye mırıldandı. (Hadiseleri sadece bir saç kılı tespit eder. O zaman da.....)»

«(Gece karanlığında bir saç kılını görmek biraz zor,) diye sözünü kestim. Bu belki de biraz merhametsiz bir sözdü. Fakat daha evvel de söylediğim gibi biz denizciler tuhaf insanlarız. Ona hem acıyor, hem de beni bir denizci olarak hayal kırıklığına uğrattığı için içerliyordum. Bütün denizcilerin cesur, samimi olduklarına, ömürlerinin başarı dolu olduğuna inanmak istiyordum. Jim ise benim bu hayalimi yıkmıştı. Kendime bile olan güvenimi sarsmıştı.»

«Onu incitmek ister gibi, (Kaçmayı, gemiyi terketmeye tercih ettin,) dedim.»

«(Atladım. atladım, kaçmadım,) diye tashih etti. İnatla aynı şeyi tekrarlamasına şaşıyordum. (Her

neyse, belki gemide vaktim yoktu, karanlıktı, bir şey göremiyordum. Fakat sandalda düşünmek için kâfi derecede vaktim, görmek için de ışığım vardı. O zaman olanlardan kimsenin haberi olmayacağını sanıyordum. Bu mühim değildi. Kimsenin bilmemesi beni rahatlatmıyordu. Buna da inanmalısınız. Sizinle konuşmayı ben istemedim. Hayır.... Evet.... Yalan söylemiyeceğim. Konuşmayı ben istedim. O olaydan beri arzuladığım tek şey biri ile konuşmak, içimi dökmektir. Siz veya başka birisi, ben istemediğim takdirde beni konuşturabileceğinizi mi sanıyorsunuz? Hayır, konuşmaktan korkmuyorum, sandalda düşünmekten korkmadığım gibi. Olanları düşünüyor, kimin suçlu, kimin suçsuz olduğunu tartıyordum. Sonunda kaçmamaya, daha doğrusu, yaptığım hareketin neticesinden ölmek sureti ile kaçmamaya karar verdim. Önce, ilk atladığım zaman bunu arzulamıştım. O serseri meslektaşlarıma kızmaya idim, hayatıma kıyacaktım. Hayır, onlara bu zevki tattırmıyacaktım. Bana yeter derecede kötülükte bulunmuşlardı. Bir hikâyeye uydurmuşlar ve bildiğim kadarı ile bu hikâyeye inanıyorlardı. Fakat ben hakikati biliyordum ve hayatımın sonuna kadar bunun acısı ile yaşıyacaktım. Dayanmaya karar verdim. Böyle haksız yere yenilgiye uğratılmaya tahammülüm yoktu. Neticede benim ölmem neye yarıyacaktı. Hayattan bıkmıştım, evet, doğrusunu isterseniz yaşamak istemiyordum. Ama bu şekilde hareket etmem neye yarıyacaktı? Hayır, intihar bir çözüm yolu değildi. Kanaatime göre hiç bir işe yaramıyacaktı, hiç bir işe.)»

«Konuşurken balkonda bir aşağı bir yukarı yü-

rüyü duruyordu. Fakat bu son sözlerini sarfettikten sonra karşıma dikildi ve,»

«(Sizin kanaatiniz ne?) diye sordu. Sesi sert ve hırçındı. Cevap vermeden, çöken sessizlikte kendimi yorgun, bitkin hissettim. Jim'in sesi beni sanki uzun bir uykudan uyandırmış gibi idi. Vücudum sızlıyor, gözlerim yanıyordu.»

«Cevap vermediğimi görünce, (Hayır, bir şey halletmezdi,) diye mırıldandı. (Hayır, yapılacak tek şey, tek başıma göğüs germek, işlediğim hatanın cezasını çekmek ve başka bir fırsat kollamak, beklemek.....)»

ONİKİNCİ BÖLÜM

«Gece epey ilerlemiş olduğu için her taraf sessiz ve sakindi. Jim'in anlattıkları bana da tesir etmişti. Yorgunluktan bunalmış gibi idim. Karşımdaki genç adamı hayal meyal sezebiliyor, canlı bir insan değil de, bir resimde bulunan sembolik bir cisimmiş gibi ona bakıyordum. Gecenin serinliği iliklerime işliyor, bacaklarımı bir mermer parçası imiş gibi soğuk hissediyordum.»

«Fikir beyan etmekten çok konuşabileceğimi kendi kendime ispat etmek için, (Anlıyorum.) dedim»

«Jim dalgın ve üzgün bir tavırla, (Avondale bizi güneşin batışından biraz evvel kurtardı,) dedi. (Bizi görünce doğruca yanımıza geldi. Oturup beklemekten başka yapacak şey yoktu.)»

«Uzun bir sessizlikten sonra, (Uydurdukları hikâyeyi anlattılar,) dedi. Gene o rahatsız edici sessizlik çöktü. Neden sonra, (İşte o zaman yapmaya karar verdiğim şeyin ne olduğunu anladım,) diye ekledi.»

«Alçak sesle. (Hakikati aydınlatacak hiç bir şey söylemedin ama,) diye mırıldandım.»

«Aynı tonla, (Neler söyleyebilirdim ki?) diye sor-du. (Kaza çok ani olmuş. Herkes afallamış. Gemi-yi durdurmuşlar. Panik yaratmadan sandalları indirmek için gayret sarfetmişler. Fakat daha ilk sandal deni-ze indirildiği zaman kasırga patlamış ve gemi bir an-da sulara gömülmüş. Demir gibi hemen derinlere bat-mış. Bundan daha açık bir şey olabilir mi idi?) Başı-nı eğerek, (Aynı zamanda daha korkunç bir şey ta-savvur edilebilir mi idi?) Gözümün içine bakarken dudakları titriyordu. (Ben ise sandala atlamıştım, öyle değil mi? Bunun cezasını çekmeli idim. Onun söylediklerinin benim için zerre kadar önemi yoktu.) Ellerini kenetliyerek etrafına bakındı. Sonra, (Ölü-leri anlatıyorlar, kandırıyor gibi idiler,) diye keke-ledi»

«(Fakat ölü yoktu,) diye hatırlattım.»

«Bunu söylediğim zaman irkildi. Benden kaç-mak istiyormuş gibi iki üç adım geriledi. Arkasını bana döndü ve gözlerini karanlığa dikti. Gecenin ses-sizlik ve sükûnetini hayranlıkla seyrediyor gibi idi. Bahçede ekilmiş bir bitkinin şahane kokusu havaya dağılmıştı. Bir süre sonra Jim acele adımlarla gene bana yaklaştı.»

«İnatla, (Ölü olup olmaması mühim değildi,) de-di.»

«(Belki de değildi,) diye itiraf ettim. Yavaş ya-vaş Jim'in bana göre fazla anlaşılmaz bir insan ol-duğu kanaatine varmaya başlıyordum. Aslında onun hakkında ne biliyordum ki?»

«(Ölü olsun olmasın, benim kaçmama imkân yoktu. Yaşayıp cezamı çekmem gerekti, öyle değil mi?) dedi.»

«(Tabii, öyle düşünüyorsan, tabii.) diye mırıldandım.»

«Zihninin başka bir şeyle meşgul olduğu belli oluyordu. Buna rağmen, (Tabii ki öğrendiğim zaman memnun oldum,) dedi. Heceleyle heceleyle, (Hakikatin öğrenilmesi,) diye mırıldandı. (İlk duyduğum zaman neler hissettiklerimi bilmek ister misiniz? Rahatladım, ferahladım, sevindim. O çığlıkların, çığlık duymuş olduğumu söylemiş mi idim? Hayır. Herneyse, duymuştum. Bunların hayal mahsulü olduğunu anlamak beni fazlası ile sevindirdi. Evet, imdat diye bağırdıklarını duyduğumu sanmıştım. Herhalde muhayyilemin bir oyunu idi. Fakat.... Ne kadar saçma... Diğerleri hiç bir şey duymadıklarına göre, rüya görmüş olmalı idim. Hepsine sonradan da sordum. Hepsi de hayır dedi. Hayır, fakat ben çığlıkları hâlâ duyuyorum, beni takip ediyorlar. Uzaktan gelen korkunç çığlıklar.... Buraya geldiğimiz zaman önce o Portekiz melezi, ufak tefek adam bana gelip birşeyler söyledi. «Patna..... Bir Fransız harp gemisi..... Aden'e götürmeye muvaffak oldu..... Soruşturma..... Deniz işleri..... Gemiciler pansiyonu..... Orada kalmamız için gerekli hazırlıklar yapıldı.» Melezle yan yana yürürken çöken sessizlik bana zevk veriyordu. Oh, rahat bir nefes alabilmıştım. Dehşet içinde bağıran kimse yoktu demek. Hepsi hayal mahsulü idi. Portekizliye inanmalı idim. Zaten ben de artık duymuyordum. Daha fazla ne kadar dayanabileceğimi

zaten merak edip duruyordum. Zira ıglıklar gün geçtikçe kötüleşiyordu, yani daha yakından duyuyordum.)»

«Jim susarak düşüncelere daldı.»

«Bir süre sonra, (ok şükür, artık sessizlik çökmüştü, bir şey duymuyordum,) diye gene konuşmaya başladı. (Fakat ya ışıklar? ışıklar aniden kaybolmuştu. Bunu inkâr edemezdim. Drdmz de şahittik. ışıklara baktıgımız zaman, yok olmuşlardı. ışıkları görse idim, denize atlayıp geri dönecektim. İmdat istiyenlerin yanına gidecek, beni tekrar gemiye almaları için yalvaracaktım..... Hiç olmazsa şansımı denemek fırsatını bulacaktım..... Bana inanıyor musunuz?..... Fakat neler hissettiğimi siz nereden bilebilirsiniz? şüphe etmeye ne hakkınız var?..... ışıkları grmememe rağmen, gene de denize atlamama ramak kalmıştı.) Birden fkesi yatıştı. Zor ışıtılebilen bir sesle, (Bir tek ışık yoktu, bir pırıltı bile görünmüyordu,) dedi, (ışık olsa idi şimdi beni burada gremeyecektiniz, bunu da mı anlamıyorsunuz? Tabii, karşınızda olduğuma göre şüphe etmekte haklısınız?)»

«Başımla müphem bir ışaret yaptım. Sandal gemiden bir mil uzaklıkta iken ışıkların görünmemesi sorunu, mahkemede de bir çok münakaşalara ve sorulara yol amıştı. Jim, ilk sağanak dindiğ zaman etrafta bir tek ışık görmediğinde ısrar etmiş, diğerkleri de Avondale personeline aynı şeyi söylemişlerdi. Tabii ki, dinleyiciler bu iddiaya gülmekten kendilerini alamıyorlardı. Yanımda oturan yaşlı bir kaptan, beyaz sakalı ile kulağımı gdiklayacak kadar yaklaşarak, (Tabii ki yalan söylüyorlar,) dedi. Aslında bu

hususta kimse yalan söylemiyordu. Aslında direğin denize gömüldüğünü gördüğünü söyleyen birinci makinist bile doğru konuşuyordu. Yani bu hususta bile rek yalan söylemiyorlardı. O durumda olan bir insanın arkaya şöyle bir göz attığı zaman hayale kapılıp, direğin veya başka bir şeyin düştüğünü sanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Görüş mesafesi içinde olmalarına rağmen, tek bir lambanın ışığını görmelerini hepsi aynı şekilde yorumlamıştı. Gemi sulara gömülmüş, batmıştı. Buna şüphe yoktu. Zaten böyle düşünmek de işlerine geliyordu. Tahmin ettikleri son çok çabuk gelmişti. Bu kadar çabuk gelmesi ise, acele etmekle ne kadar isabetli bir iş yaptıklarını ispat ediyordu. Başka bir izahat aramamaları gayet normaldi. Aslında hakikat çok basitti ve Brierley mahkemeye izah ettiği zaman herkesin ağzı açık kaldı. Mahkeme kurulu ise ışık konusunu bir tarafa atıp, bir daha bu konuda sual sormadı. Size şunu hatırlatmak istiyorum. Gemi ön tarafı gittiği istikamete doğru çevrilmiş, arkası ise havaya kalkmış durumda durdurulmuştu. Puruvaları ise suya gömülmüştü. Ancak fırtına patladığı zaman, gemi rüzgârın estiği tarafa doğru kendi kendine dönmüştü. Bu değişiklik neticesinde bütün ışıkları sandalın görüş mesafesinin dışına çıkmıştı. Şayet rüzgâr geminin pozisyonunu değiştirmemiş olsa, uzun süre karanlıkta parlıyacak olan ışıklar, belki de gemilerini terketmiş olanları merhamete getirecekti. Uzakta parlayacak, onlara kadar sızacak parlaltı belki de yok olmuş gibi görünen vicdanlarını harekete getirecek, hiç olmazsa pişmanlık duymalarına sebep olacaktı. (Ben hâlâ buradayım, batmadım,).

diye ikâz edecekti. Fakat Patna, kaderine boyun eğmiş gibi arkasını onu terkedenlere dönmüştü. İnâtçı bir çocuk gibi önündeki engin denize dönmüş ve kaderini beklemeye koyulmuştu. Patna'nın kaderinde bu korkunç tehlikeyi atlatıp, bir limanda senelerce sonra yüzlerce çekiş darbesi altında parçalanmak varmış, O gemi ile yolculuk eden yüzlerce hacının kaderinin ve sonlarının ne olduğunu söyleyecek durumda değilim. Yalnız o kazada ölmediklerini ve ertesi günü saat dokuzda kurtulduklarını biliyorum. Kurtarıcıları bir Fransız harp gemisi idi. Harp gemisinin kaptanının raporu herkes tarafından bilinmektedir. Kaptan, sakın denizde tehlikeli bir şekilde yalpalıyan gemi dikkatini çekince rotayı değiştirmiş ve gemiye doğru yol almaya başlamıştı. Randa yelkeninin üst seresindeki alemdar ters çevrilmiş, birlik işareti altta kalmıştı. Tayfalardan biri gündüz alemdarı bu şekilde sallandırıp tehlikede olduklarını belirtmek akıllılığını göstermişti. Ahçılar yemek hazırlamakla meşguldüler. Güverte ana baba günü imiş. Yüzlerce insan oraya dolmuş etrafı seyrediyorlarmış. Kimsenin ağzından bir tek kelime bile çıkmıyormuş. Bütün gemide sessizlik hakimmiş. Harp gemisi yaklaştığı zaman bile, sanki bütün dudaklar mühürlenmiş gibi kimse ağzını açıp bir şey söylememiş.»

«Fransız kaptan onlara seslenmiş, fakat cevap alamamış veya cevap almış ise de bir şey anlayamamış. Dürbünleri sayesinde gemi yolcularının hastalıklı olmadığına kanaat getirdikten sonra, oraya bir sandal yollamış. İki subay Patna'ya çıkmış Araplarla konuşmuşlar, fakat duyduklarına bir mana verememiş-

ler. Ancak kati olarak bilinen tek şey geminin müt-hiş tehlikede olması imiş. Subaylar güvertede beyaz bir adamın ölü olarak yatması karşısında oldukça şaşır-mışlar. Seneler sonra tamamen tesadüf eseri Syd-ney'de bir meyhanede tanıştığım ve bu olayı çok iyi hatırlıyan orta yaşlı bir Fransız teğmeni, subayların bu ölü ile karşılaştıkları zaman dehşete düştüklerini bana söyledi. Bu arada bu olayın seneler geçmesine rağmen unutulmadığını, aksine zaman geçtikçe daha da alevlendiğini ve tartışıldığını söylemek isterim. Sanki herkesin zihninde yerleşmiş, unutulmaz izler bırakmıştı. Seneler sonra olay yerinden çok uzak bir noktada, hiç beklenmediği bir anda, Patna adının tek-rar ağıza alındığına ve uzun konuşma ve sohbetlere yol açtığına defalarca şahit oldum. İşte bugün de bu-rada gene aynı olay konuşulmuyor mu? Burada tek denizci benim. Bu olayın hatırası olan tek kimse be-nim. Buna rağmen olay hepimizi etkilemiştir. Dünya-nın öbür ucunda bu olaya şu veya bu sebepten karış-mış, o sıralarda limanda bulunmuş iki denizci buluş-tukları zaman, konuşmalarında ayrılmadan evvel Pat-na bahsinin geçmemesine imkân yoktur.»

«Biraz evvel bahsettiğim Fransız Teğmenini ha-yatımda hiç görmemiştim. Fakat bir saate yakın Pat-na olayından bahsettikten sonra, onunla can ciğer iki arkadaş olmuştuk. Fazla konuşkan bir adama benze-miyordu. Sakin iri yarı Fransız Teğmeni meyhaneye girdiğim zaman buruşuk üniforması içinde, bir ma-sada tek başına oturmuş içkisini yudumluyordu. Omuzundaki apoletler solmuştu. Yeni traş olmuş yü-zü ise, ablak ve asıktı. Esrar içen bir adama benziyor-

du. İçtiğini iddia etmiyorum, fakat görünüşü o intibai bırakıyordu. Arkadaşlığımız bana -Home News-gazetesini uzatması ile başladı. Mermer masanın üzerinden bana bu gazeteyi uzattığı zaman, nazik bir tavırla, (Mersi) dedim, fakat almadım. Canım okumak istemiyordu. Bunun üzerine şundan bundan bahsettik ve ben de nasıl olduğunu anlamadım ama, anide Patna olayını konuşmaya başladık. Teğmen cesedi gördükleri zaman nasıl irkildiklerini söyleyince, Fransız harp gemisinden Patna'ya gönderilen subaylardan biri olduğunu anladım.»

«Bulunduğumuz meyhanede bahriyeliler için muhafaza edilen çeşitli içkiler bulmak mümkündü. Teğmen önündeki koyu içkiden bir yudum aldıktan sonra, bardağa gözlerini dikti ve başını sallayarak, düşünceli bir tarzda, (Neler hissettiğimi anlatmak o kadar zor ki, takdir edersiniz herhalde,) dedi. Evet, takdir ediyordum. Patna'daki tayfaların anlattıklarını anlayacak kadar İngilizce bilmiyorlarmış. Gemiye çıkan iki subayın etrafını saranlar hep birlikte konuşuyor, fakat söylediklerinden hiçbir şey anlaşılmıyormuş. (Etrafımızı sardılar, ölü adamın etrafında da bir daire teşkil etmişlerdi,) diye devam etti. (O anda ne yapmamız icap ettiğini düşünmekten başka bir çaremiz yoktu. Yolcular heyecanlanmaya başlamışlardı. Aman Allahım! Bu tip insan kitlesinin heyecanlanması ne demektir!) Tahta bölmeye gelince kaptanına, olduğu gibi bırakmanın daha akıllıca bir şey olacağını Teğmen ikaz etmişti. İlk iş olarak Patna'ya iki palamar atmışlar ve onu Fransız gemisine bağlamışlar. Bu şekilde tehlike arzeden tahta bölmenin üzerin-

deki su basıncını azaltmışlar. Yapılabilecek en akıllıca işin bu olduğu inkâr edilemez. Yeni arkadaşımın bu işlemlerde rolü olduğunu tahmin ediyorum. Zira güvenilir bir denizciye benziyordu. Artık yaşlanmış olmasına rağmen, gençliğinde başarılı ve kabiliyetli bir subay olduğuna şüphe yoktu. Şimdi göbeği ve onun üstünde kenetlenmiş olan kalın parmakları ile bir gemiciden çok, cemaatinin günahlarını dinlemeye ve affetmeye hazır bir rahibe benziyordu. Üniforma yerine siyah bir cübbenin ona daha çok yakışacağını düşünmekten kendimi alamadım. Buna rağmen zamanında Fransız donanmasına yararlı olduğuna eminim. Patna'yı kurtarmak için çok gayret sarfettiklerini ve benim de, denizci olarak takdir edeceğim gibi, çok heyecanlandıklarını söylerken göğsü kabarıyordu. Bir ara bana doğru eğilerek, (Allahtan deniz çok sakindi, rüzgâr da hiç esmiyordu,) dedi.... Teğmeni dinlerken yüzüm kıpkırmızı olmuştu. Meyhane birden bana havasız ve tahammül edilmez gibi geldi. Genç bir delikanlı gibi kararıp bozardığımı hissediyordum. Teğmen anlatmaya devam ediyordu. Patna'yı en yakın İngiliz limanına götürmüşler, orada kendi vazifeleri bitiyormuş. Teğmen birden, (Allaha çok şükür,) dedi Sonra derin bir nefes alarak gemiyi teslim ettikleri zaman ferahladıklarını izah etti. Zira, (Onu limana götürürken iki subayı ellerinde keserlerle palamarların yanında bulundurmamak mecburiyetinde idik) dedi. Gözlerini indirerek, (Siz ne yapardınız?) diye sordu. (Yardım etmek için insan elinden geleni yapar, fakat icap ettiği zaman da kendini kurtarmasını bilmeli. Eyet, otuz saat iki subay orada nö-

bet bekledi. İki tane.) Konuşurken elini kaldırdı ve iki parmağı ile garip bir işaret yaptı. Konuşmaya başladığından beri eli ile yaptığı ilk işaretti. Bu arada kolunu kaldırması ile, elinin arka tarafında bir kurşun izi olduğunu tahmin ettiğim bir izin bulunduğunu görmeme fırsat verdi. Aynı anda şakağına başlayan ve kır saçlarının arasında kaybolan başka bir yara izi daha dikkatimi çekti. Bu da bir kılıç darbesi izi olmalı idi. Ellerini tekrar göbeğinin üzerinde birleştirdi. (Pat.... Pa.... ah... hafızam zayıfladı,) diye inledi. (Ha, Patna'nın üzerinde otuz saat kaldım. İnsan yaşlandıkça ne kadar çok şey unutuyor,)

«Hâlâ ellerine bakarak başını salladı ve kaşlarını kaldırarak, (Subaylardan birinin kaza geçirmiş olan gemide kalıp durumu kontrol etmesinin faydalı olacağını kaptanımız düşünmüştü. Aynı zamanda bu subay Patna'yı çeken gemi ile de irtibatı temin edecekti. Ben de aynı fikirde idim. Sandallarımızı denize indirmek üzere hazırlanmıştık. Ben de gereken tedbirleri almıştım. Eh, elimizden geleni yapmıştık, gerisi, Allaha kalmıştı. Çok zor bir durumdu. Otuz saat orada kaldım. Bana yemek hazırladılar. Düşünebiliyor musunuz? otuz saat bir damla bile şarap içemedim.) Yüz ifadesi değişmemekle beraber onun şarapsızlıktan çektiğı ıstırabı hissedebildim, (Ben... Ben..) diye izah etti. (Şarapsız yemek yemek benim için ölümden beter.)»

«Hatırası bile yaşlı adamı sinirlendirdiğı belli olduğundan, otuz saat müddetle çektiğı ıstırabı hakkında konuşacağını sanarak korkmaya başlamıştım. Fakat bir an sonra bunu unutmuş göründü. (Üzerimize-

aldığımız vazifeyi sonuna kadar yerine getirdik ve emanetimizi liman makamlarına teslim ettik,) diye konuyu değiştirdi. Patna'yı liman makamlarının sükûnetle karşılamaları subay ve Fransız mürettebatını şaşkına çevirmiş. (Her gün böyle acayip bir emanetin kendilerine teslim edildiğini sanırdınız. Siz İngilizler acayip insanlarsınız,) dedi. O sırada tesadüfen limanda bulunan Hint bandıralı bir gemi ile, bir harp gemisi tarafından Patna'nın kısa bir zamanda boşaltılması herkesin hayranlığını toplamış. (Yirmi beş dakikada, düşünebiliyor musunuz? Yirmi beş dakikada Patna boşaltılmıştı.) diye bağırdı. Göbeği üzerinde duran parmaklarını açıp kapatıyordu. Hâlâ o günün heyecanını yaşıyor gibi idi. (Yüzlerce insan, yanlarındaki bohça ve paketlerle birlikte intizam içinde indirildi. Gemide nöbetçi bir tayfadan ve o ilginç cesetten başka kimse kalmadı.) dedi. (Hepsi de yirmi beş dakika içinde olup bitti.)»

«Yaşlı teğmen Hintlileri takdir ettiğini ve bu hususta gösterdikleri gayret ve hüsnüniyete hayran kaldığını hem sözleri ile, hem hareketleri ile belli ediyordu. Bu arada bu işlerden anlıyan biri olduğunu belirtmekten geri kalmamıştı.»

«Aldıkları emre göre Toulon'a hareket etmek mecburiyetinde olduklarından iki saat sonra Aden'den ayrılmışlardı. (Bundan dolayı hayatımda karşılaştığım en ilginç olayın birçok noktalarını aydınlatmaktan oradan ayrılmam icap etti. Şimdiye kadar da Patna olayı benim için muamma olarak kaldı,) dedi.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

«Bunları söyledikten sonra, oturuş ve tavrını değiştirmeden, hayallerine daldı. Uzun müddet hiç konuşmadı. Ben de ona uyarak sesimi çıkarmadan oturdum. Neden sonra, bu uzun sessizliği şu kelimelerle bozdu. (Allahım, vakit ne çabuk geçiyor,) Bundan daha normal ve o andaki haleti ruhiyemize daha uygun bir şey söyleyemezdi. Bu kelimeler ağzından dökülür dökülmez, benim kafama binlerce düşünce hücum etti. İnsanların gözleri kapalı, kulakları tıkalı, fazla düşünmeden ve kafa yormadan nasıl ömür sürdükleri şayanı hayrettir. Belki de böyle olması isabettir. Zira bu durgunluk hayata bağlanmamıza, yaşamak istememize yarar. Buna rağmen zaman zaman bu dalgınlıklardan kurtulup etrafta cereyan eden olayları daha iyi görebilmek ve duyabilmek için gözünü ve kulaklarını açmayan, kafasını patlatmayan insan yok gibidir. İşte o anda bana da aynı şey oldu. Sanki uykudan uyanır gibi irkildim. Gözlerimi kaldırıp Fransız meslektaşına baktım. Onu ilk defa o anda görüyormuş gibi tetkik ettim. Göğsüne doğru sarkan

çenesini, buruşuk ceketini, hareketsiz duruşunu farkettim. Evet vakit gelip geçmiş ve bu adamı geride bırakmıştı. Geçen senelerden ise kendisine çok kıymetsiz birkaç hediye kalmıştı. Kırılmış saçları, yanık yüzündeki yorgunluk, iki yara izi, solmuş apoletler. Emin, itimat edilir adamlardan biri idi. Aslında meşhur olabilecek kabiliyette olan Teğmen, sakın bir hayat sürmüş, büyük hadiselerle karşılaşmamıştı. Öldüğü zaman sessiz sedasız gömülecek olan Fransız denizcisinin başarıları sadece çok yakınları tarafından anılacaktı.»

«(Şimdi Victorieuse harp gemisinin üçüncü Teğmeniyim,) dedi. Vistorieuse Fransız donanmasının Pasifikteki bir gemisi idi. Yaşlı adam kendini tanıtırken öne doğru hafifçe bir reverans yaptı. Ben de hafifçe eğilerek, Rushcutters limanında demirli ticari geminin kaptanı olduğumu söyledim. Geminin dikkatini çekmiş olduğunu söyledi. Kendine has donuk tavrı ile nazıkçe iltifat etti. (Ah, evet, küçük, siyaha boyanmış bir gemi. Çok güzel,) dedi. Biraz sonra oturduğu yerde dönerek sağımızdaki cam kapıya gözlerini dikti ve sokağa bir göz attıktan sonra, (Çok durgun ve sıkıcı bir şehir), dedi. Dışarda güneşli bir hava vardı. Ancak kuvvetli bir rüzgâr estiği için, sokak تنها sayılırdı. Tek tük geçenler rüzgârdan korunmak için, acele ve kenardan yürüyorlar, güneş altında parlıyan evlerin önündeki toz bulutu her tarafı kaplıyordu. (Gemideki uyuşukluğu atmak için sahile çıkmıştım, fakat.....) diye söze başladı ise de sonunu getirmedii. Tekrar derin düşüncelere daldı. Bir sürü sonra silkinerek, yüksek sesle, (Allahaşkına bu Patna olayının

altında saklı olan hakikatler ne idi, tam olarak söyle-
senize. Çok tuhaf bir olaydı zira. Meselâ o ceset....)»

«(Gemide ölüden çok canlı insan vardı,) diye ha-
tırlattım.»

«Zor işitilebilen bir sesle, (Şüphesiz, şüphesiz,) diye mırıldandı. Bir iki saniye düşündükten sonra, (Onu ben de biliyorum,) dedi. Beni bu olayda en çok ilgilendiren noktayı ona nakletmekte zorluk çekme-
dim. Patna olayı hakkında her şeyi öğrenmeye hakkı olan insanlardan biri idi. Neticede bu gemide otuz saat geçirmemiş mi idi? Geminin sağ salim Aden'e götürülmesinde rolü yok mu idi? Elinden geleni yapmamış mı idi? Hikâyemi dikkatle dinledi. O anda her zamankinden çok daha iyi kalpli bir rahibe benziyordu. Gözlerini indirmiş hiç sözümü kesmeden dinliyordu. Sadece arada bir kaşlarını çatarak, fakat gözlerini kaldırmadan, (Allah, Allah, Cehennemin dibine, ah,) gibi şeyler mırıldandığı oluyordu. Bitirdiğim zaman ise, dudaklarını büzerek bir ıslık çaldı.»

«Başkası olsa idi bu ıslığını sıkıntı veya ilgisizlik olarak vasıflandırabilirdim. Fakat onun görüldüğünden çok alâkadar olduğunu, sükûnetinin sadece karakterinin bir parçası olduğunu biliyordum. Kafasının söylediklerimi değerlendirmekle meşgul olduğunu biliyordum. Nihayet, (Çok ilginç,) diye mütalâada bulundu. Başka bir tepki beklediğimden, hayal kırıklığına uğradığımı itiraf ederim. Fakat daha kendimi toplamaya vakit bulamadan, (Demek öyle, şimdi anlaşıldı,) diye devam etti. Çenesi daha da sarkmış, vücudu âdeta ağırlaşmıştı. Ne demek istediğini sormak üzere

iken, bütün vücudunun titrediğini farkettim. Ciddiyetle, (Demek o zavallı genç adam da diğerleri ile birlikte gemiyi terkedip kaçtı,) diye mırıldandı.»

«Neden gülümsediğimi ben de bilmiyorum, ancak Jim'le ilgili ilk defa içten bir şekilde gülümseyebildiğimi söyleyebilirim. Fakat nedense bu basit cümle Fransızca olarak söylendiği zaman bana komik gelmişti. «S'est enfui avec les autres» demişti teğmen. Birdenbire adamın anlayışını ve zekâsını takdir ettim. İmâ etmek istediğim noktayı kavramıştı, beni ilgilendiren tek şeyin ne olduğunu takdir etmişti. Vereceği kararın o anda benim için çok mühim olduğunu hissettim. Değişmez ve olgun sükûneti insana güven aşıliyordu. Bütün gerçekler ve deliller elinde olan bir mütehassıs gibi mütalâada bulunabileceğini hissediyordum. Bizim zihnimizi kurcalıyan onun için bir çocuk oyuncağı idi, ben böyle tahmin ediyordum. (Ah, gençler, gençler,) dedi. Sesi müsamaha dolu idi. (Eninde sonunda insan onun yüzünden ölmez,) dedi. (Neyin yüzünden ölmez?) diye sordum. (Korkudan ölmez,) diye cevap verdi. Ne demek istediğini daha fazla açıklamadan içkisinden bir yudum aldı.»

«Yaralı elinin üç parmağının sertleşmiş olduğunu ve kolayca oynatamadığını farkettim. Bardağı zorlukla elinde tutabiliyordu. (Her insan korkar. Herkes konuşabilir, fakat.....) diye söze başladı. Elindeki bardağı masaya bırakarak, (Korku..... korku her zaman şuradadır,) diye devam etti. Bunu söylerken eli ile göğsünü göstermişti. Parmağını kalbinin kuvvetli olduğunu söylerken, Jim'in yumruğunu indirdiği yere koymuştu. Farketmeden itiraz eder gibi bir ha-

reket yapmış olacağım ki, ısrar etti. (Evet! evet! Olayın içinde olmayan birinin konuşması kolaydır, ama felâket geldiği zaman kimse ötekisinden daha zeki veya daha cesur değildir. Cesur! Cesaret ancak iş başında ölçülür. Dünyanın dört tarafını gezdim ve bu arada cesur adamlarla ve meşhur kimselerle tanıştım!..) Dalgın dalgın içkisini yudumladı. (Bizim meslekte insan cesur olmalı, bu şarttır, bunu siz de takdir edersiniz, öyle değil mi?) diye sordu. Mantiği- ma hitap etmek istiyordu. Cevap beklemeden devam etti. (Bütün bu tanıştığım cesur ve meşhur kimseler samimi olsalar, iyi dinleyin, hakikaten samimi olsalar, herkesin korktuğu, paniğe kapıldığı, evet, cesaretini kaybettiği bir an geldiğini kabul edecekler. Herşeyi bırakıp kaçmak isteği ile mücadele ettiklerini itiraf etmeleri gerekir. Bu hakikati kabul etmek lâzım. Muayyen olaylarla karşılaştığımız zaman korkmamız mukadder. Bundan kimse kaçamaz. Bu korku hissi çok kötü. Buna inanmayanlar var, fakat doğrudur. Hiçbir şeyden değilse dahi kendilerinden korkarlar. İnanın buna, hakikat budur. Evet... Evet... Benim yaşımda birisi ne konuştuğunu bilir.)»

«Bütün bunları bir nefeste, âdeta bir dersi tekrarlıyormuş gibi söylemişti. Ancak yavaş yavaş heyecanlanmaya başladığı belli oluyordu. Zira parmaklarını oynatmaya başlamıştı. (Çok aşıkârdır. İstedığınız kadar korkmamaya niyetlenin, önemsiz bir hadise kararınızı alt üst etmeye kâfidir. Meselâ basit bir baş ağrısı, hazımsızlık,) diye devam etti. (Meselâ beni ele alalım. İspat ederim ki, şimdi sizinle konuşan ben, bir gün.....)»

«Bardağını dibine kadar boşalttı. Sonra, (Hayır, hayır, insan korkudan ölmez,) diye konuyu değiştirdi. Kendi ile ilgili vakayı anlatmaya niyetli olmadığını anlayınca hayal kırıklığına uğradım. Ancak anlatması için ısrarımın bir işe yaramıyacağını sezdiğim için, bir şey söylemedim. Uzun süre sessizce oturduk. Yaşlı adam bu sessizlikten memnun görünüyordu. Parmakları da artık oynamıyordu. Birdenbire gene konuşmaya başladı. (Bu böyledir işte. İnsan korkak olarak doğar. Bu hayatın bir güçlüğüdür. Başka türlü olsa idi, her şey çok kolaylıkla hallolurdu. Fakat imkân, alışkanlık, mecburiyet, anlıyor musunuz? Korkaklığımızı başkalarının hatırı için saklamaya çalışıyoruz. alay konusu olmak istemeyiz. İşte bu yüzden direniyoruz. Sonra bizden daha iyi olmayar: başka kimselerin hatalarını, korkaklığını görünce bir nefes alır ve istifimizi bozmayız.)»

«Fransız denizci gene sustu.»

«(O genç adamın hiç olmazsa o zaman böyle tellileri ve delilleri yoktu,) dedim.»

«Kaşlarını müsamahakâr bir tavırla kaldırdı. (Aksini söylemiyorum. Konumuz olan genç adamın çok iyi niyetleri olabilirdi.... Çok iyi,) dedi.»

«(Müsamaha ile karşılamanıza memnun oldum. Bu hususta kendi hisleri çok karışıktı, fakat ümitsiz değildi..... ve...) diye söze devam ettim.

«Çıkardığı bir ses susmama sebep oldu. Aynı anda göz kapaklarını kaldırdı ve ilk olarak derin, manalı gri gözlerini gördüm. Gözleri çeliği andırıyordu. Bakışı dürüsttü. İtimat telkin ediyordu. Aynı

anda hataları kolayca affetmeyen bir karakterde olduğunu da belli ediyordu. Zira bu bakış jilet kadar keskindi. Kelimeleri dikkatle seçerek, (Pardon...) dedi. Sağ elini kaldırıp müphem bir işaret yaptı. Sonra, (Müsaade edin...) dedi. (Cesaretin kendiliğinden doğan bir şey olmadığı kanaatindeyim. Bunda sinirlenecek, üzülecek bir şey yok. Hakikat ortaya çıkınca hayatın tadı kaçmamalı. Hakikatler hayatı güçleştirmemeli. Fakat şeref... Şeref Mösyö!.. Hayatta mühim olan tek şey şereftir....) Evet, şeref. Otlarken rahatsız edilen bir öküz gibi ayağa fırladı, (Şerefimizi kaybettiğimiz zaman ne kıymeti kalır ki?) diye bağırdı. (Meselâ o zaman bir şey söyleyemem, fikir beyan edemem, çünkü öyle bir şey başıma hiç gelmedi.)»

«Bende ayağa kalkmıştım. Nezaketten uzaklaşmadan, bir rafın üstünde iki porselen köpek gibi, sessizce birbirimizi süzüyorduk. Allah bu adamın belâsını versin, taşı tam yerine oturtmuştu. Daha fazla konuşmamızın manası kalmamıştı. Gülümsemeye çalışarak. (Pekâlâ,) dedim. (Ama şerefimizin kaybolduğunu belli etmiyecek şekilde hareket edersek üzüntümüz ve mahcubiyetimiz azalmaz mı?) diye sordum. Hemen cevabı yapıştıracakmış gibi bir hareket yaptı. Sonra vazgeçerek, (Bu benim anlayamayacağım kadar derin bir konu, mösyö. Üzerinde düşünemiyorum bile,) dedi. Parmakları arasında tuttuğu kasketini başına geçirerek hafif bir revarans yaptı. Ben de mukabele ettim. Biz birbirimize nezaket gösterisi yaparken, pis kılıklı bir garson tuhaf tuhaf bize bakıyordu. Fransız denizci, (Garson,) diye seslendi. Pis kılıklı

garson yaklaşıp, (Mösyö,) diye mukabele etti. Bir kaç saniye sonra cam kapı, Fransızın geniş omuzlarının arkasından kapanmıştı. Rüzgârın tesiri ile hızlı hızlı sahile doğru yürümeye başladığını gördüm.»

«Tek başıma ümitsizce tekrar yerime oturdum. Jim'in durumu beni ümitsizliğe düşürüyordu. Üç sene geçmiş olmasına rağmen Jim'in halâ beni ilgilendirmesine şaşanlar için, Fransız gemici ile karşılaşmadan kısa bir süre evvel, genç adamı görmüş olduğumu hemen belirteyim. Sydney'e gelmeden evvel, Samarang'a uğramış ve gemimi yüklemiştim. Samarang'ta Jim'i gördüm. Benim tavsiyem üzerine De Joungh'un yanında satıcı olarak çalışıyordu. Gelen gemilerin kaptanlarını tavlıyarak, patronunun dükkânından alışveriş etmeleri için uğraşıyordu. De Joungh ondan, (Denizdeki temsilcim,) diye bahsededi. Bu meslekten daha sıkıcı ve heyecandan yoksun bir meslek tasavvur edilemez. Küçük Bob Standon, -Aramızda bulunan Charley onu tanır- aynı tecrübeden geçmişti. Bob Standon, Sephora faciasında bir hanımın hizmetcisini kurtarmak isterken ölen gencin ta kendisidir. Bu facia hatırlıyacağınız gibi, İspanya sahillerinde sisli bir havada çarpışma neticesinde meydana gelmiştir. Bütün yolcular sandallara bindirilmiş ve gemi boşaltıldıktan sonra, Bob denize atlayıp o kıızı kurtarmak için gemiye doğru yüzmüştü. Bu kızın neden gemide bırakıldığını bilmiyorum. Herneyse, korkudan çılgına dönmüştü. Parmaklığa sarılmıştı ve bir türlü sandala atlamak istemediğini sanıyorum. Bob ile kız arasındaki çekişme asndan dan net bir şekilde takip edilebiliyormuş. Fakat Bob

çok ufak tefek, kız ise, söylenenlere göre, bir yetmiş boyunda olup, iri yarı ve bir at kadar kuvvetli imiş, Böylece uzun süre çekişmişler. Kız devamlı deli gibi haykırıırken, Bob da bu arada bir sandala gemiye yanaşması için bağırıp duruyormuş. Tayfalardan biri gülümsemekten kendini alamadan, bana, (Ufak yaramaz bir çocuk annesi ile mücadele ediyor gibi idi, efendim,) demişti. Aynı tayfa, (gördüğümüz kadarı ile Mister Standon ikna etmeye çalışmaktan vazgeçmiş, kızın yanında durup beklemeye başlamıştı. Tahminimce Mister Standon gemiye çarpan dalgalardan birinin kızı sürükliyeceğini ve böylece onu kurtarabileceğini ummuş ve beklemişti,) diye devam etti. (Yanaşmaya cesaret edemiyorduk. Biraz sonra ise gemi çatırtı ile dibe çöktü. Korkunç bir şeydi. Battıktan sonra diri veya ölü hiçbir şey su yüzüne çıkmadı.) Zavallı Bob bir aşk macerası yüzünden denizcilikten ayrılmış ve satıcı olmuştu. Hayatının geri kalan kısmını karada geçireceğini umuyordu. Fakat kaderin garip bir cilvesi olarak ölümü gene denizde oldu. Liverpool'da bir kuzeni onu satıcı olmaya teşvik etmişti. Bob satıcılıkta başından geçenleri bize anlatır ve gözümüzden yaş gelinceye kadar güldürürdü. Hayatından memnun görünüyordu. Uzun sakallı ile aramızda dolaşır ve, (Sizin gibi denizde ömürlerini geçirenler için anlattıklarımın gülme kolay, fakat benim zavallı ruhum bu işte bir hafta çalıştıktan sonra karardı. karardı,) derdi. Jim'in durumunun bu yeni şart ve mesleğe nasıl uyduğunu bilemem. Zira onun için hayatta tutabilecek

ve ruhunu şeytana satmasına mani olacak bir meşgale bulmaktan başka bir şey düşünemiyordum. Ancak maceraperest karakterinin bu durgun ve sıkıcı işe pek uygun olmadığını tahmin ediyordum. Muhayyilesini ne kadar işletirse işletsin, kendini tatmin edecek bir şey bulduğunu tahmin etmiyorum. Ancak lehine şunu söyleyeyim ki, bu işe dört elle sarıldı ve beni mahçup etmemek için elinden geleni yaptı. Onu uzaktan takip ediyordum. Bu yeni hayatı, küçüklüğünden beri kurduğu hayaller yüzünden kaderin ona verdiği bir ceza olabilirdi. Ömrü boyunca kendini meşhur bir yarış atı olarak tahayyül etmekten zevk almıştı. Şimdi ise, patronlarının emirlerini yerine getiren adi bir eşekten başka bir şey değildi. Herşeye rağmen yeni yaşantısına uydu. İçine kapandı. başını eğdi, kimseye bir söz söylemedi. Evet, iyice başarılı oldu. Ancak arada bir parladığı olurdu. Bu da Patna olayının tekrar alevlendiği zamanlara rastlardı. Doğu denizinde meydana gelen bu skandalın dedikodusu bitmek bilmiyordu. Jim'le olan ilgim bundan dolayı hiç bir zaman azalmadı ve azalmıyacağını tahmin ediyorum.»

«Fransız teğmeni meyhaneden çıkıp beni yalnız bıraktıktan sonra, Jim'i düşünmeye devam ettim. Ancak gözümün önüne kısa bir müddet evvel De Jongh'un dükkânında benimle el sıkışan genç satıcı değil, seneler önce, mum ışığında ve gecenin karanlığından Malabar otelinin verandasında benimle konuşan ümitsiz çocuk geliyordu. Memleketin kanunları onu suçlu iskemlesine oturtmuştu. Ertesi gün mermer gibi bembeyaz yüzü ile kürsüsüne gelecek olan sulh

hakimi kararını verecekti. O gece ben, evvelden suçlu olduğuna karar verilen bir adamla sohbet etmekte idim. Hakikaten de suçlu idi. Kendi kendime aynı şeyi tekrarlayıp duruyordum. Jim suçlu idi ve cezasını çekmeli idi. Bunu bilmeme rağmen, onu mahkemeye çıkıp suçlu olduğunu herkesin önünde duymaktan ve üzülmekten korumak istiyordum. Bunun sebebini izah etmeye çalışmıyacağım, zaten edemem. Ama hâlâ hislerimi kavramamışsanız, o zaman ya ben anlatamadım veya siz söylenenleri anlayamayacak kadar uykusunuz. Ahlâk görüşlerimi müdafaa edecek değilim. Brierley'in kaçış plânını ona açmaya zorlayan sebep, ahlâk veya ahlâksızlık değildi. Cebimde kaçmasına yardım edecek para hazır bekliyordu. Oh! ona sadece bu parayı borç olarak verecektim. Aynı zamanda ona bir iş verebilecek kimseye (Rangoon'da) mektup yazmaya da razı idim. Bunu memnuniyetle yapacaktım. Birinci katta bulunan odamda mektup kağıdı, kalem, mürekkep vardı. Mektubu yazmak için sabırsızlanıyordum. Gün, ay, sene, saat 2.30. Eski dostluğumuza güvenerek maktubu getiren gence iş vermenizi rica ediyorum.... gibi. Aklımda yazacağım şeyleri tasarlamıştım bile. Onu methetmeyi bile düşünüyordum. Kendi kendime itiraf etmememe rağmen, Jim kendine acındırmayı başarmıştı. Ona karşı duyduğum sempatinin önüne geçemiyordum. Sizden hiçbir şey saklamıyorum, zaten böyle bir şey yapsam hikâyem daha da garip olur, beni hiç anlayamazsınız. Nasılsa yarın bu olayı unutmuş olacaksınız. Samimiyetimi de takdir etmiyeceksiniz. Bu işle benim hiç bir ilgim yoktu. Karışmamam daha akıl kârı idi. Fakat mantığımı

kullanamıyordum. Aslında suçlu olarak kabul ettiğim kimseye, ahlâksızlıkla vasıflandırılrsa bile, yardım etmeye hazırdım. Bunu belki de kendimi tatmin etmek için yapıyordum. Teklifim ahlâkla bağdaştırılamazdı. Jim'de bencil davranmış olabilirdi, fakat onun durumu farklı idi. Ben onun kaçmasını istiyordum, o ise, ben ne dersem diyeyim, davanın sonuna kadar kalmaya niyetli idi. İşlediği suçun cezasını çekmek için sabırsızlanıyor gibi idi. Fazla ısrar etmedim, zira gençlik inadının galip geleceğini hissetmiştim. Jim hâlâ adaletin neticesine inanıyordu, ben ise neticeden şüphe etmiyordum bile. Hâlâ ümidi kırılmamıştı. Sebat ve imânını takdir etmemek elimde değildi. Kaçma lâfını ilk ağzıma aldığım zaman, (Kaçmak mı?) dedi. (Aklımın ucundan bile geçmez.) (Sana, karşılık beklemeden bir teklifte bulundum.) diye ısrar ettim. (Verdiğim parayı uygun bir zamanda bana ödersin.) Gözlerini kaldırmadan, (Çok nazıksınız,) diye mırıldandı. Onu dikkatle süzüyordum. Bu genç için gelecek çok karışık ve ümitsizdi. Buna rağmen kararından dönmeyeceği belli idi. Öfkelendiğimi hissettirdi, o gece ikide bir sinirlendiğimi biliyorum, ama elimde değildi. (Bütün olarak bu dava acıklı ve adi olaylarla dolu) dedim. (Kanaatimce senin gibi bir adamın.....) gözlerini yere indirerek, (Evet, öyle, öyle.) diye tekrarladı. Onu böyle görmek içimi parçalıyordu. Kendi kendisi ile mücadele ediyor gibi idi. Evet, yürek parçalayıcı bir görünüşü vardı. Onu böyle görmek, kabalaşmama sebep oldu. (Evet,) dedim. (Lütfen bu adi, hakaret dolu davanın tamamlanması

neticesinde eline ne geçeceğini sorabilir miyim?) diye üstüne vardım. (Elime ne mi geçecek?) diye mırıldandı. (Eğer bundan bir menfaat bekliyorsam, Allah benim canımı alsın..) Bir çocukla konuşur gibi devam etti. (Size bütün gece neler hissettiğimi izah etmeye çalıştım. Anlamadıysa suç benim değil. Fakat eninde sonunda, neticeyi bekleyip beklemek benim bileceğim iş.) Cevap vermek için ağzımı açtım, fakat birdenbire kendime olan güvenimi kaybetmiş olduğumu hissettim. Jim de bana meram anlatmaktan vazgeçmiş görünüyordu. Kendi kendine konuşur gibi, (Hepsi kaçtı. Kimse sonuna kadar dayanmak cesaretini gösteremedi. Hastahaneye girdiler.) diye mırıldandı. (Bir tanesi bile dayanmadı. Onlar.....) Ümitsizlik içinde ellerini oğuşturdu. (Fakat ben dayanacağım. Son anda kaçmam. Hayır. kaçmıyacağım.)»

«Sustu. Hayaletler tarafından takip ediliyor-muş gibi etrafına bakındı. Yüzündeki ifade saniye başında değişiyordu. Alay, küçümseme, ümitsizlik, kararsızlık, inat, bir aynada aksediyormuş gibi Jim'in yüzünde okunuyordu. Onu aldatan hayaletlerle sarılmış gibi bir hali vardı. (Oh, saçmalıyorsun, dos-dum.) diye söze başladım ise de, sabırsızlık dolu bir hareketle beni susturdu. (Anlamıyorsunuz,) dedi. Gözlerini kırpmadan bana bakarak, (Sandala atlamış olabilirim, ama kaçmak aklımın ucundan bile geçmez.) (Sana hakaret etmek niyeti ile söylemedim,) dedim. Sonra aptalca, (Senden çok daha kıymetli kimseler bazan kaçmak mecburiyetinde kalırlar,) diye ekledim. Kıpırmızı kesildi. Ben ise bu sözleri söy-

lediğime pişman olmuştum. Şaşkınlıktan az kaldı küçük dilimi yutuyordum. Nihayet, (Belki de haklısınız. Ben çok iyi, çok kıymetli bir insan değilim. Fakat kaçacak kudret içimde yok. Sonuna kadar mücadele edeceğim.) dedi.»

Yerimden kalkıp bir iki adım attım. Her tarafım uyuşmuştu. Sessizlik sinir bozucu idi. Söyliyecek bir şey bulamadığımdan saatime bakıp, (Bu kadar geç olduğunun farkında değildim,) dedim. Kısaca, (Bu gece sizin başınızı çok ağrıttım,) dedi. (Aslını istiyorsanız ben de yoruldu.) Şapkasını aramaya koyuldu.»

«Ona yaptığım teklifi reddetmişti. Ona uzanan yardım elini itmişti. Gitmeye hazırdı. Biraz sonra onu bekliyen gecenin karanlığına karışıp kaybolacaktı. (Ah, işte burada,) dedi. Şapkasını bulmuştu. Bir kaç saniye ikimiz de konuşmadık. Sonra alçak bir sesle (Ne yapacaksın peki, yani.... herşey bittikten sonra,) diye kekledim. Kabaca, (Cehenneme gideceğim,) dedi. Biraz toparlanmıştım. Kaba cevabını duymamazlıktan gelerek, (Buradan ayrılmadan evvel seni tekrar görmek istediğimi unutma,) dedim. Acı dolu bir sesle, (Sizi, beni görmekten menedecek bir şey yok.) dedi. (Bu Allahın belâsı dava beni yok etmiyecek ki, O şans nerede?) Ayrılmak üzere iken duraladı. El sıkışıp sıkışmamakta tereddüt ediyor gibi idi. Belki de benim onun gibi birisi ile el sıkışmak istemiyeceğimi tahmin etmişti. Allah onun iyiliğini versin, benim de! Birden onu çağırdığımı, sinirli bir şekilde gülüştüğümüzü, sonra hararetle el sıkıştığımızı

hatırlıyorum. Yüzünde ıstıraplı bir gülümseme belirmişti. O anda mum da sönüverdi. Karanlıkta derin derin nefes aldığını duydum. Sonra uzaklaştı. Gece gölgesini bile yutmuş gibi idi. Zavallı Jim! Herşeye rağmen korkunç bir acemi idi, korkunç. Bahçedeki çakılların çizmelerinin, ayaklarının altında gıcırdadığını duydum. Koşuyordu. Evet, koşuyordu. Halbuki neden? Gidecek bir yeri yoktu ki. Evet, yersiz yurtsuz bir çocuktuk. Henüz yirmi dört yaşını doldurmamıştı bile.»

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

«O gece çok az uyudum. Acele ile kahvaltı ettim ve kısa bir tereddütten sonra, gemime her sabah yaptığım mutad ziyaretimden vazgeçtim. Ziyaretimi iptal etmekle hata ettiğimi biliyordum. Zira ikinci kaptan fevkalade bir insan olmasına rağmen, karısından mektup bir gün gecikirse merak ve kıskançlıktan çılgına döner, işini ihmal eder, bütün tayfalarla münakaşa eder veya odasına kapanır sinir krizleri geçirirdi. Bazan da öyle hareketlerde bulunurdu ki, tayfalar isyan derecesine gelirlerdi. İkinci kaptanın bu huyuna hiç bir zaman mâna verememiştim. On üç yıllık evli idi. Karısını bir defa görmüştüm ve hiç bir erkeğin öyle cazibesiz bir kadın için günaha girebilmesine imkân olmadığı kanaatine varmışım. Bu kanaatimi zavallı Selvin'e açmakla hata edip etmediğimi bilmiyorum. Zira kıskançlığı yüzünden hayatı hem kendine, hem de bana zindan ediyordu. Fakat mâna veremediğim bir nezaket kırıntısı ona karısı için düşündüğümü söy-

lemekten beni menetmişti. Denizcilerin evlilik hayatları çok entresandır ve onlarla ilgili yüzlerce vakâ anlatabilirim. Fakat şimdi sırası ve yeri değil. Şu anda zihnimi kurcalayan tek konu Jim olmalıdır, o ise evli değildir. Gururu, hayalleri, küçüklüğünden beri ona tesir etmiş olan hayaletler, tasavvurları, gençliği kaçmasına mani olduğuna göre, ben de onun bu işkenceye nasıl katlanacağını görmek için her gün soruşturmayı takip etmek üzere mahkeme salonuna gitmeye kararlı idim. Mahkeme salonuna kadar yolu düşünceli bir tarzda katettim. Davayı takip etmeye başladığım zaman, bu kadar ilgileneceğimi, etkileneceğimi hatta dehşete kapılacağımı tahmin etmiyordum. O gün kendimi tahmin edilemeyecek kadar üzgün ve keyifsiz hissediyordum. Jim'in alacağı cezayı düşündükçe kalbimi buz gibi bir elin sıkıştırdığını zannediyordum. Bir cinayetin ehemmiyeti, insanlığın öyle bir cinayete göstereceği tepki ile ölçülür. Fakat Jim adi bir canı değildi. Hain de değildi. Buna rağmen cezasının ifası merakla bekleniyordu. İşlediği suç karşısında dehşete kapılmayan bir kitle mevcut değildi. Fakat o gencin kaderine üzülecek, gözyaşı dökecek kimse yoktu.»

«O sabah mahkeme salonunda bir gencin geleceği ile ilgili bir karar alınacağını belli edecek hiç bir şey yoktu. Hava sıcak ve berraktı. Güneş pırıl pırıl parlıyordu. Sokaklar rengarenk elbiseleri ile dolaşan kimselerle dolu idi. Sarı, yeşil, mavi, renkler birbirine karışıyordu. Şurada çıplak esmer bir omuz, biraz ötede kırmızı kanepeli bir talika, yan sokaklarda tozlu çizmeleri ile dolaşan yerliler, önümde

ağır üniforması içinde ciddiyetle yürüyen bir yerli polis dikkati çekiyordu. Herkes sakın sakın işine gidiyordu. Mahkeme salonunun bahçesinde, Jim'in sorgusundan evvel görüşülecek olan davanın kahramanları toplanmıştı. Bu gurup Doğu hakkında kitaplar da gördüğümüz renkli resimleri andırıyordu. Eksik olan sadece resimlerde görmeye alışık olduğumuz yeşillik ve otlıyan damızlık hayvanlardı. Yeşillik yerine ağacın arkasında sarımsı bir duvar yükseliyordu. Boş olan mahkeme salonu gözüme her zamankinden daha büyük ve kasvetli gözüktü. Yüksek tavanlardaki yelpazeler dönüp duruyordu. Çikolata renkli bir tene sahip olup, dazlak kafası ve burnunda bir yara izi bulunan savcı hareketsiz oturuyordu. Sadece gözleri odanın boşluğunda tuhaf bir şekilde parlıyordu. Burun delikleri titriyor, göğsü inip çıkıyordu. Brierley sanki bütün geceyi uyumadan geçirmiş gibi, bitkin bir halde iskemlesine çöküverdi. Rahip görünümlü kaptan o sabah heyecanlı görünüyor, elleri ve kolları ile anlaşılmaz hareketler yapıyordu. Her an dizlerinin üstüne çöküp dua okuyacakmış gibi bir hali vardı. İtina ile taranmış saçlarının altında fazlası ile solgun görünen sulh hakimi ise, ümitsiz bir hastayı andırıyordu. İçinde eflatun ve pembe renkli çiçekler bulunan vazoyu bir kenara ittikten sonra, mavi bir kağıdı eline alıp, dirseklerini masaya dayadı ve yüksek bir sesle okumaya başladı.»

«Aman Allahım! Bütün gece uğraştığım darağacı platformu ve kesik kafalar yoktu. Fakat bu davanın bir idam sahnesinden daha kasvetli olduğuna dair sizi temin edebilirim. Baltanın kafayı gövdesin-

den ayırmasından sonra sükûnet bile bu salonda yoktu. Sadece bitmek tükenmek bilmeyen sualler, sualler. Buna rağmen yargılama usulleri bir idam kararı kadar korkunç, sürgün cezası kadar dehşet verici idi. O sabahki hislerim işte böyle idi. Şimdi bile düşündükçe içimin ıstırapla dolmasına mani olamıyorum. O sırada neler hissettiklerimi tahmin edebilirsiniz. Belki de bundan dolayı bu davanın orada bittiğine hiç bir zaman inanmak istememişimdir. Nereye gitsem, ne yapsam bu olayı düşünmekten kendimi alamıyorum. Her zaman birisini bulup Patna davasını konuşmak, herkesin bu dava hakkındaki fikirlerini almak için can atıyorum. Benim için dava orada bitmemiştir. Şanki başkalarının da neler hissettiklerini, neler düşündüklerini öğrenerek kararı baştan verecekmişim gibi içimde bir his vardı ve bu his hâlâ içimde. Fransız kaptanı ile sohbeta dalıp, bir makine gibi kendi görüşünü açıklamasını ilgi ile dinlememin sebebi işte bu idi.»

«Sulh hakiminin kafası kağıdın arkasında âdeta kaybolmuştu. Sadece kaşları görünüyordu.»

«Mahkemenin soracağı bir sürü soru vardı. İlk olarak geminin o yolculuğa uygun ve dayanabilecek güçte olup olmadığı tartışıldı. Olmadığı kanaatine varıldı. İkinci görüşülen nokta hatırladığım kadarı ile, geminin o güne kadar iyi bir şekilde ve ehliyetli kimseler tarafından kullanılıp kullanılmaması idi. Bu soruya verilen cevap -evet- idi. Neden dolayı bu karara vardıklarını bir Allah, bir de kendileri bilir. Sonra kazanın hakiki sebebinin ne olduğunu ispat

edecek bir delilin ellerinde bulunmadığını iddia ettiler. Belki de terkedilmiş bir geminin enkazına çarpmışlardı. Ben şahsen o sıralarda çam ağacı kerestesi taşıyan, Norveç bandıralı bir geminin Patna'nın kazayı geçirdiği yere yakın bir yerde kaybolduğunu hatırlıyorum. Bu Norveç gemisinin aylarca dipte kalıp, bir kasırga neticesinde suyun üstüne çıkabileceğini ve diğer gemilere tehlike yaratacağını tahmin ediyorum. Sis, buzul gibi tehlikelerle dolu olan güney atlantik okyanusunda böyle gemi enkazlarının bulunması normaldir. Ancak doğu denizlerinde böyle kazalar çok nadirdir. Bu kaza yaşlı bir makinistin ölümünden ve Jim'in ölmekten de kötü bir duruma düşmesinden başka bir neticesi olmıyan, sanki kaderin kötü bir cilvesi idi. Bu düşünce benim dalma- ma sebep oldu. Bir süre sadece hakimın sesini duyuyor, fakat kelimeler zihnime yer etmiyordu. Bir ara şu kelimelerle kendime geldim. (En basit vazifelerini bile yerine getirmeden,) Henüz tam manası ile dalgınlıktan kurtulamadığımdan sonraki cümleyi anlayamadım. Hakimın, (Kendilerine emanet edilen insanların hayatlarını hiçe sayarak tehlike anında gemiyi terkettiler.) diyen sesi bu sözlerden sonra kesildi. İki kara göz kağıdın üzerinden suçluyu aradı ve öfke ile baktı. Ben de gözlerimle Jim'i aradım. Nedense bana yokolacakmış gibi gelmişti. Fakat hayır, orada idi. Yüzü kızarmıştı. Dikkatle hakimi dinliyordu. Hakim ciddi ve tesirli bir sesle tekrar okumaya başladı. Jim, dudakları aralanmış olduğu halde, kağıtlar arasında kafası kaybolmuş olan adama dikkatle bakıyordu. Kelimeler, sadece, yelpazelerin

gıcırtısı ile bozulan sessizlikte, insanın kulağına bir bıçak gibi keskin geliyordu. Jim'in üzerindeki tesirini anlıyabilmek için, ona baktığımdan hakimın okuduklarını yarım yamalak kavrayabildim. (Güstav..... falan filan, Alman asıllı..... Kaptan James... falan, filan.... İkinci kaptanın kaptanlık sertifikaları iptal edilmiştir.) Mahkemede çıt çıkmıyordu. Hakim kağıdı masanın üzerine bırakmış, yana eğilerek Brierley ile konuşmaya başlamıştı. Halk da salonu boşaltıyordu. Bu arada bazı kimselerde içeri girmeye uğraşıyorlardı. Ben de kapıya doğru yöneldim. Dışarı çıkınca durakladım ve Jim önümden geçtiği zaman ise koluna yapıştım. Sanki kararın müsebbibi ben imişim gibi, bana yönelttiği bakışları itham dolu idi. (Nihayet bitti,) diye kekeledim. Boğuk bir sesle, (Evet,) diye cevap verdi. (Şimdi de Allah rızası için....) Kolunu çekerek uzaklaşmaya başladı. Sokak epey uzun olduğu için onu biraz arkadan takip ettim. Oldukça yavaş yürüyordu. Sarhoş gibi bir sağa bir sola yalpalıyordu. Gözden kaybolmadan evvel de sendelediğini gördüğümü sanıyorum.»

«Arkamdan kalın bir sesin, (Denize bir adam düşmüş,) dediğini duydum. Hızla dönünce pek az tanıdığım bir batı Avustralyalı ile yüz yüze geldim. Adı Chester idi. O da Jim'in arkasından bakıyordu. Kocaman göbekli, yorgun yüzlü, esmer bir adamdı. Kalın kırlaşmış bir bıyığı vardı. İnci avcılığı, enkaz ameleliği, deniz tacirliği, balina avcılığı velhasıl denizde yapılabilecek, korsanlık hariç, her türlü işi yapmıştı. Pasifik Okyanusu, güney-kuzey denizlerini ucuz bir buharlı gemi bulup satın alabilmek için

dolaşıp durmuştu. Son zamanlarda balıktan yapılmış suni gübre adası bulduğunu, ancak oraya gidişin çok tehlikeli olduğunu kendisi söylemişti. (Bir altın veya maden ocağı kadar kıymetli,) demişti. (Tam Walpole akıntısının ortasında. Kırk mil ötesine kadar üzerine basacak veya durabilecek sabit yer olmadığı doğru, fakat ne çıkar? Kasırgalar orasını kasıp kavuruyor. Ada şahane bir şey. Altın ocağı kadar kıymetli, belki de daha da kıymetli. Buna rağmen oraya gitmeye razı bir tek kaptan veya gemi sahibî bulamadım. Ben de tek başıma gitmeye karar verdim.....) İşte buharlı gemiyi bu iş için arıyordu. O sırada da bir İranlı ile eski bir gemi için pazralık etmekte olduğunu duymuştum. Jim'in arkasından düşünceli düşünceli bakan Avustralyalı, (Bu durum onu çok mu üzdü?) diye sordu. (Evet, çok,) diye cevap evrdim. (Öyle ise yaramaz,) dedi. (Bu kaza üzerine koparılan bu kadar patırtıya ne lüzum vardı? Alt tarafı bir tek kişi ölmüş. Değer mi idi? Ne diye aldırıyor? İnsan olayları olduğu gibi kabul etmeye alışmalı. Beni misal alın. Hiçbir şeye aldırmamaya, üzülmemeye seneler evvel karar verdim.) (Evet,) dedim. (Sen olayları olduğu gibi kabul etmeye alışmışsın.) (Bu anda sadece ortağımın çıkagelmesini istiyorum. o kadar. Ortağımı tanır mısınız? İhtiyar Robinson. Evet, Robinson. Tanımıyor musunuz? Meşhur Robinson. Halen yaşıyan kaçakçıların içinde en fazla esrar kçıran ve soygunculuk yapan insandır. Sisin göz gözü göremiyecek kadar kesif olduğu sıralarda, yelkenli gemisini Alaska'ya götürdüğünü söylerler. Korkunç, dehşet saçan Robinson. İşte ortağım odur. Bu

gübre işinde birlikte çalışacağız. Hayatta elde edebildiği en büyük fırsat.) Dudaklarını kulağıma yapıştırarak, (Yamyam Robinson. Bu adı seneler evvel ona takmışlardı,) diye devam etti. (Hikâyeyi hatırlıyor musun? Stewart adasının batısında bir deniz kazası olmuştu. Evet, bu kazadan sadece yedi kişi kurtulmuş ve sahile çıkmış. Fakat aralarında anlaşmazlık çıkmış. Bazı insanlar aksi huylu olurlar, en kötü şartlardan faydalanmayı bilmezler, olayları olduğu gibi kabul etmezler. Bunun neticesi ne? Açık. Dert, dert. Umumiyetle de kafalarına bir şey indirilir ve sonları feci olur. Ama bu sonu hak etmiş olurlar. Bana anlatılanlara göre, Wolverine adında bir İngiliz gemisi onu anadan doğma bir halde diz çökmüş vaziyette ilâhi okurken bulmuş. O sırada hafifçe kar yağıyormuş. Geminin sahile iyice yaklaşmasını beklemiş, sonra yukarlara doğru koşmaya başlamış. Bir saate yakın onu kovalamışlar. Nihayet tayfalardan birinin attığı bir taş kulağının arkasına gelerek onu bayıltmış. Yalnız mı imiş? Tabii. Benim duyduğum hikâye bu. Hakikat derecesini Allah bilir. Geminin kaptanı fazla araştırmamış. Adamı bir bataniyeye sarmışlar ve acele ile gemiye bindirmişler. Karanlık basmak üzere imiş, hava tehlike arz ediyormuş. Bundan dolayı bir an evvel oradan uzaklaşmak için sabırsızlanıyorlarmış. Üç hafta sonra Robinson eskisi kadar sağlamış. Limana geldikleri zaman, bu olayın üzerinde koparılan fırtınaların kendisini etkilemesine müsaade etmemiş. Sadece içine çekilmiş ve kimsenin söylediğine kulak asmamış. Gemisini kaybetmiş olması onu yeter derecede perişan etmiş.

Bir de dedikodularla uğraşacak ve kendisine atfedilen hakaretlere aldıracak ne zamanı ne keyfi varmış. İşte bana lazım olan adam o'dur.) Chester o anda so-kağın bitiminde peyda olan birisine eli ile işaret yaptı. (Biraz da parası var,) diye devam etti. (Onun için işin aslını ona anlatmaya mecbur oldum. Böyle bir fırsatı tepmek günah olurdu doğrusu, fakat benim hemen hemen hiç param yok. Adanın orada olduğunu bilip gidememek beni çok üzmüştü. Mantıklı hareket edip bir ortak aradım. Ortaklık için ise Robinson'dan daha münasip birisini dünyada bulamazdım. Sabah aklıma bir şey geldiği için, onu otelde kahvaltı ederken bırakıp mahkemeye geldim..... Ah! İşte.... Günaydın Kaptan Robinson..... Sizi bir dostumla tanıştırayım.)»

«Delik deşik beyaz bir kostüm, yeşil kenarlı eski bir şapka giymiş olan yaşlı bir adam gelip karşımızda durdu. Elini şemsiyesine dayamıştı. Tek tük kıvılcık tüylü, göbeğine kadar inen bembeyaz bir sakalı vardı. Kırış kırış olan göz kapaklarını kırıştırtarak bana baktı ve, (Nasılsınız? Memnun oldum,) dedi. Chester, yavaşça, (Kulağı iyi duymaz,) dedi. (Bu adamı buharlı gemi bulmak için altı yüz mil mi dolandırdın?) diye sordum. (Onu görür görmez karar verdim. İcap etse idi iki misli daha fazla bir yolu onunla katederdim.) diye izah etti. (Buharlı gemi bizi ihya edecek. Bütün kaptanlar ve gemi sahipleri enayi ise kabahat benim mi? Bir gün Aukclan'da bir adamla üç saat sürece konuştum. fakat kandıramadım. «Bir gemi var,» dedim. «Bir gemi. İlk yükün ya-

rısını sana tamamen parasız veririm. Başlangıç olur.» Fakat o eşeğin biri idi. «Oraya gemi mi yollamak! Dünyada başka hiçbir yer olmasa gene razı olmam,» diye diretti. Kayalar, akıntılar varmış, sığınacak bir liman yokmuş, yanaşmak imkânsızmış, hiç bir sigorta şirketi tehlikeyi göze alamazmış, yüklenmesi üç sene sürermiş. v.s. Tam bir eşek. «Sana verdiğim imkânı düşün,» diye ısrar etmiştim. «Fırtınalar kayalar ne olur ki? Orada balık gübresi dolu. Şekerkamışı ekicileri almak için sıraya girecekler. Zengin olacağız.» İnsan ne kadar uğraşsa bir enayi ile başa çıkılır mı? «Şaka ediyorsunuz, Chester,» deyip, beni başından savmıştı. Şaka! Hırısından ağılyabilirdim. Kaptan Robinson'a sor. Bir de başka bir gemi sahibi vardı. Beyaz bir kostüm giyen, Wellington'lu şişman herif. Bir dalavera çevirdiğimi sanmıştı. «Nasıl bir enayi aradığını bilmiyorum, ben bu anda seninle ilgilenemiyecek kadar meşgulüm. İyi günler,» demişti. Onu pencereden dışarı fırlatmamak için kendimi zor tutmuştum. Mümkün olduğu kadar nazik davranmaya çalışarak, «Size teklif ettiğim imkânı düşünün,» demiştim. «Hayır demeden evvel iyice düşünün, yarın tekrar gelirim,» Ertesi gün ofiste olamayacağını söyledi. Merdivenlerden inerken nerede ise hırısından kafamı duvarlara vuracaktım. Kaptan Robinson'a da sorabilirsiniz. O kıymetli maddenin denizin ortasında boşu boşuna durduğunu düşünmek beni çılgına döndürüyor. Halbuki şeker kamışı ekicileri onu ele geçirmek için neler vermezler! Bu işe girişen zengin olur, zengin! Birsbane'a son defa şansımı denemek için gittiğim zaman ise, bana manyak adını tak-

tılar. Aptallar! Orada rastladığım tek akli başında insan, beni dolaştıran arabacı idi. Zannedersem fakir bir adammış. Hey! kaptan Robinson Birsbane'de tanıştığım arabacıyı sana anlatmıştım, hatırlıyor musun? Adam korkunç derecede açığözdü. Hemen ne demek istediğimi anladı. Onunla konuşmak büyük bir zevkti. Bir gün saatlerce gemi sahipleri ile uğraştıktan sonra, «Sarhoş olmalıyım,» demiştim. O da «Seninle beraberim, haydi gel, diye beni teşvik etmişti. O olmasa ne yapardım bilmem. Hey! Kaptan Robinson.)»

«Avustralyalı ortağını gıdıkladı. İhtiyar, (He, he, he!) diye kıkırdadı. Kararsız bir şekilde sokağa baktı. Sonra şüphe ile beni süzmeye başladı. Nihayet gene, (He, he, he!) diye güldü. Şemsiyesine daha da abandı ve yere bakmaya koyuldu. Defalarca uzaklaşmaya yeltendiğimi bilmem söylemeye lüzum var mı? Fakat Chester her defasında koluma yapışıp gitme mani olmuştu. Bir ara, (Bir saniye,) dedi. (Bir fikrim var.) Nihayet, (Gene ne saçmalıyacaksın?) diye patladım. (Seninle bu işe girişeceğimi mi sanıyorsun?) (Hayır, hayır, dostum. İstesen de artık çok geç. Nasılsa gemi bulduk,) dedi. (Gemi değil, gemi hayaleti var sizde,) diye mukabele ettim. (Başlangıç için yeter. Biz yaptığımızı biliriz değil mi kaptan Robinson?) Yaşlı adam gözlerini kaldırmadan, (Öyle, öyle, öyle,) diye tekrarladı. Chester Jim'in kaybolduğu noktayı işaret ederek, (Duyduğuma göre o genç adamla tanışıyor muşsunuz,) dedi. (Dün gece geç vakitlere kadar sizinle Malabar otelinde sohbet ettiğini duydum.)»

«Bunun doğru olduğunu söyledim. Jim'in de iyi bir hayat sürmeyi sevdiğini, ancak o anda tamamen parasız olduğunu hatırlattım. Chester, (Yani bizim için harcayacak parası yokmuş, Kaptan Robinson,) diyerek bıyığını düzeltti. Meşhur Robinson ise, hafifçe öksürerek, şemsiyesine dayanıyor, sesini çıkarmıyordu. Chester bir sır veriyormuş gibi kulağıma eğilerek, (Bütün parayı ihtiyar yatırıyor,) diye fısıldadı. (o Allahın belası gemiyi kullanılır hale sokmaya çalışırken iflas ettim. Fakat bekle, biraz bekle. İyi günler pek yakın....) Sabırsızlanmaya başladığımı sezerek şaşırdı. (Oh, Allah iyiliğini versin. Ben sana muazzam bir projeden bahsediyorum, sen ise gitmek istiyorsun,) dedi. (Randevum var,) diye onu atlatmaya çalıştım. Hayretle, (Ne olacakmış yani, beklesin,) diye bağırdı. (Zaten bekliyor. Bir an evvel bilmek istediğini söylede ben de işime gideyim.) (Bu iş olursa senin kaldığın otel gibi yirmi tanesini, içindeki müşterileri dahil, satın alabiliriz,) dedi. (Anlamadım,) (İşime yaramayacağını mı demek istiyorsun?) (Adam hakkında fazla bir şey bilmiyorum,) diye itiraz ettim. (Ama sen çok üzüldüğünü söylememiş mi idin?) diye ısrar etti. Sonra, (Bana kalırsa her şeye üzülen bir insan. Fakat her neyse,) diye devam etti. (Pek işe yaramıyacak belki, fakat şu anda birisine şiddetle ihtiyacım var. Bu adama göre bir iş. Ona adamda vazife de verebilirim. Oraya kırk kadar işçi götürmek niyetindeyim. Onlara nezaret edecek birisi lâzım. Ona her türlü imkânı sağlamaya hazırım. Kagir bir kulübe yaptıracam, ama damını demirden inşa ettireceğim. Çok güzel olacak.

Bir de su temin etmek problemi var. Birinden bir düzüne demir veya bakır varil temin etmeye uğraşacağım. Onlara yağmuş suyu dolduracağım. Ha, ne dersin? Jim'i işçilerin başına getireceğim. iyi fikir, değil mi?) O kadar afallamıştım ki, güleliyordum bile. (Walpole mıntıkasına bazan bir sene bir damla bile yağmur yağmaz,) dedim. Dudaklarını ısırđı. (Bir şeyler yapacağız. Muhakkak bir çare bulurum. Allah kahretsin, asıl mesele yağmurun yağıp yağmaması değil.) diye konuştu.»

«Cevap vermedim. Jim'i gölgesiz bir kayada, dizlerine kadar gübrenin içine girmiş olarak tahayyül ettim. Etrafta martıların sesinden başka ses duyulmayan bu yerde, kavurucu güneşin altında çalışırken tasavvur etmek içimi sızlattı. (Düşmanıma bile bu işi kabul etmesi için ısrar etmem,) diye söze başladım. Chester, (Ne oluyorsun?) diye sözümü kesti. (Ona iyi bir maaş vermeye niyetliyim. Zor bir vazife değil ki. Yapacak hiç bir işi olmayacak. Beline takması için iki tabanca da veririm. Herhalde kırk işçiden korkacak değil ya. Üstelik adada tek silahlı adam o olacak. Tahmin ettiğinden de rahat bir iş. Senden istediğim onunla konuşmamı temin etmendir.) (Hayır,) diye bağırdım. İhtiyar Robinson gözlerini kaldırıp öfke ile bana baktı. Chester ise alaylı bir bakış fırlattı. Yavaş yavaş, (Demek ona işi kabul etmesi tavsiyesinde bulunmayacaksın, öyle mi?) diye sordu. Benden bir cinayete yardım etmemi istemiş gibi kendimi öfkeli hissediyordum. (Tabii ki hayır,) diye dağırdım. (Üstelik kabul etmeyeceğini de biliyorum. Zor durumda olabilir, ama bildiğim

kadarı ile deli değildir.) Chester, (İşe yaramayan bir serseriden başka bir şey değil demek,) diye mukabele etti. (Bu iş için biçilmiş kaftandı. Açık göz olsa idin, sen de Jim'e bu işi teklif etmekle büyük bir imkân temin etmiş olduğunu takdir ederdin. Dahası da var. Bu eline geçebilecek en şahane, en bulunmaz fırsat....) Birden sinirlenerek, (Muhakkak birisini bulmalıyım,) dedi. Sevimsiz bir tarzda gülümsedi. Sonra hırsıyla ayağını yere vurdu. (Hiç olmazsa adanın batmayacağını garanti edebilirim. Halbuki senin Jim'in batan gemileri sevmez,) dedi. Kısaca, (İyi günler,) diyerek uzaklaşmak istedim. Chester dünyanın en büyük aptalı benmişim gibi bana bakıyordu. Aniden ihtiyar adamın kulağının içine, (Haydi biz artık gitmeliyiz, Kaptan Robinson,) diye bağırdı. (İranlılar anlaşmayı imzalamamız için bizi bekliyorlar.) Ortacağının koluna girip onu sürüklemeye başladı. Birdenbire, beklemediğim bir anda bana dönerek, (Bu genç adama iyilikte bulunmak için uğraşıyorum,) dedi. Kan tepeme çıktı. (Onun namına teşekkür ederim, yapamadığı iş için tabii,) diye alay ettim. (Şeytan gibi akıllı olduğunu sanıyorsun, öyle mi?) dedi. (Ama diğerlerinden hiç farkın yok. Bulutlarda dolaşıyorsun. Hadi bakalım, Jim'i ne yapacaksın.) (Bir şey yapmaya niyetim yok,) diye cevap verdim. (Öyle mi?) diyerek kırılmış bıyığını hırsıyla çekti. Bu arada meşhur Robinson yanında durmuş, sabırlı bir eşek gibi konuşmasını bitirmesini bekliyordu. (Ben gübre dolu bir ada bulmadım,) dedim. (Bulsan dahi ne olduğunu anıyamazsın,) diye hakaret etti. (Bu dünyada fırsatlardan faydalanabilmek için her şeyi

görüp anlamam gerekir.) Yanındaki gölgeyi işaret ederek, (Ve görebilecek kimselere göstermelisin,) dedim. Chester öfke ile, (Gözleri gayet iyidir,) diye bağırdı. (Senin sandığın kadar aptal da değil.) (Oh, tabii, tabii.) Chester, (Haydi, Kaptan Robinson,) diye bağırdı. Yaşlı adam hemen onun yanında yürümeye başladı. Arkalarından bakınca acayip bir çift teşkil ettiklerini düşündüm. Adanın üzerinde servet arıyacaklardı ha! Chester kendinden emin adımlarla yürüyor, öteki ise koluna yaslanmış, zorlukla adım atabiliyordu.»

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

«Jim'i hemen aramaya başlayamadım. Zira atlatamayacağım bir randevum vardı. Kötü bir şans eseri olarak acentemin yazıhanesinde, Madagaskar adasından gelen ve kendi iddiasına göre şahane bir iş teklifi olan bir adamla buluşacaktım. Adam tarafından epeyce alıkondum. Söylediklerinden pek birşey anlayamamıştım. Bahsettiği işin damızlık hayvan, kurşun ve Prens Ravonalo ile ilgili olduğunu tahmin ediyorum. Bu işi daha evvel yürüten aptalca bir amiralmiş, galiba Amiral Pierre. Madagaskarlı bu işin fevkalâdeliğini ve amirale duyduğu hayranlığı izah edecek kelime bulamıyordu. Adamın kocaman patlak gözleri, dazlak bir kafası ve geriye doğru taranmış dümdüz saçları vardı. Muzafferane bir tavırla devamlı tekrarladığı bu cümleyi hatırlıyorum. (Asgari riziko ile azâmi kâr bizim prensibimizdir.) Onunla konuşmak başımı ağrıtmış, günümü berbat etmişti. Nihayet ondan kurtulmaya muvaffak olur olmaz limana indim. Etrafa bir göz gezdirir gezdirmez, sahilde duran Jim'i farkettim. Onun biraz öte-

sinde münakaşa eden üç gemici muazzam bir şamata yapıyorlardı. Fakat Jim oralı değildi. Benim yaklaştığımı duymadı, hafifçe koluna dokununca hemen dönüverdi. (Denize bakıyordum,) diye mırıldandı. Ne dediğimi hatırlıyamıyorum, ancak benimle otele gelmesi için fazla ısrar etmek mecburiyetinde kalmadığımı biliyorum.»

«Beni itaat eden bir çocuk gibi sessizce takip etti. Sanki onu oradan almamı bekliyormuş gibi bir hali vardı. Buna şaşmamak lâzım, zira bazı kimselere uçsuz bucaksız gibi görünen, bazılarına ise bir ceviz kabuğu kadar küçük olan bu bizim dünyada, Jim'in dayanacağı bir tek yakını olmadığı gibi, gidecek yeride yoktu. Evet! yapayalnızdı. Yanımda sakın sakın yürüyor, şuraya buraya bakıyordu. Ancak çok dalgın olduğu için, bir şey gördüğünden şüpheliyim. Hatta benim bile yanında olmamın farkında değilmiş gibiydi. Zira arada, bir onu sağa veya sola çekmezsem dümdüz gideceğine ve ancak bir ağaca veya bir duvara çarptıktan sonra kendine geleceğine emindim. Onu yatak odama götürdüm ve ben hemen yazı masamın başına geçerek, mektup yazmaya koyuldum. Yakat odamın Jim'in dünyada içini dökebileceği tek yer olduğuna kâni idim. Jim'in tabirine göre. (Allahın belâsı dava onu yoketmemiştii,) fakat ben orada yokmuş gibi hareket etmeye kararlı idim. Odama gelir gelmez mektuplarıma eğildim ve kalemi alıp yazmaya koyuldum. Korktuğumu söyleyemem, fakat odada her an en ufak bir hareketle patlayacak veya üstüme atılacakmış gibi bir his uyandıran biri-

si ile olmam pek tatlı bir şey olamasa gerek.»

«Bildiğiniz gibi bu tip yatak odalarında fazla eşya yoktur. Bir sivrisinek cibinliği altında dört ayaklı bir yatak, iki üç iskemle ve yazı masası. Zemin halısızdı. Verandaya açılan camlı kapının önünde duran Jim, başını cama dayamış, hareketsiz duruyordu. Güneş batmak üzere idi. Ses çıkartmamaya çalışarak bir mum yaktım.»

«Gerek Jim'in ve gerekse benim, çok sıkıntılı anlar geçirdiğimizi itiraf etmeliyim. Bir an onun, cehenneme kadar yolu olduğunu hatırlatıp kovmak için hazırlanmadım değil. Hatta Walople'deki adada olmasını bile içimden diledim. Evet, Jim'le başa çıkabilecek tek adam Chester idi, doğrusu. Acayip olmasına acayıptı, fakat kendisi dediği gibi olayları olduğu gibi kabul etmesini öğrenmişti. Belki Jim gibi islah olmaz bir hayalperest genci ancak o kendine getirebilirdi.»

«Yazmaya devam ettim. Bütün iş muhaberatımı tamamladıktan sonra, benden mektup beklemeleri için hiç bir sebep olmayan bazı kimselere de dedikodu dolu mektuplar yazdım. Arada bir, yan gözle ona bakıyordum. Aynı yerde duruyordu. Bazan, bir titreme ile sarsılıyordu. O zaman omuzları çöküyor, derin derin nefes almaya başlıyordu. Kendi kendine mücadele ediyor gibi idi. Mumun gölgesinde odanın eşyaları kocaman gibi gözüme çarpıyor, odadaki sessizlik sinirlerimi altüst ediyordu. Bir taraftan yazarken bir taraftan da hayallere kapılmak üzere olduğumu hissediyordum. Kalemim kağıt üzerinde çıkar-

dığı ses hariç, odada tek bir hışırtı olmamasına rağmen, arada bir kulaklarım uğulduyor ve etrafımda muazzam patırtı varmış gibi içimde bir his uyandırıyor. Odada bir fırtınanın patlıyacağını haber veren sükûnet hakimdi. Bir kısmınız ne demek istediğimi anlamamışsınızdır. Heyecan, merak, kararsızlık, içimi kaplamıştı. Aynı zamanda üzüntü ve merhamet karışıyor, beni rahatsız ediyordu. Tahammülümün sonuna geldiğini seziyordum. Jim kadar üzgün olduğumu iddia edecek değilim. Ben hiç olmazsa arada bir mektuplarıma dalıp üzüntümü unutabiliyordum. Fakat o! Birdenbire bir ses duydum, odaya geldiğimden beri kalemimden başka sessizliği bozan ilk şey idi bu. Başımı kaldırmadım. İşime devam ettim. Bir hasta yatağının başında bekleyenler, bitkin bir hastanın çıkardığı seslerden insanın nasıl irkildiğini bilirler. İşte aynı şekilde ben de irkilmiştim. Jim cam kapıyı şiddetle iterek dışarı çıktı. Kulaklarımı kabarttım. Ne beklediğimi bende bilmiyorum. Evet, Chester'in dediği gibi, herşeye fazla önem veriyor, fazla üzülmüyordu. Olayları olduğu gibi kabul etmesini öğrenmemişti. Üzülmek, başkalarının kanaatine ehemmiyet vermek neye yarardı ki? Gübre adası işine gelince, o başka işti. Orası insanı zengin edebilirdi. O ada için uğraşmaya, üzülmeye, öfkelenmeğe değerdı.»

«Aşağıdaki yemek odasındakilerin sesleri, çatal kaşıkların çıkardığı seslere karışıp bize kadar gelmeye başlamıştı. Açılan kapıdan arkasını görebiliyordum. Mum ışığı onu aydınlatıyordu. Okyanusun ortasında kaybolmuş birine benziyordu. O anda Wal-

pole işinden ona bahsetmek aklımdan geçmedi değil. Boğulmak üzere olan birisi için o ada kurtuluş olamaz mı idi? Ona karşı duyduğum sempati buna mani oldu. O anda ailesinin ve kasabası halkının onu böyle görmelerini istemediğimi hayretle farkettim. Ben bile ona bakarken içimin acı ile burkulmasına mani olamıyordum. Titremesi geçmişti. Baston gibi dik duruyor, hiç bir hareket yapmıyordu. Bu hareketsizliği bana daha da dokunmuştu. O anda Jim için tek kurtuluş yolunun ölüm olduğunu düşündüğümü söylemeliyim. Benim ona yapabileceğim tek yardım ise, cenaze masraflarını ödemektir. Kanun bile ona cezasını verdikten sonra terketmişti. Onu gömmekle iyilik etmiş olmaz mı idim? Hayat kıymetini kaybettikten sonra yaşamaya değer mi idi? Bütün inandıklarımız, beklediklerimiz hayal olduktan sonra, hatalarımızın, yenilgilerimizin hatırası ile yaşamak neye yarardı ki. Evet, Jim belki lüzumundan fazla üzüntüye kapılıyordu. O zaman..... Chester'in teklifini düşünmesi..... Hayır, hayır. Düşüncelerimden kurtulmak için boş bir kağıt aldım ve kararlı bir şekilde tekrar yazmaya başladım. Jim'le ölüm arasında duran, onun karanlık sulara gömülmesine mani olacak benden başka kimse yoktu. Ona karşı nedense kendimi mesul hissediyordum. Şayet ağzımı açıp bir şey söylersem bu genç adam kendini balkondan atar mı idi? Gözümün önünden yok olur mu idi? O anda bazan insanın bir kelime bile söylemesinin ne kadar zor olduğunu kavradım. Bir tek kelime felâket yaratabilir. Veya bir insanı kurtarabilir. Neden olmasın? Chester'in teklifini tekrarlamam için ne sebep var-

·dı? Yazarken, beyaz kağıdın üzerinde Chester ve acayip ortağının gölgeleri şekilleniyordu. Onları muhayyelemde canlandırıyordum. Hayır, hayır, olacak şey değildi. Güvenilecek insanlar değildi onlar. Söyleyeceğim bir kelime ile Jim'i kurtarabilir veya mahvedebilirdim. Çok dikkatli olmalı idim. Bir şey söylemedim, Jim'de dışarda duruyor, ağzını açmıyordu.»

ONALTINCI BÖLÜM

«Jim'in sevildiği, itimat edildiği, hayranlıkla anıldığı ve adının cesaret ve yiğitlikle bağdaştırıldığı günlerin yaklaştığını o zaman aklımın ucundan geçirmiyordum. Evet, doğrudur, tuhaf tuhaf bakmanın yüzüme, burada oturup size onun hikâyesini anlattığım ne kadar hakikat ise, bu son söylediğim sözler de o derece doğrudur. Adamın hayallerini ve arzularını gerçekleştirilmesi, inanması için birisinin en ufacık bir imâda bulunması yeterdi. Zaten bunlara inanmasa yaşaması imkânsız hale gelirdi. Jim çalışıkta yaşasa dahi bundan zevk almasını ve kendini cennette imiş gibi mutlu hissetmesini bilirdi. Yeter ki, yaptığı işin kendisine şeref getireceğine inansın. Saadet, mutluluk, altın bir bardaktan kısıtlanmadan içilebilecek bir içkidir. Ancak alacağınız miktarı siz tespit ettiğiniz gibi, lezzetini almak da size, sadece, size bağlıdır. Bunun lezzetini, sizi sarhoş edecek kadar arttırmak elinizde. Jim'i saadetten tam olarak mestolmuş bir halde bulmadım, fakat tadını iyice aldığı anlaşılıyordu. Bu mutluluğa kolayca ve birdenbi-

re erişmemişti. Gemi levazımatı satan dükkânların sahipleri arasında bir tecrübe devri geçirdiğini, bu arada onun geleceğinin beni meraka düşürdüğünü tahmin edebilirsiniz. Şimdi bile, onu merak etmekten kendimi alamıyorum. Onu son gördüğümde orman hayatına ve insanlarına iyice alışmış ve kendini sevdirmişti. Bu durumun beni etkilediğini kabul etmeliyim, ancak aynı zamanda bunun böyle devam edip etmeyeceğini merak ettiğimi de itiraf ediyorum. Bu anda kendini tabiatın himayesine bırakmış, yalnız olmasına rağmen emin bir hayat sürüyordu. Fakat bu hayat ne kadar sürecek? Onu bilmiyorum. Ben Jim'i her zaman yatak odamın açık balkon kapısında gördüğüm gibi, başına gelenlere lüzumundan fazla üzgün olduğu geceki hali ile hatırlayacağım. Gayretlerimin boşa gitmediğini ve neticenin iyi olduğunu görmek muhakkak ki beni sevindirdi. Fakat bazan Chester'in teklifi ile Jim'in arasına girmeseydim, kendi rahat ve huzurum için daha iyi olacağını düşünmediğimi söylesem yalandır. Zengin muhayyilesinin suların ortasında kalmış o kuru adayı ne hale sokacağını bazen merak eder dururum. Jim o teklifi kabul etmiş olsa idi, onun adını bir daha duymamış olurdum. Zira şu anda Chester'in bir Avustralya limanına uğrayıp yirmi iki amele aldıktan sonra denize açıldığını ve o günden sonra onun hakkında hiç bir şey duyulmadığını söylemek isterim. En son aldığım bir havadis, Chester'in eski püskü gemisinin geçtiği yerlerde korkunç bir kasırganın patlamış olduğu idi. Bu kasırgada bizim iki maceraperestin yok olduğu kuvvetle muh-

temeldi. Onlardan bir daha haber almadığımız gibi, onlar hakkında herhangi bir şey de duymadık. Finit! Pasifik Okyanusu bütün engin denizler gibi sıralarını gayet iyi muhafaza etmesini bilir. Mezar olduğu kim-selerin akibeti hakkında kimseye bir şey sızdırmaz.»

«Okyanusların sır saklaması aslında Allah ver-gisidir. İnsanı mutlu kılar. Zaten ölüm bir sır de-ğil midir? Ölüm düşüncesine tahammül edebilmemi-zin tek sebebi de bu gizlilik değıl midir? Son! Finit! İşte hayatımız boyunca zihnimizi kurcalayan, bizi rahatsız eden kelime. Kaderin bize ne sakladığını bilemeyiz. Ama ölümün bizi ergeç beklediğinden hepimiz eminiz.»

«Kendi gözümle görmeye ve kendisinin de de-falarca söylemesine rağmen, Jim'in kaderinin haki-katen dönmüş olduğuna ve artık mutluluğa eriştiği-ne bir türlü kânaat getiremedim. Evet, insan yaşa-dıkça ümit kesilmez, ancak yaşamaya devam ettiğ-i-miz sürece korku ve endişe de yok olmaz. Jim'e ya-kınlık gösterip belki de ölümden kurtarıp kaderini değıştirmiş olduğum için pişman olduğumu söyleye-mem. Ayrıca geceleri hareketlerimin neticesini dü-şünerek uykusuz kaldığımı da iddia etmiyorum. Fa-kat herşeye rağmen ismi karıştığı rezalet neticesinde mutluluğa erişmiş olması düşüncesi bazan beni rahat-sız eder, zira mühim olan işlenen suçtu. Fakat suç-lu mu, suçsuz mu idi? Bunu hiç bir zaman kesin ola-rak anlayamadım. Zira Jim'i tam manası ile anladığımı da iddia edemem. Benim için her zaman bir muamma olarak kalmıştır. Aslını söylemek icap eder-

se, Jim'in kendi kendini de anladığını tahmin etmiyorum. Duygulu idi, hassastı, takdir edilecek arzuları vardı. Evet, müsaadenizle onun çok iyi bir insan olduğunu söylemek istiyorum. Fakat o derece de talihsizdi. Ondan biraz daha kaba ve duygusuz bir insan dayanamaz, kendi kendini suçsuz olduğuna inanır ve vicdan azabından kurtulurdu. Duygusuz, yani kaba bir insan, bunun üzerinde hiç durmaz olay ile hiç ilgilenmezdi.»

«Evet, Jim hatalarına rağmen ilgiyi çekebilecek kadar iyi idi. Hayır, cehenneme yollanması için çok ilginç, Chester'e teslim edilmesi için ise, çok talihsizdi. Büyük bir dikkatle mektuplarımı yazarken Jim'in nefes alamayacak kadar üzgün olduğunu sezdim. Balkondan atlayacakmış gibi odadan fırladığı zaman bu çocuğu kurtarmak hissi içimde daha da kuvvetlenmişti. Bilhassa mum ışığı ile hafifçe aydınlanmış karanlık gecede ümitsizce duruşunu seyrettiğim sürece onu feda edemiyeceğimi bir daha anlamıştım.»

«Şiddetli bir gök gürültüsü yerimden sıçramama sebep oldu. Gümbürtü yavaş yavaş uzaklaşırken göz kamaştırıcı bir ışık gecenin karanlığını yırttı. Şimşegin titrek ışığı uzun süre Jim'in karanlık gölgesini aydınlattı. Gök gürültüsü tekrar duyuldu. Bu defa daha uzun süreli oldu. Sonra tekrar karanlık her tarafı sardı ve Jim de gözümde âdeta silindi. Hafif bir meltem yaprakları hışırdattı, sonra kuvvetlenerek şiddetli bir rüzgâr halini aldı. Ağaçların tepeleri kopacakmış gibi kıvrılıyor, kapılar çarpıyor, cam şangırtıları duyuluyordu. Jim içeri girerek kapıyı ar-

kasından kapattı. Ne söyleyeceğini merakla bekleme rağmen, gene başımı mektubuma eğmiş etrafla ilgilenmiyormuşum gibi bir tavır takınmıştım.»

«(Bir sigara verebilir misiniz? diye sordu. Başımı kaldırmadan sigara tabakasını önüne doğru ittim. (Fakat... fakat... ben tütün istiyorum,) diye kekeledi. Birden neşelendim. (Bir saniye,) diyerek yerimden kalktım. Jim'in (Bu da bitti,) diye mırıldandığını duydum. Odanın içinde bir iki adım yürüdü. Gök gürültüsü makineli tüfek sesi gibi duyulmaya devam ediyordu. Arkamda duran Jim, (Bu sene fırtınalar erken başladı,) diye söylendi. Konuşma zemini aradığı belli idi. Bu, dönüp ona bakmam için cesaret verdi. Odanın ortasında durmuş zevkle piposunu tütürüyordu. Benim döndüğümü hissetmiş olmasına rağmen, arkası dönük olarak durmaya devam etti.»

«Birden topuğunun üzerinde dönerek. (Haydi, söyleyin, iyi dayandım değil mi?) diye sordu. (İşlediğim hatanın hiç olmazsa bir kısmını ödemiş oldum. Bundan sonra beni nelerin beklediğini merak ediyorum.) Yüzünde herhangi bir ifade değişikliği yoktu. Sadece biraz yorgun ve nefessiz kalmış gibi hafifçe morarmıştı. Konuşmadan ona bakarken, istemeye istemeye gülümsedi..... (Bu arada size teşekkür borçluyum, morali sıfır olan birisi için odanız çok dinlendirici.) dedi. Yağmur başlamış, iri damlalar halinde bahçeye ve balkona damlıyordu. Delinmiş olması gereken bir borudan sel halinde sular akıyor, acayip sesler çıkarıyordu..... (Sığınacak bir liman,) diye başladı sonra susuverdi.»

«Gene bir şimşek çakıp karanlığı aydınlattı. Fa-

kat bu sefer gök gürültüsü duyulmadı. Ona neler söyleyeceğimi tasarlıyordum. Sinirlendirmek istemiyordum. Tam tereddüt içinde iken gene konuşmaya başladı. (Şimdi tıpkı bir göçebeye benzedim. Bir tek.... Buna rağmen), gene sustu. Yağmurun şiddeti git-tikçe artıyordu. Çizmelerime gözlerini dikerek, (Bir gün kaybettiklerimi tekrar ele geçirecek fırsat çıkacak, çıkmalı,) diye fısıldadı.»

«Büyük bir hırsla tekrar elde etmek istediği, daha doğrusu kaybettiğine inandığı şeyin ne olduğunu bilmiyorum. O kadar çok şey olabilir ki. Belki kendi bile izah edemezdi..... Sual dolu gözlerini bana dikti. Dişlerimin arasından, (Belki, uzun süre yaşarsan,) diye mırıldandım. (Ancak pek fazla bel bağlama.)»

«Ciddiyetle, (Vallahi, sanki artık bana hiçbir şey dokunamaz gibi hissediyorum,) dedi. (Bu olay, bu dava beni mahvedecek kadar kuvvetli olmadığına göre, başka hiçbir şey bana dokunamaz. Muhakkak kurtulma çaresini bulacağım. Vaktim olacak.....) Başını kaldırıp göğe baktı.»

«Bataklığa batan serserilerden ve yoldan çıkmış insanların işte böyle kimselerden teşekkül ettiğini o anda aklımdan geçirdim. Bu genç çocuğun, (Barınacak liman,) olarak adlandırdığı odamdan çıkar çıkmaz, serserilere katılacağından ve onlarla birlikte batacağından korkuyordum. Hiç olmazsa benim mantığım işliyor, hayale kapılmıyordum.»

«Her zaman, konuşmakla her işin hallolacağına inandığım halde, o anda ağzımı açmaktan korkuyordum. Elini bıraktığım an kayıp gidecekmiş gibi içim-

de bir his vardı. Ancak bir başkasının işine karıştığımız, ihtiyacını karşılamaya uğraştığımız zaman, aynı güneş ve yıldızların altında yaşayan, aynı havayı teneffüs eden varlıkların birbirinden ne kadar farklı olduklarını anlarız. Yalnızlık çok zor ve tahammül edilmez bir şeydir. Elimizi yardım için uzattığımız zaman ise görünen deri ve kanın yok olduğunu ve yerine anlaşılmaz, şaşırtıcı bir ruh kaldığını farkedebiliriz. Onu kaybetmek korkusu konuşmama mani oluyordu, zira onun karanlığa karışıp kaybolmasına göz yumduğum takdirde ömrüm boyunca kendimi affetmeyeceğimi gayet net bir şekilde anlamıştım.»

«(Neyse, size tekrar teşekkürler.) dedi. (Hislerimi açıklayacak kelime bulamıyorum, fakat tahmin edemeyeceğiniz derecede anlayışlı ve faydalı oldunuz. Bunu neden yaptığınızı bilmiyorum. Maalesef size minnetimi ispat edecek halde değilim. Bu lânet olası dava beni yıktı. Aslında..... Siz de.....) diye kekelemeye başladı.»

«(Belki,) diye mırıldandım Kaşlarını çattı.»

«(Herşeye rağmen, insan kendinden mesuldür,) dedi.»

«(Bu da doğru.)»

«(Sonuna kadar dayandım. Kimsenin bana hakaret etmesine müsaade etmeyeceğim.) Jim bunları söylerken yumruklarını sıktı.»

«(Kendini bulmaya başladın,) dedim. Hiddetle bana baktı. (Bu benim bileceğim iş,) diye bağırdı. Yüzüne kararlı bir ifade gelip gidiyordu. Az sonra, başı dertte olan küçük bir çocuğun tavrı ile boynunu büktü. Acele işi olduğunu hatırlıyan bir insan

gibi, (Allahaismarladık,) dedi. Ancak gitmek için bir harekette bulunmadı. Yağmur aynı hızla devam ediyordu. Bardaktan boşanırcasına dökülen sular, insanın aklına fırtınada çöken köprüler, devrilen ağaçlar, taşları sökülen tepeler getiriyordu. Hiç bir canlı varlığın, bu korkunç selin altında çıkıp yürüyecek cesareti gösterebileceğini sanmıyorum. Bu arada delik borudan akan suyun sesi korkunç bir şekilde kulaklarımızı tırmalıyordu. (Yağmur yağıyor,) diye ikaz etti. (Ve ben... Yağmur veya güneş,) diye söze başladı. Sonra kendini kontrol etmeye çalışarak sustu ve pencereye yürüdü. (Tam manası ile bir tufan,) diye mırıldandı. Başını cama dayadı. (Çok da karanlık,) dedi.»

«(Evet çok karanlık,) diye teyit ettim.»

«Ayaklarının ucuna basarak odayı katetdi ve kapıyı açıp koridora çıkmak için bir adım attı. Yerimden fırlayarak yolunu kestim. (Bekle,) dedim. (Bu gece sizinle yemek yiyemem,) dedi. (Seni yemeğe davet etmeye niyetim yoktu zaten,) diye bağırdım. Bu sözüm üzerine ayağını koridordan çekti, fakat hâlâ mütereddit bir tavırla kapı eşiğinde durmaya devam ediyordu. Aptallık etmemesini ve içeri girip kapıyı kapatmasını söyledim.»

ONYEDİNCİ BÖLÜM

«Nihâyet içeri girdi. Fakat buna sebep benim sözlerim değil de, hâlâ aynı şiddetle yağmaya devam eden yağmur olduğuna eminim. Jim'in ciddi ve kararlı bir hali vardı. Fikri sabit halinde zihnini kurcalıyan bir şey olduğunu seziyordum. Konuşmaya başladım, durumunu olduğu gibi izah etmeye koyuldum. Ona, evsiz ve dostsuz her insanın başına gelecek şerefsizliği, çöküntüyü izah etmeye çalıştım. Onu bu durumdan kurtarmak istediğimi söyledim. Yardımımı kabul etmesi için âdeta yalvardım. Mantıki bir şekilde onu ikna etmeye çalışıyordum. Genç fakat aynı derecede kederli yüze her baktığımda ise, ona yardımcı olamadığımı, sadece hayallerine set çeken birisi olduğumu sezinlemekten de kendimi alamıyordum.»

«(Her halde yemek yemek, su içmek ve medeni bir insan gibi bir dam altında yaşamak istersin,) diye söylendiğimi hatırlıyorum. (Sana ait olan paranın kuruşuna bile dokunmak istemediğini söylüyorsun.....) Dehşetle irkildiğini gördüm. Patna'nın

ikinci kaptanı olarak çalıştığı günler için, üç hafta ve beş günlük alacak parası vardı. (Her neyse, zaten alacağın para üstünde durulmayacak kadar az. Fakat yarın ne yapacaksın? Nereye başvuracaksın? Hayat devam ediyor, sen de yaşamalısın.....) diye mırıldandım. Dişlerinin arasından, (Mesele bu değil,) diye inledi. Söylediklerine ehemmiyet vermeyip konuşmaya devam ettim. (Her şart altında yardım etmeme müsaade etmelisin,) diye ısrar ettim. Hafif ve yumuşak bir sesle, (Edemezsiniz,) dedi. Aklında bir şeyler olduğunu seziyor, fakat bunun ne olduğunu zerre kadar anlayamıyordum. Konuşmaya devam ettim, (Her neyse, seni anlayabildiğim kadar yardım edebilecek durumda olduğumu sanıyorum,) Başını şüphe ile salladı. Kanım beynime sıçradı. (Yardım edebilirim,) diye ısrar ettim. (Tahmin ettiğinden fazlasını yapabilirim. Yapıyorum da, sana itimat ediyorum.) (Para,) diye söze başladı. (Vallahi cehennem dibine yollamamı hakkettin,) diye bağırdım. Önce şaşırdı, sonra üzgün bir şekilde gülümsedi. (Mesele para değil,) diye devam ettim. (Parayı seninle bağdaştırmak için fazla sathi bir insansın.) Bunları söylerken şimdi kalkıp gidecek diye düşünüyordum. (Sana vermek istediğim mektuba bak,) dedim. (Bu güne kadar bana herhangi bir lütufta bulunmasını istemediğim birisine yazdım bu mektubu. Senin hakkında insanın çok yakın bir dostu için yazabileceği şeyleri yazdım. Hiç çekinmeden seni tavsiye ediyor, kendimi mesul tutuyorum. İşte, yaptığım bu. Bunun ne demek olduğunu bir saniye için düşünürsen...))»

«Başını kaldırdı. Yağmur durmuştu. Sadece bo-

ru tıp, tıp diye göz yaşı dökmeye devam ediyordu. Odanın içi sakin ve sessizdi. Mumun ışığındaki loşlukta eşyalar kocaman gölgeler meydana getiriyordu. Bir süre sonra yüzü yumuşadı. İnanmıyormuş gibi, (Vallahi, çok nazik, çok iyisiniz,) diye mırıldandı.»

«Alay ettiğini sandım. Bana dilini çıkarmış gibi irkildim. Hayatımda daha fazla tahkir edilmiş olduğumu hatırlamıyorum. İyice mahcup olmuştum.... (Burnunu başkalarının işine sokmamayı öğrenmelisin.) diye kendi kendime söylendim..... O anda yüzüme bakan gözlerinin parladığını farkettim, alayın zerresi bile yoktu bu bakışta. Birdenbire heyecana kapıldı. Kurulmuş bir kukla gibi yerinden fırladı. Kollarını önce havaya kaldırdı, sonra tekrar indirdi. Bir anda bambaşka bir insan olmuştu. (Ve ben hiç bir zaman.....) diye bağırdı. Sonra dudaklarını ısırıp kaşlarını çattı. (Ne kadar enayi imişim. Eşegin biriyim ben.....) diye mırıldandı. Sonra boğuk bir sesle, (Siz muazzam bir dayanaksınız,) diye bağırdı. Elimi, sanki ilk defa görüyormuş gibi kaptı, sonra bıraktı. (Aman Allahım bu..... siz..... ben.....) diye kekeleydi. Bir süre kendini toparlamaya çalıştı ve (Şimdi kabul etmeyecek olsam hayvanın biri olurum.....) diye başladı. (Zıyanı yok,) dedim. Jim'in gösterdiği tepki ve heyecan bana da sirayet etmişti. Bunun nasıl olduğunu anlayamıyordum. Bir oyuncağın ipini bilmeden çekmiş ve onu harekete geçirmişim gibi içimde bir his vardı. Bu oyuncağın nasıl işlediğini kendim de anlamamıştım. (Şimdi gitmeliyim,) dedi. (Vallahi sizin bana büyük yardımınız dokundu. Yerimde duramıyorum. Tam beklediğim, istediğim gi-

bi.....) Bana şaşkın şaşkın, hayranlıkla bakıyordu. (Tam istediğim gibi,) diye tekrarladı.»

«Tabii ki tam istediği şeydi. Onu sefaletten kurtarmıştım. Sefalet ise içki ile o kadar yakındır ki.... Ancak yaptığım o kadardı. Fakat hayale kapılmışıyordum. Jim'in aklından geçenleri, gene neler kurduğunu tahmin edemiyordum. Yalnız bu kadar heyecanlanması için muhakkak hayale kapılmış olması gerekirdi. O mektubu yazmakla, ona hayatını namuslu bir şekilde devâm ettirme imkânını sağlamış, yemek, giyecek ve başının üstünde bir dam temin edebilme fırsatını vermiştim. Bu şekilde yaralanmış olan gururunu biraz olsun kazanabileceğini umuyordum. Aslında çok ufak bir hizmette bulunmuştum, fakat Jim'in gözünde bu büyümüş kocaman bir gölge halini almıştı. Gösterdiği tepkiden yardımına fazlasıyla önem verdiği anlaşılıyordu. (Size teşekkür etmek için uygun kelimeler bulamadığım için özür dilerim,) diye tekrar söze başladı. (Daha dün gece bana tahmin edemediğiniz kadar büyük bir iyilikte bulundunuz. Benim söylediklerimi dinlediniz. Kimse ile konuşamadığım günlerde çıldıracağımı hissediyordum.) Jim odanın içinde, kafesteki bir kuş gibi çırpınıyor, ellerini cebine sokup çıkarıyor, kasketini eline alıp tekrar başına geçiriyordu. Bu hali ile rüzgâra kapılmış kuru bir yapraktan farkı yoktu. Bu hali beni hem sevindiriyor, hem de endişelendiriyordu. Birden durdu. Ciddi bir sesle, (Bana yaptığınız en büyük iyilik, kendime tekrar güvenimi kazanma yardım etmenizdir.) dedi. Sözleri bana dokun-

duğundan, (Oh, oğlum, bu kadar büyütme,) diye inledim. (Pekâlâ,) dedi. (Bundan sonra bu hususta bir şey söylemeyeceğim. Fakat aynı şekilde düşünmem mani olamazsınız... Neyse, aldırmayın..... Herkese ispat edeceğim ki...) Acele ile kapıya doğru yürüdü, bir saniye tereddüt ettikten sonra, tekrar döndü ve (Her zaman inanmışımdır ki, bir insana tekrar baştan başlama fırsatı verildiği taktirde.... Ve şimdi siz.... bunu.... evet... tekrar başlamak...) Elimi mühim değil manasında salladım. Bunun üzerine Jim arkasına bakmadan çıkıp gitti. Kapalı kapı arkasından uzaklaşan adımlarını takip ettim. Bu adımlar aydınlığa kavuşmak ümidi ile tereddütsüz yürüyen bir insanın adımları idi.»

«Fakat mumun aydınlattığı loş odada yalnız kalan ben onun kadar ümitli değildim. Belki de artık hayatı toz pembe görecektim kadar genç değildim. Işığı hâlâ görebilenin içimizden Jim olduğunu düşünerek gülümsedim. Aynı zamanda içim acı ile burkuldu. Tekrar başlamak demişti, değil mi? Bu mümkün mü idi? Hepimizin kaderinin silinmez kalemle bir taşın üzerinde daha doğduğumuz zaman yazıldığını unutmuş mu idi?»

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

«Altı ay sonra, orta yaşını geçmiş, huysuz ve acayiplikleri ile ün kazanmış bekâr bir değirmenci olan arkadaşımın bir mektup aldım. Ona tavsiye etmiş olduğum gencin mükemmelliğinden ve kusursuzluktan bahsediyordu. Mektupta şöyle diyordu

«(Bugüne kadar hiç bir hemcinsime tahammül edecek kuvveti kendimde bulamadığımdan, bir tek adam için çok büyük olan evde tek başıma yaşamaya karar vermiştim. Fakat Jim'i yanıma aldım. Şimdi de hata etmediğimi anlamış bulunuyorum.)»

«Bu mektubu okurken arkadaşımın Jim'e tahammül etmekle kalmadığını ondan hoşlanmaya başladığını anlamıştım. Tabii ki ondan hoşlanmasının sebeplerini de izah ediyordu. Jim tazeliğini, gençliğini muhafaza ediyormuş. Arkadaşıma göre, kız olsa imiş, onun hakkında (Taze bir çiçek gibi açıldı,) tabirini kullanabilirmiş. Tropikal iklimlerin gösterişli çiçekleri gibi değil de, bir menekşe gibi imiş. Altı haftadan beri evde birlikte olmalarına rağmen bir gün bile arkasına vurarak (Babalık) lâfını kullanmamış,

ona ihtiyar gözü ile baktığını imâ etmemiş. Jim'de insanı sinirden deli eden gençlerin gevezeliklerinden eser yokmuş. İyi huylu imiş, kendi hakkından fazla konuşmazmış, Allaha çok şükür pek zeki değilmiş. Bana göre Jim karşısındakinin hoşlanıp hoşlanmadığı şeyleri keşfetmekte zekasını oldukça iyi kullanmıştır. Jim'in sadeliği ve yapmacık olmayan halleri anlaşılan yaşlı arkadaşımı etkilemişti. (Gençliği ile evime hayat getirdi. Ben de kendimi onun sayesinde eskisi gibi yaşlı hissetmiyorum.) diye devam ediyordu. (Ona evde bir oda vermek ve yemeği beraber yemek fikrimi uyguladıktan sonra ne kadar isabetli bir karar vermiş olduğumu anladım. Geçen gün ben-den evvel fırlayıp kapıyı benim için açmasına fazlası ile memnun oldum. Jim'i tanıdıktan sonra senelerden beri ilk defa insanlara karşı ilgi ve yakınlık duymaya başladım. Tuhaf, değil mi? Tabii ki Jim'in, senin de bildiğin korkunç bir sırrı olduğunu seziyorum. Bir hata işlemiş olduğunu tahmin ediyorum. Ancak bunun ne olursa olsun affedilecek bir hata olduğundan eminim, zira bence Jim'in bir orkide çiçeği aşırmaktan daha büyük bir suç işliyebileceğine ihtimal veremiyorum. Yoksa çok mu daha kötü? Belki de bana ne olduğunu anlatmaman gerekti, ancak senin de benim gibi günahkâr olduğumuz devirler o kadar geride kaldı ki, günâh işlediğimizi unuttuk, değil mi? Bir gün sana sormak mecburiyetinde kalırsam, sende anlatmak zorunda kalırsın. Ne olduğunu bilmeden Jim'in kendisine sormak istemiyorum. Üstelik henüz çok erken..... Kapıyı birkaç defa daha açsın ondan sonra.) İşte böyle. Bu mektup beni

fazlası ile sevindirdi. Jim'in kendini bulmuş olması, arkadaşımın söyledikleri, iyi bir harekette bulunmuş olduğumu gösteriyordu. Demek ki yanlış bir adım atmamıştım, insanların karakterlerini okumakta usta olduğumu bu şekilde bir daha ispat etmiş oldum. Belki de Jim beklediğimden daha muvaffak olacak ve mektubumdan tahmin etmediğim kadar iyi bir netice doğacaktı. O gece verandada şezlonguma uzanarak (Hong Kong limanında idim.) Jim'in namına kumda şatolar kurmaya başladım.»

«Ertesi gün güneşe bir yolculuğa çıktım. Dönüşümde beni bekliyen mektuplar arasında arkadaşımınki hemen dikkatimi çekti. Önce o mektubu açtım. (Bildiğim kadar kaybolmuş bir eşya yok,) diye başlıyordu. (Zaten araştırarak kadar ilgi duymuyorum. Yemek masasının üstüne bir not bırakarak gitti. Bu hareketi aptalca olduğu kadar, merhametsizcedir de. Fakat benim umurumda değil. Şayet tanıdığın başka esrarengiz gençler varsa dükkanı ebediyen kapadığımı ve kimseye ihtiyacım olmadığını bil. Hayatımda işlediğim son hata bu olacak. Üzüldüğümü sanma, ancak tenis turnuvaları için çok aranıyor. Bunun için klüpte akla uygun bir yalan uydurmak mecburiyetinde kaldım.....) Bu mektubu bir tarafa atarak masamdaki mektupları Jim'in yazısını tanıyana kadar karıştırdım. Yüzde bir yazmış olmasına ihtimal vermemekle beraber arıyordum. İster inanın, ister inanmayın en sonunda aradığımı buldum. Akşiliğe bakın ki Patna'nın ufak tefek ikinci makinisti oraya gitmiş ve değirmende işe girmişti. Jim, (O hayvanın samimiyetine tahammül edemedim,) diye

yazıyordu. Mektup, aslında bulunması gerektiği yerin sekizyüz mil güneyinden geliyordu. Jim mektubunda şöyle yazıyordu. (Şimdi Engstrom ve Blake firmasına girdim. İsminizi referans olarak verdim. Tabii ki sizi tanıyorlar. Lehime bir iki satır yazar-sanız memnun olurum. Burada devamlı kalmayı umuyorum.) Kurduğum şatoların yıkılması karşısında hayal kırıklığına uğradığımı itiraf ederim. Jim'in istediği referans mektubunu yazmakta bir saniye bile tereddüt etmedim. Senenin sonuna doğru işim icabı güneye gittim ve Jim'i de görme fırsatını elde ettim.»

«Halâ Engstrom ve Blake firmasında idi. Salonumuz adını verdikleri bir odada buluştuk. Jim limana gelmiş bir geminin ziyaretinden yeni dönmüştü. Beni görünce başını eğerek çatmamı bekledi. El sıkışır sıkışmaz, (Kendin için ne diyebilirsin ki?) diye sordum. (Size yazdıklarımı tekrarlamaktan başka söyleyecek sözüm yok,) diye inat etti. (O herif gevezelik mi etti?) diye sordum. Gülümseyerek çekine çekine gözlerini bana kaldırdı. (Oh, hayır,) diye cevap verdi. (Aramızda bir sır olarak kalacağını imâ etti. Değirmene her gittiğimde esrarengiz bir tavır takınmayı âdet edindi. Biz sırdaşız demek istiyormuş gibi gözünü kırpardı.) Genç adam bir koltuğa çökerek gözlerini ayaklarına dikti. (Yalnız olduğumuz bir gün, herif bana hitap etmek cesaretini buldu. «Mr. James,) dedi. Orada herkes değirmen sahibinin oğlu imişim gibi, Mister James diye hitap ederdi. İkinci makinist konuşmaya devam etti. «İşte gene aynı yerde buluştuk.» Sert sert bakınca sesini alçaltarak, «Merak etmeyin efendim, bir centilmeni gördüğüm

zaman hemen tanırım ve hislerini de anlarım. Beni işten attırmayacağınızı umarım, Patna cehenneminden kurtulduktan sonra, ben de çok zor anlar geçirdim. Aman Allahım, feci idi.» O anda Mister Denver'in beni çağırdığını duymasa idim ne yapardım veya neler söyledim bilemem. Fakat Mister Denver'le çıkıp eve gitmeye mecbur kaldım. Bana her zamanki gibi takılmaya başladı, benden hoşlandığını sanıyorum.)»

«Jim bir süre sessizce oturdu.»

«Sonra, (Evet, benden hoşlandığından eminim,) diye devam etti. (Durumumu zorlaştıran da bu idi zaten. O kadar iyi bir insandı ki! Koluma girdi, benimle o kadar samimi idi ki.) Gülmeye başladı. Sonra başını eğdi ve titrek bir sesle, (O hayvanın benimle nasıl konuştuğunu hatırladıkça..... Anlıyorsunuz..... değil mi?) Başımı salladım. (Bana bir baba gibi idi,) diye bağırdı. (Ona söylemek mecburiyetinde kalacaktım. Bu şekilde devam edemezdim, değil mi?) Devam etmesini bir müddet bekledikten sonra, (Peki neden söylemedin?) diye mırıldandım. Yavaşca, (Gitmeyi tercih ettim. O olay maziye gömülmedir,) dedi.»

«Biz salonda konuşurken Blake'nin Engstrom'a söylendiğini duyuyorduk. Bu iki adam senelerden beri birlikte çalışıyorlardı ve her gün sabah dükkân açıldıktan gece kapanıncaya kadar ufak tefek, küçük gözlü ve düz saçlı bir adam olan Blake ortağına hiç durmadan söylenip dururdu. Bu bitmez tükenmez azarlama firmanın âdeta bir parçası idi. Yaban-

cılar bile bir müddet orda durduktan sonra alışıyordı. Ya ehemmiyet vermezler, veya (Saçma,) diye mırıldanarak salon kapısını kapatırlardı. İri yarı, kemikli, sarı bıyıklı bir İskandinavyalı olan Engstrom, ortağı söylenirken emirler yağdırmaya, hesaplarını tutmaya veya mektup yazmaya devam ederdi. Onun söylediklerini duymuyor gibi idi. Yalnız arada bir başını kaldırır, (Sus,) diye bağırırdı. Fakat kendisi de bildiği gibi bunun hiç bir tesiri olmazdı. Jim, (Bana burada çok iyi davranıyorlar,) dedi. (Blake alçağın biri, fakat Engstrom çok iyi.) Yerinden kalkıp ayak uçlarına basarak pencerenin kenarına gitti. Orada duran teleskopla uzakları seyre koyuldu. Jim, (Bütün gün havanın sükûnetinden dolayı gelemeyen gemi nihayet yelkenlerini açabildi. Buraya geliyor,) dedi. (Gitmeliyim.) Sessizce el sıkıştıktan sonra gitmek üzere arkasını döndü. (Jim) diye bağırdım. Eli kapı tokmağında olduğu halde bana döndü. (Büyük bir serveti teptiğinin farkında mısın?) diye sordum. Tekrar bana yaklaştı. (O kadar tatlı ve iyi bir ihtiyardı ki,) dedi. (Onu nasıl aldatabilirdim veya nasıl anlatabilirdim? Nasıl?) dudakları ısırapla kıvrıldı. (Burada önemi yok.) (Ah, sen, sen.....) diye bağırdım. Uygun bir kelime aradım fakat bulamadım. Bir saniye sonra Jim odadan gitmişti. Dışarda Engstrom'un (Sarah W Granger limana girdi Jim) diyen neşeli ve nazik sesini duydum. (Gemiye çıkan ilk sen olmaya gayret et.) Blake hemen söze karıştı. Tiz sesi ile bağırarak, (Kaptana mektuplarının burada olduğunu söyle. O zaman gelmeye mecbur kalır. Duyuyor musun Mister.... ha..... Mister.. adın ne

idi?) Aynı anda Jim'in çocukça sesini duydum. Engstrom'a hitaben, (Pekâlâ, yarışı kazanmaya bakacağım.) diyordu. O zevksiz işte Jim'in hoşuna giden sadece gemiye gitmek için sandallarla giriştiği yarış olmalı idi.»

«Onu, o ziyaretim esnasında tekrar görmedim. Fakat aynı limana tekrar gittiğimde (Altı ay sonra) hemen çalıştığı firmanın dükkânına gittim. Daha on metre uzakta iken Blake'in söylenen sesini duydum, beni gördüğü zaman öfkeli bir bakış fırlattı. Engstrom, gülümseyerek bana yaklaştı ve kemikli elini uzattı. (Sizi gördüğüme memnun oldum, Kaptan,) dedi. (Sizi bekliyorduk. Buyurun salona gidelim. Ne dediniz. Oh, o mu? Bizden ayrıldı.) Engstrom kapıyı kapatınca Blake'in sesi duyulmaz oldu. Engstrom, (Bizi çok zor durumda bıraktı. Bize karşı hiç iyi davranmadı.) dedi. (Nereye gitti?) diye sordum. (Bilmiyor musunuz?) karşımda hürmetkâr bir tavırla duran Engstrom başını salladı. (Hayır.) diye cevap verdi. (Fakat bilsek dahi bir işe yaramaz. Onun gibi adamlar muayyen bir yere gitmezler.) Aldığım haber beni allak bullak ettiğinden adamın ne demek istediğini sormadım bile. Engstrom, (Kızıl denizden hacı dolu bir geminin, iki pervanesi kırılıp buraya sığındığı gün işten ayrıldı.) diye devam etti.) Üç hafta evvel...) (Patna olayı hakkında bir şeyler söyleyen oldu mu?) diye sordum. İrkilerek bana hayretle baktı. (Evet, fakat siz nereden biliyorsunuz? Evet o olaydan bahsedildi. İki geminin kaptanları, Vanlo Şirketinin menejeri, bir iki kişi daha ve ben burada toplanmıştık. Jim de burada idi. Bira ile sandviç ye-

mekle meşguldü. Çok iş olduğu zaman doğru dürüst oturup yemek yiyecek vakit olmuyor. İşte o masanın başında durmuş sandviçini yiyordu. Biz ise teleskopun etrafına toplanmış gelen gemiye bakıyorduk. İşte o sırada Vanlo'nun menejeri Patna gemisinin kaptanından söz açtı. Galiba eskiden o gemiyi tamir etmiş. Ne kadar eski bir parça olduğunu söylemekle söze başladı. Nihayet Patna'nın son yolculuğundan bahsetti. O zaman herkes söze karıştı. Her birimiz bir şeyler söyledik. Pek mühim değil. Nihayet Sarah W. Granger'in kaptanı, kaptan O'brien, «Alçaklar,» diye bağırdı. O ana kadar söze karışmamış olan kaptan iri yarı, gür sesli bir ihtiyardı. Birden böyle bağırması hepimizi yerinden oynattı. Vanlo'nun menejeri bize göz kırparak, «Ne oldu kaptan O'brien?» diye sordu. «Ne mi oldu? Burada oturup o olaydan bahsediyor ve gülüyorsunuz. Halbuki o olayın gülünecek bir tarafı yok. O olay bütün insanlığın yüz karasıdır. O adamlardan biri ile aynı odada bir saniye bile durmak istemem. Evet, efendim.» O anda benimle göz göze geldiğinden nezaket icabı cevap vermek mecburiyetinde kaldım. «Alçaklar,» dedim. «Tabii, kaptan O'brien haklısınız. Onların buraya gelmesini ben de istemezdim. Onun için merak etmeyin, burada emniyettesiniz. Soğuk bir şey içermisiniz?» Kaptan «İçkin cehennemin dibine gitsin, Engstrom,» diye bağırdı. «İçmek istediğim zaman söylerim. Şimdi gidiyorum, çünkü burası beni boğmaya başladı.» Ötekiler gülerek kaptanı takip ettiler. İşte o zaman, o Allahın belâsı Jim, elinde sandviçi ve bira dolu bardağı ile karşıma dikildi. «Ben gidiyo-

rum,» dedi. Gemiye gideceğini sanarak, «Henüz bir buçuk değil,» dedim. «Yemeğini bitirebilirsin.» Ne demek istediğini anladığım zaman kollarım düştü. Böyle bir adamı her zaman bulamazdık ki. Onun gibi sandal kullananı hiç görmedim. En berbat havada bile denize açılmaya hazırdı. Buraya gelen kaptanların, «Manyak bir memurun var, Engstrom,» dedikleri çok oluyordu. Bunun sebebini şöyle izah ederlerdi. «Sis arasında yolumuzu bulmaya çalıştığımız anda, bu senin korkusuz memurunun sesini duydum. Eğilip baktığım zaman sisler arasında gemime yanaşmış bir sandal, sandalın dibine korkudan çöküp bembeyaz kesilmiş iki zenci gördüm ve seninkinin sesini duydum. «Hey, Hey! Kaptan! Hey! Hey! Size ilk hoş geldiniz diyen Engstrom ve Blake firmasının memuru olmakla şeref duyarım. Merhaba! Hey!» Bu arada zencilere cesaret vermeye çalışıyor, ayrıca dalgalarla mücadele ediyor, bana bağılıyor ve bir şeytan gibi bana yol göstermeye kalkıyor. Hayatımda bir sandalın bu kadar güzel idare edildiğini hiç görmedim. Sarhoş mu idi yoksa? Üstelik kendisi o kadar nazik ve efendi bir çocuk ki, gemiye çıktığı zaman bir kız gibi kızardı. (Evet kaptan Marlow, Jim bizimle olduğu sürece kimse ondan evvel bir gemiye çıkmayı başaramadı. Öteki rakiplerimiz sadece eski müşterilerini muhafaza etmekle yetiniyorlardı.)»

«Engtrom heyecandan konuşmaya devam edemez bir hale gelmişti.»

«Biraz kendini topladıktan sonra, (Nasıl anlata-

yım bilmem ki, efendim.) dedi. (Jim firmamıza müşteri getirebilmek için paramparça bir kayık içinde yüzlerce mil katedip gelen gemiye gitmekten çekinmezdi. Firma kendisinin olsa ve kâr ona kalacak olsa bile, daha fazlasını yapamazdı doğrusu. Sonra aniden ve hiç bir sebep yokken! Herhalde maaşını az buluyor diye düşündüm. «Pekâlâ,» dedim. «Bana numara yapmaya kalkma, buna lüzum yok.» dedim. «İstediğin parayı söyle. Tabii makûl olursa karşılamaya çalışırız.» Boğazına bir şey takılmış gibi yutkunarak, «Sizinle daha fazla kalamam,» dedi. «Bu tatsız şakanın manası ne?» diye sordum. Başını salladı. Onun gözlerinin içine baktığım zaman vazgeçiremeyeceğimi anladım. O zaman tepem attı. Bağırmağa başladım. «Kimden ve neden kaçırıyorsun? Sana kim ne söyledi? Seni korkutan ne? Bir fare kadar bile aklın yok. Buradan daha iyi bir yer bulacağını mı sanıyorsun?» Ona küfür edip durdum. Söylediklerimin ona dokunduğuna eminim. Buna rağmen kararından dönmedi. «Sen gitsen de, gitmesen de bu firma devam edecek,» dedim. İrkildi. Soğukkanlı bir şekilde, «Hoşça kalın,» dedi. Sonra bir lord tavrı ile beni selâmlıyarak, «Sen fena bir insan değilsin, Engstrom,» dedi. «Fakat gidişimin sebebini söylesem beni bir an bile tutmak istemezdin.» «Bu hayatında söylediğin en büyük yalan.» diye bağırdım. «Ne yaptığımı biliyorum,» diye cevap verdi. «Birani içecek kadar da mı vaktin yok?» diye sordum. Cevap vermedi. Sendeliyerek kapıya yürüdü. Ona ne olmuştu, hâlâ anlayamadım. Komik bir şeydi bu, emin olabilirsiniz kaptan. Gülmekten kendi-

mi alamadım. Birayı ben içtim. Arkasından, «Bu kadar inatçı olduğuna göre, senin ısmarladığın içki ile sana iyi şanslar dilemekten başka çarem yok,» diye bağırdım. «Ancak söylediklerimi unutma. Bu şekilde devam edersen, dünyanın devamlı kaçacak kadar büyük olmadığını anlayacaksın.» Bana sert bir bakış fırlattı ve bir çocuğu korkutacak kadar korkunç bir suratla buradan ayrıldı.)»

«Engstrom içini çekti. Sonra sarı bıyığını okşadı. (O zamandan beri Jim'in yarısı kadar iyi olan birisini bulamadım,) dedi. (Zaten bizim işimizde endişe ve üzüntüden başka bir şey yok. Onun nerede tanındınız, sorabilir miyim kaptan.)»

«(Patna'nın ikinci kaptanı idi,) dedim. Bir iza-hatta bulunmak gerektiğini hissetmiştim. Engstrom bir iki saniye hareketsiz kaldı. Elleri ile koltuğa yapışmıştı. Sonra patladı. (Bundan kime ne? Kimse...) diye başladı ise de, sözünü yarıda bıraktı. Neden sonra, (O da kendini ne sanıyor? Böyle gitmesine ne lüzum var? Ben kendisine dünyanın sırrını saklayacak kadar büyük olmadığını söyledim,) diye mırıldandı.»

ONDOKUZUNCU BÖLÜM

«Bu iki olayı, Jim'in yeni hayatına uymak için nasıl gayret sarfettiğini ve tepkilerini izah edebilmek için anlattım. Böyle olaylar defalarca tekrarlanmıştı.»

«Her defasında da aslında üzerinde durulamayacak kadar küçük ve saçma olaylardı. Bir hayaletle mücadele etmek için, ekmek parasını sokağa atmak kahramanlık gibi görünebilir. Başkalarından da böyle davrandıklarını duydum, ama gözümle görmedim. Aslında Jim kendinden kaçıyordu. O olayın ağıza alınması onu rahatsız ediyordu. Biz böyle bir hareketi takdir edebiliriz, fakat yerinde olsak aynı şekilde hareket eder mi idik acaba? Başkasını tenkit etmek veya takdir etmek kolaydır.»

«Jim'in talihsiz bir çocuk olduğunu kabul etmeliyiz. Cesurdu, fakat bu cesareti işlediği bir hatayı tamir edemiyordu. Onun gölgesinden kaçamıyordu. Kendi bile bu cesaretine tam manası ile güvenemiyordu. Şüphe içinde yaşıyordu.»

«Hakikat şudur ki, bir hayaletin gölgesinden

kaçmanın imkânı yoktur. Onu bir tarafa itebilirsin, ama tamamen silemezsin. Hayatım boyunca işledikleri hatalara sonradan gülebilen bir iki kişiye rastladım, fakat Jim onlardan değildi. Anlayamadığım bir şey, bu çocuğun kaçmasının sebebi korkaklık mı, yoksa cesaret mi olduğu idi.»

«Onu anlamak için kafamı patlattığım çok oldu. Ancak sonunda bir neticeye varamadım. Sadece hareketlerinin kendine göre bir mana taşıdığı hususunda karar kıldım. Belki kendini kabul ettirmek için mücadele ediyordu, belki de mücadeleden kaçıyor-du. Kim bilir? Herkesin nazarında devamlı yuvarlanan birisi olarak kaldı. En komik tarafı ise, zaman geçtikçe Jim'in her tarafta tanınması idi. Dolaştığı yerlerde âdeta meşhur olmuştu. Bu yerler ise en azından üç bin mil kapsıyordu. Her yerde ondan bahsediliyordu. Meselâ Yucker Kardeşler şirketi ile çalıştığı sıralarda sırrını saklamak için gayret sarfettiğini görmek, bu arada herkes tarafından onun kim olduğunun tartışıldığını bilmek* insana dokunuyordu. İri yarı bir Alaskalı olup, dedikoduya bayılan ve olup bitenleri herkese iletmekten zevk alan Jim'in kaldığı otelin sahibi, dirseklerini masaya dayıyarak, Patna olayını merak eden müşterilerine anlatmaktan geri kalmazdı. Hikâyesini, (Bu arada şunu söylemek isterim ki, Jim dünyada rastlıyacağınız en iyi insandır,) diye bitirirdi. (Herkesten üstün bir insan.) Jim'in Bangkok'ta altı aydan fazla bir süre kalması, Schomber oteline gelenlerin ne kadar düşünceli ve kibar olduklarını ispat etmeye yarar. Orada herkesin Jim'i ilk görüşte sevdiğini ve çocukça tavrı-

larına kapıldıklarını gördüm. Umumiyetle içine kapalı olmasına rağmen, yabancılar hemen ona ısınıveriyorlardı. Görünüşü, saçının rengi, gözleri, tebesümü her gittiği yerde dost kazanmasını sağlıyordu. Kibar bir İsviçreli olup, korkunç derecede topallıyan ve kronik hazımsızlıktan şikayetçi olan Siegmund Yucker'in Jim hakkında: (Bu kadar genç olmasına rağmen çok kabiliyetli.) dediğini duymuştum. Bir gün, (Jim'i neden daha uzaklara yollamıyorsunuz?) diye sordum. Yucker kardeşlerin iç kısımlarda gemi inşaatında kullanılan keresteyi elde etmek için, ormanlara sahip olduklarını duymuştum. (Dediğiniz kadar kabiliyetli ise, işi hemen kavrar. Fizikman böyle bir işe uygun olduğunu tahmin ediyorum. Zira sıhhatçe çok iyi.) dedim. Zavallı Yucker üzüntü ile karnına bakarak, (Ah,) diye içini çekti. (Bu memlekette hazımsızlıktan şikâyet etmiyen o kadar az insan var ki.) Oradan ayrılırken, Yucker parmağını masaya vuruyor ve (Bu iyi bir fikir, iyi bir fikir,) diye mırıldanıyordu. Maalesef o gece otelde nahoş bir hadise cereyan etti.»

«Jim'i suçladığımı sanıyorum, fakat hakikaten çok çirkin bir olay olduğunu inkâr edemem. Bu hadisenin müessibi asık suratlı, kartında Siam Kraliyet Donanmasının teğmeni yazılı olan, orta yaşlı bir Danimarkalı idi. Herif bilardonun (B) sini doğru dürüst bilmemekle beraber yenilmekten de katiyen hoşlanmıyordu. Oldukça içki almış olduğu için altıncı oyundan sonra edepsizleşti ve Jim'i hedef tutan bazı hakaretlerde bulundu. Orada bulunanların çoğu he-

rifin ne dediğini duymadılar, ancak duyanlarda bu hakaretin neticesinde meydana gelen müthiş olayın tesiri ile afalladıklarından, sonra Danimarkalının söylediklerini unuttular. Danimarkalının yüzme bilmesi kendisi için büyük bir şanstı, zira bulundukları odanın verandasının altından çok derin olan Menam nehri akıyordu. Büyük bir ihtimalle hırsızlığa çıkmış olan Çinli dolu bir sandal Siam Kralının subayını nehirden çıkardı. Aynı akşam, gece yarısına doğru, Jim şapkasız olarak gemime bindi. Hâlâ nefes nefese idi. (Odada bulunanların hepsi benim kim olduğumu biliyormuş meğer,) dedi. Aslından olanlardan dolayı pişmandı, fakat yapacak başka bir şey olmadığına da kâni idi. Onu asıl şaşırtan ve üzen, o güne kadar sakladığını zannettiği sırrının herkes tarafından bilinmesi idi. Bu hadiseden sonra orada kalmasına imkân yoktu. Onun gibi durumu nazik olan bir insanın böyle vahşice hareket etmesini herkes kınıyordu. Bazıları kör kütük sarhoş olduğunu iddia ederken, bazıları da kabalığını tenkit ediyorlardı. Schomberg bile fazlası ile sinirlenmişti. Bana, (Çok iyi bir gençtir.) dedi. (Fakat teğmen de çok kıymetli bir insan. Her gece benim otelimde yemek yer. Bu arada bir bilardo stekası da kırıldı. Buna müsaade edemem. Bu sabah ilk işim teğmene gidip özür dilemek oldu ve benim namıma işi hallettiğimi sanıyorum, fakat herkes bu şekilde davranmaya başlarsa, halim ne olur, bir düşünün Kaptan. Adam boğulabilirdi de. Üstelik sokak başına gidip bilardo stekası alacak durumda yok burada. Onları Avrupa'dan

getirtiyorum. Hayır, hayır. Bu kadar asabi mizaçlı bir insan burada barınamaz.) ...Schomberg'in bu olayı kolay kolay unutamayacağı belli idi.»

«Jim'in kaçmakla geçen seneleri zarfında meydana getirdiği en kötü olay bu idi. Bu hadiseye ben- den fazla üzülen de yoktu her halde. Evet, biliyorum, haklı idi belki fakat genede.... Bundan sonra Jim'in namına iyice endişelenmeye başladım, zira hassasiyeti ve alınganlığı ile ikide bir böyle kaba olaylara sebebiyet verecek olursa, zorlukla kazandığı itibarının tamamen sarsılacağına şüphe yoktu. Serseri damgasını yiyecekti. Ona olan itimadım sarsılmamakla beraber, böyle olayların ona faydalı olmayacağını da anlıyordum. Bir insanın kötü olarak tanınması o kadar kolay ki. Uzun süre uğraşarak elde ettiğimiz itibar bir anda silinebilir. Fakat artık Jim'i kendi haline bırakamayacağımı da takdir edersiniz herhalde. Onu gemimle Bangkok'tan götürdüm. Yolculuğumuz epey uzun sürdü. Onun ne kadar üzüldüğünü ve çöktüğünü görmek beni fazlası ile üzüyordu. Bir denizci seyahat ettiği zamanlarda bile gemiye ilgi duyar ve etrafındaki hayattan zevk alarak vaktini geçirir. Güverteden ayrılmaz. Fakat zavallı Jim'im vaktinin çoğunu aşağıda, kamarasında geçiriyordu. Bu bana o kadar dokunuyordu ki, onunla, müşterek mesleğimizle ilgili herhangi bir şey konuşmamak için gayret sarfediyordum. Bazan bütün bir gün tek kelime konuşmadığımız oluyordu. Onun önünde, maiyetimde çalışanlara emir vermekten bile çekiniyordum. Kamarada veya güvertede ikimiz yalnız kaldığımız zamanlarda nereye bakacağımızı şaşıryorduk.»

«Bildiğiniz gibi onu De Jongh'un yanına yerleştirdim. Ondan kurtulmak için sabırsızlanıyordum. Ancak durumunun gittikçe çekilmez bir hal aldığı-nı da takdir ediyordum. Her darbeden sonra kendini toplamasına yardım eden iradesinden çok şey kaybetmişti. Bir gün sahile çıktığımda Jim'in deniz kenarında durup ufuğa baktığını gördüm. Ayaklarının dibinde, gemiye götürülecek eşyaları ufak bir sandala yüklüyordu, fakat onlara baktığı yoktu. Selâmlaştıktan sonra bir süre yan yana sessizce durduk. Sonra Jim, (Allah canımı alsın bu iş beni öldürüyor.) dedi.»

«Bana bakarak gülümsedi. Jim her zaman gülme-yi başarırdı. Cevap vermedim. İş demekle, vazifesini kastetmediğini gayet iyi biliyordum. Aslında fazla dayanamayacağını anladım. (Buraları tamamen terketmek istemez misin?) diye sordum. (Birde California veya Batıyı tecrübe etsen? Elimden geleni yaparım senin için....) Müstehzi bir sesle benim sözümü kesti. (Ne farkederek ki?) diye sordu. Haklı olduğunu kabul ettim. Farketmezdi. Jim'in beklediği rahat bir hayat değildi. Beklediğini izah etmek biraz zor. Fakat gelirse bir fırsat yakalamayı hayal ediyordu hâlâ, Ona çok fırsat temin etmişim, ama bunlar sadece günlük ekmeğini temin etmesine yaramıştı. Daha fazla ne yapabilirdim ki? Durum ümitsiz gibi görünüyordu. O anda zavallı Brierley'in sözleri aklıma geldi. (Onun yer altına girip saklanması iyi olur,) demişti. Yeryüzünde imkânsız bir şey beklemekten-se yer altına girmesi hakikaten daha iyi değil mi idi? Fakat bundan da emin olamazdım ki. İşte orada,

o anda, daha Jim'i götüren sandal gözden kaybolmadan gidip Stein'le görüşmeyi aklıma koydum.»

«Stein zengin ve itibarlı bir tüccardı. Şirketi, bir limited şirketti ve kendisi ile bir ortağından ibaretti. Kendi ifadesine göre ortağının vazifesi, hayvan diye adlandırdığı işçilere nezaret etmekmiş. Şirket, ada dahilinde iyi iş yapıyordu. Ekini toplamak için de en ücra köşelerde bile şubeleri vardı. Ona danışmamın sebebi aslında zenginliği ve itibarlı biri olması değildi. Jim hususunda karşılaştığım güçlükleri ona açmak istememin tek sebebi onun hayatımda rastladığım en itibarlı insan olması idi. İyi kalpliliği, tatlılığı yüzünden belli idi. Yüzü sakın bir hayat yaşamış insanların sükûneti ile parlıyordu. Aslında böyle bir hayat yaşamamıştı. Seyrek saçını geniş alnından arkaya doğru tarardı. Ona bakarken yirmi yaşındaki görünüşünü muhafaza ettiğini düşünüyordum. Onda bir talebe suratı vardı. Ancak kırılmış kalın kaşları ve irade dolu, zeki bakışı onun olgunluğuna delâlet ediyordu. Kendinden emin bir hali vardı. Uzun boylu idi. Hafifçe aksıyordu. Her zaman güler yüzlü olması ve karşısındakini dinlemeye hazır olduğunu belli etmesi onu sevdirdiyordu. Uzun kolları ve elleri ile konuşurken yaptığı hareketler, canlı bir insan olduğunu ortaya koyuyordu. Ondan uzun uzun bahsetmemin sebebi bu dış görünüşünün altında korkunç bir iradenin, cüretkârlığın saklanmış olmasıdır. (İnsan kendi hayatını elinde taşır) diye bir atasözü vardır. İşte bence bu tam Stein'e uygulanabilirdi. Doğuda geçirdiği ilk senelerde hakikaten hayatı ile kumar oynamıştı. Bu sene-

ler mazide kalmıştı, ancak ben onun hayat hikâyesini ve servetinin menşeyini biliyordum.»

«Stein aynı zamanda tanınmış bir bioloji bilgini idi. İyi bir koleksiyoncu da sayılabilirdi. Ölümde bile korkunç olan böcek ve şahane kelebek koleksiyonunu bilmeyen yoktu. Tüccar, maceraperest, koleksiyoncu ve bir zamanlar Malay kralının sağ kolu olan Stein'in adı Avrupa'daki bilginler arasında da tanınmakta idi. Fakat onlar sadece koleksiyonları ve tabiat bilgisi ile ilgileniyorlardı. Hayatı ve karakteri umurlarında değildi. Ben ise, onu iyice tanıdığımdan, Jim hususunda konuşup fikir danışılacak en uygun insan olarak telâkki ediyordum.»

YIRMİNCİ BÖLÜM

«Jim'le karşılaştığım günün akşamında ağır döşeli, loş bir yemek odasından geçerek Stein'in çalışma odasına girdim. Ev çok sessizdi. Beyaz sarı karışımı uniformalı bir uşak tarafından oraya götürülmüştüm. Bu uşak kapıyı açtıktan sonra, (Efendim,) diye seslenmiş, sonra da bir hayalet gibi esrarengiz bir şekilde ortadan yok olmuştu. Stein oturduğu iskemle ile birlikte kapıya döndü, bu hareketi ile birlikte gözlükleri alnına çıkıverdi. Her zamanki sakın ve şakacı tavrı ile beni karşıladı. Kocaman odada sadece Stein'in çalıştığı yazı masası, kuvvetli bir ışıkla aydınlatılmıştı. Geri kalan kısmı zifiri karanlığa bürünmüştü. Duvarlarda bulunan uzun rafların üstü aynı ebatta ve renkte kocaman kutularla dolu idi. Bu kutular böcek mezarları idi. Bu rafların üzerinde tahta levhalar asılmıştı. Bir tanesini okuyabildim. Üzerinde altın harflerle (Coleoptera -Kıncanatlılar-) yazılı idi. Kelebek koleksiyonunu ihtiva eden cam kutular ise ufak masaların üzerine yerleştirilmişti. Bu kutulardan biri de, el yazısı ile yazdığı ka-

ğitlarla dolu olan Stein'in yazı masasının üzerinde duruyordu.»

«(Demek beni görmek istedin.) dedi. Eli ile önünde duran, koyu renkli, şahane sarı kanatlı bir kelebeği işaret ederek, (Senin Londra'nda bu kelebek cinsinden sadece bir tane var.) dedi. (Ben koleksiyonumu doğduğum küçük kasabaya göndereceğim. Benden bir parça, daha doğrusu en kıymetli şeyimin, orada kalmasını arzuluyorum.)»

«Öne doğru eğilerek kutuya dikkatle bakmaya başladı. Ben onun arkasında durmama rağmen, mevcudiyetimi unutmuş gibi idi. (Şahane,) diye mırıldandı.»

«Hayat hikâyesi çok tuhaftı. Bavaria'da doğmuş, yirmi iki yaşında iken, yani 1848 senesinde bir ihtilâl hareketine katılmış, ihtilâl yaratanlar takibata uğradıklarından doğduğu yeri terketmek mecburiyetinde kalmıştı. Trieste'ye gitmiş ve orada bir saat tamircisinin yanında saklanmıştı. Oradan Tripoli'ye geçti. Yanında satmak için büyükçe bir saat stoku varmış. Ancak bu stok onu zengin edecek kıymete haiz değilmiş. Şansı yardım etmiş ve gemide o zamanlar meşhur bir bilgin olan, fakat şimdi ismini hatırlıyamadığım bir Hollandalı yolcu ile tanışmış. Bu bilgin Stein'i yanına asistan olarak almış ve doğuya götürmüş. Dört sene sürece birlikte veya ayrı ayrı böcek ve kuş toplamak maksadı ile seyahat etmişler. Sonra bilgin memleketine dönmüş. Stein'in evi ve vatanı olmadığı için, Celebes'in iç kısmında ticaret yapan bir adamın yanında kalmış. O devirde Celebes'de yaşamasına izin verilen tek be-

yaz olan bu yaşlı İskoçyalı, Wajo devletinin Kraliçesi olan kadının çok yakın dostu imiş. Stein bana bir tarafı felçli olan İskoçyalının, öteki tarafına felç inmeden bir süre evvel kendisini nasıl hükümet erkânı ile tanıştırdığını anlatmıştı. Bütün Racaların, hükümet erkânının ve şişman bir kadın olan Kraliçe'nin toplandığı hükümet binasına gitmişler. İskoçyalı zorlukla yürüyormuş. Stein'in koluna girerek, Kraliçe'nin uzanmış olduğu divana doğru yürümüş ve, (Buraya bakın, Kraliçem ve siz Racalar,) demiş. (Bu benim oğlum. Ben babalarınızla iş gördüm, öldüğüm zaman da, oğlum sizinle iş yapacak.))

«Bu basit seromoni neticesinde, İskoçyalının imtiyazlı mevkii, serveti ve o sırada tek işlek nehrin kıyısındaki şahane ev Stein'e miras kalmış. Kısa bir süre sonra yaşlı Kraliçe ölmüş ve yerine geçmek isteyenlerin aralarındaki mücadeleleri sonunda memleket karışmış. Stein en küçük varisin tarafını tutmuş. Bu gençten her zaman, (Benim zavallı Mohammed Bonso'm,) diye bahsederdi. İkiside birçok mace-
ranın kahramanı olmuşlar. Ağızdan ağıza dolaşan hadiselere isimleri karışmış. Bir defasında Mohammed Bonso bir ay sürece İskoçyalının evinde saklanmış. Kendisini ancak bir avuç insan kocaman bir orduya karşı koruyormuş. Bütün bu karışıklığın içinde, Stein kolleksiyonuna bulabildiği her böcek ve kelebeği ilâve etmekten geri kalmıyormuş. Aşağı yukarı harp, ihtilâl, anlaşma ve ihanet içinde geçen sekiz seneden sonra barış sağlanmış. Fakat bir süre sonra zavallı Mohammed Bonso bir geyik avından dönerken kendi sarayı önünde katledilmiş. Bu ha-

dise Stein'in durumunu tehlikeye düşürmüş. Ama Stein her zaman sevgili prensesim, karım diye bahsettği Mohammed'in kızkardeşini kaybetmese idi, belki de orayı terketmeyecekti. Bu kadından Stein'in bir kız çocuğu da olmuştu. Ancak Mohammed'in katledilişinden kısa bir süre sonra genç prenses ile kızı amansız bir hastalığa tutularak, üç gün ara ile ölmüşler. Bu acı darbeye dayanamıyan Stein, evini ve memleketi terketmiş. Hayatının bundan sonraki kısmı bir rüyadan farksız. Çok az parası varmış. Tekrar yeni baştan başlamış ve birkaç sene zarfında iyi bir servet sahibi olmuş. İlk senelerde sık sık seyahat edermiş, yaşı ilerledikçe bu itiyadından vazgeçmek mecburiyetinde kalmış. Son zamanlarda ise etrafı muazzam bir bahçe ile çevrili kocaman evini pek nadir terkeder olmuştu. Beyaz ve Çinli memurların çalıştığı ofisine her sabah at arabası ile gitmeyi ihmal etmezdi. Aynı zamanda birçok ufak gemilerin de sahibi idi. Bunlarla adada ektiği bitkileri taşıtırdı.»

«Sakin, yalnız başına bir hayat yaşardı, fakat misantrop değildi. Vaktini kitap okuyarak, koleksiyonunu zenginleştirerek, Avrupalı tabiat bilginlerine mektup yazarak ve hazinesindeki kıymetli şeylerin listesini çıkararak geçirirdi.»

«İşte Jim hakkında konuşmaya geldiğim adamın hayat hikâyesi bu idi. Fazla ümitli değildim. Ancak bu hususta neler söyleyeceğini merak ediyordum. Bir an evvel konuya girmek için sabırsızlanıyordum, fakat önündeki kelebeğe dalmış olduğundan birşey söylemeye cesaret edemiyordum. Yaşlı adam ke-

lebeğin üzerine eğilmiş, hayranlıkla onu seyrediyordu.»

«Birden başını kaldırıp bana bakarak, (Şahane,) diye mırıldandı. (Şuraya bak! Ne güzellik. Fakat bu bir şey değil. Bu ahenge, bu ihtişama dikkat ettin mi? Ne kadar da narin! Aynı zamanda kuvvetli. Bir tek hata bulamazsın. Her yıldız, her bitki öyle. Hayret doğrusu. Şu büyük sanatkâr tabiatın şaheserlerine doyum olmuyor doğrusu.)»

«Ona takılarak, (Bir böcek aliminin böyle konuştuğunu hiç duymamıştım.) dedim. (Şaheser! Peki ya insan nedir, o da bir şaheser mi?)»

«Gözlerini cam kutudan ayırmadan, (İnsan şaşılacak bir varlıktır, ama şaheser değildir.) dedi. (Bazan insanlar istemeden de bulundukları mevkiye gelebilirler. Böyle olmasaydı herkes bulunduğu yerden memnun olurdu, değil mi? İnsan ne diye hep birşeyler aramakla vaktini öldürür? Neden iş peşinde koşar, yıldızlardan bahseder, bitkileri koparıp onları rahatsız eder?)»

«(Veya kelebek toplar.) diye söze karıştım.»

«Gülümseyerek arkaya yaslandı ve uzun bacaklarını uzattı. (Otur,) dedi. (Bu şahane kelebeği bir sabah kendim yakaladım. Çok da heyecanlandım. Bir koleksiyoncu için böyle nadir bir şeyi yakalamanın ne demek olduğunu bilemezsin.)»

«Bende gülümsedim. Stein gözlerini duvara dikmişti, fakat başka şeyler düşündüğü belli idi. Sonra bir sabah, (Zavallı Mohammed'den) bir habercinin gelip onu saraya nasıl götürdüğünü anlatmaya koyuldu. Sabah erkenden emniyetli evini küçük Emma'sını

ve karısı «Prensesi» öptükten sonra terketmiş. Karısı elini, atın başına koyarak bahçe kapısına kadar kendisini geçirmiş. Üzerinde beyaz bir hırka, saçlarında altın tokalar varmış. Sol omuzunda ise, içinde bir tabanca bulunan deri bir çanta asılıymış. (Bütün kadınlar gibi tavsiyelerde bulundu.) dedi. (Bana karanlık basmadan dönmemi, dikkatli olmamı tembih etti. O sırada harpte idik, memleket emniyetli bir yer değildi. Yalnız başıma gitmemin doğru olmadığını tekrarladı. Ben ayrılırken adamlarım da pencerelere kurşun geçirmez camlar geçirmekle meşguldüler. Prensesim bana, onu merak etmememi, dönünceye kadar evi kendisi müdafaa edeceğini söyledi. Memnuniyetle gülümsedim. Gençliğine rağmen onu böyle cesur görmek bana zevk veriyordu. O zaman ben de gençtim. Bahçe kapısının eşiğinde elimi yakalayıp sıktı, sonra geri döndü. Bahçe kapısının sürgülendiğini duyuncaya kadar atımla dışarıda bekledim. O sırada kudretli, fakat alçak bir insan olan düşmanlarımdan biri, çetesi ile beraber etrafı tarıyordu. Beş, altı mil yol katettim. Gece yağmur yağmıştı, ama sabah güneş açmış, her tarafı pırıl pırıl aydınlatmıştı. Toprak bir çocuk kadar masum ve temiz, bana gülümsüyor gibi idi. Birdenbire birisi ateş etti, yirmi kadar kurşun vızıldayarak yanımdan geçti. Kulaklarımda seslerini duydum. Şapkam uçup gitti. Bana tuzak kurmuşlardı, anlıyor musun? Zavallı Mohammed'imi, bana bir yazı yazıp çağırması için kandırmışlardı, sonra da tuzak kurmuşlardı. Bunu ben hemen kavradım ve bir tertip kurmam icap ettiğini düşündüm. Atım ilk kurşunla irkilmiş, sonra durmuştu. Yavaşça eğilerek

üzerine yattım, başımı yana sarkıttım. Elimle boynunu yavaşça okşadım. Yürümeye başladı. Atımın başı üzerinden, solumda yükselen bir toz bulutu gördüm. «Ah! dostlarım.» diye düşündüm. «Neden ateş etmeden evvel daha fazla yaklaşmamı beklemediniz? Henüz benim işim bitmedi. Oh, hayır!» Sağ elimle ihtiyatla tabancamı çıkarttım. Bu serserilerin sadece yedi kişi olduğunu görmüştüm. Birden koşuşmaya başladılar. Birbirlerine de atımı kaçırmamaları için talimat veriyorlardı. Silâhlarını ceblerine koymuşlardı. Zira ölmüş olduğuma kani idiler. Bu kapı kadar bana yaklaşımlarını bekledim, sonra bang, bang, bang. Her defasında nişan alarak ateşledim. Silâhımı son defa daha ateşledim, fakat vuramadım, çünkü sağ kalanlar oldukça uzaklaşmışlardı. O zaman atımın sırtında doğruldum ve bana gülümseyen toprağa baktım. Üzerinde üç kişinin cesedi yatıyordu. Bir tanesi köpek gibi kıvrılmıştı, ikincisi sırt üstü yatmış, gözlerini güneşten korumak istiyormuş gibi kolu ile örtmüştü. Üçüncüsü hâlâ yaşıyordu. Bacağını uzattı, sonra çekti, nihayet hareketsiz kaldı. Yüzüne hayat emaresi var mı diye dikkatle bakarken, alnına düşen gölgeyi farkettim. İşte bu kelebeğin gölgesi. Kanadının şekline bak. Çok kuvvetli. Bu kelekler, çok yükseklerde uçabilir. Başımı kaldırıp baktım, mümkün mü idi? Sonra gözden kayboldu. Yere atladım ve tabancamı hazır vaziyette tutarak bir elimle de atımı çekerek yavaşça ilerledim. Sağma, soluma, arkama bakmaktan da geri kalmıyordum. Nihayet onu aşağı yukarı üç metre ötede gördüm. Kalbim hızla çarpmaya başladı. Atımı bırak-

tım, şapkamı kaptım. Bir adım, yavaş, yavaş, bir adım daha. Hoop! Onu yakaladım. Kalktığım zaman bir yaprak gibi titriyordum. Ona bakıp kanatlarını tetkik ettikten sonra çok nadir bir şey yakalamış olduğumu anladım. O zaman sevinçten başım döndü, dizlerim çözüldü ve yere oturmak mecburiyetinde kaldım. Profesör için kelebek topladığım sıralarda kendi namıma böyle bir şaheser yakalamak için çok uğraşmıştım. Bu maksatla uzun yolculuklara çıkmış, büyük güçlüklerle karşılaşmıştım. Öyle bir kelebeği rüyalarımda görmüştüm sadece. Ve şimdi de, onu yakalamıştım, avucumda idi. Şairin dediği gibi:

Nihayet benimsin,
Avucumun içindesin,
Seni kimse benden alamaz....)»

«Bu şiiri Almanca okumuştum. Sesi içli ve yumuşaktı. Gözlerini indirdi. Sessizce uzun piposunu doldurmaya başladı. Sonra başını kaldırdı ve bana baktı. (Evet, dostum.) dedi. (O gün hayatımdan memnundum. En büyük düşmanımı altetmiştim. Dostlarım, karım ve çocuğum vardı. Karım beni seviyordu. Üstelik senelerden beri rüyalarımın giren şey de elimin içinde idi.)»

«Hırsla bir kibrit çaktı. Her zaman sakın yüzü üzüntü ile gerilmişti.» «(Dostum, karım, çocuğum.) diye tekrar söze başladı. Kibrit sönmüştü. İçini çekti sonra tekrar cam kutuya gözlerini dikti. Şahane kanatlar nefesi ile titredi. Sanki rüyalarının kelebeği tekrar canlanmış gibi bir hisse kapıldım.»

«Masasının üzerinde dağılmış yazılı kağıtları

işaret ederek, her zamanki neşeli sesi ile, (İşim iyi gidiyor.) dedi. (Sen geldiğin sırada bu nadir kelebeği tarif etmekle meşguldüm.... Her neyse... Senin haberlerin nasıl?)»

«Büyük bir cesaretle, (Doğrusunu istersen Stein, bende buraya sana bir nümune tarif etmeye geldim.) dedim.»

«Birden canlandı. Büyük bir merakla, (Kelebek nümunesi mi?) diye sordu.»

«(Hayır, insan.)»

«Birden ciddileşmişti. (Eh, bende insanım.) dedi.»

«İşte Stein böyle idi. Tam cesaretinin kırıldığı an, seni bir sözü ile tekrar rahatlatırdı. Tereddüdüm kalmamıştı. Ona herşeyi anlatmalı idim.»

«Bacak bacak üstüne atarak, beni sonuna kadar sessizce dinledi. Kafası arada bir piposundan tüten dumanın arkasında kayboluyor, bazan da dudaklarında merhamet dolu bir nida çıkıyordu. Sustuğum zaman bacaklarını indirdi, piposunu söndürdü, dirseklerini koltuğun kenarlarına dayayarak bana doğru eğildi ve. (Çok iyi anlıyorum,) dedi. (Bu çok romantik bir genç.)»

«Benim namıma teşhisi o koymuştu. Teşhisin bu kadar basit olduğuna kendim de şaşıtm. Koltuğunda rahatça oturan Stein bir doktor, ben ise neticeyi merakla bekleyen bir hastaya benziyordum. Bundan dolayı, (Ne yapmamız lâzım,) diye sormam normaldi.»

«Uzun işaret parmağını kaldırarak,»

«(Sadece bir tedavi şekli vardır,) dedi. (Kendi kendimizi tedavi etmekten menedecek tek bir şey vardır.) Parmağını indirdi. Bu kadar basitleştirdiği Jim'in davası bu şekilde daha da sadeleşiyordu. Bir an sustu. (Evet,) dedim. (Doğrusunu istersen, asıl mühim olan şey tadevi şekli değil, yaşamaya devam etmektir.)»

«Evet manasında başını salladı. Üzgün bir hali vardı. Yavaş yavaş konuştu. (Sizin meşhur şairinizin sözlerini tekrarlamak lâzım. Yaşamak veya yaşamamak, mühim olan bu.) Başını sallamaya devam ediyordu. (Nasıl yaşamalı, bu soru mühimdir,) diye tekrarladı.»

«Ayağa kalkıp ellerini oğuşturdu.»

«(Yaşamak için o kadar çok şey istiyoruz ki,) diye tekrar konuşmaya başladı. (Bu şahane kelebek havada uçarak veya bir yere konarak hayatın tadını çıkarmasını biliyor. Ama insan hiç bir zaman elindeki ile iktifa etmiyor. Rahat durmuyor.....) Eli ile müphem bazı işaretler yatı. (İnsan bir an melek, bir an da şeytan olmak istiyor. Her defasında da gözünü kapatıp kendi kendini aldatıyor. Dünyada kendisinin en iyi, en kabiliyetli insan olduğunu sanıyor. Aslında hiç bir zaman sandığımız kadar iyi olmadığını kabul etmiyoruz....)»

«Cam kutunun kapağını indirdi. «Klik, klik,» diye kapattı. Sonra kutuyu yerine koymak üzere huşu içinde yanımdan uzaklaştı. Parlak ışıktan loşluğa, oradan da karanlığa geçti. Bu hareketi ile, sanki başka bir dünyaya geçmiş gibi idi. Uzun boyu ile sessizce hazinelerinin arasında dolaşıyordu. Sesi ise

uzaktan, sanki başka bir dünyadan, ciddi ve üzgün bana kadar geliyordu.»

«(Her zaman gözlerimi kapalı tutamadığım için başım derde giriyor,) dedi. (İçim üzüntü ile doluyor. Sana şu kadarını söyleyeyim dostum, hayalini gerçekleştiremediğin ve istediğin kadar iyi olamadığın için, aynı zamanda yeteri kadar kuvvetli ve zeki olmadığından hayal kırıklığına uğruyorsun. Fakat hakikatte tahmin ettiğinden de iyi bir insansın. Bu nasıl olabilir, nasıl? Allah rızası için bu nasıl olabilir?)»

«Kelebek mezarları arasında dolaşan gölge gül-meye başlamıştı.»

«(Evet,) diyordu. (Çok komik, fakat aynı zamanda da çok korkunç bir şey bu. Her dünyaya gelen insan, denize dalan biri gibi hayal alemine dalar. Tecrübesizlerin yaptığı gibi tekrar karaya çıkmaya, yani tekrar hakikate dönmeye çalışırsa boğulur. Öyle değil mi? Evet! Beni dinle! Tek çare bacağını uzatıp, ellerinin yardımı ile derin suya meydan okumaktır. Hayatta böyledir. İnsanın istediğine erişmesi için mücadele etmesi gerekir,)»

«Sesi şaşılacak derecede kuvvetli geliyordu. Sanki karanlıkta insan üstü bir kudret onu etkisi altına almış, ona ilham vermişti. (İşte,) diye devam etti. (Bunun için bir tek çare var.)»

«Terliklerini sürterek karanlıktan loşluğa, oradan da aydınlığa çıktı. Elini göğsünün üstüne koymuştu. Zeki gözleri sanki içimi okur gibi idi, ama dudakları kıpırdamıyordu. Heyecanı yatışmıştı. Göğsüne koymuş olduğu elini yavaşça indirip omuzumu

tuttu. Bazı şeyler vardır ki, bunları sözle ifade etmenin imkânı yoktur. Belki de uzun süre yalnız kalmasının sebebi bu idi. Fakat öyle de unutkan olmuştu ki..... Işık sanki Stein'in karanlıkta kazandığı itimadı yok etmiş, ilham perisini alıp götürmüştü. Dirseklerini masaya dayayarak başını iki eli arasına aldı. (Buna rağmen doğrudur.... doğrudur,) diye mırıldandı. Alçak sesle konuşuyor yüzüme bakmıyordu. (Tek çare kurduğumuz hayalleri gerçekleştirmeye çalışmak..... gayret etmek....) diye devam etti. Fısıltı halinde konuşması beni etkilemişti. İnsanın başkası yerine karar vermeye hakkı ve kudreti yoktur, fakat o loş odada onu dinlerken, güvenine, iradesine hayran kalmaktan kendimi alamıyordum. Hayatı, ulvi gayelere bağlılıkla, fedakârlıkla başlamıştı. Sonra seyahat etmiş, uzak diyarlara gitmiş, yükselmiş, giriştiği her işi sonuna kadar götürmeyi denemiş, karar verdiği şeyi yapmakta tereddüt etmemiş, sonra pişmanlık duymamıştı. Bu hususta haklı idi. Buna şüphe yoktu. Fakat eninde sonunda yalnız kalmış, tek dostları mezarlarında yatan böcekler olmuştu. Sessizliği, bu dünyada kendisinden daha romantik bir insan bulunabileceğini tahmin etmediğimi söylemekle bozdum.»

«Başını yavaş yavaş salladı. Sonra da bana sual dolu, sabırlı bir bakış fırlattı. Gülümseyerek iki çocuk gibi karşılıklı oturup çene çalmamızın saçma olduğunu söyledi. Aslında el ele verip bir çare bulmamız gerektiğini iddia etti. Fakat buna rağmen hakikate dönemiyorduk. Onun dediği gibi sadece çene

çalıyor, Jim'in adını ağzımıza almaktan çekiniyorduk. Nihayet Stein yerinden kalkarak, (Sen bu gece burada kal,) dedi. (Sabaha tekrar düşünür ve bir çare buluruz.) İki mumlu bir şamdan alarak bana yol gösterdi. Karanlık odalardan sadece Stein'in elindeki mumların saçtığı ışığın yardımı ile geçtik. Bu ışıpta cilâlı masaları, ağır eşyaları görebiliyordum. Bazan da aynalarda akseden gölgelerimizi farkedebiliyordum. Stein yavaş yavaş, hafifçe aksıyarak yürüyordu. Arasına kırlar karışmış olan sarı saçları omuzlarına kadar uzanıyordu.»

«(Çok ama pek çok romantik bir genç o,) diye tekrarladı. (Bu ise, çok ama pek çok kötü..... Fakat aynı zamandada çok iyi.)»

«(Hakikaten romantik midir?) diye sordum.»

«(Tabii,) diye cevap verdi. Bana bakmadan devam etti. (Bu çok bariz. Yoksa bu kadar üzülür mü idi? Yoksa bizim için o kadar ilginç olur mu idi?)»

«O karanlık odalardan geçerken Jim, üzüntüleri, yaşayışı, hayalleri ile benden o kadar uzaktı ki, âdetta onu tanımış olmamdan bir an şüphe ettim. Fakat sonra birdenbire gözümün önünde canlandı. O anda Stein'in haklı olduğunu anladım. (Belki de hakikaten öyledir,) dedim ve güldüm. Ancak sesim o kadar yüksek çıkmıştı ki, gayri ihtiyari irkildim. Daha alçak bir tonla, (Fakat senin hakikaten romantik olduğuna şüphem yok,) diye devam ettim. Başını eğerek ve şamdanı daha yükseğe tutarak, yürümeye devam etti ve, (Evet, ben de onun için ilgi çekiyorum,) dedi.»

«Benim önümde yürüyordu. Gözlerimle hareket-

lerini takip ediyordum. Fakat önümde yürüyen adamda bir şirketin başı olan, bütün davetlerde memnuniyet ve saygı ile karşılanan, bilgini, koleksiyoncu-yu göremiyordum. Sadece kaderini değiştirmesini bilen, el attığı işleri tamamlamasını başaran, iyi kalpli, sadık dost, aşk için yaşayan insanı hayalimde canlandırıyordum. Odamın kapısına geldiğimiz zaman, dönüp gözümün içine baktı. O zaman, daha evvel başlamış olduğumuz bir konuşmaya devam ediyormuşum gibi, (Evet,) dedim. (Gençliğinden beri başka işlerinin arasında bir de şahane kelebeğe sahip olmayı hayal ederdin. Onu yakalamak fırsatı eline geçtiği zaman da onu kaçırmadın. Öyle değil mi? Halbuki o.....) Stein elini kaldırarak beni susturdu. (Benim kaç tane fırsat kaçırdığımı biliyor musun?) diye sordu. Başını pişmanlıkla salladı. (Gerçekleştiremediğim hayallerimin bir kısmı hakikat olsa idi, hayatımın nasıl değişmiş olacağını düşündükçe üzülürüm. Kaç tane fırsat kaçırmış olduğumu biliyor musun? Ben bile bunun farkında değilim.) (Jim'in hayallerinin ne olduğunu ve gerçekleşse iyi olup olmayacağını da bilmiyorum, ancak eline geçen fırsatı kaçırdığının farkındayım,) dedim. (Herkes fırsat kaçıır, zaten kötü olanda bu ya...) diye cevap verdi.»

«Kapı eşiğinde el sıkıştık. (İyi uykular,) dedi. (Yarın bu işe bir çare bulmalıyız, muhakkak bulmalıyız.)»

«Kendi odası benimkinden daha ilerde olmasına rağmen, geri döndüğünü gördüm ve kelebeklerinin yanına gittiğini anladım.»

YIRMİBİRİNCİ BÖLÜM

Marlow piposunu doldurmak için bir süre sustu. Sonra:

«Patusan adını duyduğunuzu sanmıyorum» diye tekrar konuşmaya başladı. «Mühim değil. Geceleri üzerimizde gökte parlıyan, fakat adını bilmediğimiz yüzlerce yıldız var. Bunların ağırlığı, hacmi ve şekilleri ile ilgilenen sadece Astronomlar vardır. Patusan da buna benzerdi. Bavyera hükümeti tarafından gayet iyi bilinen bir yerdi. Bilhassa oradaki karışıklıklarla ilgisini çekmişti. Ama Bavyeralıların dışında onun adını duyan çok az kimse mevcuttur. Hiç kimse oraya gitmemiş veya gitmeyi düşünmemiştir. Patusan'a götürülmek istense, herkesin itiraz edeceğine eminim. Tıpkı dünyasından alınıp, başka bir yıldıza nakledilmeye kimsenin razı olmayacağı gibi. Ancak şunu işaret etmek isterim ki, Patusan'ın yıldızlarla ilgisi olmadığı gibi, astronomlarda onun hakkında bir şey bilmezler. Oraya gitmeye razı olan tek adam Jim'di. Yıldızlardan bahsetmemin sebebi, Jim'in, Stein'in teklifini kabul edip Patusan'a gitmesi ile,

bir yıldıza gitmiş kadar hayatının değişmiş olduğunu izah etmek içindi. Hatalarını, kötü şöhretini arkada bırakarak, yeni şartlar altında hayatına başlamak ve tekrar hayal kurmak için oraya gitti. Yeni, yepyeni bir maceraya atılıyordu. Bu yeni şartlara ise hayret edilecek derecede uyarak fırsatları değerlendirmesini bildi.»

«Stein Patusan hakkında en fazla bilgiye sahip olan insandı. Bavyera hükümetinden bile fazla bilgiye sahipti. Oraya kelebek avlamak için mi, yoksa sonraki yıllarda ticaret maksadı ile mi gittiğini veya gitmediğini bilemem. Ancak Stein'in gitmediği ve görmediği bir yer olduğunu tahmin etmediğimi de söylemek isterim. En ücra köşeleri bile çeşitli amaçlarla ziyaret etmekten geri kalmamıştı. Oralarda tesselli mi, yoksa kâr mı aradığı belli değil.»

«Sabah kahvaltı masasının başına karşılıklı oturduğumuz zaman, zavallı Brierley'nin sözünü tekrarladım. (Yeryüzünün altına girsin ve on metre derinliğe gömülüp kalsın,) demişti. Bu sözü tekrarladığım zaman Stein başını kaldırıp, nadir bir böcekmişim gibi yüzüme ilgi ve dikkatle baktı. Kahvesini yudumlayarak, (Ne yapılabilir?) diye sordu. (Onu gömme çareleri aramalı,) dedim. (İnsan bunu yapmak istemez, fakat başka çare de yok.) Stein kendi kendine konuşur gibi, (Çok genç.) dedi. (Evet, belki dünyadaki yaratıkların en genci, yani en safı.) diye mukabele ettim. Stein aynı ses tonu ile, (Güzel,) dedi. (Patusan düşünülebilir. Kadında öldü.) Anlamadan yüzüne baktım.»

«Hikâyenin ne olduğunu bilmiyorum. Sadece

daha evvel Patusan tabirinin, bir günahı, hatayı, veya şanssızlığı gömmek için mezar olarak kullanıldığını tahmin ediyordum. Stein'den şüphelenmeye imkân yok, zira onun hayatında, (Prensesim) veya (Küçük Emma'nın annesi,) diye bahsettiği karısından başka kadın girmediğine eminim. Patusan'la ilgili bahsettiği kadının kim olduğunu bilemem. Fakat imâlarından bu kadının tahsilli ve çok güzel bir Hollandalı, Malay karışımı bir kız olduğunu anladım. Acıklı hikâyesinin en kötü tarafının ise evliliği olduğunu tahmin ediyorum. Hollanda sömürgelerinde ticari bir şirkette memur olarak çalışan bir Portekiz melezi ile evlenmişti. Stein'in söylediklerinden çıkardığım manaya göre, adam ahlâksız, kaba bir herifmiş. Sadece karısının hatırı için Stein onu Patusan'daki Stein ve Şirketinin şubesine müdür tayin etmiş. Fakat adam işi iyi yürütemediği için oradaki şube muvaffak olamamıştı. Şimdi ise karısı ölmüştü. Cornelius adını taşıyan Portekizli, kendisini çok üstün görüyor, haksızlığa uğradığını ve çok daha iyi bir mevkiye lâyık olduğunu iddia ediyordu. İşte Jim bu adamın yerine gidecekti. Stein, (Fakat Cornelius'un Patusan'dan ayrılacağını sanmıyorum. Zaten bu beni ilgilendirmez. Ben sadece kadının hatırı için..... Kadının bir kızı olduğunu tahmin ediyorum. Bunun için şimdilik onlara tahsis etmiş olduğum evde oturmalarına müsaade edebilirim,) dedi.»

«Patusan aynı adı taşıyan yerliler tarafından idare edilen bir devletin ücra bir kasabasıdır. Denizden takriben kırk mil uzakta, evlerin başladığı nehir kenarından, arkada gökyüzüne doğru uzanan, birbi-

rine yakın iki tepe görülebilir. Tepeler birbirlerinden derin bir uçurumla ayrılırlar. Aslında aralarındaki ova ve kuru bir dereden başka bir şey değildir. Kasabadan bakıldığı zaman bu tepeler, ikiye ayrılmış bir tepe gibi görülür. Mehtabın üçüncü gününde ay tam bu tepelerin arkasından doğar ve onun ışığında tepeler şahane bir manzara arzederdi. Mehtap yavaş yavaş yükselir ve en yüksek noktaya varduktan sonra kaybolurdu. Jim'i ziyaret ettiğim zaman, tam bu manazarayı seyredebilecek bir yerde çok güzel bir eve sahip olduğunu gördüm. Mehtabı seyrettiğimiz bir gece, (Şahane, değil mi?) diye sormuştu. (Görölmeye değer,) diye cevap verdim.»

«Bu soruyu gururla sorması gülümsememe sebep olmuştu. Bu nadir manzaranın sanki yaratılmasında rolü varmış gibi memnundu. Aslında Patusan'da o kadar çok şey ayarlamış ve tertiplemişti ki! Aslında mehtap ve yıldızların idare edilmesi kadar elinde değilmiş gibi görünen şeyleri, kontrol etmesini bilmişti.»

«Bu şaşılacak bir şeydi. Stein'le ben onu oraya gönderirken bu kadar muvaffak olacağı aklımızın ucundan bile geçmemişti. Aslında tek gayemiz ondan kurtulmak, daha doğrusu kendi kendisinden kurtulmasını temin etmektir. Benim biraz egoistçe başka bir amacım olduğunu da itiraf etmeliyim. O sıralarda bir süre için memleketime, evime dönmeyi kararlaştırmıştım. Jim de benim memleketimden gelmişti. Aslında onu iyice tanımış olduğumu sanmıyorum. Her zaman hareketleri benim için muamma olarak kalmıştır. Ben o sırada evime gidiyordum,

bütün insanların gitmek istediği bir yere. Biz gemiciler dünyayı dolaşıp şöhrat ve para kazanıyoruz, macera zevkimizi tatmin ediyoruz, fakat her zaman evimizi özleriz ve bir gün ona dönmeyi hayal ederiz. Memleketimize dönüp ona olan borcumuzu ödemek için sabırsızlanırsınız. Büyüklerimizi, bizden üstün olanları, ailemizi, dostlarımızı, itaat ettiklerimizi ve sevdiklerimizi görmek için memleketimize döneriz. Memleketlerinde sevdikleri, bağlı oldukları kimseleri olmayanlar bile, bir ses duymak, işitmek istedikleri bir ses olmayanlar bile vatanlarına dönüp havasını ciğerlerine çekmek, ovalarını, dağlarını, çiçeklerini ve ağaçlarını görmek için can atarlar. Vatana dönüşün zevkini çıkarmak, sükûnet içinde etrafı seyretmek için, temiz bir vicdanla dönmeleri şarttır. Bütün bunlar size aşırı bir hassasiyet gibi görünebilir, ama kendi kendinize karşı samimi olduğunuz takdirde bana hak vereceğinizi biliyorum. Orada sevdiğimiz kızlar, hürmet ettiğimiz büyükler, dostluklar, fırsatlar ve zevkler var. Fakat onlara kavuşmak, memlekete dönme mükâfatına lâyık olabilmek için, vicdanımızın temiz olması şarttır. Yoksa orada dokunacağımız her şey bir diken gibi parmaklarımıza batar. Bence memlekette kimseleri olmayanlar, onları bekleyen bir evleri olmayanlar, memleketin kıymetini daha da iyi anlarlar. Evet, ne demek istediğimi belki pek azınız anladı, fakat hepinizin bu hisleri duyduğunuz veya duyacağınıza eminim. Hepiniz istisnasız. Zaten istisnaların kıymeti yoktur.»

«Her bitkinin, her ağacın toprakta yaşamasını temin eden bir koku vardır. İnsanın da kudretini ve

yaşama gücünü aldığı memleketinin toprağında da bir koku olduğuna şüphe yoktur. Jim'in bu hususta neler düşündüğünü bilmem, fakat onun da böyle bir bağlılığa ihtiyacı olduğuna şüphe yok. Ancak o artık evine dönemezdi, dönmeyecekti de. Asla! Gösteriş meraklı biri olsa idi, bu düşünce ile irkilir ve sizinde irkilmenize sebep olurdu. Fakat bu tipte bir insan değildi. Hislerini belli etmemeyi gayet iyi başarırdı. Sadece, memleketten bahsedildiği zaman kasılır, dudaklarını büzer, mert gözleri kararır. Bunun düşüncesine bile tahammülü olmadığını her hal ile belli ederdi. Saçının altındaki o kalın kafasının içinde kuvvetli bir hayal gücü vardı. Ama benim yok, olsa idi Jim'i daha iyi anlardım. Memlekete döndüğüm zaman birisinin Jim'e ne olduğunu soracağını beklemiyordum. Jim'in, hakkında bir şey sorulmayan tiplerden olduğunu anlamıştım. Zaten ondan çok daha kıymetli, iyi kimselerin yok olduklarını ve kimsenin arkalarından üzülmediğini görmüşümdür. Memleket, onu terkeden yüzlerce vatandaşını çok çabuk unuttur. Mücadele ettiğimiz, hep birlikte olduğumuz müddetçe varlığımız belli olur. Çekip gittikten sonra unutuluruz.»

«Jim her nedense doğru yoldan ayrılmıştı. Ama sonradan kendini kurtarmaya da çalışmıştı. Buna rağmen hatasını biliyor ve bundan dolayı üzüntü duyuyordu. İşte bana dokunan bu üzüntüsü idi. Onunla tesadüfen karşılaşmış, tesadüfen ilgilenmiştim. Bütün mesele bundan ibaretti. Ne olacağını, nasıl ekme parası kazanacağını merak ediyordum. Kendini içkiye verecek olsa üzüntüm sonsuz olurdu. Dünya

o kadar küçük ki, bir gün hiç beklemediğim bir yerde, nefesi içki kokan, ayağında ayakkabı bulunmayan bir serseri ile karşılaşp, eski dostluğumuzu hatırlatmasından ve bu dostluğa dayanarak borç istemesinden korkuyordum. Yani bu serserinin Jim'in ta kendisi olması ihtimalini dehşetle düşünüyordum. Geçmişten bir hayalet gibi karşınıza dikilip boğuk sesleri ve yalvaran gözleri ile sizi rahatsız eden eski tanıdıklarınıza karşı, gayri ihtiyari merhamet duymamanıza imkân var mı? Böyle bir rastlantı bazan ölüm haberinden de daha dokunaklıdır. Doğrusunu isterseniz o sıralarda Jim namına tahayyül edebileceğim tek tehlike içki idi. Kendisi ne kadar hayalperest bir insan olduğunu unutmama fırsat vermiyordu. Böyle insanların sonunun bazan çok kötü olduğunu bilmiyor değildim. Ama en büyük tehlikenin de içki olduğunu unutmuyordum.»

«Böyle bir şey düşünmüş olmakla Jim'i küçümsemiş olabilirim. Fakat onun hakkında o kadar az şey biliyordum ki. Bildiklerim de onu tam manası ile tanımana kâfi değildi. Stein bile romantik olduğundan başka söyleyecek bir şey bulamamıştı. Ben sadece bizden biri olduğunu biliyordum. Öyle ise ne halt edip te romantik olmuştu. Bu arada kendi hislerimin ve karışık düşüncelerimin üzerinde durmanın sebebi, Jim hakkında söylenecek çok az şey kalmış olmasındandır. Jim benim için varolan biri idi. Fakat siz onu sadece benim vasıtamla tanıdınız, mevcudiyetine yalnız benim anlattıklarımından dolayı inandınız. Onu elinden tutup karşınıza çıkardım, sizin

için canlandırdım, yaşantısını gözünüzün önüne serdim.»

«Korku ve endişelerimde haklı mı idim? Bugün bile cevabını veremem. Siz belkide benden daha isabetli bir karara varabilirsiniz, zira bir atasözünün dediği gibi, (Seyirciler oyunun teferruatını daha iyi görür.) Her neyse endişelerim boşa gitti. Hiç de korktuğum gibi olmadı. Jim batmadı, aksine kendini kurtardı, yükseldi ve başarılı oldu. Aslında zevkten dört köşe olmam gerekirdi, zira benim de rolüm olan bir zafer kazanılmıştı. Fakat beklediğim kadar sevinmediğimi de itiraf etmeliyim.»

«Kendi kendime başarısının, onu ilginç kılan o sislerden çekip çıkardığını düşünüyor ve ona karşı eski yakınlığı duyamıyordum. Eskiden kötü yola sapmış, oradan kurtulmak için uğraşan bir gençti. O zaman bana ihtiyacı vardı. Onun için ona bağlanmıştım. Fakat sonra? Aslında Jim hakkında henüz son söz söylenmiş değildir, belki de hiç bir zaman söylenmeyecektir. Hayat o kadar kısa ki kimse, Jim bile, bütün istediklerini yapacak, bütün hayallerini gerçekleştirecek zemin ve zamanı bulamaz.»

«Jim hakkında söyleyeceğim son sözler çok azdır. Jim'in yükseldiğini, büyük başarı kazandığını tekrarlayacağım. Ancak bu sözümün değişik bir manaya alınabileceğinden korkuyorum. Aslında söyleyeceklerimden değil, sizin düşüncelerinizden çekiniyorum. Sizin de hayal kuracağınızdan korkmasan, Jim'in eriştiği büyüklük üzerinde daha fazla durur-

dum. Sizi gücendirmek istemem, hayale kapılmak herkesin hakkıdır. Sadece hakikatlere dayanan bir hayat, kuru ve zevksizdir, fakat emindir. Ama buna rağmen, siz de gençliğinizde geleceğinizi parlak bir ışık altında görmüş, ümit ve heyecanla emellerinizin gerçekleşmesini beklemiş olmalısınız. Başta en ufak bir aksilikte hayal kırıklığına uğramış, şoke olmuşsunuzdur. Zira hayat umumiyetle pişmanlıklar ve gerçekleşmeyen hayallerle doludur. Başarı ve sevinç dakikaları ise o kadar azdır ki, bir kibrit alevi kadar kısa sürer!»

YIRMİKİNCİ BÖLÜM

«Aşkın ve şerefın zaferi, gururu, kuvveti ancak kahramanlık hikâyeleri için uygundur, asıl hayatta yeri yoktur. Böyle zaferlerin ise, ilğimizi çeken tarafı dış tesirleridir. Fakat Jim'in başarısında dış tesirleri bulmak imkânsızdır. Yaşadığı yer kırk milik bir ormanla dünyanın öteki kısımlarından ayrılmıştı. Sahile vuran dalgaların sesi ise, şöhretinin başka yerlere yayılmasına engel oluyordu. Medeniyet kuzeye, güneye, doğuya, batıya yayılıyor fakat Patusan'a dokunmuyor. Patusan, ovaları, dağları, ağaçları ve çiçekleri ile denizin ortasında kalmış ufacık bir ada gibi, bu medeniyetin dışında kalmıştı. Bu ufak memleketin ismini eski seyahatnamelerde bulabilirsiniz. Onyedinci asrın tüccarları, birinci James zamanında Hollandalılar ve İngilizler tarafından aranan biberi temin etmek maksadı ile, Patusan'a akın etmişlerdi. Zaten o devirde tüccarların biber için gidemeyecekleri yer yoktu. Bir miktar birer için birbirlerinin boğazlarını tereddütsüz sıkabilirler, başka hususlarda çok ehemmiyet verdikleri ruhlarını

şeytana bile satarlardı. Bu garip inat, onların ölüme meydan okumalarına sebep oluyordu. Bilmedikleri engin denizlere açılırlar, korkunç hastalıklara hedef olurlar, yaralanmayı, esir düşmeyi, açlığı, susuzluğu göze alırlardı. Bu ısrar ve maceraları herkesin gözünde onları büyütür, birer kahraman haline sokardı. Genç, ihtiyar herkesin ölümle karşı karşıya kalmasına rağmen ticarete devam etmesi, diğer mesleklerde olanlar tarafından taktirle karşılanırdı. Sırf ihtiras ve zengin olmak arzusunun insanları böyle inatçı ve cesur yapması inanılacak gibi değil, fakat doğru. Tüccarlar, memlekette kalan ailesine para ve refah temini için hayatlarını uzak diyarlarda bırakmakta bir an bile tereddüt etmezlerdi. Biz onların halefleri sayılırız, ama hiç bir zaman onlar kadar tehlike ve güçlüklerle karşılaştığımızı iddia edemeyiz. Bizim gözümüzde o devrin tüccarları daima büyür, büyür.»

«Patusan'da çok miktarda biber buldukları gibi, o zamanın Sultanının zekâ ve ihtişamının etkisinde de kalmışlardı. Fakat bilinmeyen sebeplerden dolayı Patusan bir asırlık şöhretten sonra herkes tarafından unutulup gitti. Patusan'ın unutulup gitmesinin sebebi belkide oradaki biber kaynaklarının bitmiş olmasıdır. Her neyse, şimdiki devirde Patusan'a ehemmiyet veren bir tek kişiye rastlayamazsınız. Patusan'ın şöhreti sönüp bitmiştir. Şimdiki Sultan aptal bir genç olup, halktan gelen ufak geliri de, amca ve dayıları tarafından çalınmaktadır»

«Bütün bunları ben Stein'den öğrendim. Bana

bu amca ve dayıların her birinin ismlerini de söyledi. Her birinin karakteri hakkında kısaca izahatta bulundu. Stein hükümet erkânından daha fazla bilgiye sahipti ve bu bilgiyi eğlenceli bir şekilde bana aktarmayı başarıyordu. Stein en ücra ülkeler hakkında bilgi sahibi olmaya mecburdu, zira her yerde şubeleri vardı, ticaret yapıyordu. Bir çok yerlerde ise -Patusan'da olduğu gibi- Hollanda hükümetinden serbestçe girip çıkması ve acenta kurması için hususî izni vardı. Hükümet ona güveniyor, itimat ediyordu. Stein bu yerlerde karşılaşacağı tehlike ve riskoları kabul ediyordu. Çalıştırdığı memurlar da bunu biliyorlardı. Ancak onların bu uzak yerlerde çalışmalarını iyice mükâfatlandırıyor, haklarını veriyordu. Kahvaltı masasında bunları anlatırken çok samimi davranmıştı. Patusan'dan onüç aydan beri hiç haber alamamıştı. Orada hayat ve mülk emniyeti yokmuş..... Patusan'da birbirleri ile çatışan kuvvetler varmış. Bu kuvvetlerden birinin başında ise, Sultanın en kötü kalpli dayısı olan Rajah Allang bulunuyormuş. Rajah Allang nehir kıyısındaki şehirlerin valisi imiş ve halkı sömürmekten başka bir şey yapmazmış. Yerli Malaylar ona karşı tamamen müdafasız olup, başka yere göç etmek hakkından bile mahrummuşlar. Zaten nasıl ve nereye gidebilirler? Ayrıca memleketlerinden ayrılmak arzusunu da göstermiyorlardı. Dünya onlar için korkunç bir bilmece idi. Dağları aşmak akıllarından bile geçmemişti. Dünyanın her yerinde rahat ve refah içinde yaşamak hakkının sadece asillere ait olduğuna inanmışlardı. Hiç olmazsa Rajah Allang kendi milletlerinden olduğu

için, ona boyun eğmeyi tercih etmişlerdi. Daha sonraları bu beyle karşılaşmak fırsatını buldum. Ufak tefek, pis kılıklı, kötü bakışlı bir adamdı. İki saatte bir afyon hapı yutup duruyordu. Uzun ve kirli saçı bukleler halinde omuzlarına dökülüyordu. Nutuk çektiği zamanlarda harap bir ahırın bambu kamışları ile dolu zeminine bir sandık koyar ve onun üzerine çıkıp etrafındaki çöplüklere aldırmadan, dinleyicilere hitap ederdi. Jim'le birlikte onu ziyarete gittiğimiz zaman bizi bu yerde karşıladı. Bu harp odada kırk kadar, dışarda avluda ise iki misli insan toplanmıştı. Arkamızda devamlı şekilde gidip gelenler, itişenler vardı. Canlı renkli ipekli kostümler içinde bir kaç genç uzaktan bakıyor, geri kalan halk ise paçavralar içinde dinliyorlardı. Bunlar esir gibi yaşayanlardı. Üzerlerindeki lekeli paçavralar ancak vücutlarının yarısını kapıyordu. Vücutlarının paçavraların örtemediği kısımları ise çırılçıplaktı.»

«Jim'i bu kadar ciddi, kendinden emin ve etkileyici görmemiştim. Tertemiz beyaz giysiler içinde, sapsarı saçları ile bu esmer, pis insancıkların arasında bir yıldız gibi parlıyordu. Başka dünyadan gelmiş, hakiki olmayan bir varlığa benziyordu. Patusan halkı Jim'i hafif bir sandalla gelirken görmemiş olsalar, gökten inmiş birisi sanırlardı. Evet, Jim ufacık, devrileceğinden korktuğu bir sandalla Patusan nehrini aşmıştı. Kucağında ayrılırken hediye ettiğim bir bahriye tabancası vardı. Fakat bu tabancayı doldurmadan taşımayı tercih etmişti.»

«Patusan'a gelmek için daha tehlikeli, daha az.

emin bir şekil düşünülemezdi. Fakat Jim başarmıştı. İşte bu ufacık sandalla bilmediği, tanımadığı bir dünyaya atılmıştı. Yani gömülmüştü.»

«Jim tesadüfen Patusan'a gitmiş sayılır, zira ne Stein, ne de ben onu oraya gönderirken nelerle karşılaşacağını, ne yapacağını bilmiyorduk. Tek amacımız onu yanımızdan ve onu tanıyan dünyadan uzaklaştırmaktı. Hele ben, ondan kurtulmaktan başka bir şey düşünmüyordum. Stein'in daha insani ve daha hissi bir gayesi vardı. Tahminimce hiç unutmadığı borcunu ödemek istiyordu. Aslında hayatı boyunca İngiltere'den gelen herkese yardımcı olmaya, yakınlık göstermeye alışmıştı. Stein'in son velinimetleri Elxander Mac Neil isimli bir İskoçtu. Jim ise İngiltere'nin güneyinden geliyordu. Fakat İngiltere'den altı, yedi yüz mil uzakta yaşayan Stein'in böyle ufak teferruatlara aldıracağı yoktu. İngiltere adalarından gelen kimse onun için mukaddesti. Stein'in niyeti ve arzusu takdir edilmeye değerdi, ancak Jim'e bu konuda imada bulunmamasını rica etti. Hiç olmazsa bir müddet. Jim yardım istemiyordu. Aradığı başını sokacak, tanıdıklarından saklanabilecek bir sığınaktı. Fakat bu yerin tehlikelerle dolu olmasını arzuluyordu.»

«Jim'e Patusan hakkında bilgi verdiğim zaman, Stein'in ona yardım etmekteki ikinci maksadını sakladım. Diğer konularda tam manası ile samimi davranımdım. Hatta oradaki tehlikeleri bir az mübâlağalı bir lisanla izah ettim.»

«Aslında tehlikeleri de küçümsemiş olabilirim. Zira, Jim o kadar düşüncesiz olmasa veya kendi hayatına bir az daha önem vermiş olup ona hediye ettiğim tabancayı doldurmuş olsa idi, belki de Patu-san'da ilk günü son gününde olabilirdi. Kaçma plânını ona açtığım zaman önce nasıl inatla reddettiğini sonra yavaş yavaş bu inadı hayrete, ilgiye, meraka hatta çocuksu bir sevince bıraktığını hâlâ hatırlarım. Bu senelerden beri onun beklediği bir fırsatmış... Böyle bir şans ve yardımı hakedecek kadar iyi olduğuna inanmıyormuş... Benim ona yakınlık göstermemi neye borçlu olduğumu bilmiyormuş... Demek Stein... tüccar Stein'miş... Hayır... hayır, asıl teşekkür etmesi gereken insan benmişim... Onu susturdum. Minneti içimi sızlatıyor, rahatsız ediyordu. Ona bu fırsatı asıl verenin ne ben ne de Stein olmadığını, seneler evvel ölmüş ve kimse tarafından hatırlanmayan bir İskoçyalıya borçlu olduğunu söyledim. Ona kimseye teşekkür etmek mecburiyetinde olmadığını da hatırlattım. Stein sadece gençliğinde kendisine yapılan bir yardımı ona aktarıyordu, o kadar. Ben ise lâf arasında ismini zikretmekten başka bir şey yapmamıştım. Bunu duyduğu zaman kızardı. Utangaç bir tavırla, ona her zaman itimat ettiğimi bana hatırlattı.»

«Bunun doğru olduğunu itiraf ettim. Benim yaptıklarımı taklit etmesi tavsiyesinde bulundum. (Size itimat etmediğimi mi sanıyorsunuz?) diye sordu. İspat etmesi gerektiğini ona hatırlattım. Yüksek bir sesle, bundan böyle ona olan itimadımın hak-

kını vermeye çalışacağını ve bu son yardımım için pişman olmayacağıma dair söz verdi.»

«(Beni yanlış anlama,) diye sözünü kestim. (Pişmanlık duyup duymamam senin elinde değil.) Pişmanlık duymuş olsam bile bunun benim bileceğim bir iş olduğunu münasip bir lisanla anlattım. Diğer taraftan bu fırsatı iyiye yöneltmenin onun elinde olduğunu da hatırlattım. Muvaffakiyetinden sadece kendisinin mesul olduğunu sözlerime ekledim. (Fakat, fakat,) diye kekeleydi. (Bu tam beklediğim.. tam aradığım...) Ahmaklık etmemesini ikaz ettim. Hayretle yüzüme baktı. (Sen hayatını zehir etmek için yaratılmışsın,) dedim. (Öyle mi sanıyorsun?) diye sordu. Sonra gülümseyerek, (Fakat iyi dayandım şimdiye kadar, öyle değil mi?) dedi. Ona kızmamak imkânsızdı. Gülümsedim. Eski devirlerde onun gibi yaşayanların rahip olduklarını söyledim. İnsiyaki bir öfke ile, (Allah rahiplerin cezasını versin,) dedi. Kendisi vahşi ormanlardan, yokluktan çekinmemiş. (Buna memnun oldum,) dedim. Öyle bir yere gideceğini izah ettim. Fakat orasını canlı ve ilginç bulacağını sözlerime eklemek cesaretini buldum. Sevinçle, (Evet, evet,) dedi. O anda onu orada yalnız bırakıp odadan çıkmak, kapıyı kapıyarak aramızdaki ilişkiyi nihai olarak koparmamak için kendimi zor tuttum. (Başaracağım,) diye mırıldandı. Yavaş yavaş sakinleşiyordu. (Bu güne kadar herkesten kaçtın, öyle değil mi?) diye sordum. Cevap vermedi. (Karşılaştığın aksilikleri fazla büyütmediğini iddia edemezsin.) diye ekledim. (Aynı şekilde devam edebilirim, ancak bana yol gösterin.)

diye yalvardı. (Pekâlâ, gösterdiğim yolu takip et,) dedim. Ona oraya gittikten sonra arkasında bir iz bırakmayacağıma dair söz verdim. Bundan sonra kadarı değişecekti. Kimse onu hatırlamayacaktı. İnsanlar zaten o kadar çabuk unutulur ki! Oraya gittikten sonra geride gırağı dünyada hiç yaşamamış olacaktı. Ancak orada kendinden başka ona yardım edecek kimse olmayacaktı. Sadece iki ayağının üstünde durmaya gayret etmeli idi. (Vallahi çok doğru,) dedi. (Var olduğumu herkes unutacak.) Ağzımdan çıkacak kelimeleri kapmak için, pırıl pırıl parlayan gözlerini dudaklarıma dikmişti. Şartları iyice anladığını tekrarlayıp duruyordu. O zaman, son talimatı almak için hemen Stein'e gitmesi icap ettiğini ikaz ederek söyleyeceklerimi bitirdim. Daha sözü bitirmeden Jim odamdan çıkmıştı bile.»

YİRMİÜÇÜNCÜ BÖLÜM

«Ertesi sabaha kadar dönmedi. Akşam yemeğine kalmış, geceyi de orada geçirmişti. Mr. Stein kadar şahane bir insanla o güne kadar karşılaşmadığını söyledi. Cebinde Cornelius'a hitaben Stein'in yazdığı bir mektubu taşıyordu. Cornelius, Jim'in tabirine göre, (Kovulacak ahbabın,) adı imiş. Parmasında ise gene Stein'in verdiği ve umumiyetle yerlilerin taktığı bir yüzük vardı.»

«Bu yüzüğü Patusan'da yaşayan ve mister Stein'in eski bir arkadaşı olan Doramin adında bir adama gösterip kendini tanıtacakmış. Mister Stein Doramin'den (Savaş arkadaşım) diye bahsetmiş. Savaş arkadaşlığı iyi bir şeymiş. Mister Stein ne kadar güzel İngilizce konuşuyormuş. Bu lisanı Celebes'te öğrendiğini söylemiş. Ne kadar komikmiş? Öyle değil mi imiş? Ancak şivesi biraz tuhafmış, acaba benim dikkatimi de çekmiş mi? O yüzüğü çok eskiden Doramin, Mister Stein'e hediye etmiş. Son defa görüştüklerinde de hediyeler vermişler birbirlerine. Bu hediyeler ebediyen sürececek bir ar-

kadaşlığın sembolü imiş. Ne güzel bir şeymiş bu. Mohammed öldürüldüğü zaman Mister Stein ile Doramin hayatlarını kurtarmak için memleketten alelacele kaçmak mecburiyetinde kalmışlar. Bu hikâyeyi biliyor mu idim? Ne kadar korkunçmuş, öyle değil mi imiş?»

«Geldiği zaman ben yemek yiyordum, gevezelik edip duruyordu. Yanakları hafifce kızarmış, gözleri renkten renge giriyordu. Bu onun heyecanlı olduğuna işaretti. Yüzük bir nevi tavsiyenâme imiş. (Kitaplarda okuduğumuz olaylara benzemiyor mu?) diye soruyordu. Doramin elinden geleni yapacaktı. Mister Stein o herifin hayatını kurtarmış. Mister Stein, tesadüfen kurtardığını söylüyormuş, fakat Jim, büyük bir cesaret göstererek bu işi başardığına eminmiş. Her neyse hayatını tehlikeye atacaktı. O ihtiyar harifin bu arada nalları dikmemiş olmasını temenni ediyordu. Mister Stein de bilmiyordu. Bir seneden beri hiç haber almamış. Orada karışıklık çokmuş, aralarında çarpışıyorlarmış. Nehir de trafiğe kapalı imiş. Nehrin kapalı olması aksilikmiş, fakat ziyarı yokmuş, nasılsa bir çaresini bulup memlekete girermiş.»

«Çoşkunluğu, durmadan saçmalaması beni etkilemiş, âdeta korkutmuştu. Tatile çıkmak üzere olan ve sevinç içinde plân yapan bir çocuğa benziyordu. Onun durumunda olan bir gencin böyle davranması delilikti, hatta tehlikeli idi. Tam ona daha ciddi olmasını tavsiye etmek üzere iken, bıçakla çatalını fırlatarak, nasılsa yemek yemeğe, daha doğrusu önündekileri yutmağa başlamıştı. Bu arada tabağın

etrafında birşeyler aramağa başladı. Yüzük... Yüzük, Allahaşkına nereye gitmişti? Ah! burada idi işte... Eline alıp bütün ceplerini kontrol etti. Aman Allah, o yüzüğü kaybetmemeli idi. Bir süre düşüncelere daldı. Ah, tamam, onu boynuna asacaktı. Bu işe hemen koyuldu. Cebinden bir parça sicim çıkardı, sicim daha çok ayakkabı bağına benziyordu. Tamam! Boynuna asmalı idi. Artık kaybetmesine imkân yoktu... O sırada benim bakışımı yakaladı. Heyecanını yenerek biraz sakinleşmeye çalıştı. Hafif bir sesle, (Belki de bu yüzüğe ne kadar ehemmiyet verdiğimi takdir etmiyorsunuz.) dedi. (Bu yüzük bir dost demekmiş, hayatta ise dostluğun önemi çok büyükmüş.) Bunu söylerken manalı bir şekilde bana baktı. Fakat (Mühim değil.) manasına yaptığım bir hareket onu susturdu. Başını eli ile tutup bir süre sessizce oturdu. Bu arada önündeki ekmek kırıntıları ile düşünceli bir tarzda oynuyordu.»

«Neden sonra, (Dün dediğiniz gibi buradan gidip unutulmalıyım. Kapıyı maziye kapatmalıyım.) diye bağırdı. Bu halî bana ilk gece, hikâyesini anlattığı geceyi hatırlattı. O zamanda geniş omuzlarını gererek, böyle yürümüş ve hissettiklerini bana anlatmaya çalışmıştı. Fakat ben onu anlamış mı idim acaba? Evet, bugün de aynı şeyi yapıyordu, fakat durum tamamen değişikti. İçinde aynı hayaller, aynı irade, aynı çocukca emeller vardı, ama o gece mahvolmuş bir durumda iken bu gün ümitli ve sevinçli idi. Bu ümit ve heyecan onu başarıya ulaştırabilir, fakat yanlış yola sapmasına, mahvolmasına da sebep olabilirdi. Kendinden emin bir hali vardı.

Koyulaşmış gözleri odada bir şey arıyormuş gibi her tarafın tarıyordu. Yürürken adımlarından biri daha fazla ses çıkarıyordu, bunun sebebini çizmelerinde aramak lâzımdı. Ancak bende bu farklı adım sesi, aksıyor gibi intiba uyandırıyor. Bir elini pantolonunun cebine sokmuş ötekisini ise heyecanla sallıyordu. Birden durarak (Ben de bunu bekliyordum, maziye bir set çekmek istiyordum. Şimdi herkese göstereceğim... Her şey için hazır olduğumu... Çocukluğumdan beri böyle bir fırsatı sayıklayıp durdum... Vallahi başaracağım, vallahi. Nihayet şans bana da güldü... Sabırlı olun ve bekleyin, göreceksiniz.) diye bağırdı.»

«Başını gururla arkaya doğru atmış, bana korkusuzca bakıyordu. Onu tanıdığımdan beri ilk defa ondan bıktığımı, sıkıldığımı hissettim. Bu boş hayallere, kuruntulara ne lüzum vardı? Gene odanın içinde dolaşmaya, elleri ve kolları ile acayip hareketler yapmaya başlamıştı. Arada bir de boynunda asılı duran yüzüğü yoklamayı unutmuyordu. Aslında ticari bir rolü olmayan bir yerde satıcı olarak çalışmaya gittiğine göre, bu kadar heyecanlanması saçma idi. Dünyaya meydan okuması doğru mu idi? Bir işe başlarken bu şekilde davranmak doğru değildi. Hele onun gibi bir insan için hiç değildi. Bunu kendisine, münasip bir dille izah ettiğim zaman olduğu yerde kalakaldı. (Böyle mi düşünüyorsunuz?) diye sordu. Fakat sözlerime önem vermediği anlaşılıyordu. Terbiyesizce diyebileceğim bir şekilde gülümsüyordu. Fakat benim ondan yirmi yaş büyük olduğumu da unutmayalım. Gençlik umumiyet-

le terbiyesizdir. Terbiyesizlik gençliğin hakkıdır. Genç bir insan kendini kabul ettirmeli, kabul ettirmek için bazan terbiyesizce davranmak mecburiyetinde kalır»

«Odanın en uzak köşesine kadar gitti. Sonra tekrar bana yaklaşarak, (Bana haketmediğim kadar iyilik eden sizin bile, böyle konuşmanızın sebebi, işlediğim hatayı unutmamanızdır.) dedi. (Siz hatırladıktan sonra diğerleri ne yapsın.)»

«Aman Allahım, neler saçmalyordu. Bende doğru hareketten bahsediyordum.»

«(Hatırlayan ben değilim. sensin.) diye bağırdım. (Dünya unutsa, sen unutamıyorsun ki!)

«Jim duymamış gibi devam etti, (Herşeyi, herkesi unutmak istiyorum.) diye bağırdı. Sonra sesini alçaltarak, (Sizden başka.) diye ekledi.»

«(Hayır, icap ederse benide unut.) dedim.

«Bundan sonra bir süre sessizce oturduk. Jim biraz kendini topladıktan sonra tekrar kanuşmaya başladı. Heyecanı biraz olsun yatışmıştı. Mister Stein'in kendisine yeni bir ev inşa ettirmeden evvel biraz beklemesini tavsiye ettiğini, bu şekilde boşu boşuna masrafa girmemiş olacağını ona tembih ettiğini söyledi. (Mister Stein komik bazı şeyler de söyledi.) dedi. Meselâ, (Boşuna masraf,) Ne demekmiş. Nasılsa orada kalmıyacak mı idi? Ne olursa olsun kalacaktı. Taş çatlasa vazgeçmiyecekti. Ah bir oraya gitsin, bir daha onu kimse oradan çıkarmazdı.»

«Tehdit edici bir hal alan sesi beni rahatsız et-

tiğinden, (Bu kadar emin olma.) dedim. (Uzun süre kalırsan ve ömrün vefa ederse bir gün muhakkak dönmek istersin.)»

«Gözlerini duvardaki saate dikerek, (Nereye ve kime dönmek isteyeceğim?) diye sordu.»

«Hemen cevap vermedim. Sonra, (Demek kati olarak dönmek üzere gidiyorsun, öyle mi?) diye sordum. Bana bakmadan, dalgın dalgın, (Evet) diye cevap verdi. Sonra birden hareketlenerek, (Aman Yarabbi,) diye bağırdı. (Saat iki oldu ben ise saat dörtte hareket edeceğim.)»

«Doğru idi. Stein'e ait küçük bir gemi o gün öğlenden sonra batıya doğru yola çıkacaktı. Stein Jim'in onunla gitmesine karar vermişti. Ancak gemiye, hareket saatini geciktirme hususunda emir vermemeşti. Unuttuğunu tahmin ediyorum.»

«Jim ecele ile eşyalarını toplamak üzere yanımdan ayrıldı. Ben ise vedalaşmak üzere, uğrayacağına söz verdiğim gemime gittim. Bir süre sonra elinde deri bir valizle geldi. Çok telâşlı idi. Valizin uzun deniz yolculuğu için uygun olmadığını söyleyerek, kendisine gemide bulunan ve suya dayanıklı, hiç olmazsa rutubetten müteessir olmayan, teneke bir bavul verdim. Valizin içindekileri, bir çuval boşaltırcasına bavula aktırdı. Bu arada gözüme üç tane kitap ilişti, iki tanesi koyu renk kapaklı, üçüncüsü ise yeşil bir ciltti. Bunların Shakespear'ın eserleri olduğunu farkedince, (Bunu okudun mu?) diye sordum. (Evet, neşelenmek için iyi ilâç.) dedi. Şaşırdığımı itiraf ederim, fakat o sırada Shekespeare

hakkında konuşacak vaktimiz yoktu. Kamaramdaki masanın üstünde bir tabanca ile iki kutu kurşun duruyordu. (Ne olursun, bunları al,) diye yalvardım. (Belki de yaşamana yardım edecek.) Bunu söyler söylemez, ne kadar gaddarca konuştuğumu farkettim. Fakat Jim farketmemiş idi. Tabanca için teşekkür ederek (Allahısmarladık.) diye seslenerek kamaradan ayrıldı. Bende güverteye çıktım. Sandalcılara acele etmeleri için emir verirken sesini duydum, sonra da sandalın uzaklaştığını gördüm. Jim öne doğru eğilmiş, adamlara talimat verip duruyordu. Verdiğim tabancayı hâlâ elinde tutuyordu. Onu sandalcılara doğru doğrultmuştu. O şekilde korkutarak, kürekleri hızlı çekmelerini temin etmek istiyordu. Hayatımın sonuna kadar, dört Java'lı sandalcının o andaki yüz ifadelerini ve hızla küreklere sarılıp çekmelerini hatırlayacağım. Sonra kamarama indim. İlk gördüğüm şey masamın üzerinde duran iki kurşun kutusu oldu. Jim onları almayı unutmuştu.»

«Küçük filikanın hazırlanmasını emrettim. Fa- kaç Jim'in kürekçileri, hayatları tehlikede olduğu kanaatine vardıkları için ve sandaldaki deliden bir an evvel kurtulmak ümidi ile o kadar hızlı gitmişlerdi ki, biz yarı yola gelmeden evvel Jim'in öteki gemiye binmek üzere olduğunu gördüm. Yelkenli gemi hareket etmeye hazırды. Acele ile güverteye çıktım ve ufak tefek, kırk yaşlarında, gözleri hayat dolu, sarıya kaçan bir ten rengi olan kaptanla görüştüm. Neşeli ve kendinden emin görünüşüne rağmen, kaygılı ve bitkin bir insandı. Jim aşağıya in-

diği sırada ona sorduğum bazı sorular üzerine, (Oh, evet, Patusan.) dedi. O beyi nehrin ağzına kadar götürecekti, fakat nehri asla geçmiyecekti. Kaptan o kadar acayip kelimeler kullanıyordu ki, âdeta İngilizceyi bir deli tarafından basılan lügattan öğrenmiş gibi konuşuyordu. Mister Stein, nehri geçmesini kendisinden istemiş olsa idi, önce gemideki malların emniyete alınmasını isteyecekmiş. Bu isteği kabul edilmese imiş, hemen istifa edecekmiş. On iki ay evvel Patusan'a son olarak gitmiş ve Mister Cornelius, Mister Rajah Allang ve ileri gelenlerin nezdinde gerekli teşebbüslerde bulunmuş olmasına rağmen, nehri geçerken ateşe tutulmuşlarmış. Adamları korkudan sinmiş, köşelere saklanmışlar. Gemi zorlukla limana yaklaşmış, batmaktan zor kurtulmuş. Bu olaya ne kadar sinirlendiği geniş, saf yüzündeki ifadesinden belli oluyordu. Benim üzerimdeki tesirini de anlamak için gözümün içine bakıyordu. Deniz sakin olmasına rağmen arada sırada dalgalanıyor ve harekete hazır olan yelkenli gemiyi bir o tarafa bir öbür tarafa sallıyordu. Kaptan aldırış etmeden zengin lügatı ile anlatmaya devam ediyordu. Dişlerini sıkarak Rajah'ın alay edilecek bir sırtlan olduğunu söyledi. (Sırtlanın nereden aklına geldiğini Allah bilir.) Ayrıca ismi aklımda kalmayan başka bir ileri gelenin dişlerinin timsahinkinden daha keskin olduğunu da sözlerine ekledi. Kaptan gözünü gelip giden tayfalarından ayırmadan, Patusan'ın yırtıcı hayvan dolu bir kafes olduğunu ve bir daha oraya gitmeye niyetli olmadığını beyan etti. O sırada tayfaların işlerini bitirdiğini farkederek se-

sini alçalttı ve (Patusan'a bir daha gitmek istemem, geçen seneki ziyaretim beni bıktırdı.) dedi.»

«Daha sonra, Patusan'a gittiğinde Rajah'ın evi önündeki çamur deryasının ortasına konulan direğe, boynuna halat geçirilerek bağlanacak kadar terbiyesizlik etmiş olduğunu duydum. Bütün bir geceyi ve günün yarısını orada geçirmiş. Fakat anladığıma göre, Rajah bunu bir şaka olarak yapmış. Kaptan, bu hadiseyi bana anlatmadı, ama bir süre o feci tecrübeyi aklından çıkardığından eminim. Sonra sinirli bir sesle adamlarına birşeyler söyledi. Bana tekrar dikkatini verdiği zaman, eski heyecanı kaybolmuştu. Sakin bir sesle, arkadaşım olan beyin nehrin ağzında bulunan Patusan'dan otuz mil uzakta olan Batu Kring kasabasına kadar götürceğini söyledi. Fakat kanaatine göre o beye, şimdiden bir ceset gözü ile bakmak gerekmiş. (Ne, ne dediniz?) diye sordum. Arkasından bıçaklamayı andıran bir hareket yaparak, (Onu şimdiden öteki dünyayı boylayan biriymiş gibi görüyorum.) dedi. Herşeyi bilen ukalâ bir insanı andıran bu hareketine müthiş sinirlendim. Fakat o anda arkasında gülümseyerek duran ve bana susmamı işaret eden Jim'i görerek bir şey söylemedim.»

«Sonra, melez kaptan son emirlerini verirken, bizde Jim'le yalnız kaldık. El sıkışarak, bir daha vedalaştık. Günlerden beri duyduğum üzüntü, endişe ve pişmanlık bir anda yok olmuştu. Zira artık Jim'in kaderini hiçbir şeyin değiştiremeyeceğini anlamıştım. Melezin saçmalıkları, Stein'in verdiği izahat-

tan çok, oradaki tehlikeler hakkında bana daha iyi bir fikir vermişti. İşte o zamana kadar Jim'le benim aramda süregelen ciddiyet ve resmiyet, bu tehlike ve ayrılış anında, yerini tatlı bir dostluk ve anlayışa bıraktı. Ben ona (Yavrum.) diye hitap ederken o da bana (Ağabey,) demekten çekinmemişti. Gözlerinde minnet okunuyordu. Epey yaş farkımız olmasına rağmen âdeta, Jim'in geçirdikleri ve bekleyen tehlikeler, onu olgunlaştırmış, âdeta benimle yaşıt hale getirmişti. Aramızda o ayrılış anında, hakiki bir dostluk ve samimiyet peyda oldu. Fakat çok geç kalmıştık. Bu samimiyet yanıp sönen bir ışık kadar kısa sürdü. İkimizden daha olgun, o imiş gibi benî teselli etmeye çalıştı. Hızlı, hızlı ve emin bir sesle, (Peki, pekâlâ, kendime dikkat edeceğim, söz veriyorum.) dedi. (Evet lüzumsuz yere kendimi tehlikeye atmayacağım. Emin olun dikkatli olacağım. Fakat orada kalmaya niyetliyim, her ne pahasına olursa olsun. Merak etmeyin. Zaten 'Git' dediğiniz andan itibaren şansımın döndüğünü anladım. Bu şansı en iyi şekilde değerlendirmeye niyetliyim... Çok şanslı imişim doğrusu...) Şanslı ha! Evet, Jim'in dediğine göre ona şahane bir fırsat yaratmıştık, fakat fırsatlardan faydalanmak insanın elinde değil mi? O güne kadar Jim'in hayatının talihsizliklerle dolu olduğunu unutmamalı idim. Şimdi eline bir fırsat geçmişti. Değerlendireceğini ümit ediyordum, onun için Patusan'a gitmekten başka çare yoktu.»

«Sandalıma binip gemiden uzaklaşmasını bekledim. Jim'i son olarak, güneş altında bana kasketini sallarken gördüm. Onun, (Haberlerimi alacaksınız.)

diye bağırdığını da duydum. Ancak, (Benim haberlerimi mi, yoksa benden haber mi?) dediğini pek iyi seçemedim. Galiba (Haberlerimi) demişti. Güneşin denize aksetmesinden dolayı meydana gelen parlaklıktan onu net bir şekilde göremiyordum, korkuyordum, ben hep Jim'i bulanık veya karanlıklara gömülmüş olarak mı görmeye mahkûmdum?»

«Size, o anda hiç de bir cesede benzemediğini de söyleyebilirim. Fakat o melez herifin Jim'in omuzunun hizasından, uğursuz yüzünü görmenin beni kötü düşüncelere sevketmediğini söylesem yalancı olurum. Adam da kolunu kaldırmış, âdeta kötü bir kehanette bulunuyormuş gibi sallıyordu.»

YIRMİDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

«Sisli okyanusa bakan ve Jim'in oraya gidişinden iki sene sonra gördüğüm Patusan limanı düz ve kasvetli idi. Tepeleri kaplayan yeşilliğin arasında kırmızı toprak şeritleri şelaleler gibi uzanıyor, nehirlerin ağızlarında çamurlu araziler dikkati çekiyordu. Arkalarda ise ormanlık yerler ve mavimsi tepeler yükseliyordu. Denizin açığında ise karanlık, acayip şekilli adalar, güneşin altında harabeler gibi uzanıyordu.»

«Körfezin bir kısmını kaplıyan Batu Kring nehrinin ağzında küçük bir balıkçı kasabası vardır. Uzun süreden beri trafiğe kapalı tutulan nehir, ben gittiğimde açılmıştı. Stein'in küçük yelkenlisi ile kazasız belâsız, ateşe tutulmadan bu kasabaya **vardım**. Bana rehberlik etmek üzere yelkenliye gelen yaşlı balıkçıya göre, zaten bu tip hadiseler artık mazide kalmıştı. Hayatında gördüğü ikinci beyaz adam bendim. Bana da itimat ettiği belli oluyordu. Aynı zamanda hayatında gördüğü ilk beyaz insandan da devamlı bahsetmekten geri kalmıyordu. Ondan «Tu-

an Jim» diye bahsediyor ve ses tonunda hem samimiyet hem de hayranlık okunuyordu. Balıkçı kasabasının halkı, «Tuan Jim» veya Lord Jim'in himayesi altında imişler. Jim bana ondan bahsedileceğini söylediği zaman mübalağa etmemiştir. Evet, ondan bahsediliyordu. Jim'in, Patusan'a girişini mümkün kılmak için denizin her günküden iki saat evvel çekildiği hakkında o zamanlar bile bir çok şeyler anlatılmaya başlanmıştı. Konuşkan yaşlı adam, Jim'in sandalı idare edenin kendisi olduğunu ve bu garip hadiseye o zaman hayret ettiğini izah etti. Üstelik bu olaya ailece şahit olmuşlar, zira sandalda kendisinden başka oğlu ve damadı da varmış, ancak onlar tecrübesiz oldukları için, babaları ikaz edinceye kadar farkına varmamışlar. Yaşlı adam ise sandalın ne kadar hızlı gittiğini ve denizin acayip bir saatte çekildiğini işaret edince ağızları hayretten bir karış açılmış.»

«Jim'in o balıkçı kasabasına gelmesi Allah'ın bir nimeti idi, fakat o zaman bunu takdir edemediler. Her zaman olduğu gibi ise bu nimet korku ile karşılandı. Son beyaz adamın orayı ziyaretinden sonra o kadar uzun zaman geçmişti ki, bu hususta atalarının arasında dolaşan rivayet unutulmuş gitmiş, beyaz insanların iyiliği unutulmuştu. Garip bir insanın birden karşılarına çıkıp Patusan'a götürülmesi için ısrar etmesi, onları dehşete düşürmekten başka bir işe yaramamıştı. İsrarı korkunçtu, cömertliği ise şüphe uyandırıyor. Jim'in isteği duyulmamış

bir şeydi. Daha evvel böyle bir şeyle karşılaşmamışlardı. Raca buna ne derdi. Onlara ne yapardı. Kasaba halkı o geceyi, durumu tartışmakla geçirmiş. Fakat o manyak herifin öfkesi onları o kadar korkutmuştu ki, vakit kaybetmeden eski püskü bir sandal hazırlanmış, sandal hareket ettiği zaman kadınlar üzüntü ile ağlaşıyorlarmış. Cesur bir ihtiyar ise, arkalarından küfür edecek kadar ileri bile gitmiş.»

«Daha evvel de anlattığım gibi, Jim sandalın ortasında, teneke bavulu üzerine çökerek, kucağında da boş tabancayı tutarak, yolculuğu sonuna kadar oturarak geçirmiş. Devamlı tetikte imiş. Bu şekilde seyahat etmekten daha yorucu bir şey tasavvur edilemez. Fakat eninde sonunda hayatının geri kalan kısmını geçirmeye karar verdiği ve sonradan kabiliyeti, şöhreti, cesareti bir efsana haline gelecek olan yere vardı. Şöhreti zamanla ta tepelerden denizin kenarına kadar yayıldı.»

«Sandal kıvrıldığı zaman kocaman dalgalı denize son bir defa daha baktı. Sonra gözlerini uzakta göğe doğru uzanan sisli tepelere ve yamaçlardaki yemyeşil ormanlara çevirdi. Evet, beklediği fırsat nihayet ele geçirmişti. Bu fırsat şimdi elinin içinde idi. Acaba değerlendirebilecek mi idi? İçinde bunu başaracağına dair bir his vardı. Buna rağmen kendini, hayatında o günkü kadar bitkin ve kederli hissetmediğini bana sonradan söyledi. Saatler boyunca yaptığı tek hareket eğilip sandalın dibinde duran bir teneke kutuyu almak ve büyük bir dikkatle sandala dolan suyu boşaltmakmış. Teneke sandığın üzerinde

oturmanın ne kadar zor bir şey olduğunu kısa zamanda keşfetti. Hayret edilecek kadar kuvvetli bir bünyesi vardı. Buna rağmen o yolculuk esnasında defalarca bayılacak gibi olduğunu, sırtına vuran güneşin ise ateş gibi yaktığını itiraf etti. Vakit geçirmek için uzakta gördüğü siyah noktaların kütük mü, yoksa timsah mı olduğunu evvelden tahmin etmeye çalıştı. Fakat biraz sonra bundan vazgeçti. Zira bunun bütün siyah noktalar timsah olduğundan tadı kalmamıştı. Bu timsahlardan biri de az kalsın sandalı deviriyordu.»

«Bir ara deniz kenarındaki ağaçlara tırmanmış olan maymunlar Jim'i eğlendirdiler. Acayip sesleri ve hareketleri ile onu güldürmeye bile muaffak oldular. Jim onlara hâlâ minnet duyduğunu söyledi.»

«İşte Jim çok az insana nasip olan bir şöhrete ulaşacağı yere bu şekilde vardı. O zaman bu kadar başarılı olacağını aklının ucundan bile geçirmiyordu. Zaten düşünecek halde de değildi. Temenni ettiği tek şey, güneşin bir an evvel batması idi. Üç sandalcı onu ilgilendirmiyor, aralarında manyak beyazın gelişini Raca'ya nasıl izah edeceklerini tartışıp duruyorlarmış.»

«(Yorgunluktan bitap düşüp bir ara dalmışım,) dedi. Kendine geldiği zaman dikkati çeken ilk şey sandalın karaya yanaşmış olması idi. O zaman ormanı geride bırakmış olduklarını, biraz ötede ilk evlerin görünmeye başladığı, solunda bir şarampolun bulunduğunu, üç sandalcının sandaldan atlayıp gözden kaybolduklarını farkettiler. İnsiyaki bir hareketle

o da karaya atladı. Önce anlamadığı bir sebepten dolayı terkedildiğini sandı. Fakat çok geçmeden, heyecanlı sesler ve bağrışmalar duydu. Yüzlerce insan ona doğru koşmaya başladı. Bu insanlar büyük bir kapı açılmış ve oradan çıkmışlardı. Aynı anda silâhlı adamlarla dolu bir gemi nehirde görüldü ve sandalın yanına yaklaşarak Jim'in kaçmasını önledi.»

«(Sükûnetimi muhafaza ettim, fakat çok şaşırmıştım,) dedi. (Allah'tan bana verdiğiniz tabanca dolu değildi. Yoksa hiçbir şey düşünmeden onu çekip iki üç herifi vurmak işten bile değildi. Böyle bir hareket ise benim sonum demektir.) (Tabancayı neden doldurmamıştın?) diye sordum. (Bütün bir kasabanın halkı ile başa çıkamazdım ya. Üstelik korkak birisi olduğum intibaini da uyandırmak istemiyordum.) Bunu söylerken fırlattığı bakışta onun eski inatçı ruhunu görür gibi oldum. Halkın tabancanın boş olup olmadığını bilmelerine imkân olmadığını söylemek istedim. Yaptığı hareketin doğru olduğuna inandığına göre onu bozmanın ne mânası olabilirdi ki? (Her neyse, dolu değildi.) diye tekrarladı. (Bunun için yapacak bir şey yoktu. Yerimden kımıldamadan yaklaşmalarını bekledim. Sonra da onlara neden telâşlandıklarını sordum. Bu sorum onları fazlası ile şaşırttı. Hırsızlardan bir kaçının sandığımı alıp götürdüklerini gördüm. Uzun bacaklı bir herif, Kassım Yarın size gösteririm bana yaklaşarak Raca'nın beni görmek istediğini söyledi. (Pekâlâ,) dedim. (Ben de onu görmek istiyordum.) Bunu söyledikten sonra sükûnetle ilerledim. O büyük kapıdan geçtik. Sonra... sonra... işte sonrası burada

kalmam.) Gülmeye başladı, sonra da hararetle, (O gün öldürülmememin en iyi tarafı nedir biliyor musunuz?) diye sordu. (Yaşamamın kendimden çok bu kasabaya yaramış olması.)»

«Bana bunları, daha evvel de söylediğim gibi oraya gittiğim günün gecesinde evinin önünde otururken anlatmıştı. Daha evvel mehtabın tepelerin arkasında mezardan çıkan bir ruh gibi kayboluşunu seyretmiştik. Mehtabın ışığı sönük ve donuktu. Sanki ölmüş bir güneş ışığının ruhu idi. Ayın ışığında sanki insanı taciz eden bir şey vardır. Tekin değilmiş gibi bir his uyandırır. Bedenden ayrılmış bir ruhun sakinliği vardır. Bir muamma gibidir. Buna rağmen bizi hayata bağlayan tabiat güzelliklerinden biridir. Tıpkı bir aksi seda gibi. Bizi şaşırtır ve yanlış şeyler düşünmemize sebep olur. Dünyada bulunan her şeyin şekillerini değiştirir, gölgelere bürünmesine sebep olur. Fakat o gün etrafımızdaki gölgeler hakikatin ta kendisi idi. Yanımda duran Jim ise, ay ışığında bile, hakiki ve sağlandı. Patu-san'a gelip yerleşmeyi başardığına göre ona hiçbir şeyden zarar gelmezdi.»

«O gece her taraf sakin ve sessizdi. Nehir bile bir havuz kadar çırpıntısızdı. Sular yükselmişti. Karalık yamaçlarda yanyana dizilmiş evlerin aksini. karanlık tepelerin gölgeleri arasında, suda görmek mümkündü. Arada bir bambu ağaçlarının arasında bir ışık yanıp sönüyor, canlı kimselerin etrafta bulunduğunu ispat ediyordu.»

«Jim bana, geceleri evinin önünde durup, kasa-

ba halkının uykuya daldığını sönen ışıklardan takip etmekten zevk aldığını söyledi. Bu insanların yarınlarından emin bir halde yataklarına çekilmelerini biliyor ve seviniyordu. (Burası çok sakın, öyle değil mi?) diye sordu. Jim güzel konuşmasını beceren tiplerden değildi, fakat bu kelimlerin altında derin bir manâ saklı idi. (O evlere bakın,) diye devam etti. (Onların içinde bana itimat etmeyen tek kişi yoktur. Size başaracağımı söylemiştim. Burada yaşayan bütün erkek, kadın ve çocuklara sorun...) Bir iki saniye sustuktan sonra (Her neyse, pek fena insan değilmişim,) dedi.»

«Nihayet bunu anladığına memnun olmuşum. Ona ilk tanıdığımdan beri güvendiğimi söyledim. Başını sallayarak, (Evet, ama...) diye mırıldandı. (Haklı imişsiniz,) diye ekledi.»

«Alçak bir sesle söylediği bu sözlerde gurur ve heyecan seziliyordu. (Aman Allahım.) diye bağırdı. (Benim için bu hayatın ne demek olduğunu bir düşünün. Birde bana buradan ayrılmak isteyip istemediğimi sordunuz. Yarabbi, ayrılmak mı? Hele şimdi, Mister Stein'in teklifini bana ilettikten sonra... Gitmek! Neden? Korktuğum tek şey buradan ayrılmak mecburiyetinde kalmamdır. Bu benim için ölmekten beter olurdu. Hayır, böyle bir ihtimali düşünemem bile. Gülmeyin. her gün gözümü açtığım zaman bana itimat edildiğini düşünerek huzura kavuşuyorum. Bu huzuru ancak burada buldum. Anlıyor musunuz? Gitmek? Nereye? Ne için? Kimin için?)»

«Ona gelir gelmez ziyaretimin asıl sebebi olan

Stein'in teklifini izah etmiştim. Yaşlı adam Patu-
şan'daki dükkânı, içindeki mallarla birlikte, Jim'e
aktarmaya hazırdı. Jim önce somurtup isyan etmiş-
ti. (Allah senin belânı versin, şu hassasiyet ve ne-
zaketinden vazgeç artık,) diye bağırdım. (Stein sa-
na sadaka vermiyor. Hakkın olan ve yarattığın şey-
leri sana iade ediyor. Üstelik söylececek bir şeyin
varsa, onu öteki dünyada Mac Neil ile karşılaştığın
zamana sakla. Bu karşılaşmanın da yakın olmaması
nı temenni ederim.)»

«Söylediklerimi nihayet kabul etti. Zira ora-
da elde ettiği dostluklar, sevgi, itimat ve şöhret onu
âdeta bir esir haline getirmişti. Patusan'dan ayrıl-
mamak için her şeye evet demeye hazırdı. Gecenin
güzelliğine, evlere, yemyeşil ormanlara, kasaba hal-
kına, onların sahibi imiş gibi gururla bakıyordu.
Fakat aslında onlar Jim'in sahibi idi. Hayatının so-
nuna kadar da onlara bağlı kalmayı aklına koymuş-
tu.»

«Burada kazandığı itibarla ne kadar iftihar et-
se azdır. Ben de onun namına gurur duyuyordum.
Stein'in teklifinin kıymetini tartışacak değildim. Fa-
kat onun bile itimadını kazanmış olması Jim'in ka-
rakteri hakkında bir fikir verir. Jim'in cesareti ve
atılganlığı beni fazla ilgilendirmiyordu. Onu ne ka-
dar az hesaba kattığımı söylesem şaşarsınız. Hayır,
daha çok onun başka meziyetleri beni etkilemişti.
Yabancı bir ülkede kendini kabul ettirmeyi başara-
mış, alışılmamış şartlara uymasını bilmişti. Hele her
işe ve herkesin yardımına koşmaya hazır olması!
Hayret! Bütün bu meziyetleri birden ortaya çıkmış-

tı. Hislerini kolayca ifade edebilen bir tip değildi. Hâlâ arada bir şaşırarak kekeleyiği oluyordu. Fakat eskisine nazaran düşünceleri, konuşması daha ciddi, daha sakindi. Kızarmak huyundan tamamen vazgeçmemişti. Bazı hallerde de inadından vazgeçmediği belli oluyordu. Fakat olgunlaşmıştı, eski çocuksu halini geride bıraktığını da itiraf etmeliyim. Arada bir sarfettiği bir kelime, bir cümle onun Patusan'a ne kadar bağlı olduğunu, oradaki vazifesini ne kadar ciddiye aldığını, tekrar hayata bağlanmasına sebep olan bu kasabanın halkını ne kadar benimsediğini belli ediyordu. İşte bundan dolayı Patusan'ı ve halkını bir nevi bencillikle seviyor onları korumak ve rahat ettirmek için hiç bir fedakârlıktan kaçınmıyordu.»

YIRMİBEŞİNCİ BÖLÜM

«Raca'nın ziyaretine gitmek üzere Tunku Allan'ın bahçesinden geçerken, (İşte üç gün esir olarak tutulduğum yer burası.) dedi. (Berbat bir yer değil mi? Yiyecek hiç bir şey de yoktu. Sadece bağırıp çağırdığım zaman bana bir avuç pirinçli istavrit kadar küçük bir balıktan başka bir şey vermiyorlardı. Allah onların belâsını versin. Bu serseriler burnumun dibinde bardaklarını boşaltırken, ben havasız ve pis yerde açlıktan ve susuzluktan ölmek üzere idim. Sizin meşhur tabancanızı onlara teslim etmiştim. Zaten o ağır şeyden kurtulmak benim de işime gelmişti. Elimde boş bir silahla dolaşmak aptallıktan başka bir şey değildi zaten.) O sırada huzura kabul edildiğimizden, Jim anlatmasını yarıda bıraktı. Onu kısa bir müddet evvel esir almış olan adamın önünde Jim hürmetkâr ve ciddi bir tavır takındı. Oh, o sahneyi her hatırlayışımda gülmek isterim, fakat etkilendiğimi

de bu arada belirtmek isterim. Yaşlı, kötü şöhretli Tunku Allan korkusunu gizlemiyordu, maceralı gençliği hakkında anlattığı hikâyelere rağmen, bir kahraman değildi. Aynı zamanda, halinden Jim'e tam manası ile güvendiğini belli ediyordu. Dikkat edin! Aslında nefret edilmesi gereken yerde bile itimat ediliyordu. Anladığım kadarı ile Jim nutuk çekiyordu. Bazı fakir köylüler Doramin'in evine bir miktar bal ve sakızını, pirinçle değiştirmek üzere giderken kaçırılmış ve soyulmuşlardı. Raca'nın zayıf vücudu öfke ile titremeye başlamıştı. (Aslında hırsız olan Doramin'dir.) diye bağırırdı. Elleri kolları ile acayip hareketler yapıyor, ayağını yere vuruyor, tam manası ile sinirden deliye dönmüş gibi davranıyordu. Etrafımızda toplanmış olanlar da yumruklarını sıkıyor, ateş saçan gözlerle bize bakıyorlardı. Fakat Jim aldırmıyordu. Sakin, sakin konuşmaya başladı. Herkesin kendi ve çocuklarının gidasını namuslu yollardan elde etme hakkına sahip olduğunu Raca'ya hatırlattı. Uzun uzun tavsiyelerde bulundu. Yaşlı adam bir kaptan gibi koltuğunda oturmuş, onu dinliyordu. Öfkesini yenmiş gibi idi. Jim susunca, oda da sessizlik hakim oldu. Oradakiler nefes almaktan bile korkuyordular. Yaşlı Raca içini çekerek, (Duyuyor musunuz dostlarım, bundan sonra böyle âdi oyunlara paydos.) deyinceye kadar kimse ağzını açıp bir şey söylemedi. Oldukça iri yarı, itibarlı olduğu halinden belli olan, zeki gözlü, geniş omuzlu bir adam, daha sonra cellât olduğunu öğrendim, bir başkasının taşıdığı bakır bir tepsiden bize iki fincan kahve ikram etti. Jim alçak sesle (İçmeseniz iyi olur.)

diye ikaz etti. Önce ne demek istediğini anlamadım ve aval aval yüzüne baktım. Kendisi bir iki yudum içtikten sonra iskemlesine yaslandı ve fincanı sol elinde tutarak beklemeye başladı. İkazının sebebini anladığım zaman tepem attı. (Vay canına,) diye mırıldandım. (Ne diye beni böyle bir tehlikeye attın?) tabii ki kahveyi içtim, yapacak başka bir şey yoktu. Jim yüzüme bakmıyordu. Kahvelerimizi bitirdikten sonra hemen kalkıp müsaade istedik. Cellâtlarla birlikte sandalımıza doğru yürürken Jim özür diledi. Zehirlemek istemelerinin uzak bir ihtimal olduğunu belirtti. Kendisi korkmuyordu, (Raca senden çok korkuyor, ödü patlıyor. Bunu herkes farkedebilir,) diye inatla ısrar ettim. Bu arada zehirlenme alâmetleri olup olmadığını anlamak için kendimi yoklayıp duruyordum. Feci şekilde asabım bozulmuştu. Sandala bindiğimiz zaman yanıma oturarak, (Burada bir işe yaramak istiyorsam, böyle tehlikeleri göze almalıyım.) dedi. (Hiç olmazsa ayda bir Raca'nın ziyaretine gidiyorum. Buradaki halk onların namına bunu yapmamı bekliyorlar, yapacağıma inanıyorlar. Benden korkuyor mu? Evet, doğru. Belki de kahvesinden çekinmediğim için o benden çekiniyor.)»

«O sırada şarampolun sağında bulunan bir sürü kırılmış kazığı işaret ederek, (Patusan'a geldiğimin üçüncü günü bu kazıkları kırarak kaçtım. Yerlerine yenilerini koymadılar. Onları kırmak kolay olmadı.) dedi. Sonra bir çamur deryasını göstererek, (İşte sonra buradan atladım.) dedi. (Geriye çekilip hızla geldim ve atladım, fakat beceremedim. Çamurun içine düştüm. O zaman orda boğulacağımı sandım. Müca-

dele ederken ayakkabılarımı da kaybettim. Devamlı olarak da çamurla uğraştığım sırada bir okun saplanmasından korkuyordum. Ne kadar rahatsız olduğumu hâlâ hatırlıyorum. Hasta gibi idim. Midem feci şekilde bulanıyordu.)»

«İşte böyle. Bu güçlükleri yenerek şimdiki haline gelmişti. Eline geçen fırsatı değerlendirmişti. Onu ilk anda öldürülmekten kurtaran şey, sadece anı gelişi idi. Onu yakalamışlar ama bu bir hayaleti, şeytanın ta kendisini yakalamak gibi bir şeydi. Gelmesinin sebebi ne idi? Manası ne idi? Onu ne yapmaları gerekirdi?. Gönlünü hoş etmek için geç mi kalmışlardı? Yoksa onu hemen öldürüp kurtulmaları daha mı isabetli olurdu? Fakat o zaman ya başlarına bir felâket gelirse? Zavallı ihtiyar Allan çıldıracak hale gelmişti. Bir türlü karar veremiyordu. Toplantı defalarca dağılmış, yardımcılarının bir kısmı Jim'i öldürmek maksadı ile odadan çıkmışlardı. Söylentilere göre bir tanesi pencereden bile atlamış ve bacaklarını kırmıştı.»

«Raca da bu arada öfkeden deliye dönüp bağırıp çağırmış, toplantıyı dağıtmıştı. Fakat böyle inkıtlar hariç, Jim hakkında görüşmeler gece gündüz devam etmişti.»

«Bu arada Jim bahçede dolaşıyor, bazı kimsele-
rin küfürlerine, diğerlerinin meraklı bakışlarına, bir kısmının da öfkesine hedef oluyormuş. Her an birisinin üstüne atlayıp öldürmesi an meselesi imiş. Jim uyumak için küçük bir sundurmayı seçmişti. Orada toplanmış olan pislik ve çürük şeylerin koku-

su onu fazlası ile rahatsız ediyormuş. Fakat herşeye rağmen iştahından hiçbir şey kaybetmemiş. Bana üç gün müddetle devamlı açlık hissettiğini söyledi. Arada bir o heriflerden biri toplantı odasından çıkarak Jim'e yaklaşıyor ve çeşitli sorular soruyormuş. Hollandalılar memleketlerini işgal etmek için mi geliyorlardı? Böyle berbat bir yere gelmesinin sebebi ne idi? Tekrar geri dönmek ister mi idi? Raca, saat tamir edip edemeyeceğini soruyormuş. Hakikaten de ona eski bir saat getirmişler, o da vakit geçirmek amacı ile saatin zilini tamir edip çaldırmak için uğraşmıştı. İşte tam bu işi yaparken ne kadar büyük bir tehlike içinde olduğu düşüncesi, onun saati bir tarafa atmasına sebep olmuş. Kendi tabirine göre saat (Sıcak bir patates) gibi yere düşmüş. Ne yapacağına dair en ufak bir fikri yokmuş, buna rağmen hızla yürümeye başlamış. Daha fazla bu duruma tahammül edemeyeceğini hissediyormuş. Kararsız dolaşırken gözü bir kısmı kırık olan kazıklara ilişmiş. O zaman daha fazla düşünmeden, sanki bir aydan beri plânlanmış bir şey yapıyormuş gibi, kaçmaya başlamış. Önce acelesini belli etmeden yürümüş ve iki muhafızın beklediği kapıya yaklaşmış. Jim muhafızların burunları dibinden geçerek, kuş gibi uçmuş. Kazıkların öteki tarafına düştüğü zaman bir yerinin kırılmış olduğunu sanmış. Fakat kaybedecek vakti yokmuş. Hemen doğrularak koşmaya başlamış. Hatırladığı tek şey, arkasından kopan gürültü imiş. O ise durmadan koşmaya devam ediyormuş. Patusan'ın evleri iki bin metre ötede imiş. Önünde uzanan çamur deryasını görmüş ve mihaniki bir hareketle hı-

zını artırmış. Altındaki toprak âdeta uçuyormuş. Yaklaştığı zaman havaya fırlamış, kendini öteki tarafta bırakmak istemiş, fakat yumuşak çamura battığını hissedince hiç şaşmamış. Bacaklarını ve ellerini kımıldatmaya çalışmış, beceremeyince kendine gelmiş. O zaman sırtına saplanabilecek okları düşünmeye başlamış. Ancak düşmanlarının kendisine yetişebilmeleri için kapıya koşup, geniş araziden doluşmak mecburiyetinde olduklarını düşününce biraz ferahlamış. Sonra da sandallara binip onun olduğu yere gelebilirlermiş. Fakat bulunduğu yer sırf çamurmuş, su hemen hemen hiç yokmuş, onun için sandalla ona yaklaşmaları imkânsızmış. (Her şeye rağmen orada öleceğimi sanmıştım. Kuru toprak en azından otuz metre uzağımda idi,) dedi. Elini uzatıp bir yere tutunmak istemiş, fakat becerdiği tek şey bir avuç çamur yakalayıp tekrar geriye düşmek ve göğsüne kadar saplanmak olmuş. Canlı canlı çamura gömülmek üzere imiş. O zaman deli gibi çırpınmaya, yumrukları ile çamuru dövmeye başlamış. Çamur kafasına yüzüne sıcıyor, gözlerinin içine giriyor, ağzını dolduruyormuş. O zaman üç gününü geçirdiği Raca'nın bahçesini hatırlamış. Orası ona cennet gibi görünmüş. Oraya dönüp saatin tamirine devam etmek için büyük bir özlem duymuş. Gayretlerini artırmış, fakat boşuna uğraştığını sanıyormuş. Çamur onu körleştiriyor, nefesini tıkıyormuş. Nihayet insan üstü bir gayretle bir yere tutunmaya ve kendini yukarıya çekmeye muvaffak olmuş. Ayağının altında kuru, sağlam toprağı hissedince rahat bir nefes almış. Gözünü açıp etrafına bakınmış. Masma-

mi gökyüzünü, ışığı görmüş. O zaman uyumak ihtiyacını duymuş, oraya uzanmış ve uyumuş. Belki bir dakika, belki yirmi dakika dalmış, ancak derin bir uykudan uyanmış gibi kendine geldiğini hatırlıyormuş. Bir süre hareketsiz kalmış sonra ayağa kalkıp çamurları silkmış. O anda dünyada tek başına kalmış gibi bir his duymuş. Yardım isteyeceği kimse yokmuş. Kimseden merhamet bekleyemezmiş. İlk evler sekiz yüz metreden daha uzak değilmiş artık. O sırada kulağına gelen korkunç bir kadın çığlığı onu tekrar harekete geçirmiş. Her tarafı çamur içinde olduğundan korkunç bir görünüşü varmış. O şekilde, çorapla, kasabaya girmiş ve evlerin arasından geçmeye başlamış. Onu gören kadınlar kaçışmışlar, erkekler ise ellerindekileri düşürerek şaşkınlık ve korku içinde ona bakmaya başlamışlar. Geçtiği yerlerde dehşet saçıyormuş.»

«Küçük çocukların hayatlarını kurtarmak için koştuğunu ve koşarken yerlere yuvarlandıklarını görmüş. İki ev arasından geçerken, yokuşu tırmanıp devrilmiş, ağaçlardan meydana gelen bir çitin üstünden atlamış, o sıralarda Patusan'da çarpışmasız geçen gün yokmuş. Bir parmaklığın arasından süzülerek bir bahçeye girmiş. Bahçede oynayan ufak bir çocuk kafasına sopa fırlatmış. Bahçeden çıkıp küçük bir sokağa sapmış ve nihayet hayret içinde onu bekleyen bir sürü insanın kolları arasına kendini atmış. Nefes nefese imiş. Sadece (Doramin, Doramin.) diye fısıldayabilmiş. Adamların onu meyve ağaçlarıyla dolu bir bahçeden geçirip, iri yarı bir adamın oturduğu koltuğun önüne götürdüklerini hatırlıyordu.

Adamın etrafında toplanmış olanlar heyecan içinde imiş. Jim çamurlu elbiselerinin arasında bir süre arandıktan sonra yüzüğü bulmuş ve Doramin'e uzatmış. Bu anda sırtüstü yere yuvarlanmış. Kimin vurduğunu merak etmiş ilk önce. Fakat aslında kimse ona dokunmamıştı. Bitkinlikten yere yığılmış. Uzaktan arada bir atılan kurşunların sesi duyuluyormuş, Doramin'in malikânesinde de heyecan son haddini bulmuş. Fakat Jim artık emin yerde olduğunu anlamıştı. Kurtulmuştu. Doramin'in adamları bahçe kapısına siperler yığıyorlar, bir kısmı da kendisine su içiriyormuş. Doramin'in yaşlı hanımı ise telaşla kızlarına emirler yağdırıyormuş. Jim, şefkat dolu bir sesle, (İhtiyar kadıncağız sanki hakiki oğlu imişim gibi bana baktı, üstüme titredi.) dedi. (Kocaman bir yatağa yatırdı. Etrafımda pervane gibi dolaşarak bana moral verdi ve her ihtiyacıma karşılamak için çırpınıp durdu. Kadının ikide bir gözlerini silmesine bakılırsa, acınacak bir halde idim. O yatakta odun gibi hareketsiz, ne kadar yattığımı ben de bilmiyorum.)»

«Jim, Doramin'in yaşlı karısından çok hoşlanmışa benziyordu. Madam Doramin'in esmer, yumuşak bir yüzü, kalın dudakları ve tatlı gözleri vardı. Çok faal bir kadındı. Devamlı şekilde bir işle meşgul oluyor, evindeki iri gözlü, ciddi kızlara emir verip duruyordu. Bunlar, kızları, hizmetçileri, köleleri idi. Bu evlerin nasıl olduğunu bilirsiniz. Umumiyetle köle ile evin insanları, hizmetçileri arasında farkı anlamak çok güç. Madam Doramin çok cimri olup, giydiği geniş, önden açık elbiselerinin görünüşü bile fakirâne

idi. Çorapsız ayaklarına umumiyetle Çin tipi sarı terliklerini geçirirdi. Bu kadını, uzun kırlaşmış saçları omuzlarına dökülmüş olduğu halde, evin içinde bir buraya, bir oraya koşuşurken ben de görmüş-tüm. Konuşurken sözlerine dikkat ederdi. Asil bir aileden olduğu belli oluyordu. Bazı acayip huyları olduğu gibi, kaprisli idi de. Öğlenden sonraları kocasının karşısına geçer, geniş bir koltuğa gömülür, ufak bir pencereden görülen malikâne ve nehrin manzarasını seyre koyulurdu.»

«Madam Doramin umumiyetle bacaklarını altına alırken, kocası iskemlesinde dik ve heybetli otururdu. Aslında sadece bir tüccar olmasına rağmen, kendisine gösterilen itibar ve saygı görülecek şeydi. Patusan'daki en kuvvetli ikinci partinin lideri idi. Celebes'ten gelen göçmenler ki bunlar aşağı yukarı altmış aileden müteşekkildi, seneler evvel Doramin'i reisleri olarak seçmişlerdi. Bu kabilenin erkekleri zeki, çalışkan ve kindardır. Diğer Malay kabilelerinden çok daha cesurdu. Rarca'ya karşı gelen partiyi kurmuşlardı. İki parti arasındaki mücadelenin başlıca sebebi tabii ki ticaretti. Ticaret yüzünden ikide bir çarpışmalar oluyor, Doramin'in malikânesinde yangınlar çıkıyor, kurşun sesleri, çığlıklar etrafı kaplıyordu. Kasabalar ateşe veriliyor, yakananlar Raca'nın kalesine götürülerek kendisinden başka kimse ile alış veriş yaptıklarından dolayı öldürülüyor veya işkence ediliyordu. Jim'in gelişinden daha bir gün evvel, daha sonra himayesi altına alınan balıkçı kasabasının bir kaç erkeği kuş yumur-

talarını Cebeles göçmenlerinden birine sattıkları bahanesi ile Raca'nın adamları tarafından yakalanmış ve öldürülmüştü. Raca Allan, Patusan'ın tek tüccarı olduğunu iddia ediyor, buna riayet etmeyenlerin cezası ise ölüm oluyordu. Ancak Raca'nın ticari prensipleri yoktu. Ticaret ile soygunculuk arasında hiç bir fark yoktu. Aslında çok vahşi ve haris bir adam olan Allan aynı zamanda hayret edilecek derece korkaktı. Cebeles göçmenlerinden ödü kopuyordu. Ancak Jim gelinceye kadar bu korkusu onu hücum etmekten menedecek kadar büyük değildi. Adamları vasıtası ile göçmenlere eziyet ediyordu. Buna da hakkı olduğuna inanıyordu. O sıralarda Patusan'a gelen ve dini öne sürerek kargaşalık yaratan bir Arabın hareketleri durumu daha da kötüleştirmişti. Kendisi tepelerin en yüksek noktasına bir kale kurmuş ve oradan adamlarını göndererek bilhassa iç kısımlarda yaşayan kabileleri ayaklandırmaya uğraşıyordu. Bir atmaca gibi Patusan'a hücum etmek için fırsat kolluyordu. Ancak henüz cesaret edemiyordu. Daha çok, kimseye bağlı olmayan kabilelerin kasabalarını harap etmek için uğraşıyordu. Arabın geçtiği yerlerde viran, yıkılmış, yakılmış evler, ürünleri yağma edilmiş tarlalar kalıyordu. Patusan'ın ileri gelen iki parti mensupları bu haydudun daha fazla hangi tarafı ele geçirmek istediğini kestiremiyorlardı. Raca onunla gizlice anlaşmaya uğraşıyordu. Devamlı emniyetsizlik ve korku içinde yaşamaktan bıkan Bugi kabilesinin bazı mensupları ise, Arabın himayesini kabul etmeye hazırdı. Gençler ise Şerif Ali ile anlaşarak Raca'yı kovmak is-

teğini göstermeye başlamışlardı. Doramin güçlük-
le onları vazgeçirmeye muvaffak olmuştu. Doramin
artık yaşlanmıştı. Nüfuzu azalmamakla beraber du-
rum üzerindeki hakimiyetini yavaş yavaş kaybedi-
yordu. İşte Jim, Raca'nın kalesinden kaçıp Bugi'le-
rin Reisinin önüne çıkarıldığı zaman oradaki durum
bu idi.»

YİRMİALTINCI BÖLÜM

«Doramin, ırkının en dikkate şayan adamlarından biri idi. Bir Malay için hayret edilecek derece iri yarı idi. Etkileyici bir görünüşü vardı. Onun, ipekli kumaştan yapılmış altın işlemeli elbiseleri içinde ağır vücudunu, kırmızı, sarı sarıklı kocaman kafasını, ablak, şişman kırış kırış suratını, geniş burun deliklerini, kalın dudaklı ağzını, boğaya benzeyen ensesini, geniş, kat kat olan alnını ve nihayet gurur dolu gözlerini görenler bir daha unutamazlardı. Sakin hareketsiz oturduğunda, oturduktan sonra parmağını bile kıpırdattığı nadirdi. Azametli bir gösterişi vardı. Sesini yükselttiği hiç duyulmamıştı. Umumiyetle alçak bir sesle konuşur, duyanlara âdeta uzaktan konuşuluyor gibi gelirdi. Yürüdüğü zaman, beline kadar çıplak, siyah sarıklı iki genç dirseklerinden tutarak yardım ederlerdi. Oturduğu zaman ise iskemlesinin arkasında dururlar kalkmasını beklerlerdi. Doramin kalkmak istediği zaman önce sağına sonra soluna başını zorlukla döndürürdü. İki genç hemen yaklaşıp koltuk altlarından tu-

tarlar ve kaldırırlardı. Bütün bu ihtimama rağmen, Doramin'in herhangi bir sakatlığı yoktu. Aksine, sağlam, kuvvetli bir adamdı. Her işte karısının fikrini aldığı söylenirdi, fakat bildiğim kadarı ile kimse onların birbirleri ile konuştuklarını görmemişti. Pencerenin yanına oturdukları zaman ağızlarını açıp tek kelime söylemezlerdi. Pencereden batan güneşin ışığında geniş ormanı, yeşile çalan ta dağların eteklerine kadar uzanan denizi, gümüş bir «S» harfi biçimindeki nehri, iki yamaçtaki evleri ve onların üstünde yükselen ikiz tepeleri görebilirlerdi. Karıkoca birbirinden tamamen farklı idi. Madam Doramin, hareketli, narin, aceleci ve zayıftı. Herkese karşı şevkatli davranırdı. Onun karşısında oturan kocası ise, iri yarı, ağır, taştan yapılmış gibi hareketsizdi. Bu hareketsizliğinde, azametli ve merhametsiz bir hava vardı. Bu iki yaşlı insanın oğlu ise kibar ve mükemmel bir gençti.»

«Doramin çifti epey yaşlandıktan sonra çocuk sahibi olmuşlardı. Genç Doramin belki gösterdiği kadar küçük değildi. Alt tarafı on sekiz çocuklu bir ailenin sahibi için yirmi beş yaşın pek genç sayılmaması gerek. Genç Doramin, Doramin çiftinin hürmetkâr maiyetleri ile birlikte oturdukları şahane kilimlerle kaplı, yüksek tavanlı geniş odaya girdiği zaman önce Doramin'e yaklaşp elini öper, sonra da annesinin oturduğu iskemlenin arkasına geçer ve orada dururdu. Yaşlı anne ve babanın oğullarına taptıklarını söyleyebilirim, ama kalabalık yerlerde ona şevkatli bir bakış fırlattıkları bile vaki değildi. Umumiyetle dolu olan o odada halkın işleri

görülürdü, yani umumi bir yer sayılırdı. Onun için ailevi meselelere ve sevgi gösterilerine yer verilmezdi. Karşılama ve ağırlama törenlerindeki ciddiyet, vedalaşma sahnelerinin ağırlığı, hakreketlerde ve konuşmalarda sezilen saygıyı izah etmek mümkün değildi. Sandalda Raca'yı ziyaretimizden geri dönerken Jim, (Bu aileyi görmeye değer,) dedi. (Kıtaplarda okuduğumuz kahramanlara benzemiyorlarmı? Oğulları Dain Waris ise hayatımda edindiğim en iyi arkadaşımdır, tabii ki s'z hariç. Mister Stein'in iyi bir 'savaş arkadaşı' dediği tipten, Allah için şanslı imişim. Tam son nefesimi vermek üzere iken onların arasına düşmekle şansımın açık olduğunu ispat ettim.) Jim biraz düşündükten sonra devam etti. (Yatakta yatarken uykuya dalmadım, rüya görmedim. Ancak bir anda ne yapmam gerektiğini anladım.) dedi.»

«Evet, Jim geniş yatakta yatarken hayatının ondan sonraki kısmında çizeceği yolu seçtiğine şüphe yok. Jim başarısını savaşa borçlu idi. Zira kuvvetini sulhu getirmek için kullanmak imkânını bulmuştur. Ne yapması gerektiğine hemen karar verdiğine hükmetmemelisiniz. Bugi kampına vardığı zaman, o kabilenin durumu çok kritikti. (Herkes korku içindeydi,) diye bana anlattı. (O kabilenin her ferdi kendi hayatı ve ailesi için korkuyordu. Ben ise Raca veya o serseri Şerif tarafından öldürülmeden birşeyler yapmamın şart olduğunu anladım. Fakat bunu anlamak problemleri halletmek için yeterli değildi. Önce bu fikri herkese aşılama lâzımdı, bu da kolay bir şey değildi. Bugilerin önce korkula-

rını yenmeleri icap ederdi.) Jim eninde sonunda bunu başardı. Ama bu da kâfi değildi. Bu defa durum normale döndürebilmesi için plânlar kurması gerekti. Bunu da yaptı ve cüretkâr bir plân kurdu. Önce kendi duyduğu güven cesaret ve imanı, o hiçbir şeye karışmamak için gizli sebepleri olan bir sürü insana aşlamak, saçma kıskançlıkları bertaraf etmek, manasız itimatsızlıkları ortadan kaldırmak mecburiyetinde kaldı. Doramin'in korkunç otoritesi oğlunun sınırsız desteği olmasa idi Jim bu işi başaramazdı. Genç Dain Waris Jim'e inanan ilk insan oldu. Siyah ile beyaz arasında kurulan ve ölümsüz olan dostluklardan biri, Jim ile genç Dain Waris arasında kuruldu. Bugi'ler genç Dain Waris'ten gururla bahse-derler. Onun bir beyaz kadar savaşmasını bildiğini söylerler. Bu çok doğru idi. Dain Waris cesur olduğu kadar, bir Avrupalı kadar da zeki idi. Bazen bu tip yerlilerle karşılaşp, sizinkine benzeyen düşünceleri, davranışları olduğunu keşfederek hayrete düşersiniz. Dain Waris ufak tefek olmasına rağmen, mütenasip bir vücuda sahipti. Başını kaldırışında bir gurur seziliyordu. Nazik ve uysal bir karakteri vardı. İri siyah gözlü, koyu esmer yüzü, hareketli zamanlarda zengin ifadeli, dinlenme anında ise anlamsızdı. Fazla konuşkan değildi. Arada bir fırlattığı irade dolu bakışlar, müstehzi gülümsemeleri ve saygılı şüpheciliği onun zekâsını ve kudretini ispat ediyordu. Uzak memleketlerde rastladığımız bu tip insanlar, her ırkta kıymetli kimselerin bulunduğu-
nu ispatlar. Dain Waris, Jim'e hem itimat ediyor, hem de onu anlıyordu. Bu gençten bahsetmemin se-

bebi ona hayran olmamdır. Jim'e karşı gösterdiği anlayış, sempati ve itimat gözüme girmesini sağlamıştı. İkisinin arasındaki ilişki, hakiki dostluğun olduğunu bana öğretmişti. Jim başkanlığı ele geçirmişti, fakat Dain Wâris de Jim'i âdeta esir almıştı. Evet, Jim kelimenin tam manası ile bir esirdi. Memleket, halk, orada edindiği dostlar, onlara karşı duyduğu sevgi Jim'in gardiyanları idi. Onlardan kaçmasına imkân yoktu. Her geçen gün Jim'i Patusan'a bağlayan bir halka ekleniyordu. Orada kaldığım sürece duyduğum şeyler ve tanık olduğum olaylar bunun ne kadar doğru olduğunu gösteriyordu.»

«Jim'in hikâyesini parça parça, değişik kimse-lerden duydum. Jim bana her tarafı gezdirebilmek için elinden geleni yapıyordu. Yürüyüş, esnasında, kampta, zorlukla ikiz tepelerden birine çıktığımız zaman, velhasıl her yerde Jim hakkında birşeyler öğrendim.»

«Tepeye çıkmak hiç de kolay olmamıştı. Muhafızımız, her gittiğimiz yerde gönüllü bir muhafız veya rehber bize refakat etmek lütfunda bulunuyordu, bizden çok evvel tepeye tırmanmış ve bir ağaç kütüğüne oturarak bizi beklemeye koyulmuştu. Nefes nefese oraya çıktığımız zaman, burnuma kadar gelen yanan odun kokusu adamın kamp kurup ateş yaktığını belli ediyordu. Uzaktan gelen fısıltı halindeki sesler manzaranın sakin güzelliğini bir kat daha arttırıyordu. Jim ağaç kütüğünün üstüne oturarak piposunu çıkardı ve yaktı. Etrafta taze otlar yeşermeye başlamış, yeni ekilen bitki ve ağaç

lar serpilmişlerdi. Dikenli bazı bitkilerin sökülüp yerine faydalı bitkiler ekilmiş olduğu dikkati çekiyordu. Jim, (Her şey burada başladı,) dedi. Öteki tepeye bir göz attığım zaman, yıkılmış bazı kazıkların bulunduğunu gördüm. Şerif Ali'nin zaptedilmesi zor olan kampından kalan tek hatıra bu kazıklardı.»

«Buna rağmen zaptedilmişti. Oraya çıkıp kampı ele geçirmek Jim'in fikri idi. Doramin'in bütün top ve silâhlarını öteki tepeye çıkartmıştı. Bunlar iki tane büyük ve bir sürü ufak toptan ibaretti. Bu silâhlarla epey iş görülebilirdi. Ancak zor olan onları tepeye çıkartmaktı. Bana kabloları bağladığı noktayı gösterdi. Devrilmiş ağaçlardan kızakları nasıl yaptığını anlattı. Son iki yüz metreyi aşmak en zor taraftı.»

«Jim kendi kendine başaracağına dair söz vermişti, mesuliyet yüklenmişti. Adamlarını bütün gece çalışmaları için ikna etmişti. Yamaç boyunca bütün gece ateşler yanıp sönmüştü, fakat Jim (Burada tamamen karanlıkta çalışmamız gerekiyordu,) dedi. Tepeden karşı tarafta karınca gibi gidip gelen Şerif'in adamlarını görebiliyormuş. Kendisi de bir aşağı bir yukarı koşmuş, çalışanlara cesaret vermiş, emirler yağdırmış. İhtiyar Doramin bile koltuğu ile birlikte tepeye taşınmıştı. Onu düz bir yere yerleştirmişler, geceyi yakılan büyük bir ateşin başında geçirmişti. Jim, Doramin için, (Harikûlade bir adam, tam bir reis,) diyordu. (Dizlerinin üzerinde iki tane tabanca vardı. Bunlar çok harika idiler.

Abanoz ve gümüş karışımından meydana gelmişlerdi. Yüzükle takas etmişlerdi. Aslında ihtiyar Mac Neil'e aitti. Onun tabancaları nereden bulduğunu Allah bilir. Her neyse, Doramin, elini ve ayağını bir defa bile kıpırdatmadan, yanan kütüklerin ışığında, tabancaları ile birlikte bütün gece oturdu. Bu arada yüzlerce insan etrafında koşuyor, bağırıp çağırıyor, iş yapıyordu. Doramin hayatımda gördüğüm en azametli insandı. Şerif Ali, Allah'ın belâsı adamlarını üzerine saldırsa idi kurtulma şansımız sifıra inerdi. Anlıyor musunuz? Doramin başarısızlığa uğradığımız takdirde öleceğini bile bile oraya çıkmıştı. Buna şüphe yoktu. Aman Yarabbi! Onu bir kaya gibi orada otururken görmek bana kuvvet ve cesaret veriyordu. Şerif bizim çıldırmış olduğumuza hükmetmiş olacak ki, bir defa bile kendi tepesine çıkıp neler yaptığımızı takip etmek zahmetine katlanmadı. Kimse bu işin netice vereceğine ihtimal vermiyordu. Kütükleri çıkarıp çeken, terliyen, uğraşan Bugi'lerin bile başarı ümitleri yok gibi idi. Emin olun ki, bir tek kişi ümitli değildi...))»

«Jim bunları anlatırken ayağa kalkmış, gülümseyerek ve çocuksu gözleri gururla parlayarak bana bakıyordu. Ben bir ağaç kütüğünün üzerine oturmuştum. Aşağıda kızgın güneşin altında yemyeşil ormanlar, kıvrılan nehirler, kasabalar uzanıyordu. Bu geniş ve yeknesak memleket artık Jim'in vatani olmuştu.»

«İşte bende onunla birlikte, kendisi için tarihi bir önem taşıyan tepede bulunuyordum. Sanki bütün ormanlara, kasabalara hükmediyor gibi idi. Kud-

reti, cesareti temsil eden bir deve benziyordu. Jim her zaman benim için sembolik bir genç olmuştur, bunun sebebini ben de bilmiyorum. Ancak ona karşı duyduğum ilginin bu düşüncemden ileri geldiğini de itiraf etmeliyim. O sırada ona bütün hayatını değiştiren olayı hatırlatmanın doğru olup olmadığını bilmiyorum. Fakat Patna faciası ve onu takip eden günlerdeki hadiseleri aklımdan geçirmenin önüne geçemedim. Bunları hatırlamak ise, Jim'in kavuştuğu ışığa bir gölge düşürmekten başka bir işe yaramazdı.»

YİRMİYEDİNCİ BÖLÜM

«Jim hakkında anlatılanlar onun insan üstü bir kuvvete sahip olduğu kanaatini uyandırmıştı. Yerliler, Jim'in kurnazca bir plân hazırlamış olduğunu, iplerle topların tepeye çekildiğini, yüzlerce insanın bu işe emek verdiğini ve toplar ateş açtıkları zaman başarıya ulaştıklarını kabul ediyorlardı. Yaşlılar ise başlarını şüphe ile sallıyorlardı. Bütün bu olanlarda acayip, akıl almaz şeyler vardı. İplerin ve insan kollarının kuvveti nedir ki? Böyle akıl almaz bir zaferin kazanılmasında büyü'nün, insan üstü bir kuvvetin etkisi muhakkak olmalı idi. Bir akşam üstü sohbete daldığım, Patusan'ın en asil sakinlerinden biri olan Sura böyle konuşmuştu. Bu arada Sura'nın kendisinin, inatçı ruhları yola getirmek için bütün prinç tarlalarını dolaşan sihirbazın biri olduğunu da belirtmem gerek. Ona göre eşyaların ruhları insan ruhlarından çok daha inatçı imiş. Onlara hakim olmak zormuş.»

«Kasabanın daha cahil halkına gelince, onlar Jim'in topları sırtında taşıdığına samimi olarak ina-

nıyorlar ve bunu hiç tereddüt etmeden söylüyorlardı.»

«Onların bu inancı Jim'in öfke ile ayağını yere vurmasına ve sinirli bir gülüşle, (Bu zavallı cahillere ne yapabilirim ki?) demesine sebep oluyordu. (Bütün gece oturup anlamsız bir şeyler konuşmaktan zevk duyarlar. En olmayacak en uydurma hikâyelere inanabilirler.) Bu inanış, halkın ona tapmasına ve cesaretinin daha da çözülmez bir hale gelmesine sebep oluyordu. İnkâr edişindeki ciddiyet beni güldürdü. (Benim de bu tip söylentilere inandığımı mı sanıyorsun yoksa?) diye takıldım. Bana hayretle baktı. (Tabii ki hayır. Böyle bir şey aklımdan bile geçmedi,) diye cevap verip kahkahalarla gülmeye başladı. (Her neyse, toplar oraya çıkarıldı ve sabah, güneş doğarken, hep birden ateşe başladılar. O serserilerin nasıl kaçıştıklarını görmeli idiniz.) Jim bunları bana naklederken Dain Waris de onun yanında idi. Sakin bir tebessümle onu dinliyordu. Jim hikâyesinin bu kısmına geldiği zaman, genç adam gözlerini indirip ayaklarını oynattı. Anladığıma göre, topların tepeye çıkarılması

moralini öyle yükseltmiş ve kendilerine olan itimatlarını öyle arttırmış ki, Jim bile topların idaresini iki yaşlıca yerliye bırakarak, Dain Waris ve askerlerinin saklandığı siperlere gitmek cesaretini gösterdi. Hava ağarmak üzere iken Dain Waris ve adamları yerlerde sürünerek tepeye tırmanmaya başladılar. Yolun üçte ikisini katettikten sonra, işaret olarak kabul ettikleri güneşin doğuşunu beklemeye başladılar. Jim nasıl sabırsızlık ve endişe ile güneşin do-

ğuşunu beklediğini anlattı. Tepeye inip çıkışta nasıl terlediğini ve sabahın rutubeti de kemiklerine işlediğinden, her an bir yaprak gibi titremeye başlayacağından nasıl korktuğunu izah etti. (Hayatımda geçirdiğim en feci yarım saatti, geçmek bilmedi.) dedi. Güneş yavaş yavaş görünmeye başlamış. Etrafa yayılmış olan Bugi'ler otların arasında sürünerek mevzi almaya çalışıyorlarmış. Dain Waris, Jim'in yanında yere uzanmıştı. Jim elini sevgi ile arkadaşının koluna koyarak, (Bakıştık,) dedi. (Bana neşe ile gülümsedi, fakat ben bir titreme nöbetine tutulacağımdan korktuğum için, dudaklarımı kıpırdatmayı bile göze alamıyordum. İnanın ki doğru söylüyorum. Bütün gece ter içinde kalmıştım, şimdi ise üşüyordum.) Evet. Jim'in neticeden dolayı korkmadığına eminim. O sırada düşündüğü tek şey titremesine mani olmaktı. Ondan sonra olacaklar onu ürkütmüyordu. O tepeye çıkmaya ve ne olursa olsun orada kalmaya kararlı idi. Geri dönmek diye bir şey düşünülemezdi. Bu insanlar ona inanmış, sırf onun sözü ile tehlikeye atılmaya razı olmuşlardı. Kendisine itimat etmişlerdi.»

«Bunları söylerken nasıl susup gözlerini bana diktiğini hatırlıyorum. (Bildiğim kadarı ile bana itimat ettikleri için pişman olmadılar, o fırsatı onlara vermedim,) dedi. (Hiç bir zaman. Bundan sonra da pişmanlık duymamaları için Allah'a her gün dua ediyorum.) Ancak bu arada her şeyde ona güvenmeleri, söylediği her şeyi kanun olarak kabul etmeye başlamaları Jim'in hoşuna gitmiyordu. (Bunun ne demek olduğunu tahmin edemezsiniz,) dedi.

(Neden mi? Daha geçen gün adamın biri uzun bir yol katederek bana geldi ve karısını boşaması hususunda fikrimi almak istedi... Doğru söylüyorum. İnanın. Bu size tuhaf gelebilir, ama hakikatin ta kendisidir.) Verandadaki şezlonglardan birine uzanmış, piposunu tüttürerek buna benzer bir kaç hadise daha anlattı. Bu tip olaylar sanıldığı kadar komik değilmiş. Ne diyebilirmiş ki? Karın iyidir, boşanma. Evet, iyi bir kadın, fakat yaşlı imiş. Adam bazı eski tabaklarla ilgili bir olay anlatmaya başlamış. Onbeş, yirmi seneden beri beraber yaşıyorlarmış... Bazan onu dövüyormuş. Fakat fazla değil, arada bir. Şerefini korumak için buna mecburmuş: Kadın son zamanlarda iyice sapıtmış. Aniden bir gün kardeşinin oğlunun karısına üç tane tabak hediye etmiş. Adamı her gün suçlamaya başlamış. Arkadaşları adamla alay etmeye başlamışlar. Düşmanları ise arkasından konuşuyorlarmış. Tabakları yok olmuş, çok üzülmüyormuş. Jim, (Şaşırp kaldım, eve gitmesini söyledim. Kendim de oraya uğrayıp her şeyi halledeceğime dair söz verdim.) diye devam etti. Evet, bu hikâye beni güldürmedi desem yalan, fakat Jim'in ne kadar güç durumlara düştüğünü takdir ettim. (Ormanı katetmek bir günümü aldı. Bir gün de salak kasabalılara bu işe karışmamalarını tavsiye etmekle geçirdim.) dedi. (Zira kasaba halkı ikiye ayrılmış, bir kısmı adamı, bir kısmı ise karısını tutuyordu. Namus meselesi imiş! Gurur meselesi imiş! Ekin ve tarlalarına bakacaklarına böyle saçma şeylerle vakit geçiriyorlardı. O Allah'ın belâsı tabakları alıp adama verdim ve iki tarafı da

uzlaştırdım. Tabii ki hiç zorluk çekmedim. Bu memlekette iki kişi arasında olan en ciddi anlaşmazlıkları bile, bir kelime ile halledebiliyorum. Fakat asıl önemli olan şey hakikati bulmaktır. O gün her iki tarafa da normal davrandığıma emin değilim. Bu düşünce de beni rahatsız ediyor.) Evet, Jim'in dertleri yok değildi. Herkesin ona bu kadar güvenmesi mesuliyetini arttırıyor, yanlış bir karar vermek korkusu onu düşündürüyordu. Herhangi bir güçlüğü bertaraf etmesi, onun için bir çocuk oyuncağı gibi idi. Fakat o da insandı, ya görüşünde yanılırsa? Evet, bu şaka değildi. Şerif Ali'yi alt ettiği günden beri herkes ona âdeta bir ilâh gözü ile bakıyor, herşeyi başaracağına inanıyordu. (Bu çok büyük mesuliyet,) diye tekrarlardı. (O gün kavganın sebebi üç kıymetsiz tabak yerine, üç insan da olsa idi durum gene değişmiyecekti. Benim bir kelimemle üç insan da ölebilirdi.)»

«İşte genç dostum savaşta kazandığı zaferin yarattığı havayı bu şekilde bana nakletmeye çalışıyordu. Jim huzura kavuşmuş ölümden kurtulmuş, Patusan halkının hamisi ve sevgilisi haline gelmişti. Fakat bunu devam ettirmeye muvaffak olabilecek mi idi? Taze ve genç sesi her yerde duyuluyordu. Jim'in bu kadar az yıpranmış olduğunu anlamak beni hayrete düşürdü. Ormanda, kasabada, tarlalar da ve her yerde onun sözü geçiyordu.»

«Jim, güneşin doğuşunu bekledikleri o geceyi hiç unutamıyordu. İlk güneş ışıkları ile birlikte ikiz tepelerden birinden toplar ateşe başlamıştı. Öteki tepede ise öfke ve şaşkınlık çığlıkları duyul-

luyordu. Kalenin kazıklarına ilk varıp onları deviren Jim ile Dain Waris olmuş. Herkesin ağzında olan bir efsaneye göre de, Jim bir parmak dokunuşu ile kocaman kale kapısını devirmişti. Jim ise kendisine atfedilen bu olağanüstü kuvveti inkâr ediyor, Şerif'in kalesinin zaten çürük temeller üzerine kurulmuş olduğunu ve Şerif kimsenin kendisine dokunamayacağı kanısında olduğu için o kalede rahatça oturduğunu iddia ediyordu. Genç dostumun anlattığına göre, Dain Waris ile tepeye çıktıkları zaman kendisi aptal gibi bütün kuvveti ile kapıya dayanmış. Kapı ise hemen açılmış ve Jim tepe taklak avluya düşmüştü. Dain Waris atik davranıp tabancasını çekmese imiş, oradaki serserilerden biri onu Stein'in böcekleri gibi bir anda ezecekmiş. Kaleye giren üçüncü adam, Jim'in uşağı Tamb İtem'miş. Tamb İtem kuzey kısımdan gelen bir yabancı idi. Malay ırkındandı. Patusan'a geldiği zaman Raca tarafından sandalcılık yapmaya zorlanmış ve o da ilk fırsatta kaçarak Bugi'lere sığınmıştı. Oraya gittikten sonra Jim'e köpek gibi bağlanmış. Çok esmer olan bu adamın basık bir suratı, çıkık çene kemikleri vardı. (Beyaz efendi.) dediği Jim'e bağlılığı fanatik bir sevgi idi. Onun yanından bir saniye bile ayrılmaz, gölge gibi onu takip ederdi. Kalabalığın arasına girdikleri zaman efendisinin peşinden gider ve sert bakışları ile halkın efendisine fazla yaklaşmasına mani olurdu. Jim onu evinin idarecisi haline getirmişti. Tamb İtem Şerif'in kalesinin işgalinde de kendisini göstermişti. Jim'in adamları

hemen arkalarından yetişmiş ve Şerif'in adamları şaşkınlıktan kurtulamadıkları için, beş dakikalık bir çarpışmadan sonra teslim olmuşlar. Bu arada aptalın biri kaleyi ateşe verdiğiinden Jim, Dain Waris ve ötekiler dışarı fırlamak mecburiyetinde kalmışlar.»

«Jim'in plânı tam bir başarıya ulaşmıştı. Diğer tepede kımıldamadan duran ve silâh sesleri arasında bekleyen Doramin, zaferin haberini aldığı zaman derin bir iç çekti. Oğlunun emniyette olup adamlarının başında bulunduğunu öğrendiği zaman ise hiç sesini çıkarmadan ve kimseden yardım istemeden kalkmaya yeltenmişti. Muhafızları koşup onu kaldırmışlardı. O zaman ihtiyar reis azametli bir halde ayakta durmuş, sonra da gölge bir yere giderek uzanmıştı. Adamları üstüne beyaz bir çarşaf örtmüşlerdi.»

«Bu arada Patusan'da da heyecan son haddini bulmuştu. Jim, yanmış kaleden aşağıya baktığı zaman, evler arasındaki boş arsaların insanlarla dolup taşığını gördüğünü ve oradan gelen sevinç çığlıkları ile çalan gonk ve çan seslerini duyduğunu söyledi. (Halkın bir kısmı damlara çıkmıştı,) diye devam etti. İçimde birşeylerin kıpırdadığını hissederek, yumuşak bir sesle, (O anda kendini çok mutlu ve sevinçli hissetmiş olman gerek,) dedim.»

«Kollarını yana açarak, (Şahane... Harikûlade... Fevkalâde idi!) diye bağırdı. Bu hareketi ile sanki dağlara, güneşe, ormanlara meydan okuyor gibi idi. Altımızdan nehir sakın sakın kasabanın ara-

sından kıvrılarak akıyordu. Jim kendi kendine konuşuyormuş gibi, (Şahane,) diye tekrarladı.»

«Şahane! Evet buna şüphe yoktu. Halkın ona karşı gösterdiği sevgi, itimat, hayranlık bu başarısının ispatı idi. Hakikaten tek başına büyük bir zafer kazanmıştı. Daha evvel de söylediğim gibi, size tam manası ile oradaki gördüklerimi nakletmeme imkân yoktur.»

«Jim'in orada yalnız kaldığını itiraf etmeliyim. Onun gibi bir tek insan daha yoktu. Ancak daha evvel tahmin edilemeyen meziyetleri onun oradaki hayat şartlarına ve halka öyle yaklaştırmıştı ki, bu yalnızlığından kuvvet ve başarı doğmuştu. Yalnızlığı büyüklüğünü arttırıyordu. Etrafında onunla mukayese edilecek kimse yoktu. Şöhreti her tarafa yayılmıştı. Jim'in tanınmadığı bir yere varan günlerce yolculuk etmek, ormanın dışına çıkmak lâzımdı. Her yerde, her evde Jimden bahsediliyor, onun tek bir işareti ile her türlü fedakârlığı yapmaya hazır binlerce kişi bekliyordu.»

YIRMİSEKİZİNCİ BÖLÜM

«Yenilgiye uğrayan Şerif Ali Patusan'ı terket-
tikten sonra zavallı kasabalılar saklandıkları orman-
dan çıkıp evlerine dönmüşler. O zaman Jim ile Da-
in Waris kasabalıların ileri gelenlerinden bir heyet
kurdular. Jim de bu heyetin başına getirilmiş.
Böylece Patusan'ın asıl reisi olmuş.»

«Raca Tunku Allan'a gelince, başta korkudan
deliye dönmüş. Başarılı hücumun haberini aldığı za-
man kendini yerden yere atmış ve bir gün bir gece
yanına kimse yaklaşmamış. Ettiği küfürlerin haddi
hesabı yokmuş. Adamlarından hiç biri onu yatıştır-
maya bile yeltenmemiş. Raca kendini Patusan'dan
kovulmuş, esrarsız, kadınsız, perişan bir halde or-
manda dolaşüyor görüyor, buna karşı elinde bir kuv-
vet olmadığını hissediyormuş. Şerif Ali'den sonra
onun da sırası geleceğine eminmiş. O şeytan tara-
fından idare edilecek bir hücumu karşı kim koyabi-
lirmiş ki?»

«Ziyaretim sırasında Raca'nın hâlâ hayatta

olması adalet anlayışına bağlı idi. Bugi'ler başta Raca ile hesaplaşmayı istemişler, Doramin ise oğlunun Patusan'ın Racası olmasını arzu ettiğini saklamamıştı. İhtiyar Reisle görüşmelerim esnasında gizli tutmaya çalıştığı bu emelini sezmiştim. Jim'i etkileyeceğimi düşünerek bana açılmaya yeltenmişti. Önce gençliğindeki başarılarından söz ederek, artık ihtiyarladığını ve eski kudreti kalmadığını ima etmişti. Yorulmuştu. Konuşurken, küçük ve meraklı gözleri ile yaşlı, kurnaz bir fili andırıyordu. Göğsü heyecanla kabarıyor, arada bir içini çekiyordu. Bu arada Tuan Jim'e sonsuz itimadı ve zekâsına güvendiğini söylemekten de geri kalmıyordu. Ancak ölmeden evvel Jim'den bir söz alabilse! Bir kelime söylemesi kâfi idi. Doramin'in fısıltıları, ağır nefes alışları bana büyük bir fırtınanın son kalıntılarını hatırlatıyordu.»

«Bu konuyu bir tarafa bırakmaya çalıştım. Benim Jim'e tesir etmem zordu. Onun elinde her türlü işi yapmak kuvveti olduğuna şüphe yoktu. Fakat Doramin'in emelini gerçekleştirmek isteyecek mi idi? Doramin kendi memleketinin geleceği için endişe ediyordu. Bir ara, (Toprak Allah'ın koyduğu yerde kalır, fakat beyaz adamlar gelip gider. Bir süre otururlar, sonra buradan ayrılırlar. Arkada bıraktıkları da, onların ne zaman tekrar döneceklerini bilmezler. Beyazlar, kendi memleketlerine, sevdiklerine dönerler, bu da bir gün gidecek...) dedi. Gayri ihtiyari, ağzımdan, (Hayır, imkânsız, bu bitmez,» kelimeleri döküldü. İnsiyaki olarak söylediğim bu sözlerime pişman oldum, zira umumiyetle hiç bir şe-

ye şaşmayan Doramin bile, hayretle koca kafasını bana doğru çevirerek, soru dolu gözlerini yüzüme dikti. Bunun iyi bir haber olduğunu söyledikten sonra da sebebini öğrenmek istedi.»

«Doramin'in ufak, tefek, karısı yanımda oturuyordu. Başını örtmüş, ayaklarını altına almıştı. Onun sadece omuzlarına dökülmüş kır saçlarını ve çenesini görebiliyordum. Pencereden görülen şahane manzaradan bakışlarını ayırmadan, şefkat dolu bir sesle, Jim kadar genç birisinin memleketini bırakıp bu gibi tehlikelere atılmasının sebebini ne olduğunu sordu. Dönüşünü hasretle bekleyen yaşlı annesi yok mu idi?»

«Böyle sorular için tamamen hazırlıksızdım. Birşeyler mırıldanıp başımı müphem bir şekilde sallamaktan başka çarem yoktu. Sonraları düşüncesizliğime kızdım ve düştüğüm bu güçlükten zorlukla sıyrıldığımı farkettim. Ancak Reis o andan itibaren çok sessizleşti. Pek memnun görünmüyordu. Anlaşılan ona düşünecek bir konu vermiştim. Aynı günün akşamı, Patusan'da son gecemdi. Jim'in mazisini ilgilendiren sorularla tekrar karşılaştım. Ve böylece Jim'in aşkı ile ilgili kısma gelmiş oluyordum.»

«Her halde basit, olağan bir aşk hikâyesi dinleyeceğinizi tahmin ediyorsunuzdur. Hayatımızda o kadar çok aşk hikâyesi okuduk ve duyduk ki, Umumiyetle bu tip hikâyeleri daha çok fırsattan istifade, ihtiras ve gençliğin coşkunuğu neticesi olarak kabul ediyoruz. Eninde sonunda ise böyle aşkların unutulmaya ve geride pişmanlık ve üzüntüden baş-

ka birşey bırakmadığını tahmin ediyoruz. Umumiyetle öyledir... Belki de Jim'in macerası da bunlardan biri idi... Fakat emin değilim. Bu macerayı nakletmek sandığınız kadar kolay değil. Alışılmış aşk hikâyelerine o kadar çok benziyor ki... Fakat bu macerayı farklı kılan ve beni rahatsız eden, küçük bir mezarda yatan bir kadının hayali var. Bir sabah erken saatlerde yürüyüşe çıktığımda ufak bir tepelikten başka bir şey olmayan bu mezarı gördüm. Kenarda mercan taşları ile çevrilmiş tümsekler vardı. Bu tümseklerin üstünde ise taze çiçeklerden yapılmış çelenkler konulmuş, mezarın etrafında ise, bir parmaklık yapılmıştı.»

«Bu unutulmamış, bakımlı sayılacak mezarın ehemmiyeti inkâr edilemezdi. Parmaklığı ise Jim'in kendisinin yaptığını söylersem, bu aşk macerasının diğerlerinden farklı olduğunu kabul edeceksiniz. Hatıralara ve sevdiği kadına bağlılığı Jim'in karakterindeki ciddiliğin bir başka delilidir. Genç adamın romantik, vicdanlı olduğunu Stein söylememiş mi idi?»

«Sersemi Cornelius'un karısının, hayatı boyunca kızından başka arkadaşı ve sırdaşı olmamıştı. Kızının babasından ayrıldıktan sonra, zavallı kadının hangi şartlar altında o alçak Portekizli ile yaşamaya razı olduğunu bilemem. Onun karakteri ve sürdüğü hayat benim için bir muammadır. Ancak Stein'in anlattıklarından kadının basit, âlelade bir kadın olmadığı manasını çıkarmıştım. Babası yüksek rütbeli bir adam olmakla beraber, fazla atılgan olmadığından hayatta büyük başarı kazanamadan gözlerini

kapamıştı. Kızının kaderi ise, hayatının son kısmını Patusan'da geçirmektir.»

«İnsanların müşterek kaderi... Hayatından üstün tuttuğu bir şeyi veya kimseyi kaybetmeyen insan, insan demekle duygulu, hassas kimseleri kastediyorum, var mı? Müşterek kaderimiz kadınlara bağlıdır. Kader bizi vahşice cezalandırmaz, sadece senelerce ıstırap çektirir, bizden âdeta intikam almak istiyormuş gibi işkence eder. Alet olarak da kadınları kullanır. Zira bizi hayata bağlayan veya ölümü isteyecek kadar kedere boğan hep kadınlardır. Sevgileri ile bizi cezalandırırlar, terkederek ıstırap dolu günler geçirmemize sebep olurlar. Dünyanın onlara nasıl tamammül ettiğine şaşarım ,fakat onlarsız bir dünyayı da tasavvur edemem. Kadınlar için tehlikelere atlanır, onlar için yaşanır, çalışılır, velhasıl yaşantımız onların isteklerine göre ayarlanır. Dünyadaki kadınla erkek sayısı aynı olduğunu bilmekle beraber, hakiki dişilerin pek az olduğunu söylemek isterim. Fakat Cornelius'un karısının hiç olmazsa kızı kadar tam manası ile bir kadın olduğuna şüphem yok.»

«Bu iki kadını, önce genç anne ile çocuğunu sonra da yaşlı hanımla genç kızı, yaşadıkları yeknesak ve sıkıntılı günleri, ormanların gerisinde duydukları yalnızlığı ve derin, manalarla dolu konuşmalarını tahayyül etmekten kendimi alamıyordum. Aralarında büyük bir sevgi ve anlayış olduğuna şüphem yok. Birbirlerine sırlarını açtıklarına da eminim. Zaten bu sırlar olaylarla ilgili olmaktan çok iç dünyalarına, düşüncelerine, hislerine, hayal-

lerine, rüyalarına ait olmalı. Biribirlerini ikaz ettikleri de olmuştur. Ancak genç kızın annesinin ikazlarını anladığına ve tatbik ettiğine emin değilim. Belki annesine ancak o öldükten ve Jim geldikten sonra hak vermiştir. O zaman genç kız yaşlı annesinin sözlerini anlamıştır.»

«Jim onu, (mücevher, kıymetli taş) manasına gelen bir kelime ile çağırırdı. Güzel bir buluş, değil mi? Evet, Jim mücevher kelimesini isim yerine kullanıyor ve bunu (Jane) dermiş gibi tabii bir şekilde yapıyordu. Bahçesine geldikten on dakika sonra (mücevher) kelimesini duydum. Yanımdan ayrılarak koşa koşa basamakları çıkmış ve çocuğu bir neşe ile kapıyı kapayan saçaklı perdeyi aralılarak, (Mücevher, mücevher neredesin?) diye bağırmıştı. (Çabuk buraya gel, bir arkadaşımı getir dim.) Bana dönerek, (Anlamanızı istiyorum,) dedi. (Saçmalamıyorum, bu kadına o kadar şey borçluyum ki, anlıyor musunuz... Beni sanki...) Jim'in bu fısıldaşması, evin içinden bir kadının verandaya çıkması ile yarıda kaldı. Kadın yuvasından yeni uçmaya başlayan bir yavru kuşa benziyordu. (Mücevher) adı beni etkilemişti tabii. Fakat bu adı Patusan'a gelirken, duyduğum şaşırtıcı bir rivayetle çok sonra bağdaştırdım. Nehrin aşağı yukarı Patusan'a 230 mil ötesinde Stein'in gemisi mal doldurmak için sahile yanaşmıştı. Berbat bir yerdi. Fakat hayretle o kasabanın, Hollanda hükümeti tarafından gönderilen bir şerifin mevcudiyeti ile iftihar ettiğini duydum. Bunun üzerine o şişman, parlak dudaklı, cam gibi gözlü şerifin ziyaretine gittim. Onu bele kadar

çıplak, bir şezlonga uzanmış buldum. Kafasının üstüne gölge yapmak için kocaman bir yeşil yaprak tutuyordu. (Patusan'a mı gidiyorsunuz?) diye sordu. (Oh, evet... Stein Ticaret Şirketi, Biliyorum. Müsaadeniz var mı? Hoş, benim üstüme vazife değil.) Orasının eskisi kadar karışık olmadığını mırıldandıktan sonra şöyle devam etti. (Duyduğuma göre serseri bir beyaz oraya girmeye muvaffak olmuş... Eh, arkadaşınız mı? Öyle mi?... Demek doğru? Peki niyeti ne? O alçak Patusan'a gitmeyi nasıl başardı? Oradakiler çok vahşidir, bütün beyazları öldürürler, fakat bana ne.) Susarak derin bir nefes aldı. Sonra, (Üff! Yarabbim ne kadar sıcak.) diye söylendi. Cam gibi gözlerinden birini kapatarak, sinsice ötekisi ile beni tetkik etmeye koyuldu. (Demek hikâyenin doğru bir yönü olabilir. Bana bakın, elinde hakikaten kıymetli, anlıyor musunuz, hakiki bir şey varsa, serseriye söyleyin, ben bir hükümet men-subuyum, aldatmaya kalkmasın, anlıyor musunuz? Eh, ne? Arkadaşınız mı... Daha evvel de söylediniz. Onun için size açılmaya karar verdim. Sizde bir şeyler kazanmak isterseniz sözümü kesmeyin. Ona haberi aldığımı, fakat hükümetime rapor etmediğimi söyleyin. Yani şimdilik. Tamam mı? Rapora ne lüzum var. Patusan'dan canlı olarak çıkmasına izin verirlerse bana gelmesini söyleyin. Dikkatli olsun. Eh. Sual sormayacağıma dair söz veriyorum. Görüşmemiz gizli kalacak. Anlıyor musunuz? Siz de faydalanırsınız. Zahmetiniz için küçük bir komisyon veririm. Sözümü kesmeyin. Ben bir hükümet men-subuyum, fakat rapor etmedim. Bu başka iş. Ta-

mam mı? Kıymetli parçalar için iyi para ödeyen bazı tanıdıklarım var. Ona, hayatında görmediği bir servete sahip olacağını söyleyin.)»

«Karşısında durmuş hayretle onu dinliyor, deli veya sarhoş olup olmadığını düşünüp duruyordum. Ancak onun anlamsız bakışlarına ve korkunç yüzüne daha fazla tahammül edemediğimden, ne demek istediğini anlamaya çalışmadan, acele ile oradan ayrıldım. Ertesi gün kasabada dolaşırken oranın halkı ile gevezelik etme imkânını yakladım ve Patu san'a gitmiş olan beyaz adamın kocaman, paha biçilmez bir taş, daha doğrusu bir zümrüte sahip olduğu rivayetinin herkesin ağzında olduğunu keşfettim. Doğu memleketleri halkının, zümrüte çok kıymet verdiğini herkes bilir. Dolaşan dedikodulara göre, beyaz adam bu taşı insan üstü kuvveti ve kurnazlığı sayesinde elde etmiş, sonra da peşine düşenlerden kurtulmak için Patusan'a kaçmıştı. Oraya geldiğinde ümitsiz bir halde olmasına rağmen atılganlığı ve hırsı ile Patusan halkını korkutmuş ve kalmaya muaffak olmuştu. Konuştuğum kasabalıların çoğu, taşın Succadana Sultanının mahvolmasına sebep olan zümrüt olduğuna inanıyordu. Bu da belki aynı taşı, kimbilir?»

«Hakikaten inanılmayacak kadar büyük taşın hikâyesi, ilk beyaz insanın doğuya gelişi kadar eskidir. Bunun mevcudiyetine inanç ise, o kadar fazla ki, bundan kırk sene evvel Hollanda Hükümeti resmen bu hususta araştırmalarda bulunmuştur. Jim efsanesinin en büyük kısmını anlatan yaşlı

adam gözlerini kırpıştırarak, (Bu tip taşlar en iyi kadınların vücutlarında saklanır.) demişti. Fakat her kadın uygun değilmiş. Genç, güzel ve alımlı olmalı imiş. Zaten öyle bir kadın da varmış. Beyaz adamın büyük saygı gösterdiği ve refakatsiz evden çıkmayan uzun boylu bir kızdan bahsedildiğini duymuştu. Görenler beyaz adamın hemen hemen her gün, kolkola yürüyüşlere çıktıklarını söylüyorlarmış. Bu yalan olabilirdi, zira genç bir kızla bir erkeğin kolkola sokağa çıkmaları mümkün olabilir mi idi? Diğer taraftan beyazın kocaman taşını göğsünde taşıdığına hiç şüphe yokmuş.»

YIRMİDOKUZUNCU BÖLÜM

«İşte Jim'in eşi ile yaptığı akşam üstü gezitileri böylece dedikodu konusu oluyordu. Patusan'da kaldığım sürece umumiyetle onlarla birlikte gezmeye çıkar, ancak her defasında Cornelius'un bizi gözetlediğini hissederek sinirlenirdim. Cornelius babalık haklarına tecavüz edildiğini iddia ederek Jim'e karşı kin besliyordu. Tren yolları, telgraf gibi medeni araçların bulunduğu yerlerin dışına çıkıldığı zaman medeniyetin nasıl yok olduğunu, hayalin, rivayetin, efsanelerin ne kadar ehemmiyet kazandığının farkında mısınız? Aşk Jim'in etrafında dolaşan rivayetlerin artmasına sebep olmuştu. Ancak bu kıza karşı duyduğu sevginin haricinde anlatılanlar tamamen uydurma idi. Jim'in sakladığı kıymetli taşı yoktu. Evet, bir mücevheri vardı, fakat gizlemiyor, bilhassa onunla iftihar ediyor, gurur duyuyordu.»

«Şimdi o günleri hatırladığım zaman Jim'in sevdiği kadını çok az gördüğümü düşünüyorum. Onun hakkında hatırladığım şeyler esmer teni, iri kara gözleri ve güzel başının üzerine zevkle yerleştirdiği koyu kırmızı beresi altında uçuşan simsiyah saçlarının güzelliği idi. Hareketleri serbest ve emindi. Konuşurken yanakları kızarırdı. Ben Jim'le sohbet ederken girip çıkıyor, bize sevgi dolu bakışlar fırlatıyordu. Yürüyüşü zarif ve cazibeli idi. Utangaç

fakat aynı zamanda cesurdu. Tatlı tebessümü bazan endişenin korkunun tesiri ile yerini somurtkanlığa bırakıyordu. Bazan bizimle oturur, yumuşak yanığının küçük eline dayayarak konuştuklarımızı dinlerdi. Gözlerini dudaklarımıza dikerek tek kelime kaçırmamaya çalışırdı. Annesi ona okuma yazma öğretmişti. Jim'den İngilizce öğrenmiş ve onun gibi tatlı bir şive ile konuşuyordu. Jim'in üzerine titrerdi. Onun gölgesinde yaşadığından hareketlerini, tavırlarını kapmış, başını çevirmesinde, elini kaldırmasında, adım atmasında kocasını hatırlatan bir şeyler bulmak mümkün oluyordu. Ona karşı duyduğu sevgi ve şefkat o kadar fazla idi ki, âdeta bu hisleri gözle görülür, elle tutulur bir hale gelmişti. Belki benim de romantikleşmeye başladığımı şana-caksınız, ama yanılıyorsunuz. Ben sadece **şahit** olduğum iki gencin tatlı aşklarını ve birbirlerine olan hislerini naklediyorum. Jim'in şansının buraya geldikten sonra nasıl değiştiğinin başka bir delili olan bu kızın sevgisini, ilgi ile takip ediyordum. Jim kiskançlıkla seviliyordu, fakat onu neden kıskandığını hâlâ anlayamadım. Memleket, halk, orman genç kadının yardımcıları idi. Hepsi Jim'i koruyor, gitmemesi uzaklaşmaması için el birliği ile uğraşıyor, onu esir tutuyorlardı. Hiç bir yere gitmesine imkân yoktu. Kendi kuvveti ve cesareti yüzünden Patusan'da hapsolmuştu. Buna rağmen, karısı, sanki her an onu kaybetmek tehlikesi ile karşı karşıya imiş gibi onu müdafaa ediyor, üstüne titriyor, ona tapıyordu. Bütün gezintilerinde Tamb İtem kendisini Jim'in muhafızı sayıyor ve tepeden tırnağa silâhlanmış bir vaziyette efendisinin peşinde gidiyordu. Tamb

İtem uğrunda hayatını fedaya hazır olduğu mahpusunu koruyan bir hapishane gardiyanına benziyordu. Geceleri geç vakitlere kadar oturup sohbet ettiğimiz zaman, sadık uşağın sessiz ve zor seçilebilen gölgesinin verandanın altından geçtiğini görüyordum. Bazan da başımı kaldırdığım zaman onun karanlıkta beklediğini farkediyordum. Umumiyetle bir müddet sonra ortadan kayboluyor, fakat odalarımıza çekilmek üzere kalktığımız zaman yerden bitmiş gibi yanıbaşımızda belirir, Jim'in emirlerini beklerdi. Kadının da biz yatıncaya kadar yatağa girmediğine eminim. Jim'le birlikte balkona çıkıp mehtabı seyrettiklerini pencereden defalarca görmüşümdür. Jim kolunu onun beline dolar, kız ise başını onun omuzuna koyardı. Tatlı fısıldaşmaları gecenin sessizliğinde bana kadar gelirdi.»

«Geceleri sivrisinek cibinliğimin altında uymaya çalışırken birinin ağır ağır nefes aldığını, kapımın dışındaki tahtaların gıcırdadığını ve öksürük seslerini duyar, Tamb İtam'ın beni gözetlediğini anlardım. Beyaz efendisinin sayesinde Tamb İtam bir eve yerleşmiş ve evlenip son zamanlarda çocuk sahibi de olmasına rağmen, Patusan'da kaldığım sürece her gece verandada yattığından şüphem yok. Bu sadık ve ciddi muhafızı konuşturmak çok zordu. Hali ile konuşmanın ona yakışmadığını imâ etmek istiyor gibi idi. Ziyaretim süresince en uzun konuşması şu olmuştur. Bir sabah verandada dururken bahçeye doğru gelmekte olan Cornelius'u işaret ederek, (İşte pis yahudi geliyor,) demişti. Peşinden de birkaç küfür sıralamıştı. O anda bahçe kızgın güne-

şin altında kavruluyor, her taraf pırıl pırıl parlıyordu. Cornelius sinsi sinsi ilerliyordu. İnsana çirkin, nahoş ne varsa onları hatırlatıyordu. Yavaş yürüyüşü iğrenç bir böceğin sürünmesini andırıyordu. Bana kalırsa her zaman gitmek için can attığı yere doğru kararlı bir şekilde yürüyor, fakat son anda vazgeçip geri dönüyordu. Defalarca onun veranda-nın altından geçtiğini, acelesiz adımlarla köşeyi dönüp kaybolduğunu görmüşümdür. Bahçeye serbestçe girebilmesi, Jim'in lüzumundan fazla dikkatsiz ve kendine sonsuz güvenine bir delildir. Zira Cornelius Jim için çok kötü neticelenebilecek bir olayda, şüpheli bir rol oynamıştı. Ancak bu olay Jim'in şöhretinin artmasına sebep olmuştu. Zaten ne olursa olsun her şey Jim'e karşı duyulan hayranlık ve sevgiyi arttırmaya yarıyordu.»

«Jim, Doramin'in kalesine gelişinden hemen sonra, hatta kendi emniyeti için çok çabuk, Doramin'in yanından ayrılıp kendi evine yerleşmişti. Kendi evine yerleştiği zaman daha harp bitmemişti. Jim'in Dorami'nin yanından ayrılmasına sebep, vazifesini yerine getirmek isteği idi. Stein'in işine bakmak üzere Patusan'a gelmemiş mi idi? Bu amaçla kendi hayatını tehlikeye atarak, nehri geçmiş ve Cornelius'a gitmişti. Bir süre de onun evinde kalmıştı. Cornelius'un o zor ve karışık senelerde yok olmaktan nasıl kurtulduğunu bilmiyorum. Stein'in temsilcisi olarak Doramin tarafından himaye edilmiş olması muhtemeldir. Her neyse, yaşamayı ve evini muhafaza etmeyi başarmıştı. Hangi tarafı tuttuğunu ve takındığı tavrı bilmiyorum. Onun alçaklık ve miskinliğinin o

zamanki tutumunu da etkilediğine şüphem yoktur. Cornelius'un üstünden, miskinlik, sefillik, alçaklık akıyordu. Tıpkı bazı kimselerin görünüşlerinden iyi kalpli, kibar veya kötü olduklarını belli ettikleri gibi, Cornelius da ne mal olduğunu ilk görünüşte ortaya koyuyordu. Bu miskinliği bütün hareket ve hislerine de tesir ediyordu. Miskince gülüyor, miskince konuşuyor, miskince kızıyordu. Sevgisinin ve sevişmesinin de miskin olduğuna eminim. Fakat iğrenç bir böceğin aşık olması tasavvur edilebilir mi? Onun yanında en düşük, en alçak adam bile sempatik ve kibar kalırdı. Aslında hikâyemizde de hiç yeri yoktur. Arada bir gözüken önemsiz bir gölgeden başka bir şey değildir.»

«Diğer taraftan çok bedbaht bir hayat geçirdiğine, güç şartlar altında ezildiğine şüphe yoktur. Jim'in gelişini avantaj olarak kabul etmişti. Jim, ilk gittiği zaman Cornelius'un kendisini samimiyetle ve dostça karşıladığını bana söyledi. (Adam sevincinden âdeta uçuyordu,) dedi. (Allahın belâsı herif her sabah ellerime yapışıp memnuniyetini belli etmeye çalışıyordu. Fakat yemek bulup bulamayacağımdan hiç bir zaman emin değildim. İki günde üç öğün yemek bulabildiğim zaman kendimi şanslı sayıyordum. Her hafta ise bana on dolarlık bir makbuz imzalatıyordu. Bu parayı bana yedirdiği yemek parası olarak Mister Stein'in hesabından kesiyordu. Herneyse beni orada hemen hemen aç bıraktı. Bunun sebebinin memleketin kötü durumu olduğunu izah ediyor ve günde yirmi defa özür diliyordu. Nihayet aldırmasını ve yemeğin benim için mühim olmadığını söy-

lemek mecburiyetinde kaldım. Onun bu davranışları beni sinirlendiriyordu. Evin damının yarısı yıkılmış olduğu gibi, odalar harabe halinde idi. Mister Stein'in kendisine son üç senenin satışlarından borçlu olduğunu söylüyor, muhasebe defterlerinin çoğunun yırtılmış veya yokolmuş olduğunu da işareti ediyordu. Defterlerin kaybolmasında karısının kabahati olduğunu imâ edip durduğundan, karısının adını ağzına almasını menetmek mecburiyetinde kaldım. Zira, annesinden bahsedildiğini her duyduğunda Mücevher ağlamaya başlardı. Dükkânda bulunması gereken malların ne olduğunu da anlayamadım, çünkü ben gittiğimde dükkânda cirit oynayan farelerden başka bir şey yoktu. Cornelius'un bir yere külliyetli miktarda para saklamış olduğundan eminim, fakat onu bu hususta konuşturamadım. O sefil evde hayatımın en berbat günlerini yaşadığımı söylesem mübâlâğa etmemiş olurum. Stein'e karşı olan vazifemi yerine getirmeye çalıştım, ama o sırada düşüneceğim başka şeyler de vardı. Doramin'e sığındığım zaman Raca korkup bütün eşyalarımı göndermişti. Onları Çinli bir balıkçı bir gece getirip bahçeye bırakmıştı. Ancak Bugi'lerden ayrılıp Cornelius'un evine gittikten sonra, Raca'nın beni öldürmeyi aklına koymuş olduğuna dair rivayetler dolaşmaya başladı. Ne kadar güzel değil mi? Hakikaten kararını vermiş olsa idi, bunu yerine getirmesine mani olan şeyin ne olduğunu hâlâ anlayamadım. Bu durumun en kötü tarafı ise, gerek Stein ve gerekse kendime bu şekilde yaşamakla fayda sağlayamadığımı hissetmektir. Oh! O evde geçirdiğim altı hafta canıma tak etmişti.)»

OTUZUNCU BÖLÜM

«Jim, o evde kalmasının sebebini bilmediğini söyledi, fakat biz bu sebebi tahmin edebiliriz, öyle değil mi? O alçak, korkak serserinin yanında yaşayan zavallı müdafaasız kıza yakınlık duymaya başladığına şüphe yoktur. Cornelius kızın hayatını cehenneme çevirmişti. Ona daha fazla işkence edememesinin tek sebebi, herifin korkaklığı imiş. Genç kıza, kendisine (Baba), diye hitap etmesi için ısrar ediyor ve hürmet edilmesini istiyormuş. (Ben namuslu bir adamım, sen ise nesen? Söyle, nesen? Bir başkasının çocuğuna baktığım halde hürmetsizliğe müsaade edeceğimi mi sanıyorsun? Kalmana müsaade ettiğim için teşekkür etmelisin. Haydi söyle, 'Baba' de. Hayır mı? Şimdi ben sana gösteririm,) diye bağırırmuş. Sonra ölü kadının aleyhinde konuşmaya başlıyor, kız odadan koşarak çıkıncaya kadar küfretmeye devam ediyormuş. Kız odadan kaçtıktan sonra onu bütün evde takip eder, nihayet bir köşeye sıkıştırırmış. Kız, dizlerine kapanıp, kulaklarını tıkarken, pis herif de annesi hakkında ileri geri konuşmaya de-

vam edermiş. (Annen bir şeytandı, iki yüzlü bir şeytan. Tıpkı senin gibi,) diye bağırırmış. Nihayet bir avuç toprak veya etrafta bol miktarda bulunan çamurdan bir miktar alıp kızın saçlarına atarmış. Kız umumiyetle adama küçümseyerek bakar, gururla başını kaldırır, sesini çıkarmazmış. Bazan da sabrı tükenince, Cornelius'un küplere binmesine sebep olan ters bir cevap verirmiş. Bu kavga sahnelerinin korkunç olduğunu Jim bana söyledi. O memlekette böyle şeylerle karşılaşacağını doğrusu beklememişti. Bitip tükenmeyen bu olaylar ise, tahammül edilecek gibi değilmiş.»

«Saygıdeğer Cornelius hayal kırıklığına uğramış bir insandı. Evliliğinin kendisine neler verebileceğini ümit ettiğini bilmiyorum. Fakat Stein'in seneler boyunca oraya giden her gemi ile yollamaya devam ettiği malları yağma edip, çalmak ve para kazanmak imtiyazı onu tatmin etmiyordu. Şerefli ismini feda etmiş olduğuna inanıyor, çok daha fazla şey bekliyordu. Jim gözünü kırpmadan Cornelius'u bayıltıncaya kadar kırbaçlayabilirdi. Karşılaştığı sahneler o kadar iğrenç, o kadar küçültücü idi ki, kahramanımız kızın hislerini incitmemek ümidi ile, umumiyetle böyle kavgalar başladığı zaman uzaklaşmayı tercih ederdi. Mücevher böyle sahnelerden sonra halsiz düşüyor, bir yere büzülüp mermer beyazlığındaki yüzünü elleri ile örtüyordu. Jim o zaman ona yaklaşıp teselli etmeye çalışırdı. (Haydi, üzülmeyin, ne değeri var? Birşeyler yemelisiniz,) gibi sözlerde onun gönlünü hoş etmeye uğraşırdı. Bu arada Cornelius verandada dolaşıyor, arada bir kapıya gelip sinsi

bakışlarla onları süzüyordu. Jim bir gün, (Bu alçağın dersini verip sizi kurtarabilirim,) demişti. (Yeter ki siz isteyin.) Genç kız şöyle cevap vermişti. (Adamın feci surette bedbaht olduğunu bilmeseydim, onu kendi ellerimle öldürmekte bir an bile tereddüt etmezdim.) Jim'e bu sözler çok dokunmuştu. (Düşünün bir kere, çocuk sayılabilecek yaşta bir kızın böyle konuşabilmesi için, çok ıstırap çekmiş olması lâzım,) dedi. (Onu kurtarmak imkânsız gibiydi. Zira yalnız o sefil serseriden değil, kendinden de kurtarmam icap ediyordu.) Jim ona sadece acıymıyor, aynı zamanda yakınlık ve sempati duyuyordu. Fakat elinden bir şey gelmediğini de hissediyordu. Evi terketmek vicdansızlık olurdu. Aslında Cornelius'un yanında kalmakla hiç bir şey elde edemeyeceğini anlamıştı. Cornelius ona ne para, ne de hesap vermek niyetinde değildi. Odada daha uzun süre kalması herifi çileden çıkarmaktan başka bir işe yaramıyordu. Diğer taraftan Doramin emin bir uşağını iki defa Cornelius'un evine göndermiş ve Jim'e bir an evvel yanına dönmesini söyletmişti. Tekrar nehri geçip Bugi'lerin arasına karışmadığı takdirde, hayatının tehlikede olduğunu da iletmişti. Çeşitli insanlar Cornelius'un evinde Jim'i ziyaret edip, öldürülmesi için hazırlanan plânlardan bahsetmek için âdeta yarış ediyorlardı. Yemeğine zehir karıştırılacakmış, hamamda bıçaklanacakmış, nehirden geçen bir gemiden tabanca ile öldürülmek için hazırlıklar yapılmış, v.s. v.s. Bu haberleri getirenlerden her biri, Jim'in en iyi arkadaşı olduğunu iddia ederdi. Jim, (Bir insanın sinirlerini mahvetmek için, za-

ten bütün bu söylenenler kâfi idi,) dedi. (Huzurum iyice kaçmıştı. İşin kötü tarafı bu öldürme plânlarının yerine getirilmemesi için hiç bir sebep olmaması idi.) Kulağına gelen ikazlar ise, onun tehlikede olduğunu belirtmekten başka bir işe yaramıyordu. Nihayet bir gece Cornelius korku ve gizlilik içinde Jim'in odasına gelerek, istediği takdirde yüz dolar, hatta seksen dolar karşılığında onu nehirden geçirebilecek bir adam bulabileceğini söyledi. Jim hayatına biraz önem veriyorsa Bugi'lerin kampına dönmekten başka bir çaresi yokmuş. Alt tarafı seksen dolar ne imiş? Değersiz bir miktar. Geride kalmak mecburiyetinde olan Cornelius ise, Mister Stein'in genç arkadaşına gösterdiği ilgi ve sadakat yüzünden ölümle karşı karşıya kalacaktı. Jim adamın sinsi ve miskin davranışının tahammül edilecek gibi olmadığını bana söyledi. Saçını çekiyor, göğsünü yumrukluyor, elleri ile karnını tutarak sallanıyor, hatta göz yaşı döküyormuş. Jim'in bu plâna yanaşmaması üzerine, (Ölümüne kendin sebep olacaksın,) diye bağırıp, koşarak odadan çıkmış. Cornelius'un ne kadar samimi olduğu hususu tartışılacak bir konudur. Jim bir türlü karar verememişti. Fakat bir türlü de uyuyamamıştı. Saatlerce yere serilmiş kilimin üzerinde bir bu tarafa, bir o tarafa dönerek dışardan gelen seslere kulak kabartmıştı. O sırada kırık dökük olan damın bir deliğinden gökteki yıldızları seyreliyordu. Onlara bakarak ve akli karmakarışık olduğu bir halde, o gece Şerif Ali'yi devirme plânını ilk olarak tasarladı. Stein'in işlerine çeki düzen vermek ümidi ile uğraştığı günlerde Şerif Ali konusu

zihnini devamlı işgal etmiş, fakat asıl plânını o gece kurmuştu. Odada yatarken, tepeye çıkarılan topları görür gibi oluyordu. Birden ter içinde kaldığını hissetti. Heyecanı son haddini bulmuştu. Uyumanın imkânsız olduğunu hissederek kalkıp yalınayak verandaya çıktı. Sessizce taşların üzerinde yürüken, sanki tetikte imiş gibi bir kenarda duran genç kızla karşılaştı. O saatte onu ayakta görmek ve endişe ile Jim'e Cornelius'un nerede olduğunu sorması, Jim'i nedense şaşırtmamıştı. Sadece kıza bilmediğini söylemiş. Kız içini çekerek, bir şey arıyormuş gibi gözlerini karanlığa dikmiş. Jim kafasındaki plânla o kadar meşguldü ki, başka hiçbir şey düşünecek halde değildi. Kıza acımdan da kendini alamadı. Mücevher sessizce Jim'i dinlemiş ve sonra ellerini kenetliyerek hayranlığını belirtmişti. Fakat devamlı etrafı kontrol etmekten de geri kalmıyormuş.»

«Anladığıma göre Jim başlangıçtan beri Mücevherle sırdaş olmuş, kız da ona Patusan hakkında çok işine yarayacak bilgiler vermişti. Jim defalarca o gece sevgilisinin nasihatine muhtaç olduğunu tekrarlayıp durdu. Neyse, o gece Jim bu plânı genç kıza açıkladığı sırada, genç kız birden Jim'in kolunu sıkmış ve telaşla yanından ayrılmış. Hemen arkasından Cornelius karanlıkta belirivermiş ve Jim'i farkedince hareketsiz kalmıştı. Nihayet sinsi bir kedi gibi yavaşça genç adama yaklaşmıştı. Titrek bir sesle, (Bir kaç balıkçı vardı, anlıyor musunuz? Balık satmak istiyorlardı,) diye mırıldanmıştı. Jim balık satışı için uygun bir saat olmadığını düşünmekten kendini alamamıştı.»

«Buna rağmen Jim üstünde durmamıştı. Zihni başka düşüncelerle meşguldü. Jim Cornelius'u orada bırakarak odasına çekildi ve kilimlerin üzerine uzandı. Cornelius sanki bacakları kendisini taşıyamıyormuş gibi, bir sütuna sarılmıştı. Jim bir süre sonra koridorda dikkatle ilerleyen adımlar duymuş. Sonra birisi kapısına gelerek, (Uyuyor musun?) diye sormuştu. (Hayır, ne var?) O sırada dışarda bir hareket olmuş ve fısıldayan kimse, telaşla uzaklaşmış. Fazlası ile sinirlenen Jim, sabırsız bir hareketle kalkmış ve verandaya çıkmıştı. Aynı anda Cornelius'un basamakların olduğu tarafa doğru kaçtığını ve oradaki kırık bir sütuna tutunduğunu görmüş. Ateş nöbetine tutulmuş bir insan gibi zorlukla konuşan Cornelius, (Sana daha evvel yaptığım teklifi düşündün mü?) diye sormuştu. Jim, öfke ile: (Hayır, düşünmeye de niyetim yok. Burada, Patusan'da kalma-**ya** niyetliyim,) diye cevap vermişti. Tir tir titriyen Cornelius, (B. b... bura...ra...da..... öle...ce...ce...k..k. sin,) diye kekeleydi. Cornelius'un yarattığı hava o kadar garip, aynı zamanda da öyle eğlendirici idi ki, Jim kızması mı, yoksa gülmesi mi gerektiğine karar veremedi. Hırsla, (Seni yok etmeden evvel ölmem, pis böcek), diye bağırmasına rağmen, gülmek üzere olduğunu da hissediyordu. Yarı ciddi, yarı şaka kendi düşüncelerinin heyecanına kapılarak, (Bana bir şey olmaz. İstedğini yapabilirsin,) diye bağırıyordu. Her nedense karanlıkta gölgesini görebildiği Cornelius'un, o anda karşılaştığı bütün güçlüklerin sebebi olduğu aklına takılmıştı. Günlerden beri sinirleri harap olduğundan kendini tutamayarak adama.

küfürler etmeye, aklına gelen bütün sıfatları sıralamaya başlamış. Dalaveracı, yalancı, salak, serseri, velhasıl aklına ne geldi ise söylemiş. Terbiye sınırını fazlası ile aşmış olduğunu bana itiraf etti. Kendinden geçmişti. Patusan halkına meydan okumuş, hep birlikte toplansalar dahi, onu oradan çıkaramayacaklarını iddia etmiş, eninde sonunda istediklerini yaptıracığını söylemişti. Saçmaladığını kendi de kabul ediyordu. O gece söylediklerini hatırladığı zaman, kulaklarına kadar kızardığını hissediyormuş. Aklını kaçırmış olması lâzım..... Jim bunları bana anlatırken, yanımızda oturan Mücevher, çocuksu bir ciddiyetle başını sallıyarak, (Ben söylediklerini duydum.) dedi. Sonra Jim'e kızarak gülümsedi. Ondan sonra Jim'in susmasına sebep olan şeyin, Cornelius'un tamamen hareketsiz duran gölgesi ve etrafa hakim olan sessizlik olduğunu söyledi. Jim hakikaten adamın bayılacakmış gibi duruşunu gördüğü zaman kendine gelerek sustu. Bu kadar ileri gitmiş olmasına şaşıyordu. Bir süre öyle kalakaldı. (Herif sanki ben küfür ederken ölüvermişti,) diye izah etti. Kendinden o kadar utanmış ki, içeri girip kendisini kilimin üzerine atmış. Buna rağmen, söylenmesi, içini dökmüş olması ona iyi gelmiş olacak ki, çocuk gibi hemen uykuya dalmış ve ancak ertesi sabah uyanmış. Haftalardan beri öyle derin bir uyku uyuduğunu hatırlamıyormuş. Karısı, (Fakat ben uyuyamadım, bütün gece nöbet tuttum,) dedi. Yüzüme diktığı iri gözleri pırıl pırıl parlıyordu.»

OTUZBİRİNCİ BÖLÜM

«Jim'le karısının anlattıklarını büyük bir merakla dinlediğimi tahmin edersiniz. Bütün bu tafsilatın yirmi dört saat sonra önem kazandığını Jim izah etti. Cornelius sabahleyin, bir gece evvelki olaylara hiç değinmedi. Jim, Doramin'in kalesine gitmek üzere sandala binerken, (Benim basit evime tekrar geleceğini tahmin ediyorum.) demişti. Bütün gününü Bugilerin reisinin yanında geçirmiş, ona bir an evvel harekete geçmeleri icap ettiğini anlatmaya çalışmıştı. O gün ne kadar güzel ve ikna edici bir şekilde konuştuğunu gururla hatırlıyordu. (Söylediklerimin doğruluğuna inandırmaya muvaffak oldum.) diyordu. Şerif Ali'nin adamları birkaç gün evvel Bugilerin kasabalarına girmiş ve birkaç kadını alıp götürmüşlerdi. Beyaz cübbeli hafiyeleri ise, pazarı dolaşarak Raca'nın Reislerine gösterdiği yakınlık ve itibarı anlatmışlardı. Bu hafiyelerden biri, bir ağacın gölgesine sığınarak ve elini tüfeğinin kabzasına dayayarak, halkı dua etmeye ve günahlarının affı için yalvarmaya davet edip, bir kısmı dinsiz, bir kısmı da Müslüman

süsü altında gizlenmiş şeytanlar olan bütün yabancıları öldürmelerini tavsiye etmişti. Dinleyicilerin arasında bulunan Raca'nın adamlarının bu konuşmayı takdirle karşıladıkları rapor edilmişti. Jim o günkü konuşmasından ve başarısından memnun bir halde akşama Cornelius'un evine döndü.»

«Jim Bugileri harekete geçirdiğinden ve plânının gerçekleşmesi ve başarısı hususunda mesuliyeti üzerine almış olmasından o kadar memnun olmuştu ki, o gece Cornelius'a bile nazik davranmaya gayret etti. Fakat yüz bulan Cornelius aşırı derecede neşeli ve lâubali hareket etmeye başladı. Jim herifin sinsi gülmesine, durmadan konuşmasına, elleri ve kolları ile acayip hareketler yapmasına fazlası ile sinirlendiğini bana söyledi. O gece kız hiç ortaya çıkmadığından Jim erkenden odasına çekilmek istedi. İyi geceler dilemek üzere ayağa kalktığı zaman Cornelius yerinden telaşla fırlamış ve iskemlesini devirmişti. Sonra da bir şey arıyormuş gibi masanın altına girivermiş ve zor duyabilen bir sesle iyi geceler dilemişti. Jim şaşırıp kalmıştı. Hele adamın korkudan irileşmiş gözlerle masanın altından çıktığını görünce iyice afallamıştı. Herifin iki eli masanın kenarına yapışmıştı. Jim, (Ne oldu, hasta mısınız?) diye sordu. Cornelius, (Evet, evet, midem bulanıyor,) diye cevap vermişti. Jim doğru söylediğine kani idi.»

«Jim daha fazla oyalanmadan odasına çekilmiş, ancak gece garip rüyalar görerek rahatsız olmuştu. Bir ara birisinin yüksek sesle (Uyan, uyan) diye bağırdığını duymuş. Uyumak istemesine rağmen bu

sesle kalkmak mecburiyetinde kalmıştı. Gözlerini açınca, tavana kadar uzanan kırmızı bir alev görerek irkilmişti. Koyu dumanlar arasından ise beyazlara sarınmış bir hayalet, endişe dolu bir bakışla üzerine eğilmişti. Tam olarak uyandığı zaman bu hayaletin kızıdan başkası olmadığını anlamış. Kız elinde bir meşale tutuyor ve (Kalk, kalk,) diye tekrarlıyordu.»

«Hemen ayağa fırlamış, kız eline bu defa dolu olan tabancasını tutuşturmuş. Sesini çıkarmadan onu kapmış. Yüzüne vuran meşalenin ışığı onu rahatsız ettiği için Jim gözlerini kırparak korku ile kıza bakmış. Onun için ne yapması gerektiğini anlamamıştı.»

«Kız çok alçak sesle, (Bunu kullanarak dört adama karşı koyabilir misin?) diye sormuş. Hikâyesinin bu kısmına geldiği zaman Jim gülmeye başladı. Kıza gösteriş yapmak maksadı ile cesur görünmeye çalıştığını izah etti. (Tabii, tabii, emrederseniz başa çıkarım.) demiş. Henüz tam manası ile uyanmamıştı. O şartlar altında fazla nazik fazla kibar davranıldığını hissediyormuş. Kız odadan çıkınca Jim de onu takip etmiş. Bu arada koridorda yatan evin geri zekâlı ahçısını da uyandırmışlar o da peşlerine takılmış ve anlaşılmayan bir şeyler mırıldanmaya başlamıştı. Verandada Cornelius'un umumiyetle uzandığı hamak boşmuş.»

«Stein'in bütün ticari şubeleri gibi Patusan'daki bina da aslında dört binadan ibarettir. Bunlardan ikisi yakılmış, toprak ve taş yığını haline gelmişti. Fakat asıl depo ve dükkân olarak kullanılan bina

ile Cornelius'un evi sağlam sayılırdı. Dükkân çamur ve balçıktan yapılmış bir kulübe idi. Bir tarafında henüz menteşeleri kopmamış geniş bir kapısı, öteki tarafta ise üç demir parmaklıklı dar bir pencere vardı. Kız, merdiven basamağını inmeden evvel başını çevirerek, (Uyurken öldürülecektin,) demiş. Jim o anda kendini aldatılmış hissettiğini söyledi. Gene aynı hikâye diye düşünmüş. Hayatının tehlikede olduğunu haber verenlerden bıkmış usanmıştı. Kıza, aldatığı için öfkелendiğini saklamış. Onun takip etmesinin sebebi, kızın başının dertte olduğunu sanması imiş. Bunun doğru olmadığını anlayınca da geri dönüp yatmayı düşünmüş. (Biliyor musunuz, o haftalarda kendimi tanıyamıyordum, bambaşka bir insan olmuştum.) dedi. (Sanmıyorum,) diyerek itiraz etmekten kendimi alamadım.»

«Kız acele adımlarla yürümeye devam ettiğinden Jim onun peşinden gitmeye mecbur kalmış. Bahçeye çıkmışlar. Bahçenin parmaklıkları çoktan yakılmıştı. Sabahları komşuların inekleri acele etmeden bahçeye girip çıkmakta bir sakınca görmüyorlardı. Jim'le kız çimenliğe çıktıkları zaman durmuşlar. Kızın elindeki meşalenin ışığı etrafın karanlığını daha da fazlalaştırıyormuş. Sadece başlarının üzerindeki yıldızlar pırıl pırıl parlıyormuş. Güzel bir gece imiş, nehirден tatlı bir meltem esiyormuş. Jim bu güzelliği farketmiş. Size bir aşk hikâyesi naklettiğimi unutmayın. Onları okşayan şahane bir gece. Meşalenin alevi bayrak gibi sallanıyor ve gecenin sessizliğini sadece o bozuyormuş. Kız, (Dükkânda, işaretin verilmesini bekliyorlar,) demiş. Jim (İşar-

reti kim verecek?) diye sormuş. Kız meşaleyi sallayarak kıvılcımların uçuşmasına sebep olmuş. (O kadar rahatsız uyuyordun ki,) diye mırıldanmış. (Seni uyurken seyrettim.) Jim, (Sen mi?) diye sorunca, kız âdeta öfke ile bağırmış, (Evet, sadece bu gece mi nöbet tuttuğumu sanıyorsun?)»

«Jim kafasına bir şey yemiş gibi sendelemiş. Hayretten ağzı bir karış açılmış. Hayvanca hareket ettiğini düşünmüş, pişmanlık, fakat aynı zamanda mutluluk ve neşe hissetmiş. Size bunun bir aşk hikâyesi olduğunu tekrar hatırlatmak istiyorum. İki kişinin aptallığından da bunun doğru olduğunu anlarsınız. Tehlike içinde olduklarını, meşalenin ışığında katillere hedef olabileceklerini unutarak bakışmakla epey vakit geçirmişler. Bir ara Jim kalbinin hızlı hızlı attığını hissetmiş, fakat bu korkudan değilmiş. Ancak bir süre sonra otların kıpırdadığını duyarak, ışıktan kaçıp karanlığa saklanmış. Aynı anda karanlık bir cisim şöyle bir görünüp kaybolmuş. Jim, (Cornelius, oh, Cornelius,) diye bağırmış. O sırada uyandırdıkları ahçı kadının onlara doğru, bir şeyler mırıldanarak geldiğini görmüşler. Kız heyecanla, (Kaç.) diye tekrarlamış. (Işığı görüp korkmuşlar, uyanmış olduğunu biliyorlar. Aynı zamanda kuvvetli, cesur olduğunu da biliyorlar.) Bütün bunlar doğru ise,) diye başlamış, fakat kız onun sözünü kesmiş. (Evet, bu gece kurtulabilirsin, fakat ya sonraki geceler? Her gece nöbet tutabilecek miyim?) Sesinin bir hıçkırıkla kesilmesi Jim'e tarif edilmeyecek derecede dokunmuş.»

«Hayatında bu kadar çaresiz, bu kadar kendini ufak hissettiğini hatırlamadığını söyledi. Cesurdu evet, ama böyle anlarda cesaretin ne kıymeti vardı? O kadar çaresizmiş ki, kaçmanın bile fayda vermeyeceğini hissediyormuş. Buna rağmen kız, (Doramin'in kalesine git, Doramin'e git.) diye yalvarıyormuş. Fakat jim o anda kendisi için kızıdan başka hiçbir şeyin önemi olmadığını anlamış. (Ondan ayrıldığım zaman herşeyin sonu olacağını hissettim.) diye bana izah etti. İlelebet bahçede kalamayacaklarını da takdir ettiği için, gidip dükkâna bakmaya karar vermiş. Sanki bir vücutmuşlar gibi, kız onu takip etmiş. Jim'de onu vazgeçirmeye yeltenmemiş bile. (Cesurum, öyle mi?) diye mırıldanmış. Kız koluna girerek onu alakoymaya çalışmış. (Sesimi duyuncaya kadar bekle) demiş. Meşale hâlâ elinde olduğu halde koşarak köşeye kadar gidip öteki tarafa geçmiş. Arkasında duran eski kulübeden tuhaf sesler gelmeye başlamış. Kısa bir süre sonra kızın sesini duymuş, (Şimdi yüklen, kapıyı it.) diyormuş. Kapıya hızla abanmış. Kapı büyük bir gürültü ile yıkılmış. Jim hayretle hücreye benzeyen kulübenin iç kısmının bir ışıkla aydınlandığını farketmiş. Kız meşaleyi pencerenin parmaklıklarından geçirerek içersini aydınlatıyormuş. Çıplak güzel kolu uzanmış, meşaleyi bir demir pençe gibi tutuyormuş. Kulübe boşmuş.»

«Hayal kırıklığına uğradığını bana söyledi. Günlere beri kendisini bekleyen tehlikeler hakkında o kadar çok uyarılmıştı ki, artık sabrı tükenmiş ve bunlardan hiç olmazsa bir kısmının doğru olmasını âdeta arzulamıştı. Hayali şeylerle değil, hakikatlerle

uğraşmak istiyormuş. Hiç olmazsa hava değişikliği olacaktı. (Ne demek istediğimi anladınız, değil mi?) diye sordu. Cevap beklemeden (Vallahi günlerden beri kendimi, sırtımda muazzam bir yük taşımış gibi hissediyordum.) diye devam etti. Artık bir şeyler yapacaklarını düşünmüş fakat, nafile, gene boşuna ümitlenmişti. Dükkânda kimse yoktu. Kapı kırıldığı zaman tabancasını doğrultmuştu, fakat sonra tekrar indirmişti. Kız, endişe ile, (Ateş et, kendini koru,) diye bağıriyormuş. Kız karanlıkta olduğundan, içerde olup bitenleri göremiyormuş. Diğer taraftan ışığı çekip dükkâna koştuktan da çekiniyormuş. Jim, alaylı bir sesle, (Burada kimse yok.) diye bağırmış. Tam kahkahalarla gülmek üzere iken köşedeki kilim yığınının kıpırdadığını görmüş. Aynı anda iki çift gözle karşı karşıya kalmış. Şüphe ve öfke ile, (Çık dışarı,) diye bağırmış. Aynı zamanda kilimlerin arasında bedensiz esmer bir surat meydana çıkmış. Bir saniye sonra ufak tefek bir adam küfür ederek örtülerin altından çıkıp Jim'e doğru adım atmaya başlamış. Herif elinde bir mızrakla, sinsi sinsi ilerliyormuş. Belinden aşağısı beyaz bir bezle sarılıymış. Çıplak göğsü pırıl pırıl parlıyormuş.»

«Jim bütün bunlara dikkat etmiş. Rahatladığını, intikam alma hırsı ile sevinçten deliye döndüğünü bana söyledi. Hemen ateş etmemiş. Bunu bilerek ve isteyerek geciktirmiş. Adamın üç adım atmasını beklemiş. Kendi kendine (Bu ölmüş bir adam,) diyerek o anın zevkini çıkarmaya çalışmış. Adamı öldüreceğinden yüzde yüz eminmiş, (Önemi olmadığı için yaklaşmasına izin verdim. Nasılsa o ölmüş bir

adam diye düşünüyordum. Titreyen burun deliklerine, irileşmiş gözlerine, yüzündeki korku ifadesine zevkle baktıktan sonra ateş ettim,) diye izah etti.»

«(O kapalı yerde tabancanın çıkardığı ses sağır edici idi.) dedi. Jim bir iki adım geri çekilmiş. Herifin kafasını doğrulttuğunu, kollarını öne doğru uzattığını ve mızrağı düşürdüğünü görmüş. Daha sonra, cesedi tetkik ettiği zaman adamın ağzından vurulduğunu farketmiş. Kurşun kafatasını yarıp çıkmıştı. Adam önce ilerlemeye devam etmiş, sonra Jim'in ayaklarının dibine yığılıvermiş. Jim en ufak teferruata bile dikkat ettiğini bana söyledi. Sakin ve memnunmuş. Pişmanlık duymuyormuş. Sanki o adamın ölümü son günlerde çektiklerini ve huzursuzluğunu unutturmuştu. Dükkânı yavaş yavaş duman kaplıyormuş. Göz gözü görmez hale gelmiş. Jim kararlı adımlarla kilim ve örtü yığınlarına doğru yürüyerek tabancasını oralarda beliren başka bir gölgeye doğru uzatmış. Tam tetiğe dokunmak üzere iken adam elindeki ağır mızrağı fırlatmış ve sırtını duvara çevirerek yere oturmuş. Ellerini bacaklarının altında kenetlemiş. Jim, (Hayatını bağışlamamı mı istiyorsun?) diye sormuş. Öteki cevap vermemiş. Jim, tekrar, (Kaç kişisiniz, daha kaç kişi var?) diye sormuş. (İki kişi, Tuan.) Adam cevap verirken, hayretten faltaşı gibi açılmış gözleri ile tabancaya bakıyormuş. Bir iki saniye sonra iki kişi daha, ellerini havaya kaldırarak, kilimlerin altından çıkmışlar.»

OTUZİKİNCİ BÖLÜM

«Jim onların arkasına geçerek dışarıya çıkmalarını sağlamış. Bütün bu süre zarfında meşaleyi tutan küçük el bir an bile titrememiş. Üç herif otomatik bir şekilde yürüyerek ve ağızlarını açmadan Jim'e itaat etmişler. Onları sıraya dizmiş. (Kollarınızı birleştirin,) diye emretmiş. Adamlar kol kola girmişler. Jim (Kolunu çeken veya başını çeviren kendini ölmüş bilsin.) demiş. (Haydi yürüyün,) Üçü birden kazık gibi yürümeye başlamışlar. Jim onları arkadan takip ediyor, kız ise yanlarında hâlâ meşaleyi tutarak ilerliyormuş. Üzerindeki beyaz elbise ve beline kadar dökülen saçları ile bir peri kızına benziyormuş. Başı dimdik ve yere basmıyor gibi yürüyormuş. Duyulan tek ses otların hışırtısı imiş, Jim bir süre sonra, (Durun,) diye bağırılmış.»

«Nehir kenarı çok dikmiş. Oraya yaklaştıkları zaman tatlı bir serinlik onları ferahlatmış. Nehir suyu sakın ve karanlıkmış. Sağda ve solda küçük evler uzanıyormuş. Jim, (Ben ziyaretine gelemeden evvel, siz Şerif Ali'ye selâmlarımı iletin.) demiş. Üç

adamdan hiç biri başını çevirmemiş. Jim, gök gürültüsünü andıran bir sesle, (Atlayın,) diye emretmiş. Üçü birden, suları etrafa sıçratarak atlamışlar. Esmer kafalar suyun altında kaybolmuş, sonra çıplak kollar süratle nehri dövmeye başlamış. Jim'in vazgeçip ateş etmesinden korkan Şerif Ali'nin adamları bir an evvel uzaklaşmak için gayret sarfediyorlarmış. Jim sesini çıkarmadan olayları takip eden kıza dönmüş. O anda içi garip bir sevinçle dolmuş. Kalbi, sanki göğsü için fazla büyükmüş. Boğazı kurumuş. Bir süre sesini çıkarıp birşeyler söyleyememiş. Kız elindeki meşaleyi nehre atıvermiş. Meşale sulara gömülüp, etraf karanlığa bürünmüş. Artık yıldızlardan gelen hafif ışıktan başka birşey kalmamış.»

«Konusabildiği zaman neler söylediğini bana nakletmedi. Jim'in o anda fazla konuşkan olabileceğini tahmin etmiyorum. O gece dünya sanki durmuş gibi imiş. Etrafta öyle bir sükûnet hakimmiş ki, sevgi, şefkat için yaratılmış bir gece imiş. Böyle gecelerde ruhlarımız onları saran karanlıktan ayrılıp ışığa çıkarlar, hislerimiz hassaslaşır. Böyle zamanlarda sükût, söylenecek anlamsız lâflardan çok daha manalı olur. Kıza gelince.... Jim onun hislerini şöyle anlattı. (Herşey olup bittikten sonra şinirleri gevşedi. Heyecan, korku onu mahvetmişti. Üstelik yorgun ve bitkindi. Fakat en önemlisi benden hoşlanıyordu. Anlıyor musun? Bende... o ana kadar tabii ki bilmiyordum.... Aklımın ucundan geçirmemiştim ki....)»

«Hikâyenin bu kısmında Jim ayağa kalkarak

dolaşmaya başladı. (Onu çok, ama pek çok seviyorum. Anlatamayacağım kadar seviyorum. Yaşamamın, mutlu olmanın bir başkası için önemli olduğunu, başkasının nazarında değer kazandığını anladığın zaman, hareketlerin, herşeyin başka bir anlam kazanır. İşte Mücevher bana bunu hissettirdi. Şahane değil mi? Fakat onun o güne kadar hayatının nasıl geçtiğini bir düşünün. O kadar korkunç günler geçirmişti ki. Benim ise onu bulmam..... Gezmeye çıkıp bir parkın havuzunda boğulan birisi ile karşılaşmış gibi idim. Allah için kaybedecek vaktimiz yoktu. Her neyse, kız bana emanet edilen kıymetli bir şeydi.... fakat böyle bir mücevheri ben hak etmiş olduğumu sanmıyorum.)»

«Bu arada kızın yanımızdan ayrılıp bizi yalnız bıraktığını söylemeliyim. Jim göğsünü yumruklayarak, (Evet, elimdeki hazinenin kıymetini biliyorum, fakat ben de layık olduğuma inanıyorum.) dedi. Başına gelen iyi veya kötü olaylara bir mana vermekte usta idi. Aşkı hakkında da böyle düşünüyordu. İdeal, hakiki, ölmeyecek bir aşk. Gençliğinin sarsılmaz inancı da katılınca... Bir süre sonra gene bu konu açıldığında, (İki seneden beri buradayım, fakat başka bir yerde yaşamayı artık aklımın ucundan bile geçirmediğimi söylersem bana inanır mısınız?) demişti. (Patusan'ın dışındaki dünyanın düşüncesi bile beni dehşete düşürmek için kâfidir.) Gözlerini indirip çizmesi ile ezmeye çalıştığı çamura baktı. O sırada nehir kenarında yürüyordu. (Çünkü, anlıyorsunuz değil mi?) diye devam etmişti .(Çünkü buraya neden geldiğimi henüz unutmadım.)»

«Ona bakmaktan çekindim, fakat içini çektiğini duyduğumu sanıyorum. Bir süre sessizce gezintimize devam ettik. (Şerefim üzerine yemin ederim ki, böyle bir şey başkaları tarafından unutulabiliyorsa, o zaman benim onu aklımdan çıkarmam lâzımdır.) diye gene konuşmaya başlamıştı. Sesi değişmişti. Alçak zor işitilebilen bir tonla, (Garip değil mi? Benim için herşeyi yapmaya hazır olan bu insanların beni anlamasına imkân yoktur. Asla! Bana inanmazsanız onları şahitlik yapmaları için çağıramam. Bu çok zor. Aptalım, değil mi? Daha ne isteyebilirim ki? Onlara kimin cesur, kimin hakiki dost, kime tam manası ile güvenebileceklerini sorarsanız hiç tereddütsüz 'Tuan, Tuan' diyeceklerine şüphem yoktur. Buna rağmen hakikati hiç bir zaman bilemezler, bilmemelidirler.)»

«Onunla son gecemizde bunları bana söylemişti. Onu sesimi çıkarmadan dinliyordum. Daha fazla anlatıp eski meselenin dibine ineceğini umuyordum. Patusan'ı umumiyetle kavuran ve etrafı toz deryasına çeviren güneş ormanın arkasında batmıştı. Akşamın loşluğu dünyaya düşünce dolu, gölgesiz bir büyüklük veriyordu. Onu dinlerken nehrin, havanın karanlığını neden daha fazla hissettiğimi bilemiyordum. Karanlık yavaş yavaş görülen şeyleri örtmeye başlamış, içimi hüznün kaplamıştı.»

«Jim, (İnanın öyle günler oluyor ki, her deliliği yapabileceğimi sanıyorum.) diye aniden tekrar konuşmaya başladı. (Ancak bu anda istediğimi size söyleyebilceğimi hissediyorum. Aklımı devamlı kurcalayan şeyi artık içimden attığımı bilmenizi iste-

rim... Unutmak... Unutup unutamadığımı kendim bile bilmiyorum. Artık o olayı sükûnetle düşünebiliyorum. Neticede neyi ispat etti ki? Hiçbir şey. Siz aynı fikirde değilsiniz her halde...))»

«İtiraz etmek için ağzımı açtım.»

«(Zıyanı yok.) diye konuşmama müsaade etmedi. (Ben halimden memnunum. Hiç olmazsa kışmen. Karşıma gelen ilk adamın yüzüne bakmak, kendime olan güvenimi kazanmak için kâfi. Hislerimi onlara anlatamam, anlayamazlar, fakat ne önemi var? Buraya geldikten sonra pek başarısız olmadım, siz ne dersiniz?))»

«(Oldukca başarılı oldun.)»

«(Fakat herşeye rağmen beni geminize almak istemezsiniz, değil mi?)»

«(Allah senin belânı versin, böyle konuşmanın ne manası var?)»

«(Ah, görüyor musunuz? İşte bunu buradaki insanlardan birisine söylemeğe çalışın. Aptal, yalancı, sahtekâr olduğunuzu sanacaklar. İşte onların bu itimadı benim dayanmama sebep oluyor. Onlar için bir iki fedakârlık yaptım, fakat onların bana iyilikleri çok daha fazla.)»

«(Sevgili dostum.) diye bağırdım. (Patusan halkı için sen her zaman bir muamma olarak kalacaksın.)»

«(Muamma.) diye tekrarladı. (İnşallah.)»

«Güneş battıktan sonra karanlık etrafımızı iyice sardı. Hafif rüzgâr havayı serinletmişti. Başımı kaldırdığım zaman biraz ötede iriyarı Tamb İtam'ın silüetini gördüm. Evin balkonunda ise bir aşağı

bir yukarı dolaşan beyaz bir gölge güzüme ilişti. Jim, Tamb İtam'ın refakatinde mutad akşam ziyaretlerine çıktığı zaman, bende eve tek başıma döndüm. İçeri girince hayretle kızın beni beklediğini gördüm. Böyle bir fırsatı kolluyor gibi idi.»

«Benden öğrenmek isteğinin ne olduğunu izah etmek biraz zor. Aslında çok basit bir şey olabilir-
di fakat, aynı zamanda imkânsızdı. Meselâ benden bir bulutun şeklini tarif etmemi istemesi kadar basit, fakat cevaplandırılması imkânsız bir şey. Benden bir teminat, bir beyanat, bir söz, bir izahat istiyordu. İsteğine ne isim verebileceğimi bilemiyorum. Verandanın loşluğunda sadece kızın beyaz elbiselerini, oval, solgun yüzünü, parlak dişlerini ve çok derin bir kuyuya baktığınız zaman gördüğünüzü zannettiğiniz, çarpıntıya benzeyen bir ifade dolu olan iri gözlerini seçebiliyordum. Kuyuya baktığınız zaman orada kımıldayan nedir diye kendi kendinize sorarsınız. Kör bir canavar mı, yoksa dünyanın bir aksi mi? Size bir şey söyleyeceğim ama gülmeyin. Bana o anda kız, eline geçirdiklerine çocukca bilmece soran bir Sfenksten daha anlaşılmaz, daha cahil gibi geldi. Daha hiçbir şey anlayacak durumda olmadığı bir yaşta Patusan'a getirilmişti. Orada büyümüştü. Bu kasabanın dışında hiçbir şey görmemiş, kimseyi tanımamış, tamamen cahil kalmıştı. Jim gelinceye kadar. Patusan'ın dışında herhangi bir şeyin varlığından haberi olup olmadığını kendi kendime sorduğum olmuştur. Dış dünya hakkında hayal ettikleri benim için bir muammadır. O dünyanın fertlerinden sadece alçakça aldatılmış

bir kadınla, kötü ruhlu bir erkeği tanıyordu. Sevgili de o dünyadan gelmişti. O dünyanın diğer insanları gibi karşı konulmaz cazibeye sahipti. Fakat o da diğerleri gibi ait olduğu dünyaya dönecek olursa kendi hali ne olurdu— Annesi ölmeden evvel göz yaşları arasında böyle tehlikelere karşı onu uyar-mamış mı idi?»

«Eve gelince kız benim koluma yapışmıştı, ancak ona sakın olmasını söyler söylemez elini telâşla çekmişti. Kız atıl-gan olduğu kadar çekingendi de. Hiçbir şeyden korkmazdı, fakat yabancılığı ve cahilliği serbetçe hareket etmesine engel oluyordu. Karanlıkta yolunu bulmaya çalışan birisine benzi-yordu. Ben Jim'e her an sahip çıkabilecek, o bilin-meyen dünyaya ait bir insandım. Onun nazarında tehlikeli idim. Bir kelime ile Jim'i kollarımın ara-sına alıp götürebilecek gücüm olduğuna inandığına kaniyim. Canavar ruhlu bir insan olsa idi, onu, bana karşı duyduğu itimatsızlık ve antipati ile cinayet işlemeye kadar götürürdü. Kanaatim bu. O akşam-üstü ilk olarak kızın bana karşı olan hislerini keş-fettim ve hayretten dona kaldığımı itiraf etmeliyim. Beni inandırdı. Fakat onun uzun ve içli konuşma-sını, yumuşak ifadesini ve ellerinin manalı hareket-lerini size izah edecek kelime bulamıyorum. Kolla-rı kalkıp düşüyor, hayalet benzeyen beyaz gölgesi rüzgârda savrulan bir ağaç gibi sallanıyor, solgun oval yüzü üzüntü ile kasılıyordu. Yüz hatlarını ka-ranlıkta seçmek imkânsızdı, fakat gözlerinin koyu-luğu beni korkutuyordu. Uzun uzun konuştuktan sonra susmuş, başını iki eli arasına almıştı.»

OTUZÜÇÜNCÜ BÖLÜM

«Bu sahne bana çok dokunmuştu. Gençliği, ce-
haleti, vahşi bir çiçeğin sade cazibesini ve narin
canlılığını taşıyan tatlı güzelliği, yalvarışları, çare-
sizliği içimi sızlatmıştı. Korkması tabii idi, fakat
Jim'i tanıdığım için boş yere üzüldüğünü de biliyor-
dum. Hepimiz gibi kız bilmediği şeylerden korkuyor-
du. Ben ise bu bilmediği dünyanın, Jim'i her an ka-
pıp götürebilecek dünyanın bir sembolü idim. Ona
dış dünyanın Jim'i istemediğini, ona ihtiyacı olma-
dığını nasıl izah edebilirdim. Ona herşeyi anlatmaya
hazırdım, fakat anlayabilecek mi idi. Üstelik buna
hakkım var mı idi? Ümitsizlik içinde somurtmaya
devam ediyordum. Nihayet oraya gelmemin sebebi
Jim'i alıp götürmek olmadığını söylemekle söze baş-
ladım.»

«Öyle ise neden gelmiştim. Bunu sorduktan
sonra bir mermer heykel kadar hareketsiz kaldı.
Kısaca izah etmeye çalıştım, arkadaşlık, iş... Jim'le
ilgili tek arzum onun Patusan'da kalması olduğu-

na dair teminat verdim... (Yabancılar her zaman bizi terkeder,) diye mırıldandı. Bu sözler sanki mezarda yatan kadının mırıltısı idi... Jim'i ondan hiçbir şeyin ayıramıyacağını tekrarladım.»

«Bu sözleri, sadece kızı teselli etmek için söylememiştim. Şimdi olduğu kadar, o zaman da genç dostumun oradan ayrılmaya niyetli olmadığını katıyetle biliyordum. Başka türlü olamazdı zaten. Kızın bundan sonra sarfettiği sözler inancımı daha da kuvvetlendirdi. (Bana zaten söz verdi, yemin etti,) dedi. (Siz yemin etmesini istediniz mi?) diye sordum.»

«Bana bir adım daha yaklaşarak, (Hayır, asla,) diye bağırdı. Ondan sadece gitmesini istemişti. O gece, Jim adam öldürdükten sonra ikisi birden nehir kıyısında durdukları zaman ve meşaleyi attıktan sonra, kız kaçması için yalvarmıştı. O anda tehlike yokmuş, fakat bir müddet sonra ne olacağı belli değilmiş. Jim onu Cornelius'un elinde bırakmayacağını söylemiş. Fakat o ısrar etmiş. Gitmesini istiyormuş. Bunun imkânsız olduğunu Jim tekrarlamış. Genç adam titriyormuş. Onun titrediğini hissettiğini bana söyledi... O geceki sahneyi canlandırmak, fısıldaşmalarını tahmin etmek için insanın fazla kuvvetli bir hayal gücüne sahip olması gerekmez. Kız sevdiği adam için korkuyordu. Tehlikelerle çevrilmiş olduğunu biliyor, onun için korkulu dakikalar geçiriyormuş. Jim geldiği günden beri kalbinin sahibi olmuş, bütün düşüncelerini işgal etmiş, sevgisini kazanmış olmasına rağmen, kız onun başarısına ulaşabileceğini umuyormuş. Zaten o günler-

de kimse Jim'in sağ salim kurtulacağına inanmıyormuş. Aslında kimse ona şans tanımıyormuş. Cornelius'un da aynı fikirde olduğunu biliyorum. Şerif Ali'nin dinsizi yok etmek için kurduğu plândaki rolü hakkında onunla konuştuğum zaman, bu kadarını itiraf etmişti. Şerif Ali bile o günlerde Jim'i hor görüyor küçümsüyormuş. Sadece din uğruna öldürülmesini istiyormuş. Cornelius'un dediğine göre, bu cinayet sadece Allah'ın uğruna işlenecek, fakat fazla önem taşımayacakmış. Beni tek başıma yakalamaya muvaffak olduğu bir gün, Cornelius, kendine has miskin tavrı ile, (Saygıdeğer efendim,) demişti. (Ben nereden bilebilirdim kimdi? Kim ona inanabilirdi? Mister Stein onun gibi bir çocuğu, eski tecrübeli bir memuruna emir vermek üzere göndermekle hata etmemiş mi idi? Fakat gene de onu seksen dolar karşılığında kurtarmaya hazırdım. Neden kabul etmedi aptal?) Herif konuşurken bana yaklaşmış, elleri ile bacaklarıma yapışmıştı. Nerede ise önümde diz çöküp yalvaracaktı. (Seksan dolar ne ki?) diye devam etti. (Ölen bir dişi şeytan tarafından mahvolan, müdafaasız, yaşlı bir adama seksen dolar gibi önemsiz bir meblâğı vermekten insan kaçınır mı hiç?) Cornelius ağlamaya başlamıştı. Ancak Cornelius'a tam notumu o gece değil, kızla konuştuktan sonra verdim.»

«Jim'e onu terkedip gitmesi için yalvarmasında bencil hiç bir düşünce yoktu. Belki kendisinin anlamamasına rağmen, oradan kurtulmak istiyordu. Fakat o anda başlıca emeli Jim'in kurtulması idi. Diğer taraftan kısa bir süre evvel ölen çok sev-

diği, hayatta bağlandığı tek varlığın uyarması ku-
lağından gitmiyormuş. Orada, nehir kenarında, ken-
di söylediğine göre, Jim'in ayaklarına kapanmış, yıl-
dızların hafif ışığında, karanlıkta engin denize ben-
zeyen nehrin gölgesinde ona gitmesi için yalvarmış.
Jim eğilip onu yerden kaldırmış. Kız artık mücade-
le edememiş. Tabii edemezdi... İki kuvvetli kol, şef-
kat dolu bir ses ve zavallı yorgun başını koyacak
geniş bir omuza sırt çevirebilir mi idi? Genç kızın
ihtiyacı olan şey Jim'de vardı. Ne beklerdiniz? Kır-
zın o andakî hislerini yaşayan ve hisseden her insan
anlar. Sevdîği adam tarafından kaldırılıp kolları
arasında olmaktan memnundu. Jim, (Vallahi bu iş
ciddi, saçmalık etme.) demişti. Evet onların aşkla-
rında saçma bir taraf yoktu. Ölüm korkusu karşı-
sında birleşmişler ve birbirlerini sevmişlerdi. O an-
da hayaletli harbeler arasında yeminler eden bir
şövalye ile bir kıza benziyorlardı. O sahne için yıl-
dız ışığı idealdi, zira nehrin karşı tarafı görünme-
yecek kadar karanlıktı. Bende aynı noktadan nehre
bir gece bakmıştım, sessiz ve karanlık akarken insa-
nın içinde hem huzur veriyor hemde dehşet saçı-
yordu.»

«Jim'e gitmesi için yavardîğı zaman neden
korktuğunu hayatımın sonuna kadar unutamıyaca-
ğım. Jim'i alıp götürmeyeceğime dair teminat ver-
dikten sonra sakinleşmiş olan genç kız, bana sebe-
bini izah etti. Başka bir dünyadan geliyor gibi bir
his uyandıran tatlı sesi ile (Ağlaya, ağlaya ölmek
istiyorum.) dediği zaman iyi duymadığımı sanmış-
tım.»

«(Ağlayarak ölmek mi istiyordun?) diye sordum. (Evet, annem gibi, annem ölürken hıçkıra hıçkıra ağlamıştı,) diye izah etti. Bunu söylerken herhangi bir hareket yapmamıştı. Dünyanın en normal şeyi imiş gibi davranıyordu. Tarif edilmez, inanılmaz bir sükûnet sanki topraktan fışkırmış, bizi sarmıştı. Hislerimizi dondurmıştu. Kendimi suyun kenarında iken, ayağı kayan ve bilinmeyen derinliklere yuvarlanan bir insan gibi hissetmeye başlamıştım. Kız, annesinin son saniyelerini anlatmaya devam etti. Onunla yalnızmış. Bir ara kapıya yumrukları ile vuran ve (İçeri girmek istiyorum, içeri bırakın, içeri bırakın,) diye gürleyen Cornelius'a engel olmak için ölüm döşəğinin yanından ayrılmıştı. Konuşma yeteneğini kaybetmiş ve kolunu kaldıracak hali kalmamış olan yaşlı kadın ise, kafasını sallamış ve gözleri ile, (Hayır, hayır,) diye yalvarmış. İtaatkâr genç kız ise zayıf omuzlarını kapıya dayamış, herifin girmesine mani olmaya çalışmış. (Kapının yanından anneme bakıyordum. Birden gözlerinden yaşlar akmaya başladı ve kısa bir süre sonra hayata gözlerini kapadı.) dedi. Kız hiç kımıldamadan bütün sahneyi anlatmıştı. Fakat bu hareketsizliği bana daha fazla dokunmuştu. Son kelimeleri ise uzun bir nutuktan daha fazla içimî hüznle doldurmuştu. O sahnenin korkunçluğu gözümün önünde canlandı. Tehlike anında, üzüntü karşısında bir kaplumbağa gibi sığındığımız kabuğumuzdan, kızın bu sözleri beni çekip çıkardı. Umumiyetle bizlerin gayreti ile güneşli ve intizamlı olan dünya, o anda nararımda yıkıldı, bir cehenneme döndü. Fakat bu bir

saniye devam etti. Hemen tekrar kabuğuma çekildim. Buna mecburdum, değil mi? Kaybetmiş olduğum sesimi bulup kıza birşeyler söylemek için hazırlandım. İnsanları koruyan, üzüntüden kurtaran konuşmak değil midir? Tam ağzımı açmak üzere iken, kız, (Nehir kıyısında durduğumuz zaman beni terketmiyeceğine dair yemin etti. Evet, yemin etti.) diye mırıldandı. Hayret içinde ve sinirlenerek, (Öyle ise ona neden inanmıyorsun?) diye sordum. Neden inanmıyordu. Ne diye kendini korku ve emniyetsizlik içinde yaşamaya mecbur ediyordu. Onun aşkına sığınarak neden huzura kavuşmuyordu? Jim'in samimi, namuslu sevgisini bir sığınak olarak kabul etse, hiç endişelenmeden rahat rahat yaşantısına devam etse daha iyi olmaz mı idi? Fakat belki de bu elinde değildi, hayat ona gaddar davranmış, rahat etmesini öğretmemişti.»

«Gece olmuş, hava iyice karanlığa bürünmüştü. Kız yerinden kımıldamamış olmasına rağmen, gözümün önünden bir hayalet gibi yok olmuştu. Birden, fısıltı halinde sesini tekrar duydum, (Başka erkekler de aynı şekilde yemin etmişlerdir.) Üzüntülü düşüncelerini açığa vuruyor gibi idi. Sesini daha da alçaltarak, (Babam da yemin etmişti,) dedi. İçini çekmek için sustu. (Babası da,) Bu kız neler biliyordu. Hemen itiraz ettim. (Fakat o böyle bir insan değil.) dedim. O da aynı fikirde idi. Bir müddet sonra, hafif sesi tekrar duyuldu. (O neden farklı olsun? Ötekilerden iyi midir? Söyleyin iyi midir?) Bende aynı şekilde sesimi alçaltarak, (Şerefim üzerine yemin ederim ki ötekilerden iyidir.) dedim.

Şerif'in kalesinden kurtarılan kölelerden meydana gelen Jim'in işçilerinden biri tiz sesi ile acıklı bir şarkı söylemeye başlamıştı. Nehrin karşı tarafında büyük bir ateş (Doramin'in kalesinde olmalı idi.) Etrafı aydınlatmıştı. (Başka erkeklerden daha mı hakikatli?) diye sordu. (Evet,) dedim. (Bütün erkeklerden daha hakikatli.) diye tekrarladı. (Burada kimse onun sözüne inanmamayı aklından geçiremez, daha doğrusu cesaret edemez, senden başka.) dedim.»

«Kız irkildi, sonra değişik bir ses tonu ile, (Daha cesur.) dedi. Biraz sinirli (Korku, onun senden kaçmasına sebep olmayacak,)dedim. Şarkı söyleyen susmuş, uzaktan birbirleri ile konuşanların sesleri gelmeye başlamıştı. Jim'in sesi de bize kadar geliyordu. Kızın sessizliği beni kuşkulandırdı. (Sana neler söyledi?) diye sordum. (Muhakkak birşeyler anlatmış olmalı.) Cevap alamadım. (Neler anlattı?) diye ısrar ettim.»

«(Size söyleyebileceğimi mi sanıyorsunuz?) diye sordu. (Nasıl bilebilirim? Nasıl anlayabilirim?) gene bir hareket yaptı. Ellerini oğuşturduğunu sanıyorum. (Unutmadığı bir şey varmış hayatında.)»

«(Senin için daha iyi ya.)»

«(Nedir o? Nedir?) diye yalvarıyordu. (Korktuğunu söylüyor, buna nasıl inanabilirim. İnanmak için deli olmam gerek. Sizin dünyadan gelenler hep bir şeyler hatırlar ve eninde sonunda ona dönerler. Nedir Jim'in unutamadığı? Siz söyleyin. Nedir? Canlı mı, ölü mü? Ondan nefret ediyorum. Korkunç bir şey o. Yüzü, sesi var mı bu canavarın? Onu görecektir»

mi, sesini duyacak mı? Belki de uykusunda, beni göremediği zaman kalkıp ona gidecek. Oh, o zaman onu hiç bir zaman affetmem, annem affetti, ama ben asla. Onu benden alacak şey bir işaret mi? Bir çağrısı mı olacak?)»

«Müthiş bir şeydi bu. Jim'in uykusuna itimadı yoktu, sonra da benim sebebini söyleyebileceğimi umuyordu. Hayret! Zavallı kız benden medet umuyordu. Bu, bir insanın gördüğünü sandığı bir hayalatten, öbür dünya hakkında bilgi edinmeye çalışması gibi bir şeydi. O anda altımdaki zeminin kaydığını hissettim. Kendimden geçiyor gibi oldum. Ne söyleyeceğimi bilemiyordum. Bir mucize olup yok olmak istiyordum. Ne diyebilirdim ki? Ona nasıl izah edebilirdim? Vazifemin imkânsızlığı beni korkutuyordu. Bir işaret, çağrı? Nereden öğrenmişti bu kelimeleri? Kim söylemişti, kim öğretmişti? Bilmem. Kadınlar bazen en olmayacak anlarda en olmayacak şeyleri söylemekte usta değil midirler? Onun hareketsizliğini gören, sesi olduğuna inanmazdı. Bir taş parçası acı ile inlese, bundan daha büyük bir mucize olamazdı.»

«Zavallı Jim, zavallı Mücevher. Karanlıktaki ses bu iki gencin hayatlarının trajedisini hayalimde canlandırmıştı. Kıza anlatmaya, onu inandırmaya imkân yoktu. Ya Jim. Ona dış dünyada kimin ihtiyacı olabilirdi? Onu kim hatırladı? Patusan'da bütün istediklerini bulmuştu. Kız boşuna üzülyordu. Fakat buna inandırmak gücüne sahip değildim. Jim'in bir zamanlar yaşamış olduğunu bile herkesin

unuttuğunu ona nasıl izah edebilirdim? Kısmet onları karşılaştırmış, iki yalnız insanı birleştirmişti. Buna rağmen kız mutlu olamıyordu. İşte hikâyenin trajik tarafı bu idi.»

«Kız benden bir şeyler bekliyordu. Sükûtu, hareketsizliği bunu gösteriyordu. Vazifem dostum hakkında konuşup onu teskin etmektir. Üzerimdeki mesuliyet ve kızın acısı bana iyice tesir etmişti. Kafesin tellerini koparmaya çalışan ufak bir kuş gibi çırpınan o zavallı kalbi sakinleştirmek için neler vermezdim. (Korkma,) demekten daha kolay ne vardı ki? Fakat içindeki korkuyu yok etmek de o kadar zordu ki? Korku nasıl öldürülür? Kurşunla mı, onu boğarak mı? Korkuyu öldürecek kurşun henüz keşfedilmemiş, onu boğacak ip bulunamamıştır. Bunu yapabilecek insan da henüz doğmamıştır. Rüya görürken korkuyu yendiğini sanırsın, ancak ter içinde o rüyadan uyanırsın. Kelimeler ise hiç bir zaman kâfi gelmez. Sözler, korkan insanın bir kulağından girer öbür kulağından çıkar. Evet efendim, korkuyu yenmek, bunu başarmak ancak rüyada görülen bir başarıdır.»

«Böyle düşünmeme rağmen, kızı inandırmak için gayret sarfettim. Biraz öfkeli biraz heyecanlı denemeye kalkıştım. O anda bir hata işlemiş işçilerden birini uyaran Jim'in kuvvetli sesi duyuldu. Hayalinde canlandırdığı o dünyada mutluluğunu çalacak hiçbir şeyin olmadığını söyleyerek başladım. (Jim'i senden alacak hiçbir canlı veya ölü yoktur. Ne de bir ses vardır. Hiç bir kuvvet onu alıp götür-

remez.) İçini çekerek, (O da aynen böyle söyledi.) diye mırıldandı, (Hakikati söylemiş.) dedim. Kız gene içini çekerek, (Bu hiçbir şey.) diye tekrarladı, sonra bana dönerek ve sesini birazcık yükselterek, (Neden buraya geldiniz?) diye sordu. (Sizden çok fazla bahsediyor. Beni korkutuyorsunuz? Onu beraber götürmek mi istiyorsunuz?) Heyecanlanmış sinirlenmişti. Acı bir ifade ile, (Bir daha gelmeyeğim,) dedim. (Üstelik götürmek de istemiyorum. Onu kimse istemiyor.) Şüphe ile (Kimse mi?) diye mırıldandı. Heyecanlanarak, (Kimse) diye teyid ettim. (Onun kuvvetli, akıllı, cesur, azametli olduğunu düşünüyorsun da, niye hakikatli olduğunu kabul etmek istemiyorsun? Yarın gideceğim ve bir daha beni göremeyeceksin. Bilmediğin o dünya Jim'i özlemeyecek, yokluğunu hissetmiyecek kadar büyüktür. Anlıyor musun? Çok büyük. Jim'in kalbini avucunun içine almışsın, bunu anla. Kıymetini bil.) (Evet, bunu bende biliyorum.) Kız bunu söylerken bir heykelden farksızdı.»

«Hiçbir şey başaramadığımı hissediyordum. Fakat yapmak istediğim neydi? Şimdi bile bilmiyorum. O sırada sanki mühim bir vazifeyi yerine getirmek üzere imişim gibi heyecanlı ve sınırlı idim. Herkesin hayatında böyle olaylarla karşılaştığı olur. Karşı koyamadığı bir kuvvet onu bazı hareketlerde bulunmaya zorlar. Zaman geçtikçe bu olaylar önemini kaybeder, silinir.»

«Ona söylediğim gibi kalbimin sahibi idi. Hayatta isteyebileceği herşeye sahipti. Bunun kıymetini bilmeli, ona inanmalı idi. Benim anlatmak istedi-

ğim şey dünyada bir tek kişinin Jim'e ihtiyacı olmayışdır. Kimse onun kalbini, zekâsını, yardımını istemiyordu. Bu doğru, fakat söylenmesi çok zordu. Kız beni dinliyor, fakat sessizliği ile inanmadığını belli ediyordu. (Ormanların ötesindeki dünyadan sana ne?) diye sordum. Tanımadığı o kalabalık yerlerden Jim yaşadığı sürece bir işaret almayacak, kimse çağrıda bulunmayacaktı. Buna dair ona teminat verebilirdim. Asla, hiçbir zaman. Heyecanıma kapılmış âdeta bağırarak konuşmaya başlamıştım. Şimdi o anda gösterdiğim inat ve ısrara şaşıyorum. O gece bana bir rüyadan farksız gibi geliyor.»

«Korkmasına ne lüzum vardı. Jim'in akıllı, kuvetli, cesur, olduğunu söylüyordu. Hakikaten de öyle idi. Buna şüphe yoktu. Hatta daha da üstündü. Fakat bütün bunlara rağmen dünya onu unutmuştu, istemiyordu, aramıyordu. Buna emin olabiliirdi.»

«Sustum. Patusan üzerine sonsuz bir sessizlik çökmüştü. Yalnız arada bir nehirden geçen bir sandalın suda çıkardığı hafif hışırtı hayal meyal duyuluyordu. Kız, (Neden?) diye mırıldandı. Öfke ile irkildim. Bu soruyu beklemiyordum. Sesini yükselterek, (Niye?) diye mırıldandı. (Söyleyin,) Dilimi yutmuş gibi susuyordum. Kız inatçı ve şımarık bir çocuk gibi ayağını yere vurarak, (Neden, neden?) diye bağırdı. Hırsla, (Bilmek mi istiyorsun?) diye bağırdım. (Evet.) Merhametsizce, (İyi bir insan olmadığı için,) dedim. Meydana gelen sessizlik esnasında karşıdaki alevin gittikçe büyüdüğünü ve semaya doğru yükseldiğini gördüm. Kızın parmakları

nı kolumda hissettiğim zaman onun bana ne kadar yakın olduğunu anladım. Aynı alçak sesle, fakat üzüntü, acı ve ümitsizlik içinde, (Bu doğru değil,) dedi. (Yalan söylüyorsun.)»

«Bu son iki kelimeyi yerli lisanda söyledi. (Beni dinle.) diye bağırdım. Kolumu hırsla itti. Derin derin nefes almaya başlamıştı. Ciddiyetle, (Kimse tam manası ile iyi değildir,) diye başladım. Fakat kızın hıçkırmaya başlanması üzerine susmak mecburiyetinde kaldım. Başımı eğdim. Ne diye uğraşıyordum? Birisi yaklaşıyordu. Bir tek kelime daha söylemeden oradan uzaklaştım.»

OTUZDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Marlow önce bacaklarını uzattı, sonra yerinden hızla kalktı. Kalkar kalkmaz da sendeledi. Balkonun kenerına giderek arkasını bir sütuna dayadı ve etrafına bakındı. Balkonda intizamsız bir şekilde sıralanmış koltuklarda oturanlar Marlow'un bu ani hareketine şaşırmışlardı. Adeta uykudan uyanmış gibi kımıldamaya başladılar. Birisi bir sigara yaktı. Marlow rüyalar aleminden dönmüş bir insan tavrı ile herkese teker teker baktı. Birisi öksürdü. Meraklı bir ses, (Sonra ne oldu?) diye sordu.

«Hiçbir şey. Jim de aynı şeyi kıza söylemişti. Kız ona da inanmamıştı. Tabii ki bana da inanmadı. Ben ise sevinmem mi, yoksa üzülmem mi gerektiğini bilemiyordum. Zira ben de neye inanıp, neye inanmadığımı bilmiyordum ve hâlâ da bilmiyorum. Hiç bir zaman da bilemeyeceğim. Aslında Jim bile kendisini tam manası ile tanııyordu. Hakikat her zaman eninde sonunda galip gelir derler, fakat bence bu doğru değil. Hakikat fırsatı yakalarsa galip gelir.

Şüphesiz ki bununla ilgili bir kanun vardır. Fakat asıl mühim olan, zarı atarken insanın şansını ayarlayan kanundur. Aslında muvazeneyi temin eden adalet değil, zamanın müttefiki kader, kaza ve tehlike dir. Jim'le ikimizde yalan mı konuşmuştuk veya hiç birimiz hakikati saklamamış mı idik.»

Marlow susarak kollarını göğsünün üstünde kenetleri. Neden sonra, değişmiş bir ses tonu ile konuştu.

«Zavallı kız bizi yalancılıkla itham etmişti. Şansın müttefiki aceleye gelmiyen zamandır, düşmanı ise, beklemeye tahammülü olmayan ölümdür. İşte bu yüzden Jim'le kızın arasındaki münasebeti şansa bırakmayı tercih ederek oradan ayrıldım. Kızı teskin etmeye, korkusunu azaltmaya çalışmış, fakat bunu başaramamıştım. Aksine endişesini artırmış, onu daha da telâşlandırmıştım. Bunu isteyerek yapmamıştım. Kendiliğinden ve zorlamadan olmuştu. Kurbanları ve aletleri olduğumuz kadere ben de boyun eğmekten geri kalmamıştım. Bahçeye çıktığım zaman verandada üzüntü ve merak içinde bıraktığım kızı düşünmek beni perişan ediyordu. O anda Jim'in yaklaşan ayak seslerini duydum. Beni görmeden verandaya çıktı ve hayret içinde, (Işıkları neden yakmadınız? Karanlıkta neden oturuyorsunuz?) diye sordu. Sonra kızı görüp, neşeli bir sesle, (Merhaba kız.) dedi. Şaşılacak kadar çabuk kendini toparlamış olan kız, (Merhaba çocuk,) diye cevap verdi.»

«Umumiyetle birbirirlerini bu şekilde karşıladılar. Kızın tatlı, çocuksu sesi ve biraz garip şi-

vesi ile söyledigi bu sözer Jim'in çok hoşuna giderdi. Bu tatlı selâmlaşmaya son olarak o gece şahit oldum. İkisinin de sesinde sezdiğim sevgi, içimin sevinç ve aynı zamanda endişe ile titremesine sebep oldu. Jim hakikaten mutlu ve kendinden emindi. Fakat kızın neşeli görünebilmek için insanüstü bir gayret sarfetmiş olmasının gerektiğini biliyordum. Geçirdiği buhrandan sonra sakın görünmesi hakikaten takdir edilecek bir şeydi. Jim'in, (Marlow nerede?) diye sordüğünü duydum. (Bahçeye mi çıktı? Tuhaf onu görmedim, Marlow, orada mısın?)»

«Cevap vermedim. İçeri girmeye niyetim yoktu. Hiç olmazsa o anda girmek istemiyordum. Jim bana seslenirken ben ufak bir kapıdan kaçmakla meşguldüm. Henüz onlarla yüzyüze gelmek istemiyordum. Başımı eğmiş, acele adımlarla yürüyordum. Geçtiğim yerlerde toprak hafifçe kabartılmış, ağaçlar kesilmiş, otlar yakılmıştı. Jim'in o araziye kahve dikmeye niyetli olduğunu biliyordum. Semada yükselmiş olan mehtabın ışığında öteki ikiz tepeler, bu tecrübe için hazırlanmış toprakları gölgeliyordu. Jim'in o kadar çok projesi, tecrübe etmeye karar verdiği o kadar çok plânı vardı ki! Patusan'a geldiğim zaman onun enerjisine, atılganlığına, kurnazlığına hayran kalmıştım. Fakat şimdi bu meziyetleri bana o kadar saçma, o kadar gayri tabii geliyor ki! İçimde plânları hiç gerçekleşmeyecekmiş gibi bir his vardı. Uçurumun dibinde çalılıkların arasında ışıldayan mehtabın bir kısmını görebiliyordum. Bir an için mehtap kayıpta uçuruma yuvarlanmış gibi içimde bir his uyandı. Her taraf gölgelerle kaplan-

mıştı. Ağaçlar, çalılıklar, taşlar, kayalar, sanki mehtabın ışığını örtmek, dünyayı karanlığa boğmak istiyormuş gibi gözümde büyümüş, irileşmişti. Kendi gölgem bile beni ürkütüyordu. Buna rağmen yürümeye devam ettim. Nihayet çiçeklerle donatılmış, ufak bir mezarın başına geldim. Mehtap ışığında çiçekler bende sadece ölümler için yetiştirilmiş bitkiler gibi bir intiba uyandırdı. Kuvvetli rayihaları etrafa yayılmış, havayı ağırlaştırmıştı. Her şey o kadar sakin, etraf o kadar sessizdi ki, bir an için dünyanın sonu geldiğine ve her türlü hareketin durduğuna inandım.»

«Evet, o muazzam sükûnet içinde, bana dünya sadece o mezardan ibaretmiş gibi geldi. İşte o mezarın başında durup yaşayanları düşünmeye başladım. Bu yaşayanların bazıları kendilerini uzak diyarlara gömmeye razı olmalarına rağmen, gene de dünyanın üzüntülerine ortak olmak kaderinden kurtulamıyorlar. İnsan kalbi bütün dünyayı içine alacak kadar büyüktür. Nereye giderse gitsin, ne kadar uzaklaşırsa uzaklaşsın, insan maziden tamamiyle kopamaz, kaderini yenemez. Aslında mazinin yükünü taşımak korkunç, lüzumsuz bir şeydir. Fakat bu yükü tamamen fırlatıp atacak cesareti kimse gösteremez.»

«Romantikleşmeye başlamıştım. Uzun müddet aynı yerde durdum. Kendimi toplamak, bir süre evvel duyup gördüklerimi unutmak istiyordum. Orada dururken herşeyin yok olduğuna ve dünyada yaşayan tek insan olduğum hissine kapıldım. Bu tatlı

hayal içinde ve bütün hayaller gibi o da yok olmandan, o anın zevkini çıkarmaya çalıştım. Gördüklerimi hafızama yerleştirmeye uğraştım. Hakikaten o anda bulunduğum yer dünyanın unutulmuş, daha doğrusu bilinmeyen ücra köşelerinden biri idi. Ben burasını görmüş ve hissetmiştim. Fakat ertesi gün ayrıldıktan sonra, Patusan'ın ve halkının benim için sadece bir rüya olacağını biliyordum. Hakikatten uzaklaşacak ve sadece hatıralarımda yaşıyacaktı. Belki de bu hikâyeyi size anlatmak istememin sebebi, Patusan'ın varlığına başkalarını da inandırmak arzusudur. Hayal görmediğimi, o dakikaları yaşadığımı size ve kendime ispet etmiş olmak için, bu gece bütün bunları size nakletmiş olabilirim.»

«O gecenin sükûnetini Cornelius bozdu. Hiç beklemediğim bin anda, bir yılan gibi otların arasından çıkıp karşıma dikildi. Evini hiç görmemiştim ama, oralarda olduğunu tahmin ediyorum. Koşarak bana yaklaşmıştı. Ayağında pislikten rengi değişmiş beyaz bir ayakkabı, kafasında boruya benzeyen bir şapka vardı. Üzerinde ise, bayram ve merasimlerde giydiği siyah bir kostüm vardı. Bu kostüm bana, Patusan'da geçirdiğim dördüncü Pazar olduğunu hatırlattı. Cornelius'un bu müddet süresince beni tek başıma yakalayıp bazı itiraflarda bulunmak istediğini sezmiş, fakat ona bu fırsatı verememişim. Her karşılaştığımızda sarı yüzünde bu isteği okumuş, etrafımda pervane gibi dolaştığını görmüştüm. Çekingenliği bana yaklaşmasına engel olmuştu. Ben de böyle alçak karakterli birisi ile konuşmak istemediğimden ona cesaret vermemiştim. Herşeye rağ-

men Cornelius o kadar korkak olmasa, sert bir bakış karşısında ezilip büzülmese benimle konuşmayı başarabilirdi. Ama herif Jim'in sert, benim ilgisiz, Tamb İtam'ın müstehzi bakışı karşısında hemen sinner, ortadan yok olmaya gayret ederdi. Cornelius devamlı kaçırdı. Ondan bende kalan yegâne hatıra, hep acele ile uzaklaşması idi. Kendini acındırmak istiyormuş gibi hep başını eğerek yürür, insanın yüzüne acayip bakışlar fırlatır, çok nadir ağzını açıp konuşurdu. Fakat bütün bunlar onun miskin karakterini saklamaya kâfi değildi.»

«Bir ay sürece onun itiraflarından kaçmaya muvaffak olmama rağmen, o gece hiçbir tepki göstermeden herifin bana yaklaşmasına müsaade etmiştim. Belki de akşamüstü verandada kızla olan sahnedan sonra Cornelius'un bana açılmasında bir mahzur görmemiştim veya önem vermemiştim. Neyse Patusan'da geçirdiğim son gece Jim'le ilgili olan kimselerin itiraflarını dinlemek kaderimde yazılı idi. Bu kolay bir şey değildi, fakat herife duyduğum nefret dinlememi kolaylaştırmıştı. Onu küçük gördüğümünden itirafları mühim değildi. Zaten aslında Patusan'da tek ilgi duyduğum kimse olan Jim'in kaderine razı olduğunu öğrendikten sonra, benim için hiçbir şeyin ve kimsenin önemi yoktu. Jim hayatından oldukça memnun olduğunu söylememiş mi idi? Bunu aramızda kaç kişi söyleyebilir? Kendimi iyi, namuslu olarak kabul etmeme rağmen, hayatımdan oldukça memnun olduğumu söyleyecek cesareti bulamam. Aranızda bunu itiraf edecek kimse var mı?»

Marlow cevap bekliyormuş gibi sustu. Kimse ağzını açmayınca devam etti.

«Doğru. Feci, korkunç bir felâket ile karşılaşmadıktan sonra kimse hayatın tadını bilmez, elindeki nimetler için Allah'a şükretmeyi aklından geçirmez. Fakat bizden biri olan Jim, hayatından oldukça memnun olduğunu itiraf edebilmişti. Bunu anlayabilmesine yarayan felâketi bazan kıskandığımı söylesem güler misiniz? Oldukça memnun ha? İşte bunu öğrendikten sonra başka neyin önemi olabilir ki? Ondan şüphe veya ona itimat edenlerin, seven veya nefret edenlerin ne ehemmiyeti vardı? Hele nefret eden Cornelius gibi alçak ve miskin herifin biri ise?»

«Fakat her şeye rağmen Cornelius Jim'in hayatının bir parçası idi. Bir insana notu arkadaşlarına göre olduğu kadar, düşmanlarına bakarak da verebilirsiniz. Cornelius ise hiç bir namuslu insanın edinmekten çekinmeyeceği düşmanlardan biriydi. Ancak korkulacak ve fazla ehemmiyet verilecek bir düşman değildi. Jim'in onun hakkında görüşü buydu. Ben de aynı fikirde idim. Jim, (Sevgili dostum, Marlow,) demişti. (Doğru yoldan ayrılmadığımı takdirde bana kimsenin dokunamayacağı kanaatindeyim. Hakikaten bundan eminim. Buradaki durumu tetkik edecek kadar uzun müddet burada kaldın. Emniyette olduğuma inanıyor musun? Herşey bana bağlı ve Allah için kendime güvenim var. Cornelius'un yapabileceği en kötü şey beni öldürmek olacaktır. Fakat bir saniye için bile böyle bir şeye cesaret edebileceğine ihtimal vermiyorum. Ona dolu

bir tabanca verip arkamı dönsem dahi tetiği çekemez. Öyle korkak, miskin bir herif o. Öldürdüğünü farzetsek dahi ne çıkar. Buraya hayatımı kurtarmak için gelmedim. Beni mahkum eden dünya ile arama bir duvar çekmek üzere geldim ve kalacağım.)»

«(Ta ki hayatından memnun oluncaya kadar, öyle mi?) diye sözünü kestim.»

«Bu Jim'le son konuşmamızdı. Sandalın kıcında oturmuş dertleşiyorduk. Sandalın her iki tarafında oturmuş olan onar kürekçi aynı anda kürekleri çekiyorlar, başlarında duran Tamb İtam ise akıntıdan çıkmamaları için dikkat ediyordu. Jim başını eğmiş ve susmuştu. Artık konuşulacak bir şey kalmamış gibi idi. Jim beni nehrin ağzına kadar geçirmeye karar vermişti. Stein'in gemisi bir gün evvel hareket etmiş, ben ise ziyaretimi bir gece daha uzatmıştım. O sabah sandalla nehrin ağzına gidip, orada bekleyecek olan gemiye binmeye karar vermiştim.»

«Jim, Cornelius'tan bahsettiğim için bana biraz kızmıştı. Aslında pek fazla bir şey söylememiştim. Cornelius üstünde konuşulacak önemli bir kişi değildi. Bir gece evvel karısının mezarından, Jim'in kapısına kadar peşimden ayrılmamış ve yol boyunca bana, (Saygıdeğer efendim,) diye hitap etmişti. Dünyanın en şanssız insanı olduğunu, bir böcek gibi ezildiğini söyleyerek ona bakmam için beni zorladı. Fakat ben başımı çevirip bakmadım, sadece yan gözle bir gölge gibi beni takip eden adama şöyle bir bakış fırlatmıştım. Daha evvel de söylediğim gibi Jim ile kızın kaçtıkları gece meydana gelen olayda-

ki rolünü izah etmeye çalıştı. Sonra kimin kazana-
cağını nereden bilebilirdi? (Onu kurtaracaktım,
saygıdeğer efendim, seksen dolar karşılığında kur-
taracaktım,) diye söyleniyordu. (O kendini kurtar-
dı,) dedim. Bunu söyler söylemez adamın güldüğü-
nü duyarak hırsıyla ona döndüm. Adam korkarak kaç-
mak istiyormuş gibi bir hareket yaptı. (Ne gülü-
yorsunuz?) diye sordum. Sinirleri üzerindeki kont-
rolünü kaybederek, (Kendini kurtardı, ha?) diye
bağırdı, (Aldanmayın saygıdeğer efendim, aldanma-
yın. O hiçbir şey bilmiyor, hiçbir şey. Kimbilir o?
Hırsızın biri. Burada ne işi var? Ne istiyor. Herke-
sin, sizin dahil, gözünü boyayıp aldatıyor. Aptalın,
salağın biridir o, saygıdeğer efendim,) Küçümseyici
bir tavırla arkamı dönerek yürüdüm. Koşarak bana
yetiştirdi ve, (O henüz bir çocuk. Ufak, tecrübesiz bir
çocuk,) dedi. Sözlerine ehemmiyet vermeden yolu-
ma devam ettim. Ancak eve yaklaştığımızı ve vakti
kalmadığını anlayan herif, birden asıl meseleye gel-
meye karar verdi. Kendisine acındırmaya çalıştı.
Başına gelen felâketlerin onu sinirli yaptığını, hat-
tâ aklını başından aldığını itiraf etti. Çektikleri ne-
ticesinde bu hale düştüğü için, ona acıyacağımı ve
affedeceğimi umuyormuş. Aslında kötü bir insan
değilmiş. Kimseye kötülük yapmayı düşünmüyor-
muş. Ancak iflas etmenin, herşeyini kaybetmenin
bir insan için ne demek olduğunu bilmezmişim. Bu
girişten sonra zihnini kurcalayan asıl meseleye gel-
di. Fakat o kadar dağınık ve saçma sapan anlatıyor-
du ki, uzun müddet en istediğini bir türlü anlaya-
madım. Nihayet kendi lehinde Jim'le konuşmamı

arzu ettiğini anladım. Para istediği belli idi. Arada bir, (Makul bir para,) (Uygun bir ücret,) gibi terimler kulağıma çalındı. Elinden alınan bir şeyin karşılığını istediğini neden sonra farkettim. Hatta kıymetli her şeyi çalınan bir adam için, hayatın hiçbir tadı ve manası kalmadığını söyleyecek kadar ileri gitti. Tek kelimeyle de olsa cevap vermedim. Ama kulaklarımı tıkamadığım bir hakikattir. Yavaş yavaş meselenin içyüzünü kavramaya başlamıştım. Kıza karşılık bir miktar paraya hak kazandığı iddiasında idi. Onu kendisi büyütmüştü. Bir başkasının çocuğunu yetiştirmek için para sarfetmişti. Şimdi kendisi yaşlı bir adamdı ve paraya ihtiyacı vardı. Uygun bir hediye istiyordu. Saygıdeğer efendi lehinde konuşacak olursa... Hiçbir şey söylemeden yüzüne bakıyordum. Afallamıştm. Fazla ileri gittiğini anlamış olacak ki, paraya karşılık bana birşeyler vadetmek ihtiyacını duydu. Ona hemen bir hediye verilecek olursa, Jim memleketine dönmeye karar verdiği takdirde kıza, başka bir şey istemeden, bakacağına dair söz vermeye hazır olduğunu beyan etti. Kırış kırış olan sarı suratı merak ve ümitle parlıyordu. Sesi yumuşak ve teşvik edici bir ton almıştı. (Bana bu hediye verildiği takdirde bir daha karşılarna çıkmayacağım, sadece arkadaşınız burasını terkettiği zaman kızın mesuliyetini üzerime alacağım. İstedğim sadece az miktarda bir paradır,) diyordu.»

«Hayret içinde durmuş onu dinliyordum. Neticeden çok emin görünüyordu. Teklifini tartıyorum sanmış olacak ki, aniden bal gibi tatlı bir sesle, (Memleketine dönme zamanı gelince bütün yaban-

cılar arkada bıraktıkları kızlar için bir miktar para verirler,) dedi. Bahçeye girip küçük kapıyı yüzüne hırsla kapadım ve, (Bu defa yanıldınız, Mister Cornelius.) diye bağırdım. (Jim için memlekete dönme zamanı gelmeyecek.) Söylediğimi hemen anlamış olacak ki, hayretle yüzüme bakakaldı. Sonra, (Ne?) diye bağırdı. (Kendisi de burasını hiç terketmiyeceğini söylemedi mi? O hiç dönmeyecek,) diye bağırdım. (Oh! Bu çok fazla,) diye haykırdı. Artık bana saygıdeğer efendi diye hitap etmiyordu. Bir süre konuşmadan öylece kalakaldı. Sonra alçak bir sesle, (Hiç gitmeyecek ha?) dedi. (O, o cehennemden ucu-ndan kalkıp buraya geliyor ve yerleşiyor. Sadece beni çiğnemek, mahvetmek için burada ebediyen kalmaya karar veriyor. Beni çiğniyor ha!) Çiğniyor derken ayakları ile yere vuruyordu. Sesi yavaş yavaş duyulmaz bir hale gelmişti. Arada bir öksürüyordu. Parmaklığa yaklaşarak acı bir sesle, (Sabır, sabır,) diye mırıldandı. Aynı anda göğsünü elleri ile yumruklamaya başladı. Artık ona gülmekten vazgeçmiştim, fakat bu defa kahkahayı basan herif oldu. (Ha! Ha! Ha! Görüşürüz! Görüşürüz! Nasıl benden herşeyi, ama herşeyi çalabilir? Bu iş burada bitmez.) Başını omuzuna, elleri ise yana düşmüştü. Onu tanımayan birisi kızı bir baba şefkati ile sevdiğini ve onun gidişinden dolayı mahvolduğunu sanırdı. Nihayet başını dikleştirerek, (Tıpkı kahpe anesi gibi. Yüzü de aynı. Şeytanın ta kendisi.) diye bağırdı. Bu defa başını parmaklığa dayamış, Portekiz lisanında âklına gelen küfürleri ve bedduaları sıralamaya başlamıştı. Feci bir hastalığa tutulmuş

gibi inliyor, öksürüyor, tir tir titriyordu. İğrenç ve korkunç bir sahne olduğu için, acele ile eve doğru gitmeye başladım. Arkamdan Jim'in aleyhine de birşeyler söyledi. Fakat eve epey yakın olduğu için sesini yükseltmeye cesaret edemiyordu. Duyabildiğim tek şey, (Ufak bir çocuktan başka bir şey değil, ufak bir çocuk,) oldu.»

OTUZBEŞİNCİ BÖLÜM

«Ertesi sabah nehrin kıvrıldığı yere gelip Patusan'ın evleri gözden kaybolunca, ben de uzun süre seyredip en ufak teferruatını hafızamızda yerleştirdiğimiz bir tablo imiş gibi, bu memlekete arkamı döndüm. Orası zihnimde yerleşmiştir. Seneler geçse unutamam. Bir resim gibi hareketsiz, değişmez olarak aklımda kalacaktır. Oradaki halkın idealleri, istekleri, korkuları, nefret ve sevgileri, ümitleri aklımda kalacaktır. Ben ise arkamı onlara çevirip hadiselerin cereyan ettiği, insanların değiştiği, hayatın akıp gittiği dünyaya gidiyorum. Bir süre sonra Patusan ve oradaki hayat beni rahatsız etmeyecekti. Kendi dünyamdan zihnimi işgal edecek o kadar çok şey vardı ki! Fakat arkamda bıraktığım resim kadar hareketsiz dünyada hiç bir değişikliğin meydana gelmeyeceğinden emindim. İri yarı, azametli Doramin ve şefkatli karısı her akşam üstü karşılıklı oturup hayal kuracaklar, önlerinde uzanan manzaraya dâlacaklar, Raca Tunku Allan korku ve hay-

ret içinde yaşantısını devam ettirecek, zeki ve cesur Dain Waris, Jim'e güvenmeyi, dostluk gösteremeyi ihmal etmeyecekti. Kız korku ve şüphe içinde hayatının sonuna kadar Jim'e tapacaktır. Tamb İtam sadık bir muhafız olarak kalacaktır. Cornelius ise nefreti ile başbaşa yaşayacak, mehtaplı gecelerde uzaktan küfürler savuracaktır. Evet, bundan eminim. Ancak bütün bunlara sebep olan kimseden emin değilim. Jim. Jim'i hiç bir sihirbazın değneği gözümde hareketsizleştiremez. Zira o bizden biridir.»

«Daha evvel söylediğim gibi, Jim, kendisinin terkettiği dünyaya dönebilmem için yapacağım yolculuğun ilk kısmında bana refakat etti. Patusan'dan ayrıldıktan sonra sandal önce uçsuz bucaksız vahşi ormanların arasında akan nehirden âdeta uçarak geçti. Orman yakıcı güneşin altında kavruluyordu. Yüksek bitkiler, havanın, suyun üstünde bile ağır ve tahamül edilemeyecek kadar sıcak olmasına sebep oluyordu.»

«Yaklaşan ayrılığımızın gölgesi aramıza şimdiden aşılmaz bir mesafe koymuş gibiydi. Jim konuşmak için gayret sarfetmesine rağmen sesi sanki çok uzaklardan geliyormuş gibi hafif ve titrekti. Nehirde kayan sandalın içinde, fazlasiyle ısınmış havada yan yana oturuyorduk. Etraftan gelen çamur, bitki, toprak kokusu nefesimizi tıkıyordu. Bu, nehrin ağzına gelinceye kadar devam etti. Oraya varınca kocaman bir el ağır bir perdeyi kaldırmış gibi ferahladık, nefes almaya başladık. Etraf aydınlandı. Sema genişledi, neşeli mırıltılar kulaklarımıza geldi, tazelik, canlılık bizi sardı. Adeta ciğerlerimiz açıl-

dı. düşüncelerimiz berraklaştı. Kanımın kaynamaya başladığını hissediyordum. Orman çok uzaklarda kalmış, engin denizde kaybolmuştu sanki.»

«Derin derin nefes aldım. Bu genişliğe, bu havaya hasret kalmıştım. Burada hayat vardı, hareket vardı. Gökyüzü ve deniz açıktı, beni bekliyordu. Evet, kızın hakkı vardı. Öteki dünyada bizi çeken bir şey vardı, bir işaret, bir çağrı. Ben ise bu çağrıya bütün benliğimle katılıyordum. Demire vurulmuş ve sonra da serbest bırakılmış gibi bir his uyanmıştı içimde. Önümde uzanan enginliğe gözlerimi diktim ve tekrar yaşamaya başladığımı hissettim. İçimi kaplayan hürriyet düşüncesinin verdiği heyecanla düşünmeden, (Şahane,) diye bağırdım, sonra yanımdaki günahkâra yan gözle baktım. Başını önüne eğmiş öylece oturuyordu. Gözlerini, uçuğu görmekten korkuyormuş gibi kaldırmadan, (Evet,) diye mırıldandı.»

«O günü en ince teferruatına kadar hatırlıyorum. Beyaz kumlu tabii bir plaja yanaşmıştık. Arkasında alçak bir tepe yükseliyordu. Altımızda ise mavi deniz sakin ve masmavi ufka kadar uzanıyordu. Arada bir ufak dalgalar sahile vuruyor, fakat hemen sonra deniz eski sükûnetine kavuşuyordu. Geniş körfezin biraz ötesinde ufak tefek birkaç ada manzarayı güzelleştiriyordu. Üstümüzde siyah bir kuş uçup duruyor, arada bir aynı yere inip konuyor, sonra tekrar havalanıyordu. Hasırdan yapılmış birkaç kulübecik yanyana dizilmişti. Bu kulübelerden çıkan iki ufak tefek, esmer adam minicik bir kano ile denize açıldılar. İki de küreklere sarılarak kano-

yu denizde kaydırmaya başladılar. Sanki bir aynanın üstünde gidiyor gibi idiler.»

«Bu yürekler acısı kulübeler beyaz Lord'un hi-mayesindeki balıkçı kasabasını teşkil ediyordu. Kano ile bize doğru gelen iki adam ise ihtiyar balıkçı ile damadı idi. Sahile çıktıkları zaman paçavralarla örtmüş oldukları simsiyah vücutlarının güneş altında parladığını gördüm. Başlarına itina ile pis bir mendil sarmışlardı. Bize yaklaşıp yaklaşmaz ihtiyar adam minnet ve güven dolu gözlerini Jim'e kaldırarak hemen şikâyete başladı. Raca'nın adamları onları rahat bırakmıyorlarmış. Bir deri, bir kemik olan kolu ile denizdeki adacıkları işaret ederek, kasabalıların oralarda topladıkları kaplumbağa yumurtaları yüzünden Raca'nın adamları ile başlarının derde girdiğini izah etti. Jim bir süre dinledikten sonra, biraz beklemesini rica etti. Daha sonra söylediklerini daha salim kafa ile dinleyeceğine dair söz verdi. İhtiyar adamla damadı hemen uzaklaştılar ve kumun üzerine çökerek beklemeye koyuldular. Gözleriyle bizi takip ediyorlardı. Bu gözlerde sabır ve güven okunuyordu.»

«Jim, (Bu zavallı balıkçılar senelerden beri Raca'nın esirleri sayıldıklarından, şimdi kısa bir süre içinde herşeyi değiştirmek çok zor oluyor. Aptal Raca ise kabul etmek istemiyor ki....)»

«Sustuğunu görünce, (Senin herşeyi değiştirdiğini kabul etmek istemiyor, değil mi?) diye sordum.»

«Jim, kederli bir sesle, (Evet, ben değiştirdim,) diye kabul etti.»

«(İstediğin fırsatı elde ettin.) diye onu kışkırttım.»

«(Acaba?) dedi. (Evet, Hiç olmazsa kendime güvenimi kazandığım gibi, burada iyi bir isim yapmaya da muvaffak oldum. Buna rağmen bazan..... Hayır! Elde ettiklerimi kaybetmemeye çalışacağım. Daha fazla bir şey istemem.) Kollarını denize doğru uzatarak, (Oralara bir daha gidemem,) diye bağırdı. Sonra ayağını yere vurarak, (Benim hududum burası, daha öteye geçemem,) dedi.»

«Kumun üzerinde yürümeye devam ettik. Sabırla bekleyen iki balıkçıya yan gözle bakarak, (Evet, bütün bunları ben değiştirdim,) dedi. (Fakat gittiğim takdirde ne olacağını tahmin edebiliyor musun? Cehennemden farksız olur burası. Hayır, yarın o salak Tunku Allan'ın kahvesini içmeyi göze alarak onun ziyaretine gideceğim ve bu kablumbağa yumurtaları meselesini kökünden halledeceğim. Hayır, ben burada kalmalıyım, asla gitmemeliyim. Burada kalıp bana olan güvene layık olmaya çalışmalıyım. Hiç bir şeyin bana dokunmasına izin vermemeliyim. Kendimi emniyette hissedebilmem için onların gösterdikleri sevgi ve itimadı haketmeliyim..... Üstelik belkide bir daha görmeyeceğim kimselerle teması kaybetmemek için onlara vazifemi yaptığımı ispat etmeliyim. Meselâ size.....)»

«Bu sözleri bana dokunmuştu. (Allahaşkına beni düşünme dostum,) dedim. (Sadece kendine iyi bak, yeter.) Beni öteki dünyada bıraktıkları arasından ayıran bu zavallı çocuğa karşı o anda büyük bir şevkat ve yakınlık duydum. Acaba bana gösterdiği

itimada lâyük mı idim? Patusan'a ondan kurtulmak amacı ile göndermemiş miydim? Kıpırmızı olan yüzümü başka tarafa çevirdim. Alçalmaya başlayan güneşin altında deniz parlıyor, kararıyor, kırmızılaşıyordu. Jim iki defa ağzını konuşmak için açtı, sonra vazgeçti. Nihayet, sesini alçaltarak, (Sadık kalacağım,) dedi. Sonra bana bakmadan ve geldiğimizden beri ilk defa bakışlarını engin denize, mavi surlarda gezdirerek, (Evet, hakikatli olacağım,) diye tekrarladı. Ah, Jim romantik bir çocuktur. O anda Stein'in bazı sözleri aklıma geldi. (Çocukluk, gençlik rüyalarımızı hakikat yapmak isteriz ve her zaman.....) Evet, Jim, romantikti, fakat o nispette de hakikatli. Uzaklara bakarken neler tahayyül ettiğini, kimlerin yüzünü gördüğünü, hangi sesleri duyduğunu kim bilebilirdi ki!..... O sırada da gemiden ayrılan ufak bir sandal, iki kişinin gayreti ile beni almak üzere sahile yaklaşmaktaydı. Jim, (Sonra Mücevher de var.) dedi. (Evet, Mücevher,) diye mırıldandım. (Onun benim için ne demek olduğunu tarif edemem,) diye devam etti. (Sizde gördünüz. Zamanla beni daha iyi anlayacak.) (İnşallah.) diye sözünü kestim. (Bana güveniyor,) dedi. Sonra konuyu değiştirerek, (Bir daha ne zaman görüşeceğiz?) diye sordu.»

«Onunla göz göze gelmemeye çalışarak, (Sen gelmezsen hiç bir zaman) diye cevap verdim. Şaşırmış görünmedi. Bir süre sessizce durdu, sonra, (Öyleyse elveda,) dedi. (Belki de böylesi daha iyi.)»

«Onunla el sıkıştıktan sonra sahilde bekleyen sandala doğru ilerledim. Gemi yelkenlerini açmış, hazır beni bekliyordu. Tam sandala girip yerleşmek

üzereyken Jim, (Memlekete yakında mı gideceksiniz?) diye sordu. (Allah kısmet ederse bir sene sonra.) diye cevap verdim. Jim sesini yükselterek, (Onlara deyin ki...) Bu arada sandal hareket etmiş, denizciler kürek çekmeye başlamışlardı. Onlara durmaları için işaret ettim ve şaşkınlık içinde kulak kabarttım. Kime ne söyleyecektim. Batmakta olan güneş, Jim'in yüzüne vuruyordu. Gözlerinin içindeki acıyı farkettim. (Hiç.... hiçbir şey söylemeyin,) dedi. Ve eli ile sandalcılara gitmeleri için işaret etti. Gemiye çıkıncaya kadar bir daha sahile bakmadım.»

«O zamana kadar güneş batmıştı. Etrafı sarmış olan alaca karanlık, gecenin yaklaştığını haber veriyordu. Batı ufuğu altın ve mor karışımı bir ateşle sanki yanıyordu. Kocaman bir bulut gökyüzünün bir kısmını kaplamıştı. Bu loş ışıktaki Jim'in gemiye baktığını farkettim.»

«İki yarı çıplak balıkçı, ben ayrılır ayrılmaz, kalkmış ve dertlerini, endişe içindeki yaşantılarını beyaz efendinin kulağına fısıldamaya çalışıyorlardı. O da onları dinliyor, dertlerini kendine mal ediyor, meselelerini halletmek için çareler arıyordu. Onun kaderi bu değil miydi? Ona Stein ile ben (Git) dediğimiz andan itibaren şansını değiştirmemiş miydik? Kendisi de bana söylediği gibi Patusan'a gidip o insanların güvenini kazanmış olması büyük kısmet değil miydi? O da bu kısmete lâyık olmaya çalışıyordu. Bence Patusan halkı ve balıkçı kasabasındaki zavallılar da Jim'in gelişini kısmet olarak vasıflandırıyorlardı. Kapkara balıkçılar Jim'den çok evvel gözden kayboldular. O baştan aşağıya beyazlara bü-

r nm    olduğu için uzun müddet silüetini se ebil-
dim. Arkasında dağlar, önünde deniz, yanında da für-
sat olarak adlandırdığı balıkçılar olduğu halde ora-
da taa gemi gözden kayboluncaya kadar durduğuna
eminim. Jim'i, bu ziyaretimde anlamı  mıydım? San-
mıyorum. O benim için her zaman bir muamma ola-
rak kalacaktır. Gece karanlığı gittikçe artıyordu.
Uzaktan Jim bir  ocuk kadar ufak görünüyordu. Ya-
va  yavaş sadece bir nokta, hafif aydınlığı üzerine
 eken bir noktacık haline geldi ve sonra da, ani-
den, onu kaybettim. Bir daha da göremedim.»

OTUZALTINCI BÖLÜM

Marlow bu kelimelerle hikâyesini bitirdi. Dinleyicileri ise hiç ses çıkarmadan yerlerinden kalkıp dağılmaya başladılar. Otel müşterileri teker teker, veya çift çift verandadan çıkıp gittiler. Fakat hiçbiri birşey söylemek lüzumunu hissetmedi. Tamamlanmamış bir hikâyenin açıklığı veya anlatanın sesi, her hangi bir mütalâada bulunmalarını önlüyor gibiydi. Her biri çıkardığı manayı, duyduğu hisleri sır olarak içinde saklamak istiyordu sanki. Bu dinleyicilerin içinde hikâyenin sonunu öğrenen bir tek kişi vardı. İki sene sonra, hikâyenin sonu, Marlow'un düzgün yazısını taşıyan bir zarfın içinde kendisine bildirildi.

İmtiyazlı dinleyici zarfı açtı, içindekilere baktı, sonra onları bir tarafa bırakarak pencereye gitti. Bu adamın dairesi çok yüksek bir binanın üst katındaydı. Pencereden baktığı zaman bir fener kulesinden etrafı görüyor gibiydi. Damlar altında parlıyor, köprüler uzanıyor, şehrin gürültüsü bir mırıltı halinde kulağına geliyordu. Yüzlerce kilisenin **can kuleleri**

evlerin arasında gök yüzüne doğru yükseliyordu. Durmamacasına yağın yağmur o kış gününün karanlığını daha da artırıyordu. Uzaktaki büyük bir saatin gong vurduğu duyulduğu an adam perdeleri çekerek içeri girdi.

Lambasının hafif ışığı odanın bir köşesini aydınlatıyor, adımları kalın halılarda duyulmuyordu. Adamın dünyayı dolaştığı günler çoktan geride kalmıştı. Artık sonsuz ufuklara gidemeyecek, oralarda dolaşamayacak, ümitle geleceğe bakamayacaktı. Artık yaşlanmıştı. Hayattan heyecan, ümit, zevk beklemiyordu. Fakat yazı masasının üstünde açılmış zarf ve içindekiler onu maziden bir ses gibi çağırıyordu. Bir daha görmeyeceği yüzleri, duymayacağı sesleri hatırlama getiriyordu. İçini çekerek yerine oturdu ve zarfın içindekileri eline aldı.

Zarfın içinde üç ayrı tomar çıkmıştı. Sık yazı ile doldurulmuş ve birbirlerine iştirilmiş bir tomar kâğıt. Gri renkli bir tek sayfa. Bunu hayatında görmemişti. Bir de Marlow'un izahat veren bu mektubunu. Bu mektubun içinden, zamanla sararmış bir başka mektup daha düştü. Bunu alıp kenara bıraktı ve Marlow'un mesajını okumaya başladı. Marlow'un ilk satırlarına bir göz gezdirdikten sonra, asıl konuya girdi ve orasını dikkatle, merakla okumaya başladı, Mektup, «..... unuttuğunu sanmıyorum, diye devam ediyordu. Dinleyicilerim arasında bir tek siz O'na karşı samimi bir ilgi duymuştunuz. Fakat kaderin hakim olduğuna inandığınızı itiraf etmemiştiniz. Elde edilen şan ve şereften, kendi üs

tüne aldığı ve gençliğin verdiği atılganlıkla yerine getirmeye çalıştığı vazifeden bir gün bıkağını söylemişsiniz. Bu hisleri çok iyi bildiğinizi, bizi baştan aldattığınızı, sonradan bıktırdığınızı da sözlerinize eklemişsiniz' Bir de hatırladığım kadarı ile, (Onlara hayatınızı vakfetmek bir hayvana bağlı kalmak gibi bir şeydir,) demişsiniz. (Onlara,) sarı, esmer ırkı-
dan olanları kastetmişsiniz. Böyle bir hayata ancak kendimize ait düşüncelerin doğruluğuna inandığımız zaman tahammül edebileceğimize de işaret etmişsiniz. (Kendi fikirlerimizin doğruluğuna inanarak kuvvet almak istiyoruz,) demişsiniz. (Hayatımızı fe-
da etmekle yararlı olacağımıza, adil davranarak başkalarına yardımcı olduğumuza inanmak istiyoruz. Bu inanç olmazsa fedakârlık lüzumsuzdur.) Anladığım kadar ile inançlarımız için mücadele etmek mecburiyetinde olduğumuzu, yoksa hayatımızın kıymeti olmadığını iddia etmek istemiştiniz. Belki de haklısınız. Sizin bu hususta tecrübeniz olduğuna inanıyorum. Tek başınıza bir çok mücadeleye giriştiğinizi ve başarılı neticeler elde ederek, sağ salim kurtulduğunuzu biliyorum. Fakat Jim'in davasının başka olduğuna inanıyorum. Onun kendisi ile mücadelesi yoktu. Kabiliyetine, zekâsına, cesaretine güveniyordu. Fikirlerinin doğruluğundan emindi. O hayatı boyunca bşakaları ile, etrafındakilerin kanaatleri ile uğraştı durdu.»

«Ancak bütün bu söylediklerim bir tahminden ibarettir. Belki mektubu bitirdiğiniz zaman siz de bir fikir beyan edeceksiniz. Fakat pek emin değilim, zira Jim'i her zaman bir bulut arkasından görmü-

şümdür. Hele hayatındaki son olayları bir üçüncü şahıstan duyduğum için tam olarak bir kanaate varmak imkânsız gibi bir şeydir. Size bu son olayları nakletmekte bir mahzur görmüyorum. En son olayın Jim'in hayatı boyunca beklediği fırsat olup olmadığını düşünmekten kendimi alamıyorum. İsteddiği mesajı göndermeden evvel bu fırsatı yakalamayı beklemişti. Ondan ayrılırken bana memlekete yakında dönüp dönmeyeceğimi sorduğunu ve arkamdan (Onlara söyleyin,) diye bağırdığını hatırlarsınız herhalde. Merak içinde ve ümitle neler söyleyeceğini duymayı beklerken, vazgeçmiş ve (Hiç.... hiçbir şey,) diye seslenmişti. O kadar.... ve bundan sonra hiçbir şey söylemeyecek, sadece olan hadiselerden biz kendi istediğimiz gibi netice çıkaracağız.»

«Açılmak, kendini müdafaa etmek için bir tecrübe daha yaptığını, ilişik olarak gönderdiğim sararmış sayfaya bakarsanız anlarsınız. Birşeyler yazmaya çalışmıştı. Mektubun üstündeki adres, (Kale, Patusan) dır.»

«Evini bir kale, bir müdafaa yeri haline sokmak niyetini gerçekleştirdiğini tahmin ediyorum. Bu fevkalâde bir plândı. Evin etrafında derin bir çukur açılmış ve toprak yığılmış, duvarların her köşesine ise silahlar yerleştirilmişti. Doramin, Jim'e silah vermeye razı olmuştu. Böylece kendisine bağlı halkın, tehlike anında sığınabileceği bir yeri olacaktı. Bütün bu hazırlıklar Jim'in ileri görüşünün, istikbale duyduğu güvenin delilidir. Kendi adamlarım, halkım, diye bahsettiği Şerif'ten kurtardığı esirler, Patusan'ın

en asil tabakasını meydana getirecek, yaptıkları kulübelerde kendi evinin etrafında toplanacaklar, kale haline getirdiği malikânesinde ise, kendisi gibi iyi bir ev sahibi ve hakiki bir dost bulacaklardı. (Kale, Patusan). Tarih atılmamış olduğuna dikkat edin. Bir kaç rakamın ne önemi var? Kalemi eline aldığı zaman kime yazmayı düşündüğünü anlamak da imkânsız. Bana mı? Stein'e mi? Bütün dünyaya mı? Veya o mektup yalnız bir insanın ümitsiz çağrısı mıydı yoksa? Kalemi ilk olarak, fırlatmadan evvel (Korkunç bir şey oldu.) diye yazmış. Bu kelimelerin altında bir oka benziyen mürekkep lekesine bakınız. Biraz sonra, kurşun gibi ağır bir elle tekrar birşeyler karalamaya çalışmış. (Şimdi, hemen....) Fakat bundan sonra bir şey yok, yazmaktan vazgeçmiş veya yazamamış. Karşısında bir uçurum görmüş olmalı. Onu çok iyi anlıyorum. Karşı koyamayacağı bir şey onu altetmişti. Değiştirmeye, hakim olmaya senelerce uğraştığı kaderi, nihayet onu ağına düşürmüştü.»

«Size aynı zamanda çok eskiden yazılmış başka bir mektup da gönderiyorum. Babası tarafından yazılmıştır. Tarihten, Patna ile denize açılmadan birkaç gün evvel aldığını anlayacaksınız. Memleketten aldığı son mektup olmalı. Bütün bu seneler zarfında onu bir servet gibi saklamıştır. İyi kalpli, yaşlı rahip denizci oğluna tapıyordu. Mektuba şöyle bir baktım. Sevgi ve hayranlıktan başka bir şey yok. Sevgili James'ine son mektubunu samimi ve eğlenceli bulduğunu yazıyor. İnsanlara karşı anlayışlı olmasını ve onlar hakkında acele karar vermemesini tav-

siye ediyor. Ahlâk kaideleri ve aile haberleri ile dolu dört sayfa. Tom rahip okulunu bitirmiş. Carie'nin kocası maddi güçlüklerle karşılaşmış. İhtiyar adam bu meyanda devam ediyor ve oğlunun iyi olduğuna, Allahın onu koruduğuna inandığını yazıyor. İnsan bu beyaz saçlı babayı görür gibi oluyor. Kitap dolu, rahat çalışma odasında, kırk seneden beri yaptığı gibi vaazlarını gözden geçiriyor, etrafa nasihat veriyor, iyilik ve kötülük münakaşası yapıyor, ölümünü sükûnetle bekliyor. İşte bu odada oturup sevgili oğluna mektup yazıyor, onunla konuşuyor. Mesafenin ne kıymeti var ki? İyilik ve kötülük bütün dünyada aynı şekilde yorumlanmaz mı? Dünyada bir tek iman, bir tek ölüm vardır. Sevgili James'in de babasının yolundan gideceğini, şeytana uymayacağını ümit ediyor. Oğlunun doğru olmayan herhangi bir harekette bulunmayacağından fazlasıyla emin. Mektupta, sevgili bir köpekten, çocukların bindiği ve kör olduğu için öldürülen bir attan da bahsediyor. Yaşlı rahip oğlunu Allaha emanet ediyor, anne ve hâlâ evde olan kızlar sevgilerini yolluyorlar.... Uzun senelerden sonra Jim'in cebinden çıkan bu sararmış sayfalarda fazla bir şey yok. Bu mektup hiç cevaplandırılmamış. Jim'in, dünyanın öbür ucunda tehlikelerden uzak, sakın, hadisesiz bir hayat süren bir kadın ve erkek kalabalığı hakkında, yalnız kaldığı zaman neler söylediğini, onlar hakkında neler düşündüğünü Allah bilir. Bu kadar çok olaylarla karşılaşan, başına bu kadar çok hadise gelen Jim'in bu silik kimselerden biri olduğuna inanmak çok zor. Onlara hiçbir zaman hiçbir şey olmaz, hazırlıksız yakalanamazlar, kader-

le uğraşmazlar. Ya Jim? Onları babasının kalemı ile görüyor. Kanından olan kardeşlerini gözünün önüne getiriyor, fakat onlara dönemiyor. Ben ise genç dostumu ailesi arasında tasavvur etmeye çalışıyorum. Artık gittikçe uzaklaşan beyaz bir nokta değil, kuvvetli, ciddi, romantik, bu tanımadığım, dertsiz insanların arasında duruyor, fakat gene sessizdir, gene bakışları karanlık. Evet, onu gene bir bulut arkasından görüyorum.»

«Son olayların hikâyesini bu sayfalarda bulacaksınız. Jim'in başına gelenlerin çocukluğundaki hayal ve rüyalarından çok daha romantik olduğunu, fakat aynı zamanda makul bir sonuca bağlandığını itiraf etmelisiniz. Zaten umumiyetle kaderimizi tayin eden bizim hayal gücümüz değil midir? Düşüncelerimiz, plânlarımız bizi yükseltir veya batırır. Ateşle oynayan ateşte yanar. Bu garip, akıl almaz, fakat hakikat olan macera önüne geçilmez bir neticedir. Böyle bir şeyin olması mukadderdir. Bu zamanda olmasına şaşabilirsiniz. fakat oldu işte, bunu kimse inkâr edemez.»

«Bu olayı kendim şahit olmuş gibi size anlatabilecek durumdayım. Malumatı şundan bundan azar azar topladım, fakat birleştirip olayları olduğu gibi görmeye muvaffak oldum. Acaba Jim bu hikâyeyi bana nasıl anlatırdı. Bunu merak edip duruyorum. Onunla tanıştıktan sonra bana o kadar çok şey itiraf etti ki, başından bütün geçenleri o kadar sarıh bir lisanla anlattı ki, şimdi bile karşıma dikilip sakın, fakat hisli sesi ile olayı bana nakledecek gibi geliyor.

Afallamış, endişeli, gücenmiş hali hiç gözümün önünden gitmiyor. Jim'in gelemeyeceğine inanmak çok zor. Sesini bir daha duymayacağım, yumuşak, güneşten yanmış çocuksu yüzünü, geniş alnını, heyecandan koyulaşan mavi gözlerini bir daha göremeyeceğim.»

OTUZYEDİNCİ BÖLÜM

«Her şey Brown adlı bir herifin Zamboanga limanından bir İspanyol yelkenlisi çalmaya muvaffak olması ile başladı. Bu adamı bulup konuşuncaya kadar elde ettiğim bilgi bana bir fikir veremeyecek kadar azdı, fakat bir şans eseri Brown'la ruhunu teslim etmeden bir iki saat evvel karşılaştım. Allahtan arasıra onu saran astım krizleri arasında konuşabilecek durumda idi. Jim'in adını ağzına aldığı zaman ise heyecanı artıyordu. Ukâla serseriye eninde sonunda dersini verdiği için memnun olduğunu söylüyordu. Yaptıkları ile iftihar ediyordu. Öğrenebilmek için o herifin patlak gözlerindeki iğrenç ifadeye tahammül etmeye mecburdum. Onu dinlerken bazı kötülüklerin deliliğe ne kadar yakın olduğunu, bencilliğin bir insana neler yaptırabildiğini düşünmekten de kendimi alamıyordum. Olayların gelişmesini dinlerken Cornelius'un da tahmin edilmeyecek kadar kurnaz olduğunu hayretle farkettim. Jim'e karşı duyduğu kin, pis herifin intikam alma arzusunu zaman geçtikçe azaltacağına fazlalaştırmıştı.»

«Ölümlü pençeleşen Brow, (Onu görür görmez

ne mal olduğunu anladım,) diye anlatmaya başladı. (Ona erkek demek için bin şahit lâzım! Domuz! Utanmaz. Malıma dokunma diyemez miydi sanki? Allah onun belasını versin. Beni ikaz etse daha erkekçe hareket etmiş olurdu! Kendini herkesten üstün sayıyordu. Fakat beni eline geçirmesine rağmen yok etmek cesaretini gösteremedi! Hayır, o böyle bir şey yapamazdı. Önemsiz bir böcekmişim gibi beni serbest bıraktı.) Brown güçlkle nefes aldı ve, (Enayi beni serbest bıraktı, ben de eninde sonunda onun işini bitirdim.) diye devam etti. Tekrar boğulacakmış gibi içini çekti. (Bu Allahın cezası astım beni öldürecek, fakat ölmeye hazırım. Siz, siz, beni duyuyor musunuz? Adınızı bilmiyorum..... Param olsaydı size beş gine vermek isterdim..... Benim adım Brown değil.) İğrenç bir şekilde sıırttı. (Benim adım centilmen Brow'dur.)»

«Bütün bunları soluk soluğa söylemişti. Uzun perişan yüzündeki sarı gözlerini bana dikmişti. Sol elini sallayıp duruyordu. Kırışmış sakalı beline kadar uzanıyordu. Bacakları pis bir battaniye ile örtülmüştü.»

«Brown'u, dedikoducu Schomberg, yani otel sahibinin yardımı ile Bangkok'ta bulmuştum. Schomberg onu nerede bulabileceğimi söylemişti. Anladığıma göre devamlı dolaşan serserilerden biri, siyamlı bir kadınla yaşayan bir beyazı, yani centilmen Brown'u son günlerinde misafir etmeyi nedense vazife bilmişti. Brown o iğrenç kulübenin içinde benimle konuşurken, uzun çıplak ayaklı ve aptal yüzü Siyamlı kadın bir köşede oturmuş ciklet çiğniyor-

du. Arada bir kapıya kadar gelen bir tavuğu kovalamak üzere yerinden kalkıyordu. O zaman yürüyüşünden bütün kulübe sallanıyordu. Çirkin, sarı yüz-lü, şiş karınlı, bir puta benziyen çocuğu ise yatağın başında durmuş aval aval ölmek üzere olan adama bakıyordu.»

«Brown ateşli ateşli konuşuyordu. Fakat arada bir boğulur gibi oluyor, susmak mecburiyetinde kalı-yordu. O zaman bana yalvararak, şüphe ve endişe dolu bakışlar fırlatıyordu. Yorulup hikâyesini dinlemeden gitmemden korkuyordu. O gece öldüğünü sa-nıyorum, zaten ondan öğrenecek bir şey kalmamıştı.»

«Şimdilik Brown hakkında söyleyeceklerim bu kadar.»

«Sekiz ay evvel Samarang'a gittiğimde adetim olduğu gibi Stein'i ziyaret ettim. Evin bahçe tarafın-daki verandasında bir Malayalı bana çekingen bir şe-kilde selam verince, onun Patusan'da iken Jim'in evine gelen Bugi'lerden biri olduğunu hatırladım. Jim bu adamı bana işaret ederek, namuslu bir tüc-car olduğunu ve ufak bir sandala sahip bulunduğunu söylemişti. Aynı zamanda Şerif'in kalesinin alınma-sında en fazla yardımı dokunan Bugi'lerden biri ol-duğunu da sözlerine eklemişti. Onu görmek beni şa-şırtmadı. Zira Samarang'a kadar gelen her Patusan tüccarı muhakkak Stein'i ziyaret ederdi. Selamına karşılık vererek içeri girdim. Stein'in oda kapısında başka bir Malaylı ile karşılaştım. Hemen Tamb İtam'ı tanıdım.»

«Homenora'da ne yaptığını sordum. Jim'in de orada olabileceğini düşündüm. Bu ihtimalin beni se-

vindirip heyecanlandırıldığını itiraf etmeliyim. Tamb İtam ne söyleyeceğini bilmiyormuş gibi ağzını açıp kapatıyordu. Sabırsızca, (Tuan Jim içerde mi?) diye sordum. Başını bir saniye için eğerek, (Hayır,) diye mırıldandı. Sonra birden canlanarak, (Çarpışmak istemedi, çarpışmak istemedi,) diye iki kere tekrarladı. Başka bir şey söylecek durumda olmadığını anlayınca onu itip odaya girdim....»

«Uzun boyu ve kamburlaşmış sırtı ile odanın ortasında, kelebek kutularının arasında duran Stein, gözlüklerinin arkasında üzüntülü gözlerle beni süzerek, (Ah. sen misin dostum?) diye beni karşıladı.»

«Alpaka kumaşından yapılmış bileklerine kadar inen bir palto giymiş ve önünü iliklemişti. Kafasına ise bir panama şapkası geçirmişti. Solgun yanakları sarkmıştı. Asabiyetle, (Gene ne oldu?) diye sordum. (Dışarda Tamb İtam var...) dedi. Yarım ağızla, (Gel de kızı gör, gel de kızı gör. O da burada,) dedi. Onu durdurmaya çalıştım, fakat inatla merak dolu sorularıma cevap vermemeye uğraştı. Heyecan içinde, (Kız burada, kız burada,) diye tekrarlayıp duruyordu. (İki gün evvel Tamb İtam ile birlikte geldiler. Benim gibi ihtiyar bir adam, bir yabancı, ne yapabilir ki.... Bu tarafa gel.... Gençler kolay affetmezler.)»

«Büyük bir üzüntü içinde olduğunu farketmiştim. (İçlerindeki kuvvet, o vahşi kuvvet,) diye mırıldandı. Aynı zamanda da beni evin öteki tarafına doğru sürüklüyordu. Afallamış bir halde onu takip ediyordum. Oturma odasının kapısında duraladı. Adeta sual sorar gibi, (Kızı çok seviyor mu?) diye söylendi. Başımı salladım. O kadar şaşırmıştım ki, ko-

nuşacak halde değildim. Stein, (Çok korkunç) diye mırıldandı. (Kız anlamıyor. Onun için ben yaşlı, tuhaf bir adamım. Belki sen..... seni tanıyor. Onunla konuş. Bu şekilde devam edemez. Affetmesini sağla) O kadar korkunçtu ki, hâlâ bir şey anlamadığımı için sinirlenmeye başlamıştım. (Şüphesiz.) dedim. (Fakat sen onu affettin mi?) Bana acayib acayib baktı. Sonra, (Herşeyi öğreneceksin,) dedi. Kapıyı açarak beni içeri itiverdi.»

«Stein'in evini ve umumiyetle kullanılmayan, kıymetli eşyalarla dolu iki misafir odasını biliyorsunuz. Bu odalar, en sıcak günlerde bile serindir. İçeri girdiğiniz zaman yer altındaki mağaralardan birindeymişiniz gibi bir hisse kapılıyorsunuz. Bir tane-sinden geçip ötekine girince kızı gördüm. Ceviz ağacından yapılmış uzun masanın başına oturmuş, başını masaya dayamıştı. Yüzü kolları arasında kaybolmuştu. Cilâlı parkede akseden silueti bir heykel kadar hareketsizdi. Pancurlar indirilmişti. Dışardan esen rüzgâr pencere ve kapıları kaplayan perdeleri sallıyordu. Başının üzerindeki şamdanların ışığı saçlarında oynayıyordu. Başını kaldırıp bana baktı. O anda içimin titrediğini hissettim.»

«Beni hemen tanıdı. Karşısında durduğum an ise, (Beni terketti.) dedi. (Hepiniz eninde sonunda kendi çıkarlarınız, bencilliğiniz için bizi terkedersiniz.) Kız bir taş kadar cansız görünüyordu. (Onunla ölmek çok kolay olurdu,) diye devam etti. (Fakat müsaade etmedi. Kör olmuş gibi bir hali vardı, halbuki onun kraşısında durup yalvaran bendim. Göz-

lerini benden hiç ayırmadı. Ah! Siz hep kalpsiz, tehlikeli, yalancı, merhametsizsiniz. Sizi bu kadar kötü yapan nedir? Yoksa hepiniz deli misiniz?)»

«Elini alıp sıktım. Temasıma karşılık vermedi. Bıraktığım zaman ise kolu yanına cansız gibi sarktı. Bu ilgisizliği göz yaşından, bağırıp çağırmasından, itham etmesinden çok daha korkunçtu. Hiç bir suretle teselli kabul etmeyeceğini anlamıştım. Ne söylersem söyleyeyim ona anlatamayacağımı, ikna edemeyeceğimi o anda hissettim.»

«Stein, (Her şeyi öğreneceksin,) demişti. Öğrendim de. Hayretle, huşu içinde bitkin bir halde bana anlattıklarını dinledim. Kızın söylediklerinin hakiki manasını kavrayamadığına emindim. O anda, o kıza ve Jim'e karşı içimde dayanılmaz bir acı, bir merhamet duydum. Sözünü bitirdikten sonra kımıldamadan, yere mihlanmış gibi karşısında durmaya devam ettim. Kız başını tekrar koluna dayamış sert gözlerle etrafı süzüyordu. Rüzgâr esmeye devam ediyor, perdeler uçuşuyordu. Biraz sonra kendi kendine konuşur gibi, (Halbuki bana bakıyordu.) diye mırıldandı. (Yüzümü görebiliyor, sesimi duyabiliyor, üzüntümü sezebiliyordu. Ayaklarının dibinde oturup başımı dizlerine dayadığım, onun da saçlarımı okşadığı zaman bile normal değildi. Ortaya çıkmak için fırsat kolluyordu. Bu fırsat da karşısına çıktı.... Daha güneş batmadan o beni göremez hale geldi. Kör, sağır ve hepiniz gibi merhametsiz olmuştu. Onun için tek bir göz yaşı bile dökmeyeceğim. Asla, asla. Tek bir tane bile. Dökmeyeceğim. Ölümünden daha kötü imişim gibi benden uzaklaştı, terketti. Rüyasında

gördüğü veya duyduğu lanetli bir şey tarafından kovalanıyormuş gibi kaçtı.....)»

«Bir rüyanın tesiri ile kollarının arasından kurtulup kaçan adamın gölgesini görüyormuş gibi gözleri dalmış, buğulanmıştı. Sessizce önünde eğilip selâmladığım zaman karşılık vermedi. Yanından bir an evvel uzaklaşmak için sabırsızlanıyordum. Ondan çıktığım zaman rahat bir nefes aldım.»

«Aynı gün öğleden sonra kızı bir daha gördüm. Onu bıraktıktan sonra Stein'i aramaya gitmiştim, fakat onu evin içinde bulamamıştım. Üzüntü ve keder içinde, her cins tropikal bitki ve çiçeğin bulunabileceği Stein'in meşhur bahçesine çıktım. Ufak dereyi takip ederek uzaklaştım ve uzun bir süre heykelli havuzun yanında duran bir bankta oturup düşüncelere daldım. Arkamdaki ağaçların rüzgârla sallanan dalları bana memleketimdeki çam ağaçlarını hatırlatıyordu nedense.»

«Bu sinir bozucu hışırtı acı düşüncelerime çok uyuyordu. Rüyasında gördüğü bir şey neticesinde onu terkettiğini söylemişti. Buna verilecek bir cevap yoktu. Kız affetmiyordu. Fakat her insanın kaderi bu değil midir? Bir rüya, hayal uğruna mutluluğunu feda etmiyor mu? Hakikati ararken mahvolan az mıdır? Fakat aslında hakikatin aranması ne demektir, neye yarar?»

«Eve dönmek üzere kalktığım zaman, yeşillikler arasında Stein'in paltosunu gördüm ve bir dönemeçte onunla karşılaştım. Kız yanında idi. Ufak elini koluna dayamıştı. Stein ise başını babacan bir tavırla ona doğru eğmişti. Onu korumak istiyor gibi bir hali

vardı. Yana çekildim, fakat onlar karşıma gelip durdular. Stein gözlerini yere indirmiş, ayakkabılarının ucuna bakıyordu. Kız dimdik koluna girmiş, kapkara, soğuk gözlerini omuzumun üstünden uzaklara dikmişti. Stein, (Feci, çok feci,) diye mırıldandı. (Ne yapabiliriz?) Bana yalvarıyor gibiydi. Fakat bana asıl dokunan kızın gençliği, önündeki boş günlerdi. Kendim de farkına varmadan konuşmaya başladım. Jim'i korumak için epey dil döktükten sonra, (Onu affetmelisin,) diye sözümü bitirdim. Fakat sağır bir insanla konuşsam daha fazla etki yaratacağımı anlamakta gecikmedim. (Hepimizin affedilmeye ihtiyacı vardır.) dedim.»

«Kız, (Ben ne yaptım ki affedilmemi isteyeyim?) diye sordu.»

«(Ona hiç bir zaman güvenmedin, ondan hep şüphelendin.)»

«Yavaşça, (O da diğerleri gibiydi.) dedi.»

«(Hayır, diğerleri gibi değildi.) diye itiraz ettim. Fakat o duymamış gibi devam etti.»

«(Yalancının biriydi.) Stein aniden söze karıştı. (Hayır, hayır, zavallı yavrum, o yalancı değildi, hakikatli, çok hakikatliydi.) Kolunda duran ufak eli okşuyordu. Taş gibi yüzüne bakarak Stein devam etti. (Anlamıyorsun. Ah! Neden anlamıyorsun?) Bana dönerek, (Çok feci. Ama bir gün anlayacak.) dedi.»

«Ona sert sert bakarak, (Ona izah etmeye çalışacak mısın?) diye sordum. Cevap vermeden uzaklaştılar. »

«Arkalarından baktım. Kızın uzun elbiseleri yerleri süpürüyor, gür saçı beline dökülüyordu. Uzun

boylu adamın yanında dimdik, hafif adımlarla yürüyordu. Yaşlı adam ise, kamburlaşmış omuzlarının üzerindeki bol paltosuna sarılmış, yavaş yavaş ilerliyordu. On altı çeşit bambu ağaçlarından meydana getirilmiş ağaçlıklı patikanın arkasında kayboldular. Bense sivri uçlu ve tüylü yaprakları olan o ağaçların güzelliğine parlaklığına bakarak üzüntümü, ümitsizliğimi unutmaya çalışıyordum. Teselli arayan bir insan gibi uzun müddet o şahane ağaçlara bakarak oyalandığımı hatırlıyorum.»

«Gökyüzü gri renge bürünmüştü. Tropikal bölgelerde çok nadir görülen bulutlu günlerden biriydi. Böyle günlerde insan hayallere dalar, başka sahilleri, uzakta kalan simaları hatırlar.»

«Aynı gün öğleden sonra Tamb İtam ve diğer Malaylı taciri yanıma alarak şehre döndüm. Tamb İtam ile tüccar; korku, şaşkınlık ve felâketin etkisinde Malaylının sandalı ile kaçmışlardı. Geçirdikleri şok herkesin karakterini değiştirmişti. Kızın ihtiras ve sevgisini ilgisizliğe çevirmiş, asık suratlı, sessiz Tamb İtam'ı ise âdeta konuşkan yapmıştı. Tamb İtam üzüntüsünden çocuklaşmış, çekingen bir tavır takınmıştı. Utangaç bir adam olan Bugi Tüccarının çok söylenecek şeyi vardı. Her ikisi anlamadıkları bir şeyin karşısında afallamışlar, cesaret ve ümitlerini yitirmişlerdi.»

Asıl mektup burada bitiyordu. Altında Marlow'nun imzası vardı. İmtiyazlı okuyucu lambasını düzeltti ve bir fener bekçisinin evine benzeyen yüksek dairesinde asıl hikâyeyi anlatan öteki sayfaları eline alarak okumaya başladı.

OTUZSEKİZİNCİ BÖLÜM

Marlow hikâyesine aynı kelimelerle başlamıştı:

«Daha evvel söylediğim gibi herşey Brown adlı adamın hırsızlığı ile başlamış. Batı Pasifiği karış karış dolaşmış olan siz onun bahsini duymuş olacaksınız. Avustralya sahillerinin tanınmış seraserilerinden biriydi. Aslında o sahillerde pek faaliyet yoktu, fakat oraya memleketten gidenlere bu adamın kanun dışı hareketleri muhakkak anlatılırdı. Cape York'tan Aden körfezine kadar ağızdan ağza dolaşan bu marifetlerinin en hafifi ise, icap eden yere anlatıldığı takdirde Brown'u darağacına göndermek için yeterliydi. Onun hakkında bilgi verenler, bir oğlu olduğunu sözlerine eklemeyi katiyen ihmal etmezlerdi. Her neyse. Söylentilere göre altın aramak üzere doğuya akın bşaladığı günlerde bir İngiliz gemisinden kaçmıştı. Birkaç sene sonra Polynesia adalarında faaliyet gösteren korkunç bir haydut olarak adı duyulmaya başlamış. Yerlileri kaçırıyor, beyaz tüccarları soyuyormuş. Umumiyetle zavallı bir yolcuyu soyduktan sonra onu sahile götürüyor ve kendisi ile düello yap-

maya zorluyormuş. Yolcu korkudan yarı ölü bir halde olduğu için, bu düellolar adil olmuyormuş. Brown çağımızın deniz korsanlarından biriydi. Fakat onu diğer Bully Hayes, Korkunç Pease veya bıyıklı Dandreamy ve pis Cick namı altındaki serserilerden ayıran tek hususiyeti, cinayetleri işleyişindeki ukalalık ve insanlığa, bilhassa kurbanlarına karşı duyduğu istihza ve kindi. Öteki haydutlar sadece vahşi ve aç gözlü idiler, fakat Brown'u bu hareketlere iten başka sebepler olduğuna eminim. Bir adamı sadece ona karşı duyduğu küçümseme hissini açığa vurmamak maksadı ile soyar, ona hiç bir kötülükte bulunmayan bir yabancıya zevk için işkence eder veya öldürürdü. Vahşeti ve merhametsizliği en korkunç adamı ürkütecek kadar büyüktü. İsmi en fazla duyulduğu zamanlarda Kanakaslı ve hapis kaçaklarından müteşekkil bir gurubun yardımı ile bir gemiye sahip olmuş ve onunla iş görmüştü. Bu arada tanınmış bir firma tarafından maddi yardım gördüğü de söylenir. Daha sonraları bir misyonerin genç karısı ile Claphem'de tanışıp, onunla kaçtığı duyuldu. Genç kız yumuşak tabiatlı olan misyonerle bir anlık zaaf sonunda evlenmiş, ancak memleketinden ayrılıp Melanesia'ya gelince yaptığı hatayı anlamış ve ümitsizliğe düşmüştü. Bu uzun bir hikâyeydi. Brown kadını kaçırdığı zaman, zaten hasta olan kadın gemide ölmüş. Ölü sevgilisinin arkasından Brown'un büyük bir üzüntüye kapıldığı söylenir. Kızın ölümü ile Brown'un şansı da kapanır. Malita açıklarında bulunan kayalıklara gemisini çarparak kaybetmiş. Ondan sonra bir süre ortadan kaybolmuş. Brown adı bir kaç se-

ne sonra Nuka-Hiva'da duyuldu. Orada hükümetten bir yelkenli satın almış. Bu alış verişi yaptığı zaman neler düşündüğünü bilemem, ancak o sırada güney denizlerinde kol gezen harp gemileri ve enternasyonal kuvvetlerden dolayı oralarda daha fazla barınmayacağını anlamış olmalı. Faaliyetini daha batıya kaydırması olmalı ki, bir sene sonra Manila Körfezinde cereyan eden yarı komik, yarı trajedi bazı olaylarda baş rolü oynadığı duyuldu. Bundan sonra bir süre Filipin adaları etrafında eski püskü yelkenlisi ile gezip durdu. Nihayet kötü şansı ile mücadele ede ede kendini Jim'in yerleşmiş olduğu memlekete buldu.»

«Hikâyeye göre bir İspanyol tankeri onu esir aldığı zaman, ihtilâlciler için silah kaçırmakla meşgulmüş. Bu doğru ise Mindanao'nun güney kıyılarında ne işi olduğunu kestiremiyorum. Bana kalırsa sahildeki kasabaların halkına şantaj yaparak para kazanıyordu. Fakat mühim olan İspanyol tankerinin onu esir alması ve Zamboanga'ya gitmesi için zorlamasıdır. Yolculuk esnasında bilinmeyen bazı sebeplerden dolayı gemi İspanyolların kurduğu kolonilerin birinin sahiline yanaşmış. Brown bu koloniye ait güzel yelkenlilerden birini çalmayı aklına koymuş.»

«Brown son dakikalarında bana söylediği gibi, artık şansı ters dönmüş, her şeyi ters gitmeye başlamıştı. Yirmi seneden beri küçük gördüğü, meydan okuduğu dünya, ona maddi hiçbir şey kazandırmamıştı. Bu kadar senenin mücadelesi neticesinde kabinesinde, (Şeytanın bile kokusunu alamayacağı bir

yerde sakladığı bir miktar gümüş dolardan başka hiçbir şeyi yokmuş. Brown hayatından bıkmıştı. Ölümden ise korkmuyordu. Delilik derecesine varan bir cesaret ve umursamazlıkla hayatını tehlikeye atan bu adamın korktuğu tek şey hapse düşmektir. Dört duvar arasında kalmak düşüncesi bile herifin tır tır titremesine, soğuk terler dökmesine yeterli idi. Brown'un tutuklanmaya karşı duyduğu bu dehşet, tıpkı batıl itikatları olan birisinin bir hayaletle karşı duyduğu korkuya benzerdi. Hükümet temsilcisi sahile geldikleri gün, İspanyol tankerine gelerek, esir aldıkları Brown ve yelkenlisi hakkında araştırmalar da bulundu. Brown gümüş dolarlarını geniş pelerininin altında saklıyormuş.»

«Brown'un mürettebatı arasında küçükken kaçırılan ve Brown'a çok bağlı Solomon Islander adında bir genç varmış. Bu genç beline bir palamar geçirerek, yüzüp beş yüz yardalık bir mesafe katetmiş ve bir İspanyol yelkenlisine çıkmış. Brown suyun dalgasız ve körfezin karanlık olduğunu bana söyledi. Solomon Islander palamarın uçlarını dişlerinin arasına alarak zorlukla gemiye çıkmış. Taglas yerlilerinden müteşekkil olan mürettebat o gece sahile çıkmış ve yerli kızlarla vakit geçirmeye gitmişler. Geminin üzerinde sadece iki nöbetçi kalmış. Onlar da uyanıp karanlıkta gözleri parlayan ve zıp zıp zıp zıp Soloman'ı görünce onu şeytanın ta kendisi sanmışlar ve hemen diz çökerek dua etmeye başlamışlar. Solomon oralarda bulunduğu uzun bir bıçakla önce birini, sonra da ötekini doğramış. Sonra da sabırla demire bağlı kabloyu koparmak için uğraşmış.

Nihayet bunu da başarmış. Sonra gecenin sessizliğinde hafif bir ısıklık çalmış ve ümit içinde kulaklarını dikmiş olan Brown'un adamları palamarın öteki ucunu çekmeye başlamışlar. Beş dakika geçmeden iki yelkenli yan yana gelmiş ve birbirine yanaşmış.»

«Brown'un adamları saniye kaybetmeden bir yelkenliden öbürüne geçmişler. Bu arada silah ve mermilerini de taşımayı ihmal etmemişler. Mürettebat on altı kişiden müteşekkilmış. İki serseri hapis hane kaçkını, birisi de Amerikan ordusundan kaçmış bir askermiş. Ayrıca iki tane sarışın İskandinavyalı, bir zenci ve yemek pişiren bir Çinli mevcutmuş. Geri kalanı güney denizlerinden toplama serserilermiş. Hepsi aptalca, hiçbir şeye önem vermeyen kimselermiş. Brown onları istediği kalıba sokabiliyormuş. Hiçbir şeyden korkmayan Brown'un kaçtığı tek şey ise İspanyol hapishanesi idi.»

«Brown bana Strait'ten Madagascar'a kadar olan yolculuklarını en ince teferruatına kadar anlattı. Bu yolculuk feci şartlar altında geçmiş. Yolda rastladıkları yerli gemilerden bir miktar su ve yiyecek temin edebilmişler. Çalınmış bir gemi ile herhangi bir limana yanaşmanın imkânsız olduğunu takdir edersiniz. Brown'un parası olmadığı gibi resmi kâğıtları da yoktu. Üstelik inanılır bir yalan da uydurabilecek durumda değildi. Bir gece Port Laut limanında demir atmış Hollanda bandıralı bir Arap gemisine aniden hücum ederek biraz pirinç, birkaç tane muz ve bir varil su çalmayı başarmışlar. Bundan sonra üç gün üç gece sisli bir havada dalgalı bir denizle mücadele ederek Java denizine çıkmışlar. Sarımtırak

ve çamurlu dalgalar, tayfaları aç ve susuz serserilerden müteşekkil yelkenliyi bir bu tarafa, bir o tarafa fırlatıp duruyormuş. Bu arada rotalarını takip eden posta gemilerine rastlamışlar. Sığ denizde demirlemiş sağlam vapurları da görmüşler. Bir gün bir İngiliz harp gemisi yanlarından geçmiş. Bir başka gün ise, yepyeni bir Hollanda yolcu gemisine epey yaklaşmışlar. Fakat hiç birinden yardım istemek cesaretini gösterememişler. Açlık ve korkudan gözleri dönmüş bu kanun dışı adamların kendilerini belli etmeden, yollarına devam etmekten başka bir düşünceleri yokmuş. Brow'un niyeti Madagascar'a kadar gitmekmiş. Orada çaldığı yelkenliyi satmayı düşünüyormuş. Hatta imkân eline geçtiği ve kendilerine soru sorulmadığı takdirde, orada bazı sahte kağıtları elde ederek yoluna devam etmeyi tasarlıyormuş. Fakat Madagascar'a varabilmek için önce Hint Okyanusunu geçmek gerekirmiş ki, bu uzun yolculuğu göze alabilmek için önce yiyecek ve içecek temin etmek şartmış.»

«Brown belki de Patusan adını duymuş veya geminin haritasında ufak harflerle yazılı olduğunu görmüştü. Her neyse, müdafaasız, küçük bir kasaba olduğunu tahmin ediyormuş. Oraya gidip mürettebatı için gerekli şeyleri temin etmeyi aklına koymuş. Daha eski senelerde de aynı şekilde ufak kasabaları soyduğu çok olmuştu. Bu defa Patusan'ı soymak mecburiyetindeydi. Daha doğrusu hürriyeti için bu mücadeleyi göze almalıydı. Evet, hürriyet! Orada pirinç, patates, su gibi şeyleri temin edebileceğinden eminmiş. Brown'un emrindeki zavallılar ise, itiraz ede-

cek durumda değillerdi. Brown, Hint okyanusunun aşılmasına yardım edecek her şeyin, o arada belki bir miktar parasının da temin edileceğini söylüyordu. Bu tip kasabaların halkı, hatta ileri gelenleri, umumiyetle kolayca teslim olup yağmacıların istediklerini vermeye alışkındırlar. Brown, bana, atlatılmaktansa bütün Patusan halkını öldürmeyi tercih edeceğini söyledi. Aynı şeyi adamlarına da söylemiş ve onlarda inanmışlardı. Adamlar Brown'un bu sözlerine sevinç çığlıkları ile iştirak edemeyecek kadar halsiz ve aptalmışlar. Patusan'a saldırmak için sessizce hazırlanmaya başlamışlar.»

«Hava da ona yardım etmiş. Sakin bir hava tasavvur edilemeyecek kadar felâketlere yol açabilirdi ama, o günlerde kara ve denizden esen rüzgârlar geminin hafta geçmeden Sunda Strait'ten Natu Kring'in ağzında, yani balıkçı kasabasının hemen dışında demirlemesine yardım etmiş.»

«Ondört kişi yelkenlinin kocaman filikasına binerek nehri katetmeye başlamışlar. Gemide ise iki kişiyi yanlarına on gün yetecek kadar yiyecek bırakarak nöbetçi dikmişler. Met, cezir ve rüzgârın yardımı ile uzun, beyaz filika bir gün öğleden sonra Patusan sularına girmiş. Filikadaki aç serseriler ateşli gözlerle etrafı süzüyorlar, kucaklarındaki eski püskü silahları yokluyorlarmış. Brown yaratacağı paniğe güveniyormuş. Güneş batmak üzere iken, Patusan'ın açıklarında göründükleri zaman, Racanın kalesinde hiç bir hayat emaresi görmemişler. Nehrin iki tarafında görülen evlerse, boş intibainı uyandı-

rıyormuş. Sadece bir kaç kanonun hızla uzaklaşmaları dikkatlerini çekmiş. Yerin büyüklüğü Brown'u hayrete düşürmüştü. Her tarafta mutlak bir sessizlik hakimmiş. Rüzgâr evlerin arasında esiyormuş. Brown iki kürekle sahile yanaşmayı denemiştir. Herif kasaba halkı karşı koymayı akıl etmeden evvel hücum etmeyi tasarlıyormuş.»

«Anladığıma göre Batu Kring ağzındaki balıkçı kasabasından bir haber göndermeyi başarmışlardı. Uzun filika Doramin'in inşa ettirdiği ve pırıl pırıl parlayan caminin hizasına geldiği zaman, meydanın insanla dolu olduğunu hayretle farketmişler. Filika görünür görünmez hep bir ağızdan bağırmaya başlamışlar. Gonk ve çanlar çalmaya başlamış. Biraz ötede bir tabanca patlamış kurşunlar suyu karıştırmış. Caminin önünde toplanmış olan bir sürü insan acayip sesler çıkararak ateş etmeye başlamışlar. Her taraftan ateş açılmış. Brown'un adamları hemen cevap vermişler. Bu arada kürekleri de camiye doğru çekmişler.»

«O nehirde met ve cezirin değişmesi çok hızlıdır. Aniden değişen sular Brown'un filikasının geri gitmesine sebep olmuştu. Bu arada sahilin iki tarafı da, açılan ateş neticesinde duman altında kaybolmuştu. Dağın tepesi görünmez olmuştu. Harp çılgınlıkları, her tarafı çınlatan gonk ve davul sesleri, tutuldukları kurşun yağmuru Brown'u afallatmıştı. Kendilerini müdafaa etmek cüretini gösteren bu insanlara karşı duyduğu kin ve öfke bütün benliğini sarmıştı.»

«Adamlarından ikisi yaralanmıştı. Üstelik geri çekilmeye de imkân yoktu. Zira Tunku Allan'ın ka-lesinden çıkan kayıklar yolunu kesmişti. İnsan dolu altı tane kayık. Böyle sarılmış olduğu bir anda dar derenin ağzı Brown'un dikkatini çekmiş (Daha evvel Jim'in atladığı dere.) O sırada su dolu imiş. Uzun filikayı o tarafa doğru yönelterek içeri girmiş ve durmuşlardı. Uzun lâfın kisası, kaleden aşağı yukarı dokuzyüz yarda uzaklıkta kendilerine bir sığınak olarak yarayacak bir kum tepesi bulmuşlar ve oraya sığınmışlardı. Tepenin iki tarafı tamamen boş olmasına rağmen, en üst kısımda birkaç ağaç varmış. Onları kesip kendilerine bir barikat kurmuşlar ve karanlık basmadan nisbeten emniyette olmayı başarmışlar. Bu arada Raca'nın kayıkları nehirde gezinmeye devam etmişler, fakat taraf tutmamaları Brown'un tuhafına gitmiş. Güneş battığı zaman nehrin kıyıları yakılan ateşlerle aydınlanmış. İki sıra halinde dizilmiş evlerin gölgesi karanlık sularda aksetmeye başlamış. Brown karargâh kurduğu yerdeki otların ateşe verilmesini emretmiş. Alevler etrafı sarmış ve ufak tepenin iki yamacını yakmaya başlamış. Arasına kuru bir bitki acayip seslerle yanıp söniyormuş. Ufak gurup, bu alevlerin arkasında tetikte bekliyormuş. Nihayet tepe ile Raca'nın arasında bulunan nemli bir arazi yangının daha fazla yayılmasına mani olmuş. O gece gök yüzü koyu lacivert bir renge bürünmüş, kadife gibi yumuşak görünüyormuş. Binlerce yıldız ışıldıyormuş. Kararmış toprak hafifçe duman kokusunu etrafa yayıyormuş, fakat gece yarısına doğru çıkan hafif esinti herşeyi

silip süpürmüş. Sular yükselip kayıkların dereye doğru gelmesi mümkün olur olmaz, Raca adamlarının kendilerine hücum edeceğini tahmin ediyormuş. Hiç olmazsa uzun filikasını alıp götürmek için teşebbüste bulunacaklarından eminmiş. Fakat bu düşüncesini doğruluyan herhangi bir hareket olmamış. Kayıklar nehri taramaya devam ediyormuş. Kalenin, Raca'nın sarayının ve kasaba evlerinin ışıklarının aksini, Brown nehrin sakin sularında görebiliyormuş. Bu ışıklar âdeta nehre demir atmış gibi bir his uyandırıyormuş. Başka ışıklar ise yanıp sönüyormuş.»

«Etrafta çok sayıda evin bulunduğu aşıkarmış, zira çok içerlerden bile ışık sızıyormuş. Karşı sahillerde yanan kocaman ateşlerin alevleri ise, bina, dam gibi şeylerin mevcudiyetini ispat ediyormuş. On dört ümitsiz haydut ise, kesilmiş ağaçların arasında yatıyor, arada bir kafalarını kaldırıp kilometrelerce uzanan ve binlerce öfkeli adamla dolu olan kasabaya bakıp korku içinde beklemeye devam ediyorlarmış. Bu kocaman bir şehirmiş. Brown ufacık bir kasaba beklerken, âdeta bir memleket ile karşı karşıya kalmıştı. Adamları birbirleri ile konuşmuyormuş bile. Konuşacak halleri kalmamış. Arasına bir haykırış kulaklarını tırmalıyor, çok uzaklarda ateşlenen bir tabanca veya tüfeğin sesi ile irkiliyorlarmış. Fakat oldukları yerde her şey sessiz, herşey sakinmiş. Unutulmuş gibi bir halleri varmış. Sanki Patusan halkını ayakta tutan, uyumalarına mani olan heyecan onlarla ilgili değilmiş. Sanki onları şimdiden ölü olarak kabul ediyorlarmış.»

OTUZDOKUZUNCU BÖLÜM

«O gecenin bütün olayları büyük önem taşır. Zira Jim'in dönüşüne kadar durumda herhangi bir değişiklik olmamış. Jim bir haftadan beri iç kısımları ziyarete gittiğinden Brown ve adamlarına karşı mücadeleyi Dain Waris yönetmiş. (Bir beyaz kadar savaşmasını bilen) Bu cesur ve zeki genç, Brown'dan bir an evvel kurtulmak istiyormuş, fakat halkını idare edebilecek kapasitede değilmiş. Jim'in beyaz olması dolayısıyla elde ettiği şöhrete ve prestije sahip değildi. Patusan halkı Jim'in insanüstü bir kuvvete sahip olduğuna inandıklarından ona tapıyorlardı. Dain Waris'in Jim gibi olağanüstü bir zekaya, karşı konulmaz bir kuvvete sahip olduğuna kimse inanmıyordu. Dain Waris seviliyor, itimat ve takdir ediliyordu, fakat herşeye rağmen onlardan biriydi. Jim gibi beyaz değildi. Üstelik beyaz adam karşı konulmaz bir kuvvete, enerjiye sahipti. Ölümeydan okuyabilirdi. Fakat Dain Waris her zaman öldürülebilirdi. Aniden gelen bu tehlike karşısında, sanki kuvvet kazanmak istiyormuş gibi, Jim'in yok-

luğunda evde toplanan Patusan'ın ileri gelenlerinin zihinlerini işgal eden, fakat açığa vurulamayan düşünceler bunlardı. Brown'un adamlarının iyi silah çektikleri veya şanslarının o ana kadar yardım ettiği bir hakikatti. Patusan'ı müdafaa edenler arasında altı kişi kadar yaralanmıştı. Bunlar Jim'in verandasında yatırılmış ve kadınlar tarafından tedavi edilmeye başlanmıştı. Zaten kadın ve çocuklar ilk tehlike işaretinde Jim'in kale haline getirmiş olduğu eve gönderilmişti. Orada idareyi mücevher eline almış, maharetle ve Jim'in adamlarının yardımı ile duruma hakim olmuştu. Kız korkunç son vuku buluncaya kadar takdir edilecek bir cesaret ve soğukkanlılık göstermişti. Da-in Waris'in tehlike haberi karşısında ilk müracaat ettiği kimse Mücevher olmuştu. Zira, Jim Patusan'da barut stoku bulunduran tek insandı. Mektup vasıtasıyla dostluk ve irtibatını devam ettirdiği Stein, Hollanda hükümetinden aldığı hususi müsaade ile Patusan'a beş yüz kilogram barut ihraç etmişti. Barutun muhafaza edildiği yer kaba kalaslarla çevrilmiş ve toprakla örtülmüş bir kulübe idi. Bu kulübenin anahtarı ise, Jim'in yokluğunda, kııda duruyordu. Saat on birde Jim'in oturma odasında yapılan toplantıda Mücevher, Waris'in hemen harekete geçme teklifini desteklemişti. Mücevher'in, Jim'in boş iskemlesi yanında durarak orada toplanmış olanların hayranlığını kazanacak şekilde tesirli bir konuşma yaptığını sonradan öğrendim. İlk anda kızın ve Waris'in teklifleri makul görülmüş ve kabul edilmişti. Bu arada bir seneden beri kapısını açmamış olan ihtiyar Doramin bile güçlkle oraya getirilmişti. Pek

tabii toplantının en mühim adamı oydu. Toplantıda bulunanlar huzurlarını kaçırmaya gelenlere karşı kin duyduklarından, bir an evvel onları yok etmek arzusunda idiler ve harekete geçmeleri için yaşlı reislerinin bir kelimesi kâfi gelecekti. Ancak Doramin oğlunun selametini düşündüğü için bu kelimeyi söyleyecek cesareti kendinde bulamadı. Bu arada ağır, kararları tehir etmekten hoşlanan bir kaç kişi ortaya çıktı. Hacı Saman adlı birisi, nereden geldikleri belli olmayan vahşilerin zaten kendi kendilerini ölüm mahkûm ettiklerini iddia etti. (Ya orada kalıp açlıktan ölecekler, ya tekrar filikalarını ele geçirmek maksadı ile ortaya çıkacaklar ki, o zaman adamlarımız tarafından vurulacak veya ormana kaçmaya yeitenecekler. Orada da ölümden kurtulmalarına in-kân yok.) dedi. Savaşa lüzum kalmadan da kötü ruhlu insanların yok olacaklarını iddia etti ve sözlerinin birçok kimseyi ikna ettiği gözden kaçmadı. Kasaba halkının zihnini kurcalıyan bir şey de, Raca'ya ait kayıkların kararlı bir şekilde hareket etmemiş olmaları idi. Toplantıda Raca'nın temsilcisi iyi bir diplomat olan Kasım'dı. Bu adam çok az konuşuyor, münakaşaları gülümseyerek dinliyor, herkese dostça ve samimi bir şekilde davranıyordu. Toplantı esnasında her beş dakikada bir haberci geliyor gidiyor, istilacıların hareketlerini rapor ediyordu. İn-anılmayacak ve mübalâğalı dedikodular alıp yürümüştü. Nehir ağzında adam ve cephane dolu kocaman bir gemi demirlemiş, gemideki mürettebatın yarısı beyaz, yarısı siyahmış. Patusan'ın bütün halkını yok etmek maksadı ile arkadan gelen gemiler var-

mış. Halk tarifsiz bir korkuya kapılmıştı. Bir ara Jim'in malikânesinin bahçesinde toplanmış olan halk arasında da panik başlamıştı. Kadınlar bağışıyor, çocuklar çığlık atıyor, herkes konuşup duruyormuş. Hacı Saman onları sakinleştirmek için dışarı çıkmış. O sırada muhafızlardan biri kanalda ilerleyen bir sandala ateş edip kadın ve çocuklarını, kaleye getirmekte olan Patusanlı bir balıkçıyı az daha öldürüyormuş. Bu hadise ortalığın daha fazla karışmasına sebep olmuş. Bütün bu karışıklık arasında Jim'in evindeki toplantı, kızın nezaretinde devam ediyormuş. Doramin bir boğa gibi ağır ağır nefes alarak başkanlık ediyor, konuşanlara boş gözlerle bakıyormuş. Ta Kasım, Raca'ya ait sandalların efendisinin kalesini korumak için geri çekileceklerini beyan edinceye kadar, ağzını açıp bir tek kelime söylememiş. Dain Waris de babasının huzurunda, kız Jim'in adına konuşmasını ihtar etmesine rağmen, fikir beyan etmekten çekiniyormuş. Bu yabancıların bir an evvel memleketinden gitmelerini arzu ettiği için, Mücevher, Dain Waris'e kalenin bütün adamlarını yanına almasını bile teklif etmiş. Fakat Dain Waris babasına bir iki defa çekingен bir tavırla baktıktan sonra sadece kafasını sallamış. Toplantı dağıldığı zaman alınan karar, nehre yakın evlerde adamların bekleyip, gelecek gemilere ateş açması olmuş. Brown'un yelkenlisine dokunmamayı da kararlaştırmışlar. Zira öyle bir hareketin haydutları harekete geçireceğini düşünüyorlarmış. O haydutların öldürülmesinin pek zor olmayacağı kanaati hakimmiş. Ateş açıldıktan sonra kurtulanların kaç-

masına mani olmak ve başkalarının gelmesini önlemek için, Doramin, Dain Waris'in Bugilerden müteşekkiş ufak bir çete kurup nehrin başına gitmesini ve orada kamp kurmasını emretmiş. Doramin'in başka kimselerin de geleceğine inandığını sanmıyorum. Tek düşüncesi oğlunu tehlikeden uzaklaştırmak olduğuna eminim. Şehre herhangi bir hücumu önlemek için de, Doramin'in adamları her tarafa dağılıp hazır bekleyeceklermiş. İhtiyar Reis bunların başında bulunmak istediğini açıklamış. Ondan sonra kızın nezareti altında barut, kurşun ve silah temin edilerek Doramin'in adamlarına dağıtılmış. Sabaha doğru da, tam olarak nerede olduğunu bilinmeyen Jim'i aramak üzere haberciler, memleketin dört bir tarafına gönderilmiş. Ancak Kasım, bundan evvel Brown ile temasa geçmeyi başarmış.»

«Raca'nın bu kurnaz ve sadık adamı kaleden çıkarken bahçedeki kalabalık arasında sessizce dolaşan Cornelius ile karşılaşmış. Kasımın kendine göre bir plânı varmış ve Cornelius'un tercüman olarak kendisine yardım etmesini istiyormuş. İşte böylece, Brown sabaha doğru bulunduğu ümitsiz durumdan nasıl kurtulabileceğini düşünüp dururken, İngilizce olarak birisinin kendisine seslendiğini işitmiş. Bu kimse, hayatına kastedilmeyeceğine dair söz verildiği takdirde, çok mühim bir haber vereceğini söylüyormuş. Brown sevincinden deliye dönmüş. Kendisi ile konuşmak için birisini göndermiş olmaları, ona öldürülecek bir hayvan gözü ile bakılmadığının bir işareti olduğunu ispatlıyormuş. İngilizce ko-

nuşan ses, gecenin korkusunu ve dehşetini bir anda yok etmiş. Brown önce konuşmak istemediğini söylemiş. Konuşan adam beyaz olduğunu beyan etmiş. Yaşlı, fakir, yıpranmış bir adam olduğunu söylemiş. Senelerden beri burada oturuyormuş. O sırada sis her tarafı kaplamış. Nihayet Brown (Haydi gelin konuşalım.) diye bağırmış. (Fakat tek başınıza.) Brown bana öfke ile o adamın yalnız olup olmasının bir şey değiştirmeyeceğini sonradan söyledi. Sis burunlarının dibini görmelerine mani olduğu gibi durumlarını da kötüleştirecek bir şey olmadığına eminmiş. Nasılsa ölmeye mahkûm değiller miydi? Günlük pis gömleği ile paramparça pantolonunu giymiş ve yalın ayak olan Cornelius yavaş yavaş ortaya çıkıvermiş ve ihtiyatla Brown'a doğru ilerlemiş. Başında uzun şapkası varmış. Brown, adamları sessizce seyrederken, (Gel buraya, emniyettesin,) diye bağırmış. Yaşama ümitlerinin birdenbire bu adama bağlı olduğunu anlamışlardı. Cornelius, telaş ve korkuyla etrafına bakınıyor, sevimsiz yüzünde kurnazlık okunuyormuş.»

«Cornelius ile yarım saatlik konuşma Brown'un Patusan'daki durumu öğrenmesine kâfi gelmiş. Hemen vaziyeti kavrayıvermiş. Evet, burada kendisi için imkân vardı. Fakat Cornelius'un teklifleri üzerine görüşmeden evvel, iyi niyet sembolü olarak bir miktar yiyecek ve içecek gönderilmesini istemiş. Cornelius hemen Raca'nın kalesine gitmiş ve kısa bir süre sonra Tunku Allan'ın adamları pirinç, kurutulmuş balık ve meyvadan müteşekkil erzak getirmişler. Faz-

la olmamakla beraber hiç yoktan iyi imiş. Daha sonra Cornelius'la Kasım birlikte gelmişler. Kasım baştan aşağı lacivertlere bürünmüş. Güler yüzle Brown'a yaklaşmış ve onunla el sıkışmış. Üçü bir köşeye çekilip görüşmelere başlamışlar. Brown'un adamları güvenlerini tekrar kazanmışlar ve bir taraftan yemeği hazırlarken bir taraftan yan gözle kaptanlarının olduğu tarafa bakıyor ve sevinçle birbirlerine sarılıyorlarmış.»

«Kasım, Doramin ve Bugilerden nefret ederdi. Jim'in gelişinden evvel bu beyaz adamların, Raca'nın yardımı ile, Bugilere hücum edip mağlup edebileceklerini düşünmüştü. O zaman halk mecburen onlara dönecek ve fakir insanları koruyan beyazın hakimiyeti sona ermiş olacaktı. Kasım'ın düşüncesine göre, sonra bu beyaz adamların icaplarına bakılabilirdi. Dostları olmadığından emindi. İlk bakışta bu yeni gelenlerin kanun kaçağı olduğunu anlamıştı zaten. Memleketleri yoktu. Brown hislerini belli etmeden, ciddiyetle Kasım'ı dinlemişti. Cornelius'un ilk sesini duyduğu zaman sadece kurtuluş ümidi belirmişti, fakat şimdi başka plânlar zihnini işgal etmeye başlamıştı. Mecburiyetten dolayı Patusan'a biraz yiyecek, belki birkaç dolar çalmak amacı ile gelmiş, ama orada beklemediği tehlikelerle karşılaşmıştı. Kasım'la konuştuktan sonra ise, bütün memleketi çalabileceği düşüncesine kapılmıştı. Allahın belâsı bu başka beyazın, buna benzer birşeyi tek başına elde etmiş olduğu anlaşılıyordu. Fakat tam manası ile muvaffak olmuş muydu? İkiisi birlik-

te çalışıp mümkün olan herşeyi aşırıktan sonra kaçmak mümkün değil miydi acaba? Kasım'la görüşmesi esnasında adamın nehir dışında büyük ve adam dolu bir geminin bulunduğu inandığı ortaya çıkmış. Kasım Brown'a bu gemiyi getirip Raca'ya yardım etmesi için yalvarıp durmuş. Brown aksini söylememiş ve yardıma hazır olduğunu belirtmiş. Ondan sonra hayali geminin gelişi ve nasıl yardım edebileceği hususunda anlaşmaya çalışmışlar, ancak birbirlerine itimat etmedikleri belli imiş. Bu arada sadık Kasım, üç defa aşağıya inip Raca ile görüşmüş ve tekrar Brown'un yanına dönmüş. Brown ise kirden ve pislikten başka bir şey olmayan eski püskü gemisinin sağlam bir harp gemisi olarak düşünülmesine ve arkada kalan Çinli ile Levikal'den başka adamı olmamasına rağmen, bir orduya sahip olduğu kanaatine varmış olmalarına hem şaşıyor, hem de için için gülüyormuş. Öğlenden sonra Raca tekrar yiyecek göndermiş aynı zamanda bir miktar para ve adamları için kilim göndereceğine dair de söz vermiş. Adamlar kilimlerden çadır kurarak içine yatmışlar ve yakıcı güneşten korunarak horlaya horlaya uykuya dalmışlar. Fakat Brown bir ağaç gövdesinin üstünde oturup ve güneşe aldırmadan bütün gün gözlerini şehir ve nehre dikip düşüncelere dalmış. Burada iş vardı. Kampta kalmış olan Cornelius, Brown'un peşinden ayrılmıyor, devamlı konuşup evler, Patusan'ın coğrafi durumu hakkında malûmat veriyor, bilhassa Jim'in karakterini kendine göre yorumlayarak izah etmeye çalışıyormuş. Dinlemiyormuş gibi görünen Brown ise, her kelimesine

dikkat ediyor, mana çıkarmaya uğraşıyormuş. Fakat herşeye rağmen bu Jim denilen herifin nasıl bir adam olduğunu bir türlü anlayamıyormuş. Bir ara (Adı ne?) demiş. (Jim.... Jim. Ba kâfi değil,) Cornelius küçümseyici bir tavırla, (Ona, Tuan Jim, yani Lord Jim diyorlar.) diye cevap vermiş. (Kimdir bu Jim? Nereden geliyor? Nasıl bir adam? İngiliz mi?) Cornelius, (Evet, evet İngilizdir. Ben de İngilizim. Malaca'lı. Sizin yapacağınız tek şey onu öldürmek. Aptalın biridir zaten. Öldürürseniz burada her şey sizin olur. Zira Patusan'da ne var ne yok onun,) diye izahat vermiş. Brown alçak bir sesle, (Yakında buradaki şeyleri başkası ile paylaşmak mecburiyetinde kalacak gibi geliyor bana,) demiş. Cornelius, itiraz etmiş. (Hayır, hayır, ilk fırsatta onu öldürün. Senelerden beri burada yaşıyorum, durumu biliyorum. Size dost nasihatı vermiş olurum.)»

«Brown, tuzağına düşürmeye karar verdiği Patusan'a bakarak ve Cornelius ile konuşarak bütün günü geçirmiş. Bu arada adamları istirahat etmiş. Dain Waris'in kanolardan ibaret filosu teker teker nehrin ağzına gidip Brown'un kaçmasını önlemek amacı ile orada demirlemişler. Brown bunu bilmiyormuş ve güneşin batışından biraz evvel tekrar yanına gelen Kasım bu hususta hiçbir şey söylememiş. Beyaz adamın gemisinin gelmesini istiyormuş ve kanoların yolu kestiğini öğrendiği takdirde vazgeçebileceğini düşünerek söylememeyi daha uygun bulmuş. Bu arada Brown'a, kendisinin temin edeceği itimat edilir bir haberciyi gemiye gönderip bir an evvel nehri açmaları için emir vermesini istiyor ve

israr ediyormuş. Brown biraz düşündükten sonra bir defterden sayfa koparıp üzerine, (İşler yolunda. Şansımız açık. Haberciği alıkoyun.) diye yazmış. Kasım tarafından bu vazife için seçilen gürbüz genç hemen yola çıkmış, fakat gemiye vardığı zaman Çinli ile Levikal tarafından hemen bağlanıp bir deliğe atılmış. Brown bu gencin akıbetinin ne olduğunu bana söylemedi.»

KIRKINCI BÖLÜM

«Brown'ın plânı, Kasım'ı aldatıp vakit kazanmakmış. Aslında birlikte çalışılması icab eden kimsenin beyaz adam olduğu kanaatinde imiş. Yerli halkı kendine bağlayabilecek kadar zeki olan bu beyazın onu daha sağlam bir duruma getirecek olan yardımı reddedecek kadar aptal olabileceğini aklından bile geçirmiyormuş. Tek başına pek faza şey başarmasına imkân yokmuş. Kendisi Jim'e kuvvet ve yardım teklif edecekmiş. Kabul edeceğine şüphe yoktu. Sonra bir anlaşmaya varılabilirdi. Tabii herşeyi paylaşacaklardı. Cephane dolu bir kalenin mevcudiyeti (Bunu Cornelius'tan öğrenmişti.) Brown'u heyecanlandırıyordu. Ah, bu kaleye bir girebilseydi.»

«Basit ve mütevazî şartlar teklif etmeye kararlı imiş. Tabii ki, pek de yumuşak davranmayacakmış. Jim aptal değildi, buna şüphe yoktu. Brown ikisinin kardeş gibi çalışabileceklerini ve her işi beraber yapıp kazançları paylaşabileceklerini tahmin ediyordu. Tabii ki bir fırsatını bulup ötekini yok edinceye kadar. Sabırsızlanmaya başlamış. O anda Jim'in karşısına

çıkıp onunla konuşmak arzusu ile kıvranıyormuş. Patusan artık onundu, bir an evvel sahip olmak istiyormuş. Bu arada yiyecek göndermesi için Kasım oyalanmalı imiş. Diğer taraftan Raca ile birleşip kendisini buraya sığınmaya mecbur eden o adamlara bir ders vermek de istiyormuş. Savaş isteği içinde kabarmaya başlamış.»

«Brown'un ağzından dinlediğim hikâyenin bu kısmını daha sarıh bir şekilde nakledemediğim için müteessirim. Ölümü çok yakın olan bu adamın kesik kesik anlattıklarından o sırada kin, intikam hırsı ile yanıp tutuştuğunu anlıyordum. Aslında, bütün insanlığa karşı kin besleyen bu herifin başarısızlık, düşmüş olduğu korkunç ve ümitsiz durum, içindeki köiülüğünü büsbütün artırmış, kan ve dehşet isteğini kabartmıştı. Fakat en korkuncu bu yaptığı plânlarda diğer beyaz adamın kaderini tayin etmiş olmasıydı. Kasım'ı oyalamaya çalışırken elde etmek istediği tek şey, ona karşı çıkan şehrin yerle bir olması, sokakların cesetle dolması, her tarafın ateşler içinde kaybolması idi. Kamp kurmuş olduğu tepeden şehre ne gözle baktığını ve neler hissettiğini tahmin edebilirim. Cinayet, yağmacılık gibi düşünceler bütün benliğini sarmış olmalı. Dereye en yakın mahalle, terkedilmiş gibi görünmesine rağmen, her evde birkaç silahlı adamın tetikte olduğuna şüphe yoktu. Alçak ağaçlarla kaplı boş arazide, birden bire, uzaktan ufacık görünen bir adam, karanlık evlerin sonundaki dar sokağın başında görünüyormuş. Bu adam belki nehrin öteki kıyısında oturanlardan biri

olup, lüzumlu bir şeyi almak için bu tarafa geçen bir zavallı idi. İstilacıların sığındıkları tepeden çok uzakta olduğu için kendini emniyette hissediyor olmalı idi. Yolun dönemecinde acele ile meydana getirilmiş olan bir sığınak dostları ile doluydu. Acele etmeden yürüyormuş. Brown onu görmüş ve yardımcı olarak tayin etmiş olduğu Yanki kaçağını yanına çağırmış. Bu uzun boylu, zayıf, ifadesiz yüzlü herif elinde silahı ile kaptanının yanına gelmiş. Ondan ne istediğini anladığı zaman ise gururla gülümsemeye, gözleri zevkle parlamaya başlamış. Yanki uzaktan çok iyi isabet ettirmekte ustaymış. Dizleri üzerine çökerek, yere çömelmiş, ağacın dalları arasından kurbanını tesbit ederek silahını ateşlemiş ve hemen ayağa kalkarak isabet edip etmediğine bakmış. Uzaktaki adam başını silah sesinin geldiği tarafa çevirmiş. Bir adım öne doğru atmak için tereddüt ediyormuş gibi duraklamış, sonra da aniden yere çökmüş. Çöken sessizlikte, Yanki memnuniyetle kurbanının bir daha kalkmamak üzere düştüğünü anlamış. Adam bir müddet bacaklarını kıpırdatmış, sonra dört ayak üzerinde sürünmek istiyormuş gibi kımıldamış nihayet hareketsiz kalmış. O ana kadar boş gibi görünen mıntıkada üzüntü ve korku dolu bir panik başlamış. Brown (Onlara bir göz dağı vermiş olduk,) demiş. (Ani ölümün her an gelebileceğini onlara hatırlattık. İstedığımız de buydu zaten. Bire karşı iki yüz kişiydiler, fakat Yanki'nin marifeti onlara gece düşünecek bir konu vermiş oldu. Bu kadar uzaktan isabet ettirebileceğini o güne kadar hiç birisi düşünmemiştir. Raca'ya bağlı o ser-

seriler bile gözleri hayretten dışarı fırlamış bir halde tepeden koşarak iniverdi.)»

«Brown bunları bana anlatırken titreyen parmakları ile ağzından akan köpüğü silmeye çalışıyordu. (Bire iki yüz..... Bire iki yüz.... fakat onları korkuttuk, dehşet saçtık... evet dehşet) diye sayıklayıp duruyordu. Kendi gözleri dışarıya fırlamıştı. Yatağa yatıp havayı yakalamak istiyormuş gibi kollarını uzattı, sonra tekrar kalkarak oturdu, bir hayvan gibi bana baktı. Ağzı ıstırapla açılıp kapanıyordu. Uzun müddet konuşamadı. Bu sahne hayatım boyunca unutamayacağım sahnelerden biridir.»

«Brown düşmanın ortaya çıkıp ateş etmesini ve bu şekilde nerede saklandığını tesbit etmek amacı ile Solomon Islander'e gemiye kadar gidip bir kürek getirmesini emretmiş. Bu emri bir köpeğe sularda yüzen bir baston getirmesini söyler gibi vermişti. Ancak Solomon gidip gelmesine rağmen, ateş eden olmamış. Adamların bir kısmı, (Kimse yok,) diye fikir beyan etmişler. Yanki, (Bu normal değil.) demiş.»

«Bu arada Kısım hem memnun hem de biraz telaşlı kamptan ayrılmış. Kurnaz plânını sonuna kadar uygulamaya niyetli olduğundan, Dain Waris'e bir haber yollayıp beyaz adamın gemisinin yakında geleceğini öğrendiğini ve tetikte bulunmasını bildirmiş. Ancak bu geminin kuvvetinin pek fazla olmadığını da sözlerine eklemiş. İki tarafı idare etmekle istediğine kavuşacağını umuyormuş. En başta Bu-

gilerin kuvvetini ikiye bölmek işine geliyormuş. Diğer taraftan gündüz şehrin içinde bulunan Bugi reislerine, istilacı beyazlarla temasta olduğunu ve geri çekilmelerini temin etmiş olduğunu da bildirmiş. Ancak Raca'nın da barut ve silaha ihtiyacı olduğunu söyleyerek yardım istemiş. Tunku Allan'ın uzun süreden beri hiç cephane eline geçmemişti. Toplar kullanılmadan âdeta süs eşyası olarak duruyormuş. Bu arada Raca'nın sarayı ile tepedeki beyazlar arasındaki aleni görüşmeler halkın huzurunu kaçırmaya başlamış. Artık taraf tutmanın zamanı geldiğine inananlar çokmuş. Yakında çok kan döküleceğine ve birçok kimsenin başı derde gireceğine şüphe yokmuş. Sakin, rahat yaşantı ve Jim tarafından getirilen sükûnet bir gece içinde yok olmaya mahkum gibi görünüyormuş. Alt tabaka kaçmaya başlamış ve nehri geçmeye hazırlanıyormuş. Üst tabakadan bir çok kimselerse, Raca'ya gidip onunla birlikte olduklarını söylemeyi uygun bulmuşlar. Ancak Raca'nın adamları onları kabaca karşılamışlar ve içeri almak istememişler. Korku ve kararsızlıktan âdeta çılgına dönmüş olan ihtiyar Tunku Allan ise suratını asıp tek kelime söylemiyor, öfkeyle küfürler savuruyormuş. Oraya gidenler dehşet içinde evlerine dönmüşler. Şaşırmayan ve Bugilerini yanında tutabilen tek insan Doramin'miş. Kalesinde kocaman bir koltuğa oturup, kalın, otoriter sesi ile emirler yağıdırıyor, dışardan gelen dedikodulara kulaklarını tıkıyormuş.»

«Alaca karanlık önce yerde yatan ölü adamın cesedini kaplamış, sonra gelen gecenin karanlığını Patusan'ı sarmış. Bir gece evvelki gibi şehrin en büyük

caddesinde kocaman ateşler yakılmış. Bu ateşin ışığında evlerin damlarını, bahçelerin duvarlarını görmek mümkünmüş. Derin bir sesizlik her tarafı kaplamış. Fakat nehrin öteki tarafı tamamen karanlık olmasına rağmen hayat emareleri varmış. Mırıltılar, ta tepeye kadar gecenin sessizliğinde geliyormuş. İşte Brown o zaman korkuya kapıldığını itiraf etti. Arkasını adamlarına dönmüş ve düşüncelerine dalmış olan Brown yavaş yavaş kendine olan itimadını kaybetmeye başlamıştı. Aşamayacağı bir duvarla karşı karşıyaymış gibi bir hisse kapılmıştı. O sırada gemisi hareket edebilecek bir durumda olsa, denizde açıklıktan ölmeyi göze alarak kaçmaya teşebbüs edeceğine şüphe yoktu. Ancak kaçmaya muvaffak olup olmayacağına hakkında bir şey söyleyemem. Her neyse, Brown kaçmayı denemedi. Bir ara şehre hücum etmeyi de düşünmedi değil. Fakat şehre girer girmez bir köpek gibi ateşe tutulup öldürüleceğini seziyordu. Kasım'ın gönderdiği yiyeceklerin son kırıntılarını bitirmekle meşgul olan adamlarına bakarak iki yüze karşı bir kişi olduklarını düşünmekten kendisini alamamış. Cornelius'ta onların arasındaymış.

«O sırada adamlarından biri filikada bir miktar tütün bırakmış olduğunu hatırlamış ve Solomon Islander'in daha evvel oraya kadar gidip gelmiş olmasından cesaret alarak tütünü almak için filikaya gideceğini söylemiş. Brown, (Ne istersen yap,) demiş. Tehlike olduğunu aklından geçiriyormuş. Adam koşarak uzaklaşmış. Biraz sonra gemiden gelen bir ses duyul-

muş. (Tütünü buldum.) diye bağıırıyormuş. Aynı anda bir tabanca gecenin sessizliğini bozuvermiş ve adam, (Vuruldum,) diye inlemiş. (Dikkat edin, beni vurdular.) Brown'un adamları hemen mukabele etmişler. Etraf atılan kurşunların sesi ile çınlamaya başlamış. Brown'un kafilesi o panik anında başladıkları ateşe son verdikleri zaman dereden insanın kanını donduran inlemeler duyulmuş. Biraz sonra kuvvetli bir ses uzaktan anlaşılmayan bir kaç kelime söylemiş Brown, (Kimse ateş etmesin,) diye emir vermiş. (Bu adam ne demek istiyor.) Ses tekrar duyulmuş. (Tepedekiler duyuyor musunuz? Duyuyor musunuz? Duyuyor musunuz? Cornelius tercüme etmeye koyulmuş. Brown, (Konuş, duyuyoruz.) diye bağırmış. O zaman derenin öteki kıyısındaki ses ciddiyetle, Bugiler ve Patusan'daki yaşayan halk ile, tepede kamp kurmuş olan istilacılar arasında hiç bir surette anlaşmaya varılamayacağını, istilacılara rahat verilmeceğini bildirmiş. Adamlar küfüre başlamışlar. Yani, (Aptallık,) diye mırıldanmış. Cornelius devamlı şekilde tercüme ediyormuş. Aşağıdaki yaralı adam iki defa, (Beni yukarı alın, yukarı alın,) diye bağırdıktan sonra inlemeye devam etmiş. Filikaya çıkmış olan bu adam tütünü bulduğu zaman sevincinden tehlikeyi unutarak ve ihtiyatı elden bırakarak hareket etmiş. Tepeden aşağıya inerken kararmış toprakta sürünmüş. Filikanın içine girdiği zaman emniyette imiş. Fakat dikkatsiz bir hareketle etrafına bakınmadan filikadan çıkmaya çalıştığı zaman, kıyıda bir çalılığın arkasına saklanmış olan bir Patusan'lı tarafından vurulmuş.»

«Bu adam Tondanolu bir Bugi imiş ve kısa bir süre evvel Patusan'a gelmiş. Aynı zamanda sabah vurulan adamın akrabasıymış. Sabah çok uzaklardan atılan kurşun o sahneye şahit olanları dehşete düşürmüş ve aynı zamanda da öfkelen-dirmiş. Zavallı adamcağız emniyette olduğunu sandığı bir anda dostlarının gözü önünde tepeden atılan bir kurşunla bir daha kalkmamak üzere yere yığılmıştı. Si-Lapa adındaki akrabası ise, o sırada Doramin'in kampında bulunuyormuş. Bu adamları tanıyan siz, Si-Lapa'nın bu mesajı tepeye duyurmayı kabul etmekle, görülmemiş bir cesaret göstermiş olduğunu kabul edeceksiniz. Önce boş arazide sürünmüş, sonra sola sapmış ve filikanın karşısına gelip çalılığın arkasına saklanmış. Brown'un adamının seslenmesi ile irkilmiş ve hemen omuzundaki silaha sarılarak, adama üç el ateş edip onu karnından yaralamış. Si-Lapa sonra yere yüz üstü yatarak tepedeki ateş kesilene kadar ölü numarası yapmış. Ateş kesildiği zaman, hâlâ çalılığın arkasında iki büküm saklanarak, 'mesajını Brown'a duyurmuş. Son kelimesi ağzından çıktıktan sonra yana bir adım atmış ve bir süre bekledikten sonra ihtiyatla aşağıya inmiş ve burnu bile kanamadan şehre varmıştı. O geceki marifetinin çocukları tarafından iftiharla anılacağına şüphe yoktur.»

«Tepedeki haydutlar sessizlik içinde beklemeye başlamışlar. Gözlerini yere indirmişler, ümitsizlik içinde geleceklerini düşünmeye koyulmuşlar. Aşağıda arkadaşlarının inlemesi sinirlerini büsbütün bozuyormuş. Ama kuvvetli bir bünyeye sahip olduğundan ölmesi çok zor olmuştu. Hiç durmadan iniyor,

çığlıklar atıyormuş. Kısa bir sessizlikten sonra tekrar başlıyormuş.»

«Küfürler savurarak aşağıya inmeye hazırlanan Yanki'yi gören Brown, (Ne faydası olur?) diye mırıldanmıştı. İsteksizce tekrar yerine oturan Yanki, (Doğru,) diye cevap vermişti. (Buraya çıkarsam bile, yaralı bir adamı iyileştirecek şeyimiz yok. Fakat inlemeleri buradakilerin sinirini bozuyor. Bir süre sonra kendi başlarına gelecekleri daha net bir şekilde görmelerine sebep oluyor, kaptan.) Şaşılacak derecede kuvvetli bir sesle yaralı... (Su) diye yalvarıp duruyormuş. Fakat sesi yavaş yavaş zayıflamaya başlamış ve bir süre sonra sadece güçlkle işitilebilen bir mırıltı haline gelmiş. Yanki, (Su, su, evet, su onun işini bitirecek,) diye mırıldanmış. (Nehir yükseliyor.)

«Hakikaten nehrin suyu yükselerek aşağıdan gelen acı çığlıklara bir son vermiş.»

«Gün ağarmak üzereyken başını iki eli arasına almış, Patusan'a gözlerini dikmiş, ümitsizce oturan Brown, şehrin bir tarafından ateşlenen bir topun sesi ile irkilmiş. Etrafında dolaşan Cornelius'a, (Bu da ne demek oluyor?) diye sormuş. Cornelius kulak kabartmış. Şehirden gelen sevinç çığlıkları duyuluyormuş. Büyük bir davulun sesi etrafı çınlatıyormuş. Bir az sonra başka davulların sesi de duyulmaya başlamış. Karanlık şurada burada yakılan ışıklarla aydınlatılmış, ateşlere yeniden odun atılarak büyütülmüş. Cornelius, (Geldi,) diye Brown'a cevap vermiş. Brown, (Ne? O kadar çabuk mu? Emin misin?) diye sormuş. (Evet, evet, yüzde yüz eminim. Şu patırtı-

ya kulak verin.) (Peki bu patırtının sebebi ne?) (Sevinçten bağışıyorlar. Jim Patusan için büyük bir adam. Fakat bir çocuktan farksız. Onu memnun etmek için, gelişine duydukları sevinci belli etmek için bu patırtıyı yapıyorlar.) (Bana bak onunla nasıl görüşebilirim?) Cornelius emin bir tavırla, (O size gelecek,) Cornelius başını sallamış. (Evet, hemen buraya gelip sizinle konuşacak,) demiş. (O aptalın birisidir. Siz de onun ne kadar aptal olduğunu göreceksiniz.) Brown kulaklarına inanamıyormuş. Cornelius, (Göreceksiniz, göreceksiniz.) diye tekrarlamış. (O korkmaz. Gelip buradan gitmenizi ve halkını rahat bırakmanızı emredecek. Patusan halkına kimsenin dokunmasına izin vermez. Küçük bir çocuk gibidir. Doğru buraya gelecek.) Maalesef Cornelius Jim'i çok iyi tanıyordu. Brown sonradan Cornelius için, (Küçük kurnaz, miskin,) tabirlerini kullanmıştı. Cornelius, (Evet, şüphesiz gelecek. O zaman adamlarınıza onu vurmalarını söyleyin. Onu öldürürseniz herkesi öyle bir korkutacaksınız ki, ondan sonra istediğinizi yapabileceksiniz. Lazım olan her şeyi alıp gidebileceksiniz. Ha! ha! ha! Onu öldürün, kâfi.) Cornelius Jim'in öldürülmesini o kadar çok istiyormuş ki, yerinde duramıyor, sabırsızlıktan âdeta zıp zıp zıplıyormuş. Brown Cornelius'un başının üzerinden yerlerde ümitsiz bir halde yatan adamlarına bakmış.

KIRKBİRİNCİ BÖLÜM

«Gün ağarınca kadar ateşler yanmaya ve etrafa korkunç bir manzara vermeye devam etmiş. Nihayet güneş yükselmeye başladığı zaman, Brown Patusan'ın evleri arasındaki sokakta, esmer ve rengarenk elbiseler içindeki insanların arasında tamamen beyazlara bürünmüş, başına bir miğfer geçirmiş birisini görmüş. Cornelius heyecan içinde, (İşte, o,) diye bağırarak Brown'un adamları ayağa kalkmış, Jim'i görmeye çalışıyorlarmış. Esmer yüzlü gurup beyazın etrafına toplanmış tepeyi süzüyorlarmış. Brown çıplak kolların tepeyi işaret ettiklerini görmüş. Ne yapmalıydı? Etrafına bakınmış. Ormanın Brown'u ümitsiz bir duruma soktuğuna şüphe yoktu. Bir daha adamlarına bakmış. Onlara karşı bir iğrenme duymuş. Bitkinlik hissetmiş. Buna rağmen bir daha şansını denemek istemiş. Yaşamak arzusu galip gelmişti. Bütün şanslar kendinde olan, halkın sevgisinden kuvvet alan o adamın tepeyi süzmekte olduğunu farketmiş. Brown birden ayağa fırlayarak kollarını açmış. Beyaz adam etrafında toplanmış

olan esmerlerden meydana gelmiş olan topluluktan kurtularak tepeye doğru ilerlemeye başlamış. Brown bir ağaç kütüğünün üstüne çıkmış, çalılıklar ve ağaçlar arasında bir görünüp bir kaybolan Jim'in gelişini izlemeye koyulmuş. Jim nihayet derenin kenarında görünmüş. O zaman Brown onu karşılamaya gitmiş.»

«İki adam kanaatimce Jim'in Patusan'a gelirken geçtiği noktada buluşmuşlar. Jim bu noktadan Patusan'a girip, tehlikeden kurtulmuş ve halkın sevgisini, hayranlığını toplamıştı. Brown ile Jim birbirlerini süzerek düşüncelerini anlamaya çalışmışlar. Önce hiç birisi ağzını açmamış. Fakat bakışlarından birbirlerine olan rekabeti okumanın mümkün olduğunu sanıyorum. Brown'un ilk bakışta Jim'den nefret ettiğini biliyorum. Brown'un o zamana kadar beslediği bütün ümitler kaybolmuştu. Jim'in tahmin ettiği gibi olmadığını hemen anlamış. İşte bundan dolayı ona kin duymuş. Paramparça elbiseli ve pejmurde kılıklı ihtiyar Brown'un, Jim'in gençliğini, kendisine olan güvenini, samimiyet dolu gözlerini kıskandırdığı besbelli idi. Jim denen o herif hayatta muvaffak olmuştu. Kimseye yardım edecek bir adama benzermiyordu. Bütün avantajlar; emniyet, kudret, servet Jim'in elindeydi. Ona karşı nasıl mücadele edebilirdi. Brown gibi aç ve yorgun değildi. Zerre kadar korkmadığı da halinden belli oluyordu. Jim'in intizamı, elbisesi, bembeyaz ayakkabıları, temizliği Brown'un hayatı boyunca istediği, fakat elde edemediği şeylerin sembolü idi.»

«Jim, her zamanki sakın sesi ile, (Siz kimsi-

niz?) diye sormuş. Ötekisi âdeta bağırarak, (Adım Brown,) diye cevap vermiş. (Kaptan Brown, Sizin ki ne?) Jim duymamış gibi, (Buraya gelmenizin sebebi ne?) diye sormuş. Brown acı dolu bir sesle, (Bunu bilmek istiyorsanız söylemek kolay, açlık. Ya sizin buraya gelmenizin sebebi ne?)»

«Derenin çamurlu suyu ile birbirinden ayrılmış ve tamamen ayrı karakterdeki bu iki adamın arasında geçen garip konuşmayı Brown bana tekrarladı. (Herif benim bu sorumla irkildi,) diye anlatmıştı. (Yüzü kıpkırmızı oldu. Kendini sorguya çekilmeyecek kadar üstün saydığı belliydi. Ona, bana bir ölü gözü ile bakıyorsa, kendisi içinde daha iyi bir durum olmadığını hatırlattım. Adamlarımdan birinin gayet iyi nişancı olduğunu ve kendisine ateş etmesi için benden bir işaret beklediğini izah ettim. Bunda şaşılacak bir şey yoktu. Arzusu ile oraya gelmemiş miydi? «İkimizin de ölüden farksız olduğumuz eminim.» dedim. «Aynı şartlar altında konuşabiliriz. Ölüm karşısında hepimiz eşit değil miyiz?» Tuzağa düşürülmüş bir fare kadar ümitsiz durumda olduğumu itiraf ettim. Fakat beni bu duruma zorla düşürmüşlerdi. Üstelik ona kapana kısılmış bir farenin bile ısırabildiğini hatırlattım. Jim sözümü kesti, «Fare ölmeden evvel kapana yaklaşmazsan ısıramaz.» dedi. Bu tip konuşmaların ancak dost saydığı yerlileri kandırmak için geçerli olduğunu, fakat kendisinin bir fareye bile bu şekilde davranmayacak kadar beyaz olduğunu hatırlattım. Evet, onunla konuşmak istemiştım, fakat hayatımı bağışlaması için yalvarmaya niyetli değildim. Adamlarım kötü olabilir-

di, ama Jim'in de onlara benzediğine şüphe yoktu. Onlardan istediğimiz tek şey bir an evvel ne yapacaksa yapması idi. Kendisi taş kadar hareketsiz beni dinlerken, «Allah kahretsin,» diye bağırdım. «Her gün buraya gelip kaç kişinin hâlâ can çektiğini kontrol edecek değilsin ya? Haydi. Ya o Allahın belâsı halkını buraya getirip bizi yok et veya müsaade et denize açılıp açlıktan ölelim. Şeytan olası, sende bir zamanlar beyazdın, şimdi istediğin kadar Patu-san halkından kendi halkınmış gibi konuş, evveliyatını inkâr edecek değilsin. Yoksa inkâr mı ediyorsun? Böyle davranmakla ne kazanıyorsun? Senin için bu kadar kıymetli olan nedir burada? Hey, bizim buraya gelmemiz işine gelmedi, öyle mi? Siz bire karşı iki yüz kişisiniz. Buna rağmen bizimle açıkça çarpışmak istemiyorsun. Ah! Fakat ruhumuzu şeytana satmadan evvel size bir ders vereceğimizden emin olabilirsin. Müdafaasız insanlara hücum etmekle ve korkak olmamla itham ediyorsun. Halk müdafaasızsa bana ne? Ben açlıktan ölmek üzereyim. Fakat korkak değilim. Sensin korkak olan. Halkını topla ve üzerimize gel, yoksa yarısından fazlasının canını bizle beraber cehenneme yollamakta bir an bile tereddüt edecek değiliz.»)

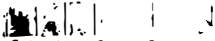
«O harabenin içinde, eski bir yatağın üstünde yatan bu iskelet bana olayları anlatırken yüzüme zafer dolu bir bakışla bakıyordu. Korkunç bir görünüşü vardı.»

«Bir süre sustuktan sonra zayıf bir sesle tekrar konuşmaya başladı. Konuştukça kuvvet kazanıyor

gibi idi. (İşte Jim'e içimi dökerek rahatladım. «Ormana girip iskelete dönecek ve sonra birer birer kemiklerimizi orada bırakacak değiliz.» dedim. «Oh, hayır!» Soğuk bir sesle, «Daha iyi ve rahat bir ölüme lâyık değilsiniz.» dedi. «Sen nelere lâyıksın?» diye bağırdım. «Şimdi karşımda dikilmiş, mesuliyetten, vazifeden bahsediyorsun. Fakat senin hakkında, benim hakkımda bildiğinden fazla bir şey bilmiyorum. Buraya karnımızı doyuracak yiyecek bulmak için geldik. Sen ne diye geldin? Buraya gelince ne istedin? Biz bir şey istemiyoruz, sadece bize çarpışma şansı tanımak veya yolumuzdan çekilip gemimize binmemize ve orada istediğimiz şekilde ölmemize müsaade etmeni diliyoruz.» Jim ufak bıyığını ısırarak, «Ben seninle bu anda çarpışmaya hazırım.» diye söze başladı. «Ben de, beni vurmana memnuniyetle müsaade ederdim. Bana göre hava hoş. Ölmek için yer seçecek değiliz, ancak adamlarımı düşünmek mecburiyetindeyim. Kendim kurtulup onları bırakacak adamlardan değilim.» Herif bir süre düşüncelere daldı, sonra beyazların dünyasında yaşarken kaçma sebep olan hadisenin ne olduğunu bilmek istediğini söyledi. «Biribirimize hayat hikâyelerimizi anlatmak üzere mi buluştuk?» diye sordum. «Önce sen başla. Hayır mı? Her neyse, zaten dinlemek istemem. Kendine sakla. Benden daha dürüst bir hayat hikâyesi olduğunu sanmıyorum. Pis dünyaya karışmak için sırtında kanatlar varmış gibi konuşmana rağmen, senin de benim kadar suçlu olduğuna şüphem yok. Evet pis bir dünyada yaşıyoruz, fakat ben uçacak kanatlarım olduğunu iddia etmiyorum. Kork-

tuğum için buraya geldim. Neden korktuğumu bilmek ister misin? Hapisten. Hapis beni dehşete düşürüyor. Yolacak tavuk bulduğun bu menfur yere seni düşüren şeyin ne olduğunu sormayacağım. Bu senin şansın. Benim kaderim ise sana, bir an evvel hayatıma son vermen veya serbest bırakman için yalvarmakmış...»)

«Brown müthiş bir heyecana kapılmıştı. Fakat Jim'e karşı duyduğu kin ve öfke sanki kulübede bekleyen Azraili bile korkutmuş gibi idi. Kuvvet kazanmış, âdeta ölüme meydan okuyordu. Jim'e, bana, hatta kendisine karşı ne kadar samimiyetsiz davranıldığını, hakikati nasıl tahrif ettiğini tam olarak anlamak mümkün değil. Kibir ve ukalâlık hafızamızın zayıflamasına sebep olur. İnsanın kendini aldatması o kadar kolay ki! Ölüm döşeginde bile, öteki dünyaya geçmek üzereyken, Brown bizim dünyamıza karşı duyduğu nefretten vazgeçmemiş, son ana kadar kendisini üstün, hemcinslerini ise küçük görmüştür. Bütün dünyayı altettiğine, kadınları, erkekleri, çocukları, hatta Jim'i yendiğine inanıyordu. Duyduğu bu zafer hissini son dakikalarında mazur gördüm, ona ne kadar yanıldığını söylemedim. Fakat onu dinlerken en başarılı devri hakkında duyduklarımı düşünmekten de kendimi alamadım. O zamanlar Centilmen Brown gemisi ufak bir adanın uzağına demirlemiş, her gün adadaki rahibin evine gidip gelmişti. Centilmen Brown genç bir Melanesialı kadını baştan çıkarmaya çalışırken zavallı kocası bu serseri ruhlu herifi doğru yola getirmeyi ümit etmiş. Zavallı rahibin, (Kaptan Brown daha iyi ve

dürüst bir hayat şeklini seçmek üzere,) veya, (Kap-
tan Brown hakkın rahmetine sığınmak üzere,) gibi
fikirler iddia edecek kadar ileri gitmiş olduğunu
söylerler. İşte rahibin karısı ile kaçan bu adam doğ-
ru yolu seçecek olan herifti. Kadının ölü vücudu
üzerine göz yaşı döken de, oydu. O sırada Brown'un
ikinci kaptanı olan haydut ise, olayı anlatmaktan
hiç bıkmazdı. (Kadını ufak bir çocukmuş gibi kuca-
ğında gemiye getirdi.) diye söze başlardı. (Fakat ne
ümit ettiğini hâlâ anlamış değilim. Kadın yatağın-
da yatmış, Brown'u bile tanımıyordu. Görmeyen göz-
lerini pencereden sızan ışığa dikmişti. Kısa bir süre
sora da öldü.) Ağzına dolan ve sakalını kaplayan
salyalarını titreyen eliyle silerken ve bana elde et-
tiği başarılarını anlatırken onun hakkında bütün söy-
lenenler aklıma geliyordu. Korkmadığını söylüyor-
du, fakat ben bütün hayatının korku içinde geçtiği-
ne emindim.»

KIRKİKİNCİ BÖLÜM

«Brown'un o sırada tam olarak düşündüklerini bilemem. Ancak kendinin de şaşırmış olduğunu tahmin ediyorum, zira arada bir duralıyor ve kendi kendine konuşuyormuş gibi, (Onu anlayamadım,) diye mırıldanıyordu. (Kimdi o?) Bana delicesine bir bakış fırlattıktan sonra da, hikâyesine devam ediyordu. Bense, bu iki adamın dere kenarındaki bu konuşmalarını, kaderin bir cilvesi olarak kabul ediyorum. Hayır, Brown Jim'in ruhunu anlamadı, fakat onu tedirgin eden ve kaçırın beyazlarla dolu dünyayı hatırlattı. Bilmeden genç adamın damarına basmıştı. Unutmak istediği herşeyi hatırlatmıştı. Kendini aralarında yaşamaya lâayık görmediği vatandaşlarını gözünün önüne getirmesine sebep olmuştu. Buna şüphe yok. O anda Jim tehlikeyi sezmişti, fakat o geri dönecek bir adam değildi. Kanaatimce Brown'u da şaşırtan Jim'in duyduğu bu garip pişmanlık, üzüntü, acı idi. Bazı büyük insanlar alet olarak kullanmak istedikleri kimselerin en kuvvetli, en iyi, en hırslı taraflarını ortaya çıkarmakta ustadırlar. Brown ise

şeytani bir zeka ile kurbanlarının en zayıf noktalarını bulmakta hiç zorluk çekmezdi. Brown benimle konuşurken Jim'in yaltaklanma veya hoş iltifatlarla elde edilecek bir insan olmadığını itiraf etti. Bu sebeple kendine acındırmaya çalışmış, kötü şansından ve çektiklerinden bahsetmiş. Birkaç silahın kaçırılmasının büyük suç sayılmadığını hatırlatmış. Patusan'a gelmesi neden suç oluyormuş? Dilenmeye gelmediğini kim iddia edebilirdi. Patusan'ın Allahın belâsı halkı ona birşey sormadan her bir taraftan hücum etmişlerdi. Aslında Brown yalan söylüyordu. Buraya çok kötü niyetlerle gelmişti, ancak Dain Waris'in zamanında müdahalesi ile büyük bir katliamın önüne geçilmişti. Brown yerin büyüklüğünü farkettiği zaman, sahile çıkar çıkmaz her tarafı ateşe vermeyi ve önüne çıkan her canlıyı öldürüp, halkın paniğe kapılmasını plânladığını bana söyledi. Öksürük nöbetleri arasında ancak bu şekilde kurtulma ümidi olduğunu bana izah etmeye çalıştı.»

«Fakat Jim'e bu plânından hiç bahsetmemiş. Brown daha çok karşılaştığı zorluk ve yokluktan bahsetmişti ki, bu hakikatin ta kendisi idi. Zaten doğru söylediğine inanmak için adamlarına bakmak kâfi idi. Brown söylediklerinin doğruluğunu ispat etmek için keskin bir ıslık çalmış ve adamları ayağa kalkarak ne kadar bitkin ve yorgun olduklarını Jim'e göstermiş. Patusanlının öldürülmesine gelince, evet, onu öldürmüşlerdi, faat harpte bu normal değil miydi? Üstelik herif acı çekmeden ölmüştü. Yanki onu tam göğsünden vurmuştu. Halbuki kendi adamı altı saat ıstırap içinde kıvrandıktan sonra ölmüştü. De-

mek bu hususta ödeşmişlerdi. Brown bütün bunları bir çırpıda söylemişti. Jim'in karşısında cesareti kırılıyor, ümidi gittikçe zayıflıyordu. Jim'in gözünün içine bakarak; (İnsanın kendi hayatı mevzubahis olduğu zaman başkalarının yaşayıp yaşamaması mühim değildir. Yüzlerce insan ölse bile, herkes önce kendi canını kurtarmaya çalışır.) demiş. Bu sözlerin Jim'e ne kadar dokunduğunu düşünmek bile içimi sızlatıyor. Brown sanki konuşan şeytanın ta kendisi idi. Sarfettiği her söz Jim'e kendi hatasını hatırlatıyordu. Alçak herif. (Jim'i kalbinden yaraladığıma eminim.) diye gururla söylendi. (Artık bana doğruluktan, dürüstlükten bahsetmekten vazgeçti. Karşımda durmuş, gözlerini yere dikmiş, sesini çıkarmadan dinliyordu.) Jim'e hayatında vicdan azabı çekecek birşeyler yapıp yapmadığını sormuş. Yapmış ise, şimdi kendisine yardım etmesi gerektiğini hatırlatmış. Alt tarafı herkes hata işleyebilirmiş. Bu arada genç adama, ikisinin damarlarında aynı kanın aktığını, ikisinin de aynı tecrübeleri geçirmiş olduklarını tekrarlayıp duruyormuş.»

«Brown nihayet kendini yere atıp yan gözle Jim'in hareketlerini takip etmeye başlamış. Jim, derenin öteki kıyısında durmuş, yere bakarak düşüncelere dalmış. Görülen evler sessiz ve sakinmiş. Boşalmış, terkedilmiş gibi imişler. Fakat pencerelerin arkasına saklanmış olanların, nehrin iki kıyısında durmuş bu iki beyaz adamı, gemiyi ve yarı yarıya çamura batmış ölü serseriyi gördüklerine şüphe yoktu.»

«Patusan halkı beyaz lordun gelişinden beri

ümitlendiği, güven kazandığı için nehirde kanolara inip çıkmaya başlamıştı. Nehrin sağ kıyısındaki evlerin, arazilerin, damların, kıyılara demirlemiş sandalların insanlarla dolu olmasına rağmen, Brown onları göremiyormuş, bu insanlar sabırla oradaki konuşmaların neticesini bekliyorlarmış. Nehir suları ile kesilen ormanın içinde ise, derin bir sessizlik hakimmiş.»

«Jim, (Seni serbest bırakırsam buradan uzaklaşacağına dair söz verecek misin?) diye sormuş. Brown herşeye razı olduğunu söylemek istiyormuş gibi elini kaldırdığı an, Jim, (Silahlarınızı da bize teslim edeceksiniz,) diye devam etmiş. Brown ayağa fırlayıp öfkeyle genç adama bakmış. (Silahlarımızı vermek mi?) diye bağırmış. (Asla, onları ancak ölümle katılmış ellerimizden çekip alabileceksiniz. Sen beni deli mi sanıyorsun. Oh, hayır. Silahlar ve üzerimdeki paçavralar dünyadaki tek servetimdir. Bir kaç tane de gemide silahım var. Onları, yolda gemilerden yiyecek dilene dilene Madagaskar'a gidebilirim oradaki halka satacağım.)»

«Jim cevap vermemiş. Nihayet elindeki dalı yere atarak, kendi kendine konuşuyormuş gibi. (Elimde selahiyet olup olmadığını bilmiyorum.) diye mırıldanmış. Brown, (Bu selahiyete sahip olduğunu biliyorsun.) diye bağırmış. (Daha bir an evvel silahlarımı teslim etmemi istedin. Çok kurnazsın doğrusu. Adamlara hükmetme kudretinde değilsen bana nasıl böyle bir şey teklif edebilirdin? Ya sana bir şey söyleyip, bana karşı başka türlü davranmaya kalkarlarsa ne olur? Selahiyetin olduğuna eminim. Yoksa bu

konuşmamızın manası ne? Buraya ne diye geldin? Vakit geçirmek için mi?)»

«Uzun bir sessizlikten sonra, Jim başını kaldırmış ve, (Pekâlâ) demiş. (Sana cevabımı bildireceğim, ya yolundan çekileceğiz veya çarpışma şansını tanıyacağız.) Bunları söyledikten sonra topukları üzerinde dönüp oradan uzaklaşmış. Brown da ayağa kalkmış, fakat Jim ta evlerin bulunduğu sokağa sapıncaya kadar onu gözleriyle takip etmiş. Jim'i bir daha görmemiş. Tepeye çıkmak üzere geri döndüğü zaman Cornelius ile karşılaşmış. Cornelius kırılgan, öfkeli bir sesle, (Onu neden öldürmediniz?) diye sormuş. Brown halinden memnun gülümseyerek, (Çünkü öldürmemekle daha iyi netice elde ettim.) diye cevap vermiş. Cornelius inatla, (İmkânı yok.) demiş. (Ben burada senelerce yaşadım, sizden iyi biliyorum.) Brown merakla ihtiyar adamın yüzüne bakmış. Bu yerde o kadar tuhaf şeyler var ki, bunların manasını hiç bir zaman öğrenemeyecekti. Cornelius başka bir şey söylemeden Brown'u itip geçmiş. Yeni arkadaşını terketmeye karar vermiş. Hayal kırıklığına uğramıştı. Mağlubiyeti kabul etmekten başka çaresi yoktu. Fakat bu yenilginin onu çileden çıkardığına şüphe yok. Yavaş adımlarla tepeden inerken görmeyen gözlerle etrafına bakınıyor, fakat fikri sabit halini almış olan, Jim'in öldürülmesini de aklından çıkaramıyormuş.»

«Bundan sonra hadiseler çeşmeden akan su kadar hızlı ve kesintisiz cereyan etmiş. Jim'in kaderini tayin eden bu olayları ve onun tepkilerini bundan

sonra Tamb İtam'dan öğrendim. Kız da bu olayların şahidi olmuştu, fakat ona inanmak doğru olmaz, zira zavallı Mücevher herşeyi kendine göre yorumluyor, onun için mühim olan tek şey, ebedi bir aşkla sevmiş olduğu erkeğin yanından ayrılıp ölüme gitmesiydi. Bunu ise asla affedemiyordu. Sadık uşağın herşeyi daha obektif bir gözle gördüğüne şüphe yok. O efendisine bağlıydı. Jim'in yaptığı herşeyi takip ediyor, ona yardımcı olmaktan başka bir şey düşünemiyordu. Efendisinin yenilgiye uğraması, Tamb İtam'ı şaşkına döndürmüş olmakla beraber, ona karşı duyduğu hayranlık ve sevgide en küçük bir değişme olmamıştı.»

«Efendisi beyaz adamla yaptığı konuşmadan döndüğü zaman ağır ağır, sokakta kurulmuş olan karar gâha doğru yürümüş. Onun sağ salim döndüğünü gören halk sevinçten çılgına dönmüş, zira Lord Jim'in öldürülmesinden korkmuşlar, böyle bir şey olduğu takdirde başlarına gelecek felâketi tahlil bile etmekten çekinmişler. Jim ihtiyar Doramin'in dinlenmek üzere çekildiği eve gitmiş ve Bugilerin Reisi ile bir saat görüşmüş. Doramin'le takip etmeleri icap eden yolu görüştüğüne şüphe yok. Fakat bu konuşmada başka kimse hazır bulunmamış. Sadece kapıya mümkün olduğu kadar yakın duran Tamb İtam, efendisinin, (Evet, Patusan halkına arzumun bu olduğunu bildireceğim. Fakat önce seninle görüşmek istedim, zira sen, halkın selametini her şeyden üstün tutuğumu biliyorsun.) dediğini duymuş. Sonra kapıdaki kilimi kaldırıp çıkmış, Tamb İtam ise ihtiyar Doramin'in, yerinde oturup gözlerini yere dikmiş oldu-

ğunu görmüş. Sonra bütün Bugi ve Patusan sakinlerinin toplantıya çağırıldığı karargâha, efendisinin peşinden gitmiş. Tamb Itam bir çarpışmanın vukû bulacağını ümit etmiş. (Bir tepe daha işgal etmek zor muydu sanki?) dedi. Fakat şehirdeki halk, yabancıların bu kadar cesur insanın çarpışmaya hazırlandıklarını görerek, bir an evvel gitmeye karar vereceklerini umuyorlardı. Giderlerse iyi olurdu. Sabah kaleden patlatılan topun, davulların sesini duymuşlardı. Jim'in gelişi öğrenildikten sonra Patusan halkının içini kaplamış olan korku, yerini ümit ve sevince bırakmıştı. Halkın yarısından fazlası evlerini terketmiş, memleketlerini müdafaa edebilmek için nehrin sol kıyısında toplanmışlardı. Fakat terkettikleri ikametgâhlarının her an ateşe verilmesi düşüncesi, korkulu dakikalar geçirmelerine sebep oluyormuş. Herkesin arzusu bu meselenin bir an evvel halledilmesi imiş. Jim'in evine sığınanlara Mücevher yemek dağıtmış. Kimse beyaz Reislerinin ne yapmak niyetinde olduğunu bilmiyormuş. Bazıları bu olayın Şerif Ali ile yapılan savaştan daha kötü olduğunu iddia ediyormuş, zira o zaman kimsenin pek fazla kaybedeceği bir şey yokmuş. Fakat şimdi durum değişmişti. Halk hayatından memnundu. Kimse ölmek istemiyordu. Nehirde bir aşağı, bir yukarı dolaşan kanolar ilgi ile takip ediliyormuş. Bir kaç harp kayığı nehrin ortasında demirlemiş, şehri koruyormuş. Bu kayıklardan gökyüzüne doğru yükselen hafif duman, Bugilerin öğle için pirinçlerini pişirdiklerine işaretmiş.»

«Bu sırada Jim, Brown ve Doramin'le görüştük-

ten sonra nehri geçmiş ve evine doğru yürümüş. Evde toplanmış kalabalık hemen etrafını sarmış, yürümesini engellemiş. Jim'i gelirken görmemişler, zira o eve uğradığında kızla sadece birkaç dakika konuşabilmiş. Sonra hemen öteki kıyıdaki adamlarla konuşmak üzere nehri geçmiş. Halk sevinçle onu karşılamış. Yaşlı bir kadın onu kolundan yakalayarak, Doramin'in yanında bulunan iki oğlunun sağ salım kendisine iade etmesini söyleyerek gülüşmelere sebep olmuş. Diğerleri yaşlı kadını geriye çekmeye uğraşmış, fakat o kızarak, (Bırakın beni,) diye bağırılmış. (Bu ne, ah, Müslümanlar? Gülmek yakışır mı size? Bu gelenler kana susamış, herkesi öldürmek üzere buraya akın etmiş yabancılar değil mi?) Jim, (Bırakın onu,) demiş. Sonra ciddi bir sesle, (Kimsenin burnu bile kanamayacak,) diye teminat vermiş. Birden yükselen sevinç çığlıkları arasında evine girmiş.»

«Jim'in, Brown'un serbestçe denize dönmesine müsaade etmeye karar verdiğine şüphe yok. Kader bu kararı ona verdirmekle ağını örmüştü. Patusan'a gelişinden beri ilk defa isteği hemen kabul edilmiş, itirazlarla karşılanmıştı. Tamb Itam, (Konuşmalar uzun sürmüştü.) diye bana anlattı. (Efendim önce sessizce dinledi. Karanlık baştığı zaman, uzun masadaki mumları yakmıştım.) Kabile Reisleri masanın iki tarafına oturmuş, hanımefendi ise Tuan'ın yanında yer almıştı.»

«Konuşma başladığı zaman, alışmadığı itirazların kararını adeta kuvvetlendirmiş. Beyaz adamlar tepede konuşmaların neticesini bekliyormuş. Jim

o adamla kendi lisanında konuşmuş, anlaşılmaya varmayı başarmıştı. Jim, dil dökerek diğerlerini kandırmaya çalışmış. O zavallı insanlar yokluk içinde kıvrılmışlar, çektikleri onları doğru yoldan ayırmış. Neticede bazı kimseler hayatını kaybetmiş, fakat daha fazla ölüme sebebiyet vermenin manası var mı idi? Yemek odasında toplananlara, onların üzüntülerinin, sevinçlerinin, iyiliklerinin kendisi için çok mühim olduğunu söyleyerek kalplerini kazanmış. Masa etrafında toplanmış ciddi yüzlere bakarak yan yana çarpışmış olduklarını hatırlatmış. **Cesur olduğunu** biliyorlardı. Bu sözler mırıltılara sebep olmuştu. Onları hiç aldatmamış olduğunu kabul ediyorlardı. Senelerce hep beraber yaşamışlar. Patusan'ı ve orada yaşayanları büyük bir sevgi ile seviyordu. Sakallı beyaz adamlardan herhangi bir Patusanlıya zarar geldiği takdirde bunu kendi hayatı ile ödemeye hazır olduğunu söylemiş. Beyazlar kötü idi, buna şüphe yoktu. Fakat zaten kâfi derecede cezalandırılmışlardı. O güne kadar tavsiye ettiği şeylerden Patusan'a bir zarar gelmiş miydi? Beyazların gitmesine müsaade etmekle hata etmediğine emindi. Bunu Patusan halkından bir lütuf olarak istiyordu. (Size karşı her zaman bağlılığımı ispat ettim. Şimdide sizden onları serbest bırakmanızı istiyorum.) Dörämin'e dönmüş. İhtiyar Reis sesini çıkarmayınca, Jim, (Öyleyse oğlunu, dostum Dain Waris'i çağır. Zira ben bu işte yokum.) demiş.»

KIRKÜÇÜNCÜ BÖLÜM

«Jim'in iskemlesinin arkasında duran Tamb Itam yıldırımla vurulmuşa dönmüş. Jim'in sözlerinin yarattığı tesir muazzammış. Jim, (Onların gitmesine müsaade edin, sizi hiç aldatmayan ben, bunun en doğru hareket olduğuna eminim.) diye ısrar etmiş. Odaya sessizlik çökmüş. Bahçenin karanlığında, orada toplanmış olanların mırıltıları duyuluyormuş. Doramin elini ağır ağır kaldırarak, insan kalbini okumanın imkânsız olduğunu, fakat buna rağmen beyazların serbest bırakılmasına muvafakat ettiğini ilân etmiş. Diğerleri de sıra ile fikirlerini beyan etmişler. (Gitsinler,) gibi sözler edilmiş. Çoğu sadece Tuan Jim'e güvendiklerini söylemekle yetinmişler.»

«Patusan reislerinin Jim'in isteğini kolayca kabul etmeleri bundan sonra cereyan eden hadiselerin sebebi olmuş. Ona güvenmişler, yaptığı her hareketin doğru olduğuna inanmışlardı. Stein'in, (Romantik romantik.) diye inlemesi hâlâ kulaklarımdadır. Evet, Jim romantik bir çocuktur ve neticede hayatını kay-

betti. Patusan halkına bağılıydı, onları sevmiştı, onlar da ona tapmışlardı. İşte bu karşılıklı hisler onun ölümüne sebep oldu. Şimdi genç dostumu hatırladığım zaman, artık onu en son sahilde, kumların üstünde, beyaz bir nokta halinde gördüğüm günü düşünmüyorum. Benim için o, daha ulu, daha büyük fakat daha anlaşılmaz bir insan olarak içimde yaşıyor. Onu delicesine seven kız bile Jim'i anlayamamış, ebediyen kaybetmesi ise kalbindeki aşkı öldürmekle beraber bir tek damla gözyaşı dökmemesine sebep olmuştu.»

«Jim'in, Brown'a inandığına şüphe yok. Zaten sözlerinden şüphe etmesi için bir sebep yoktu. Adam samimiyetle yaptığı hataları kabul etmiş ve bunların cezasını çekmeye hazır olduğunu beyan etmişti. Fakat Jim herifin sınırsız bencilliğini bilmiyordu. Karşı gelindiği zaman gözünü kan бүrүdüğünü, intikam hırsının benliğini sardığını nereden bilebilirdi. Jim, Brown'dan şüphe etmemekle beraber herhangi bir anlaşmazlığın meydana gelmesinden de korkmuyor değildi. Bu anlaşmazlığın sonunda kan dökülmesini istemiyordu. Bu yüzden Malay Reisleri evden ayrıldıktan sonra, Mücevher'e kendisi için yiyecek bir şeyler hazırlamasını istemiş, şehre inip adamlarının başında durması icap ettiğini söylemiş. Kız yorgun olduğunu hatırlatarak gitmemesini tembih etmiş. Fakat Jim kararından dönmemiş. Gitmediği takdirde hayatı boyunca kendini affedemeyeceği bir olayın meydana geleceğinden korktuğunu söylemiş. (Bu topraklarda yaşayanların hayatından ben mesulüm.) demiş.»

«Önceleri keyifsizmiş. Mücevher Tamb Itam'ın elinden, Stein'in hediyesi olan yemek takımını alarak içindeki yemekleri kendi eliyle ona ikram etmiş. Jim bir süre sonra neşelenmiş. Kıza, bir gece için kalenin idaresini ona verdiğini söylemiş. (Halkımız tehlikedeyken bize uyku yok, yavrum.) demiş. Daha sonra da ona takılarak bütün erkeklerden daha cesaretli olduğunu söylemiş. (Dain Waris ve sen istediğinizi yapmış olsaydınız, bu zavallıların bir teki bile bugün hayatta olmazdı.) diye eklemiş. Mücevher, (Onlar çok mu kötü insanlar?) diye sormuş.. Jim kısa bir tereddütten sonra, (İnsanlar bazan çok kötü olmamakla beraber hata işlerler, başkalarına zararları dokunur,) demiş.

«Tamb Itam bahçenin bitimindeki iskeleye kadar efendisinin peşinden gitmiş. Gece bulutsuzmuş, fakat mehtap olmadığı için nehrin öbür kıyısı çok karanlıkmiş. Ancak kıyılarda yakılan ateşlerin ışığı suya aksediyor, tıpkı Ramazan ayındaki geceleri andırıyormuş. O gece Tamb Itam efendisiyle birlikte bir kano ile nehri bir yukarı, bir aşağı katetmiş, şehrin sokaklarında dolaşp Jim'in nöbet tutanlarla konuşmalarına şahit olmuş. Tuan Jim emirler yağdırmış, hepsi sorgusuz sualsiz tatbik edilmiş. Daha sonra Jim'in adamları tarafından çevrilen Raca'nın kalesine gitmişler. İhtiyar Raca o sabah kadınlarla birlikte ormanın içinde, ufak bir derenin yanında bulunan evine kaçmış. Kalede, Jim'in evindeki toplanılara iştirak edip, bir gün evvel faaliyetlerde bulunan Kasım kalmış. Kasım hayal kırıklığına uğramış olmasına rağmen soğukkanlılığını muhafaza et-

meyi başarmış. Jim o gece Raca'nın kalesinde kalacağını söylediği zaman da, memnun olduğunu iddia etmiş. Bahçeye çıkıp yüksek sesle adamlarına, O gece Raca'nın olmadığını ve kalenin Jim tarafından korunacağını söylemiş.»

«Saat ona doğru Jim'in adamları kaleye girmişler. Kale nehrin ağzındaymış. Jim, Brown çıkıp ginceye kadar orada kalmayı tasarlıyormuş. Bahçenin bir köşesinde ufak bir ateş yakılmış. Tamb Itam ateşin yanına efendisi için bir iskemle yerleştirmiş. Jim, sadık uşağının uyumasını tembih etmiş ve o da bir kilimin üzerine uzanmış. Sabah olmadan mühim bir vazifeye yola çıkacağını bilmesine rağmen, gözünü kırpmamış. Jim saatlerce bir aşağı, bir yukarı, üzüntülü bir çehreyle, dolaşmış durmuş. Tamb Itam efendisi yaklaştığı zaman gözlerini kapatıyormuş, zira Jim'in gözetlendiğini anlarsa sinirleneceğini biliyormuş. Nihayet Jim uşağına yaklaşmış ve, (Vakit geldi,) demiş.»

«Tamb Itam hemen kalkıp hazırlanmaya başlamış. Vazifesi nehri geçip Dain Waris'in beklediği noktaya gitmek ve ona beyazların geçmesine mani olmasını tembih etmekmiş. Jim bu vazife için başka hiç bir kimseye itimat edemezdi. Tamb Itam ayrılmadan evvel Jim'den kendisi tarafından gönderildiğini ispat edecek bir işaret istemiş. Bu aslında formaliteden ibaretti, zira Tamb Itam'ın, Jim'in sadık uşağı olduğunu bilmeyen yoktu. Jim kısa bir duraklamadan sonra, parmağında devamlı olarak taşıdığı Stein'in yüzüğünü çıkarıp Tamb Itam'a vermiş..

Tamb Itam kaleden ayrıldığı sırada Brown'un kampı karanlıkmış. Sadece kesilmiş bir ağacın arkasında ufak bir ateş yakıldığından, hafif bir aydınlık belli oluyormuş.»

«Akşam üstü Brown, Jim'den bir mesaj almıştı. Bu mesajda şöyle yazılıymış. (Yol serbest. Sular yükselir yükselmez gemine binip uzaklaş. Adamlarına dikkatli olmalarını tembih et. Derenin her iki tarafındaki çalılıklar ve kalenin etrafı iyi silahlanmış adamlarla doludur. Ateş etmeye kalkmayın hiç kurtulma şansınız olmaz. Zaten senin de kan dökülmesine taraftar olacağını sanmam.) Brown mesajı okumuş, kağıdı paramparça etmiş. Sonra onu getiren Cornelius'a dönerek, alayla, (Elveda kıymetli dostum,) demiş. O gün öğleden sonra Cornelius, Jim'in evinin etrafında dolaşıp durmuş. Jim ise bu mesajı ona vermiş, zira İngilizce bildiği için Brown ile anlaşmasının daha kolay olacağını düşünmüş. Üstelik yanlışlıkla Malayalılar tarafından vurulma ihtimali de yokmuş.»

Cornelius mesajı verdikten sonra Brown'un yanından ayrılmamış. Brown ufak ateşin yanına oturmuş, diğerleri yere uzanmışlar. Cornelius öfkeyle, (Size bilmek istediğiniz bir şeyi söyleyeceğim,) demiş. (Onu öldüremediniz, fakat elinize ne geçti. Öldürseydiniz Raca'dan para koparabilir, Bugilerin evlerini yağma edebilirdiniz. Fakat şimdi hava aldınız.) Brown herife, (Buradan defolup gitsen iyi olur,) demiş. Fakat Cornelius duymamazlıktan gelerek haydudun yanına çökmüş ve alçak bir sesle anlatmaya koyulmuş. Söyledikleri Brown'un ayağa fırlayıp kü-

für etmeye başlamasına sebep olmuş. Cornelius Brown'a nehrin ağzında bekleyen Dain Waris'in gemilerini haber vermişti. Brown, önce aldatıldığını ve tuzığa düşürülmüş olduğunu düşünmüş. Sonra böyle bir şeyin mevzubahis olamayacağını kavramış. Haydut hiç sesini çıkarmamış. Bir süre sonra konuşan gene Cornelius olmuş. Nehirden başka bir çıkış yolu olduğunu ve bunu yalnız kendisinin bildiğini itiraf etmiş. Brown dikkat kesilerek, (Bu çıkışı öğrenmek işime yarayabilir,) demiş. Bunun üzerine Cornelius uyuyan ve uyandırmak istemediği bir adama hitap ediyor gibi yeknesak ve alçak bir sesle şehirde olup bitenleri, Jim'in evindeki toplantıyı, orada konuşulanları nakletmiş. Brown ağzı içinde, (Beni zararsız hale soktuğunu sanıyor, öyle mi?) diye mırıldanmış. (Evet, aptalın biridir o. Çocuktan farkı yok. Buraya gelip beni soydu. Bütün halkı kendine inandırmış. Fakat bu inancı sarsacak bir şey yapabilirseniz siz kazanırsınız. Üstelik nehrin kıyısında bekliyen Dain Waris ilk günü sizi buraya kovalayan herifin ta kendisidir.) Brown kayıtsızca Dain Waris'le karşılaşmamanın daha hayırlı olacağını söylemiş. Cornelius ise, Brown'un filikasını Waris'in kampının yanından geçirebileceğini iddia etmiş. (Ancak çok sessiz olmalısınız.) demiş. (Zira filikayı geçireceğim kanal kampa çok yakındır. Kayıklarını bırakmışlar ve kıyılarda kamp yapıyorlar.) Brown, (Oh, istediğimiz zaman fare kadar sessiz olmasını biliyoruz,) demiş. Bunun üzerine Cornelius Brown'a rehberlik ederken, kendi kanosunun da yedeğe alınıp çekilmesini istemiş, zira haydutlar uzaklaştık-

tan sonra alelacele geri dönmesi gerektiğini söylemiş.»

«Güneşin doğuşundan iki saat evvel Jim'e nöbet tutanlardan haber gelmiş. Beyazlar gemiye binmek üzere yola çıkmışlar. Kısa bir süre içinde Patusan'ın bütün halkı heyecanla beklemeye başlamış, buna rağmen nehir kıyıları sessiz ve sakinmiş. Etrafta semaya kadar uzanan alevler haricinde, şehir barış içinde intibasını, uyandırıyormuş. Nehrin sularının üzerine kesif bir sis inmiş. Göz gözü görmez hale gelmiş. Brown'un uzun filikası dereden nehre çıktığı zaman Jim Raca'nın kalesinin bahçesinde, Patusan'a ilk ayak bastığı noktada duruyormuş. Bir gölge gibi sessizmiş. Sonra birşeyler mırıldanmaya başlamış. Brown Jimi'in şöyle dediğini duymuş. (Yol açık. Sis açılmadan akıntıya kapılmamaya çalışın. Zaten sis birazdan açılır.) Brown, (Evet, birazdan etrafı net görmeye muvaffak olacağız,) diye cevap vermiş.»

«Kalenin etrafında silahları elinde, hazır bekleyen otuz-kırk kadar adam nefeslerini tutarak beklemişler. Daha sonra Stein'in evinde gördüğüm ve o sırada orada bulunan Bugi taciri bana, geminin yaklaştıkça bir dağ kadar büyük göründüğünü söyledi. Jim tekrar Brown'a seslenmiş. (Nehirden çıkınca bir gün daha beklemeyi uygun görürseniz size birşeyler gönderirim. Bir kaç tane öküz ve yerelması gibi) Bir ses, (Gönderirsen iyi olur.) diye cevap vermiş. Onları dikkatle dinleyenlerin arasında bir tek kelime anlayan yokmuş. Nihayet Brown ve adamları sessizce sisin içinde kaybolup gitmişler.»

«Böylece Brown, Cornelius ile yan yana Patu-
san'dan gemisiyle beraber çıkıp gitmiş, Cornelius,
(Belki sana küçük bir öküz yollar.) demiş. (Öküz,
yer elması. Göndereceğini söylemişse alırsınız. O her
zaman doğru konuşur. Benim her şeyimi çaldı. Ga-
liba küçük bir öküzü Patusan evlerinden yağma ede-
bileceğiniz şeylere tercih ediyorsunuz.) Brown, (Çe-
neni tutmanı tavsiye edeceğim, yoksa birisi seni su-
ya fırlatabilir.) diye kükremiş. Gemi olduğu yerde
duruyor gibiymiş, hiçbir şey görmek mümkün değil-
miş. Biraz ötedeki nehri bile seçemiyorlarmış. Sadece
sakal ve saçlarındaki nemi hissedebiliyorlarmış.
Brown o yolculuğun tekin olmadığını bana söyledi.
Havaya bir uğursuzluk çökmüş gibiymiş. Adamlar
engin bir denizde, hayaletlerle dolu bir dünyada tek
başlarına kalmış gibi bir hisse kapılmışlar. Cornelius,
öfkeyle, (Beni atacak mısın? At, ben nerede olduğ-
mu tayin edebilirim, seneler boyunca burada yaşa-
dım.) demiş. (Böyle bir siste yolunu bulabileceğini
zannetmiyorum.) diye Brown cevap vermiş. Corne-
lius, daha da kızarak, (Yanıyorsun, ben bu memle-
kette kaybolmam.) diye bağırarak. (Çok iyi. Yani da-
ha evvel bana tarif ettiğin geçidi gözün kapalı bula-
bileceğini mi iddia ediyorsun?) Cornelius, (Kürek
çekemeyecek kadar yorgun musunuz yoksa?) diye
mukabele etmiş. Brown birden bağırarak (Allah be-
lânı versin, hayır, yorgun değiliz) demiş. Sonra
adamlarına dönerek, (Küreklerle sarılın.) diye emir
vermiş. Sis altında kürekler suya dalıp çıkmaya
başlamış. Küreklerin sesinden başka değişiklik yok-
muş. Brown, kendini bir balonla havada uçuyormuş

gibi hissettiğini, ölüm döşeğinde bana söyledi. O andan sonra Cornelius bir daha ağzını açmamış. Sadece filikanın arkasına bağlanmış olan kanosuna dikkat edilmesini bir ara hatırlatmış. Brown soluna baktığı zaman gece kadar karanlık olduğunu görmüş. Sonra aniden kafasının üstünde yapraklardan örtülü bir duvar meydana gelmiş, dikenler, dallar yüzüne çarpmaya başlamış. Cornelius tek kelime söylemeden Brow'un elinden dümeni almış.»

KIRKDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

«Bir daha biribirleri ile konuştuklarını sanmıyorum. Filika dar bir kanala sapmış. Kürekler suyun içindeki dallara takılmaya, kafaları üzerindeki dallardan su damlaları damlamaya başlamış. Cornelius'un bir şeyler mırıldanması üzerine Brown adamlarına seslenmiş. (Silahlarınızı doldurun. Buradan defolup gitmeden size intikam alma fırsatı vereceğim. Bu fırsattan istifade etmeye bakın, köpekler.) Bu konuşma sevinç çığlıkları ile karşılanmış. Bu arada Cornelius kanosunun emniyete alınması hususunda muazzam bir titizlik göstermiş.»

«Diğer taraftan Tamb Itam yolculuğunun sonuna gelmişti. Sis onu biraz geciktirmiş, fakat sağ kıyıyı takip ederek ve durmadan kürek çekerek varmaya muvaffak olmuştu. Nehrin her iki tarafındaki sahiller karanlık içindeydi. Suyun üzerindeki sis hâlâ kesifmiş. Fakat Dain Waris'in adamları nöbette imiş. Tamb Itam kampa yaklaşır yaklaşmaz karşısına iki adam çıkmış ve yolunu kesmiş. Tamb Itam kendini tanıtmış. Biraz sonra kano gelmiş ve Tamb

Itam kürekçilerden her şeyin yolunda olduğunu öğrenmiş. Tamb Itam da, artık sükûnetin avdet etmek üzere olduğunu söylemiş. Ondan sonra öteki kano-daki adamlar Tamb Itam'ın yanından ayrılmışlar. Tamb Itam o zaman uzaktan gelen mırıltılar duymuş ve sönmek üzere olan ateşlerden yükselen hafif dumani farketmiş. O tarafa doğru yoluna devam etmiş. Yaklaştığı zaman tekrar durdurulup sorguya çekilmesi, kampın iyi muhafaza edildiğine delilmiş. Tamb Itam yüksek sesle ismini söylemiş. Sonra kam-pa çıkmış. Burası büyük bir kampmış. Adamlar gruplar halinde oturmuş alçak sesle sohbet ediyormuş. Tüten ateşler sisi yarıyormuş. Reisler için sı-ğınaklar meydana getirmişler. Tüfekler çatılmış, uzun mızraklar ateşin yanında kuma saplanmış.»

«Tamb Itam hemen Dain Waris ile görüşmek istediğini beyan etmiş. Beyaz efendisinin arkadaşını bambu dallarından yapılmış ve yere saplanmış direklerin üstüne örtülmüş kilimlerle korunan ufak bir kulübenin içinde bulmuş. Dain Waris uzanmış olmasına rağmen uyanıkmış. Yanında büyük bir ateş yarıyormuş. Reis Doramin'in tek oğlu, Tamb Itam'ı samimiyetle karşılamış. Tamb Itam ise, söylediklerinin doğru olduğunu ispat etmek için Jim'in yüzüğünü kendisine uzatmış. Dain Waris dirseğinin üzerine yaslanarak, konuşmasını ve kaledeki durumu anlatmasını rica etmiş. Tamb Itam, (Haberler iyi.) diye söze başlamış. Sonra da Jim'in mesajını vermiş. Gitmek üzere olan beyazların serbestçe çıkıp gitmelerinin bütün Reisler tarafından kabul edildiğini izah etmiş. Dain Waris'in sorduğu birkaç suale cevaben

Tamb Itam bir gün evvelki toplantıyı ve şehirdeki durumu nakletmiş. Dain Waris elindeki yüzükle oynayarak sonuna kadar dikkatle dinlemiş, sonra yüzüğü parmağına geçirmiş. Olup bitenleri öğrendikten sonra Tamb Itam'a yemek yiyip dinlenmesi için izin vermiş. Öğlenden sonra geri dönüleceğini hemen adamlarına bildirmiş ve gerekli hazırlıkların yapılmasını emretmiş. Bundan sonra Dain Waris tekrar uzanmış, fakat gözünü kırpmamış. Özel muhafızları ise yemeğini hazırlamaya koyulmuşlar. Bu arada Tamb Itam şehirdeki haberleri merakla bekleyen kamptaki askerlere kısaca anlatmış. Yükselmekte olan güneş sisi dağıtmaya başlamış. Beyazların gemisinin geçeceği nehir ağzı hâlâ sıkı sıkıya gözetlenmekte imiş.»

«İşte Brown o zaman yirmi seneden beri ona rahat yüzü göstermeyen dünyadan intikamını almayı başarmış. Bu hareketi vahşetten başka bir şey değildi, fakat başarı olarak adlandırdığı bu hücumu onu ölüm döşğinde bile teselli etmişti. Adamlarını Bugilerin kamp kurdukları yerin tam karşısında gizlice karaya çıkartmış. Sahile çıkış sırasında kaçmaya teşebbüs eden Cornelius, Brown'un şiddetine boyun eğip yolu göstermeyi kabul etmiş. Brown Cornelius'un zayıf ellerini geniş avucu ile yakalamış ve çekmeye başlamış. Cornelius balık kadar sessizmiş. Fakat bir taraftan da Brown geldiğinden beri tasarladığı plânının gerçekleşmek üzere olduğunu düşünerek memnuniyet duymaktan da kendini alamıyormuş. Ormanın bitiminde Brown'un adamları dağılıp, ağaçların arkasında siper almışlar ve beklemeye

başlamışlar. Kamp önlerinde uzanıyormuş. Orada-kilerden kimse ise bulundukları tarafa bir göz bile atmıyormuş. Zira kimse o gizli geçidi beyazların öğrenmiş olabileceğini tahmin etmiyormuş. Brown zamanın geldiğine kanaat getirdiği zaman, (Haydi başlayın.) diye emretmiş ve aynı anda ondört silah birden toplamış.»

«Tamb Itam herkesi saran şaşkınlığın tarif edilmeyecek kadar büyük olduğunu söyledi. İlk anda ölen veya yaralananlardan başka, ötekiler yerlerinden bile kıpırdamamışlar. Sonra adamlardan biri bir çığlık atmış. Sonra herkesin gırtlğından şaşkın ve korku dolu bağrışmalar her tarafı kaplamış. Kamp-taki askerler panik içinde bir bu tarafa bir o tarafa doğru koşuyor, kıyıya yaklaşıyor fakat sudan korkuyormuş gibi atlamaya cesaret edemiyorlarmış. Bir kaç kişi nehre atlamış, fakat çoğu ancak Brown son kurşununu da attığı zaman suya atlamayı akıl etmiş. Brown'un adamları üç el ateş etmiş. Ayakta duran ve tek gözüken insan olan Brown ise. (Dikkat edin, isabet almadan ateş etmeyin.) diye bağırıp duruyormuş.»

Tamb Itam ilk kurşunun atılması ile ne olduğunu anladığını iddia ediyor. Yaralanmamakla beraber kendini yere atmış ve gözleri açık olduğu halde ölü taklidi yapmış. Kulübesinde dinlenen Dain Waris ilk kurşun sesi ile dışarı fırlamış ve hemen alnından vurularak yere düşmüş. Tamb Itam genç adamın kollarını açarak yere yığıldığını görmüş. Jim'in sadık uşağı o zaman büyük bir korkuya kapılmış. Bu arada beyazlar çekilmeye başlamışlar.»

«İşte Brown böylece kötü kaderi ile mücadele etmiş, o güne kadar ona gülmeyen şansından âdeta intikam almıştı. Bu korkunç intikamda bile adamın ne kadar soğukkanlı olduğunu farketmemek mümkün değil. Kendisi doğru hareket ettiğine o kadar emin ki. Aslında bunu bir katliam olarak kabul etmiyor, korkulu saatler geçirmesine sebep olan Patusan halkına bir ders vermiş olduğunu sanıyordu. Bu dersi verdikten sonra sessizce uzaklaşmaktan başka yapacak bir şey yoktu.»

«Tamb Itam onların nereye gittiğini bile görmemişti. Sadece geminin biraz sonra yok olduğunu görmüş. Ancak beyaz uzun bir geminin aylar sonra Hint Okyanusunda buharlı bir şilep tarafından bulunduğu rivayetleri dolaşmaya başladı. Anlatılanlara göre, şilep tayfaları geminin üzerinde iskelet haline gelmiş, cam gibi parlayan gözleriyle korkunç bir manzara teşkil eden üç adamla karşılaşmışlar. Bunlardan ikisi Brown'un kaptan olduğunu söylemişler. Brown ise Java şekeriyi dolu gemisinin battığını, altı kişilik mürettebattan yalnız kendisiyle diğer iki tayfanın kurtulup yelkenliye bindiklerini iddia etmiş. Sözde üç kazazâde şilebe bindirilmiş, ancak ikisi yolda ölmüş, bir tek Brown yolculuğun sonuna kadar dayanabilmişti. Ölüm döşeginde onunla karşılaşmam mukaddermiş.»

«Anladığım kadarı ile, Brown giderken Cornelius'un kanosunu da beraber götürmüş. Brown silahlar patlamaya başladığı zaman, Cornelius'un arkasına bir tekme atarak ondan kurtulmuş. Tamb Itam,

beyazlar uzaklaştıktan sonra ölümler arasından kalktığı zaman pis herifin kıyıda cesetler ve sönmeğe üzere olan ateşlerin arasında koştuğunu görmüş. Çığlıklar da atıyormuş. Aniden kıyıya koşmuş ve Bugilerin sandallarından birini suya indirmek için ümitsice uğraşmaya başlamış. Tamb Itam, (Beni görünceye kadar ağır kanoya bakmaya ve kafasını kaşımaya devam etti.) diye bana izahat verdi. (Cornelius'a ne oldu?) diye sordum. Tamb Itam gözümün içine bakarak kolu ile bir hareket yaptı ve (İki el ateş ettim, Tuan.) dedi. (Benim yaklaştığımı gördüğün zaman bir çığlıkla kendini yere attı ve tepinmeye başladı. Korkudan deliye dönmüştü. Piliç gibi çırpınıyordu. Hiç acımadan tetiği çektim ve zevkle ölümünü seyrettim.)»

«Tamb Itam bu işi de bitirdikten sonra daha fazla oyalanmamış. Korkunç haberi ilk olarak onun götürmesi icap ettiğini anlamış. Dain Waris'in adamlarından kurtulanlar varmış, fakat o kadar paniğe kapılmışlardı ki, çoğu nehre atlayıp yüzerek geri dönmeye uğraşmışlar, bir kısmı da çalılıklar arasında saklanmış. Aslında zavallılar ateş edenlerin kimler olduğunu bilmedikleri gibi, bir sürü haydutun gelebileceği ihtimalini göz önünde tutarak saklanmayı uygun bulmuşlar. Tuzağa düşürüldüklerini tahmin ediyor, eninde sonunda öldürüleceklerine inanıyorlarmış. Tamb Itam'a göre, bazıları ancak üç gün sonra evlerine dönmüşler. Diğer taraftan bir kaç kişi hemen Patusan'a dönmeye gayret etmişler. Üstelik o gün nehri kolağan eden kanolardan biri de,

Brown hücumu başladığı zaman, yakınlarda bulunduğu için olanlara şahit olmuş. Kanodaki adamların bir kısmının da ilk silah sesi ile kendilerini suya attıkları doğru olmakla beraber, sükûnet avdet ettiği zaman hemen kanolarına binmiş ve Patusan'a doğru yol almaya başlamışlar. Tamb Itam bunlardan bir saat evvel Patusan'a varmaya muvaffak olmuş.»

KIRKBEŞİNCİ BÖLÜM

«Tamb Itam çılgınca kürek çekerek şehre geldiği zaman evlerin önündeki meydanlarda toplanmış olan kadınlar sabırsızlıkla Dain Waris'in dönüşünü bekliyorlarmış. Şehirde bir bayram havası esiyormuş. Bazı erkeklerin ellerinde hâlâ mızraklar ve tüfekler olmasına rağmen, herkes tehlikenin atlatılmış olduğuna inanıyormuş. Çinlilerin işlettiği dükânlar erkenden açılmış, fakat pazar yeri bomboşmuş. Jim'in evinin önünde duran nöbetçi uzaktan Tamb Itam'ı görünce bağırarak içerdekilere haber vermiş. Bahçe kapısı ardına kadar açılmış. Tamp Itam sahile çıkarak hızla eve doğru koşmuş. İlk karşılaştığı kimse evden çıkmakta olan kızmış.»

«Nefes nefese olan sadık uşak, kızın karşısında büyüye kapılmış gibi titreyerek durmuş, ilk anda ağzını açıp bir şey söyleyememiş. Sonra, (Beyazlar Dain Waris ve adamlarının çoğunu öldürdüler.) diye inlemiş. Kız ellerini kenetlemiş. İlk söylediği sözler, (Kapıları kapat.) olmuş. Kaledeki nöbetçilerin çoğu evlerine gitmişler. Tamb Itam kalanların arasında

dolaşarak yerlerinden ayrılmamalarını tembih etmiş. Kız bir ara Tamb Itam yanından geçerken, (Doramin?) diye fısıldamış. Sadık uşak, (Evet, fakat Patusan'daki bütün barut bizim elimizde) diye cevap vermiş. Mücevher Tamb Itam'ın koluna yapışarak, evi işaret etmiş ve titreyerek. (Onu çağır,) diye fısıldamış.»

«Tamb Itam koşarak merdivenden çıkmış, Efendisi uyuyormuş. Kapıda, (Benim, Tamb Itam) diye bağırmış. Jim gözlerini açarak doğrulmuş. Tamb Itam, (Bu çok uğursuz, kötülük dolu bir gün efendim.) diye söylemiş. Efendisi tıpkı Dain Waris gibi dirseğine yaslanarak dinlemeye hazırlanmış. Tamb Itam o zaman olanları sıra ile anlatmaya başlamış. Dain Waris'ten Panglima diye bahsediyormuş. (Panglima kanosunun ahçısına, «Tamb Itam için yiyecek birşeyler hazırla» diye emretti.) Jim bu anda yüzüne öyle üzgün, öyle perişan bir bakış fırlatmış ki, kelimeler zavallı uşağın boğazında düğümlenmiş.»

«Jim, (Konus,) diye bağırmış. (Dain Waris öldü mü?) Tamb Itam, (Başınız sağ olsun.) diye cevap vermiş. (Vahşice aldatıldık. İlk kurşun sesi ile dışarı fırladı ve hemen vuruldu.) Jim pencereye gidip yumruğunu pancurlara indirmiş. Oda hemen aydınlanmış. O zaman Jim titremeyen bir sesle emirler yağdırmaya başlamış. Kanoları toplamasını, beyazları takip etmek için gönüllü toplamasını söylemiş. Konuşurken yatağın üzerine oturmuş, acele ile ayağına geçirdiği çizmelerini bağlamaya koyulmuş. Yüzü kıpkırmızı imiş. (Ne bekliyorsun?) diye bağırmış. (Va-

kit kaybetme.) Tamb Itam yerinden kımıldamamış. (Beni affedin, Tuan, fakat, fa.. fa.. kat) diye kekelemiş. Jim'in yüzü gerilmiş. Yatağın kenarına tutunarak, (Ne demek istiyorsun?) diye bağırılmış. Tamb Itam bir an tereddüt ettikten sonra. (Uşağınızın halkın arasına girmesi tehlikelidir.) demiş.»

«Jim o zaman anlamış. Bir korku anında işlediği hata yüzünden kendi dünyasından kaçmıştı. Şimdi ise kendi eseri olan bu dünya da, kafasına yıkılmek üzere idi. Demek uşağının halkın arasına karışması tehlikeli imiş, ha. Kanaatimce o anda mücadele etmeyi aklına koymuş. Fakat bildiğim tek şey, bir kelime söylemeden odadan çıkıp yemek odasına geçmesi ve kendi memleketi saydığı Patusan'ın problemlerini halletmek için umumiyetle Reisleri topladığı masanın başına oturarak uzun müddet düşüncelere dalmış olmasıdır. Kader onu ikinci defa vurmuştu. Fakat bu defa mücadele edecekti. Orada uzun süre taştan bir adam gibi oturmuş. Tamb Itam hürmetle kaleyi müdafaa edebilmeleri için hazırlıklara başlamaları icab ettiğini hatırlatmış. Sevdiği kız odaya girerek ona birşeyler söylemiş, fakat o eli ile bir işaret yaparak onu susturmuş. Gözlerindeki acı kızı dehşete düşürmüştü. Verandaya çıkıp kendi vücudu ile onu korumak istiyormuş gibi eşikte oturmuş.»

«O anda genç dostumun kafasındaki düşüncelerin, onu rahatsız eden hatıraların ne olduğunu bilmiyorum. Kim bilir. Her şey mahvolmuştu. İlk defa kendisine verilen vazifeyi yerine getirmemiş, gösterilen güvene lâayık olmamıştı. Bu defa ona gösteri-

len itimadı kaybetmişti. O anda birisine mektup yazmayı denemiş, olmamış, fakat sonra vazgeçmiş. Yalnızlık onu sarmıştı. Halk ona güvenmişti ve bu güven sonunda hayatlarını kaybetmişlerdi. Bu yüzden iyi niyetine kim inanabilirdi? Onu kim anlayabilirdi. Saatlerce böyle oturmuş. Geç vakitlere doğru kapıya çıkıp Tamb Itam'a seslenmiş. (Ne var, ne yok?) diye sormuş. (Matem tutuyorlar. Çoğu öfkeli.) Jim ona bakarak, (İyi biliyor musun?) diye sormuş. (Evet, Tuan. Biliyorum, kapılar kapanmış. Çarpışmak mecburiyetindeyiz.) (Çarpışmak? Neden?) (Hayatımız için.) (Benim hayatım çarpışacak kadar kıymetli değil.) Tamb Itam verandada oturan kızın bir çığlık attığını duymuş. (Kimbilir.) diye devam etmiş. (Belki zekâmızı kullanıp kurnazca davranırsak kaçabiliriz de. Halkın içini korku kaplamış olduğunu unutmayın.) Tamb Itam açık deniz ve binecekleri gemiyi hayal ederek odadan çıkmış.»

«Kızın bir saat zarfında mutluluğunu korumak için Jim'le yaptığı mücadele hakkında bana anlattıklarını tekrar nakledecek kadar kendime hakim değilim. Jim'in ümidi var mıydı? Ne bekliyordu? Ne yapmayı düşünüyordu? Bilmem. Fakat kızın yalvarmalarının onu kararından caydırmadığına şüphe yok. Katır gibi inatçı idi. Kız defalarca, kulağının içine, (Çarpışalım.) diye fısıldamış. Mücevher anlayamıyordu. Sevdiği adam çarpışacak bir şey yok, diyordu. Nasıl olurdu. Jim kudretini, kendi prensiplerine göre ispat etmek istiyordu. Kaderini yenmeye çalışmalıydı. Biraz sonra bahçeye çıkmış, arkasında da

kız, yaşlarla ıslanmış yüzü ile görünmüş ve kapı kenarına yaslanmış. Jim, (Kapıları açın.) diye emretmiş. Sonra kalede bulunan adamlarına dönerek, evlerine gitmelerini tembih etmiş. Bir tanesi, çekinecek, (Ne kadar zaman için, Tuan?) diye sormuş. Jim, (İlelebet.) diye cevap vermiş.»

«Haber geldikten sonra şehirde başlayan matem, duyulan feryatlar yavaş yavaş dinmiş, korkunç bir sessizlik etrafı sarmış. Fakat dedikodular devam ediyor, herkesin korku ve şüphe ile titremesine sebep oluyormuş. Haydutlar takviye alarak kocaman gemilerle geri geleceklermiş ve herkesi öldüreceklermiş. Şehirde emin bir yer kalmayacakmış. Tıpkı bir zelzeleden sonra duyulan emniyetsizlik herkesin zihnini meşgul ediyor, her an başlarına bir felaket gelecekmiş gibi tetikte bekliyorlarmış.»

«Dain Waris'in cesedi Doramin'in evine getirildiği zaman güneş batmak üzere imiş. Dört adam tarafından taşınan ceset zavallı anne tarafından gönderilen beyaz bir çarşafa sarılmış, Dain Waris'i Doramin'in ayakları dibine yatırmışlar. Yaşlı adam uzun müddet elleri ile dizlerini tutarak ölü oğlunun yüzüne bakakalmış. Palmiye ve meyve ağaçlarının yaprakları rüzgârda sallanarak acayip sesler çıkarıyormuş. İhtiyar Reis uzun bir süre sonra başını kaldırmış ve baştan aşağıya kadar silahlanmış olan adamlarına bakmış. Birisini arıyormuş gibi teker teker herkesin yüzüne bakmış. Sonra çenesi düşmüş. Birçok erkeğin mırıltıları yaprak hışırtıları ile karışmış.»

«Tamb Itam ve kızı Samarang'a getiren Malaylı da orada imiş. (Reis ötekiler kadar öfkeli değildi.) dedi bana. Malaylı Dain Waris'in üstündeki örtü kaldırıldığı zaman, beyaz Lord'un arkadaşının yüzünün çok sakın ve gözleri sanki açılacakmış gibi hafif aralık olduğunu da söyledi. Doramin yere düşmüş bir şeyi arıyormuş gibi biraz daha eğilmiş. Oğlunun vücudunu gözleri ile incelemiş, yarayı aradığı belli imiş. Yara tam alnının ortasında olup, küçükmüş. Adamlardan biri eğilip Dain Waris'in soğuk avucundan Jim'in yüzüğünü aldığı zaman etrafta çıt yokmuş. Adam yüzüğü sessizce Doramin'e uzatmış. Halkın o kadar iyi tanıdığı yüzük, herkesin ağzından dehşet ve öfke çığlıkları çıkmasına sebep olmuş. İhtiyar Reis önce yüzüğe görmeyen gözlerle bakmış, sonra göğsünün derinliklerinde yaralı bir boğanın kini andıran bir çığlık kopmuş. Bu çığlıkta Doramin'in bütün öfke ve acısı saklı imiş. Hiçbir şey söylememesine rağmen hissettikleri yüzünden belli oluyormuş. Ondan sonra derin bir sessizlik çökmüş. Bu sessizliğin içinde ceset dört adam tarafından dışarıya taşınmış ve bir ağacın altına yerleştirilmiş. Aynı anda evin bütün kadınları oraya koşup bir ağızdan feryat etmeye başlamışlar. Güneş batmak üzereymiş. Kadınların feryatlarına biraz sonra iki ihtiyar adamın Kuran okuyan sesleri karışmış.»

«O sırada Jim, bir topun üzerine yaslanmış, arkasını eve dönmüş, nehre bakıyormuş. Uzun bir mesafe koşmuş gibi nefes nefese olan kız ise, kapı eşiğinde durmuş gözlerini sevdiği adama dikmiş. Tamb Itam ise biraz ötede sabırla efendisinin emirlerini

bekliyormuş. Düşüncelere dalmış görünen Jim, aniden, sadık uşağına dönmüş. (Duruma bir son vermek zamanı geldi.) demiş.»

«Tamb Itam bir iki adım ileriye doğru atarak. (Tuan) diye mırıldanmış. Efendisinin ne demek istediğini anlayamamış. Jim'in sözleri üzerine kız da kapının dibinden ayrılarak ona doğru koşmuş. Ortalıkta başka kimse yokmuş. Koşarken hafifçe sendeliyormuş. Tekrar düşüncelere dalmış olan Jim'e seslenmiş. (Çarpışacak mısın?) (Çarpışacak bir şey yok. Kaybedilmiş bir şey de yok.) diye cevap vermiş. Jim bunu söylerken kıza doğru ilerlemiş. Mücevher, (Kaçacak mısın?) diye sormuş. Genç adam, (Kurtuluş yok ki.) diye mukabele etmiş. İkisi de durmuş birbirlerine bakıyorlarmış. Kız, alçak sesle (Gidecek misin?) diye sormuş. Jim evet makamında başını sallamış. Mücevher, (Ah,) diye bağırılmış. (Ya delisin, ya vefasız. Beni bırakman için yalvardığım zaman benden ayrılmayacağını söylediğin geceyi hatırlıyor musun? Terketmene imkân olmadığını iddia etmiştin. Beni hiç terk etmeyeceğine dair söz verdiğini hatırlamıyor musun yoksa? Neden? Ben senden söz vermesi istememiştim ki! Kendiliğinden bu sözü verdin. unutma.) Jim, (Yeter, sevgilim, yeter.) demiş. (Ben sana lâıyk değilim.)»

«Tamb Itam kızın konuşurken deli gibi güldüğünü söyledi. Efendisi elleriyle başını tutmuş. Üzerinde her günkü kıyafeti varmış, yalnız şapkasızmış. Kız birdenbire gülmeyi kesmiş. Tehdit edercesine, (Son defa soruyorum) diye bağırılmış. (Kendini

müdafaa edecek misin, etmeyecek misin?) Jim, bir an için eski halini hatırlatan bir kibirle, (Bana hiçbir şey dokunmaz.) diye cevap vermiş. Tamb Itam kızın kollarını açarak sevdiği adama doğru koştuğunu görmüş. Ona sarılarak 'uzun süre öyle kalmış.»

«(Ah, sana böyle sarılı kalacağım.) diye bağır-mış. (Sen benimsin.)»

«Başını genç adamın omuzuna dayayarak hıç-kıra hıçkırı ağlamaya başlamış. Patusan'ın üzerinde sema kıpkırmızı imiş. Kanlı bir damarı hatırlatıyor-muş. Güneş ağaçların arkasından kaybolmak üzere imiş. Orman ise karanlık ve korkunçmuş.»

Tamb Itam gecenin bile öfkeli olup, dehşet saç-tığını iddia etti. Buna inanıyorum, zira aynı gün Pa-tusan'dan altmış mil uzakta korkunç bir siklon'un her yeri altüst ettiğini biliyorum. Fakat Patusan'da rüzgâr bile esmiyormuş.»

«Tamb Itam, Jim'in kızın kollarını çözmek için uğraştığını görmüş. Fakat o bütün gücü ile asılıyor-muş. Kafası arkaya doğru kaymış, saçları ta yere ka-dar değiyormuş. Efendisi Tamb Itam'a (Buraya gel.) diye seslenmiş. Sadık uşak yaklaşarak kızı sakinleş-tirmeye çalışmış. Onu sevdiği adamdan ayırmak çok zor olmuş. Jim, eğilerek sevgi ile onun yüzüne bak-mış. Sonra ani bir hareketle, hızla iskeleye doğru koşmaya başlamış. Tamb Itam peşinden gitmiş fakat başını çevirdiği zaman kızın ayağa kalkmış olduğunu görmüş. Bir kaç adım peşlerinden koşmuş, sonra diz-lerinin üzerine çöküvermiş. Tamb Itam. (Tuan, Tuan, şuraya bakın.) diye bağır-mış. Fakat Jim bu

arada kanoya binmiş bile. Arkasına bakmamış. Tamb Itam son anda kanoya atlayabilmiş. Kız hâlâ dizlerinin üzerinde imiş. Elleriyle kapıya asılmış. Bir süre öyle kalmış, sonra hırsla ayağa fırlamış. (Sen dünyanın en hakikatsiz adamısın.) diye bağırmış. Jim, (Beni affet.) diye yalvarmış. Kızın cevabı. (Asla, asla.) olmuş.»

«Tamb Itam efendisi kürek çekerken oturmasının doğru olmayacağını düşünerek Jim'in elinden kürekleri alivermiş. Öteki kıyıya geldikleri zaman Jim uşağına daha fazla onunla beraber gitmesini menetmiş. Fakat Tamb Itam dinlememiş. Uzaktan Doramin'in kampına kadar onu takip etmiş.»

«Hava kararmaya başlamış. Kampta meşaleler yakılmış. Jim'i görenler âdeta felce uğruyorlarmış. Onun geçmesi için yana çekiliyorlarmış. Yukardan kadınların feryatları duyuluyormuş. Bahçe silahlı Bugiler ve Patusan halkı ile hınca hınç doluymuş.»

«Bu kalabalığın toplanma sebebinin ne olduğunu bilmiyorum. Hazırlıklar savaşmak, yoksa intikam için miydi? Veya gelebilecek bir tehlike karşısında mı silahlanmışlardı. Kendi beyaz Tuan'ları ile ilgisinin ne olduğunu bir türlü anlayamadıkları beyaz haydutların bir daha geri gelmeyeceklerine kanaat getirmeden evvel epey uzun bir süre geçmiş. Bu basit insanlar için bile Jim bir muamma olarak kalacaktır.»

«Doramin, dizlerinin üzerinde iki tabanca olduğu halde, üzgün ve yalnız oturuyormuş. Adamlar-

rı uzaktan onu koruyormuş. Jim görüldüğü zaman kalabalık sağa sola kayarak yolu açmış. Doramin'in oturduğu yere doğru yürürken. (Bütün kötülükleri getiren o, büyücü.) diye mırıltılar yükselmiş. Jim'in bunları duyup duymadığına emin değilim.»

«Meşalelerin aydınlattığı yere geldiği zaman kadınların sesleri kesilmiş. Doramin başını kaldırmamış. Jim ise önünde, bir süre, sessizce durmuş. Sonra başını sola çevirmiş ve ağır ağır o tarafa doğru yürümüş. Dain Waris'in annesi oğlunun cesedinin başında duruyor, karmakarışık saçları yüzünü örtüyor. Jim yaklaşarak örtüyü kaldırmış, tek kelime söylemeden arkadaşına bakmış, sonra tekrar örtüvermiş. Yavaşça geri dönmüş.»

«Herkes, (Geldi, geldi.) diye mırıldanıyormuş. Birisi yüksek sesle, (Suçu üzerine aldı.) diye bağırmış. Jim ona doğru dönerek, (Evet, suçu ben yükleniyorum.) diye cevap vermiş. Sonra Doramin'e dönerek, yumuşak bir sesle, (Üzüntü içinde geldim.) demiş. (Hazır ve silahsızım.)»

«Zavallı yaşlı adam yaralı bir hayvan gibi başını eğmiş, sonra büyük gayret sarfederek ve elinden tabancaları bırakmadan ayağa kalkmaya uğraşmış. Boğazından anlaşılmayan kelimeler dökülüyormuş. Boğulacak gibi bir hali varmış. İki muhafızı ona yardım etmek için koşmuşlar. Orada bulunanlar, zavallı Jim'i şöhrete ulaştıran, mutluluğu ve aşkı bulmasına sebep olan meşhur yüzüğün yaşlı reisin elinden düşüp yere yuvarlandığını ve beyaz Lord'un önüne

geldiğini görmüşler. Doramin muhafızlarının yardımı ile ayakta durmaya çalışıyormuş. Ufak gözleri korkunç bir acı ve öfke ile parlıyormuş. Jim karşısında durmuş, gözlerinin içine bakıyormuş. Doramin sol kolunu yanında duran bir çocuğun boynuna dolayarak muvazenesini bulmaya çalışmış, sağ elini kararlı bir hareketle kaldırarak oğlunun arkadaşını tabancası ile göksünden vurmuş.»

«Doramin sağ kolunu kaldırdığı zaman yanlara kaçan halk, tabanca taplar patlamaz tekrar öne doğru hücum etmişler. Beyaz adamın, sağında ve solunda duranlar, gururlu bakışlar fırlattığını söylerler. Sonra elini ağzına götürerek ölü olarak yere yuvarlanmış.»

«İşte Jim'in sonu bu. Bir bulut gibi anlaşılmadan gözlerini genç yaşta, affedilmeden hayata kapadı. Zavallı Jim unutulmaya mahkûm. Fakat romantik bir sima olarak bazı kimselerin hafızasında yaşayacağına da şüphe yok. Çocukluğunda kurduğu en çılgın hayallerinde bile böyle muazzam bir başarı tahayyül etmemiştir. Son anda bile devamlı şekilde kovaladığı ve bir şark gelini gibi kendisinden yüzünü saklayan fırsatı o anda yakaladığını, etrafa saçtığı mağrur bakışlarından anlamak mümkün.»

«Şöhrete ulaşmış bu genç, bencilliğine kurban giderek, sevgilisinin kollarından kendini koparmış ve ölümüne koşmuş. Hayat dolu bir kadını terkederek hayat boyunca yakalayamadığı şark gelinine gitmiştir. Acaba şimdi memnun mu? İstedliğini elde etti

mi? Bilmem. Aslında bilmem gerek, zira Jim bizden biri değil miydi? Bir zamanlar onun hakikatli olduğunu iddia etmemiş miydim? Yanılmış mıydım yoksa? Artık yaşamadığı bu günlerde gözümün önünde her zamankinden daha hakiki olarak canlanıyor, fakat bazan onu tanıdığımı, şüphe ediyorum. Aca-ba Jim bir hayalet miydi?»

«Kim bilir? O artık yok, zavallı kız Stein'in evin-de mutsuz, gayesiz bir hayat sürüyor. Stein son za-manlarda korkunç derecede yaşlandı. Bunu kendi de biliyor ve eliyle sevgili böceklerini işaret ederek, (Bütün bunları) terketmek üzere hazırlık yaptığını tekrarlayıp duruyor.»

S O N

Joseph Conrad

SAADET YOLU

oluş yayınevi